

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ТАРАСЕНКО ОЛЕКСАНДР СЕРГІЙОВИЧ

УДК 343.98 : 343.131

ДИСЕРТАЦІЯ

**РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ
З ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ, ЩО ВЧИНЯЄТЬСЯ
ЗЛОЧИННИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ**

Спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність
(081 – Право)

**Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
(доктора філософії)**

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

О.С. Тарасенко

Науковий керівник –
Чернявський Сергій Сергійович,
доктор юридичних наук, професор

АНОТАЦІЯ

Тарасенко О. С. Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність (081 – Право). – Національна академія внутрішніх справ. - Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2017.

Дисертацію присвячено теоретичному узагальненню і новому вирішенню наукового завдання з розробки методики розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями.

На основі системного аналізу представлено криміналістичну характеристику незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, визначено та розкрито основні структурні елементи: предмет посягання, способи злочину, слідову картину, характеристику злочинних об'єднань (особу злочинця).

Автором визначено, що найбільш часто предметом злочинного посягання злочинних об'єднань є: пістолети (револьвери); автомати (кулемети, карабіни); снайперські гвинтівки; гранатомети. Здебільшого злочинні формування цікавить кримінальна вогнепальна зброя, що характеризується такими ознаками: стандартні види вогнепальної зброї, промислового виробництва, багатозарядна коротко- і середньоствольна, має одноствольну нарізну будову каналу ствола, автоматичної дії середнього калібру.

Систематизовано типові способи незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, як триєдиний елемент криміналістичної характеристики, зокрема до способів підготовки відносяться: створення злочинного об'єднання; вибір способів

конспірації; пошук джерел придбання вогнепальної зброї; пошук й пристосування місць для вчинення злочину; обрання оптимального способу носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту вогнепальної зброї; визначення способу розрахунку; пошук покупців (продавців,); визначення місця попередніх зустрічей та ін. Способами безпосереднього вчинення є: 1) придбання шляхом: викрадення; привласнення в місцях ведення бойових дій Другої світової війни та АТО; вимагання; шахрайства; зловживання службовим становищем; придбання деактивованих зразків, макетів, з подальшим ремонтом; покупка через Інтернет-сайти та ін.; 2) доставка (транспортування, переміщення), що здійснюється: при собі; у транспортному засобі; поштовими відправленнями; у технологічних порожнинах транспортних засобів; дистанційно керованими пристроями; попутним відправленням та ін.; 3) зберігання у місцях: орендованих гаражних боксів; покинутих або безхозних об'єктах; за місцем проживання (роботи) членів злочинного об'єднання; схованці; автомобілі; при собі; збут шляхом: передачі особисто; передачі частин окремо різними особами і способами; залишення в обумовленому місці («закладка»); поштового відправлення; використання підземник споруд та ін. Способами приховування є: 1) приховування вогнепальної зброї; 2) знищення (приховування) слідів: підроблених документів, схованок, засобів маскування, зразків зброї та її частин, інтернет-сайтів та ін.; обмін грошей на інші купюри або валюту іншої держави; знищення одягу; 3) вжиття заходів щодо запобігання розкриттю діяльності злочинного об'єднання: забезпечення прикриття кожного епізоду злочинної діяльності; забезпечення внутрішньої й зовнішньої безпеки; здійснення впливу на свідків і очевидців; корупційних зв'язків; використання компрометуючих матеріалів; знищення доказів (записів з камер відеоспостереження тощо).

Встановлено, що типовими слідами злочину є: 1) матеріальні: а) сліди-відображення, з них: сліди рук (папілярні візерунки) і ніг (взуття), транспортних засобів; б) сліди-предмети, із них: вогнепальна зброя та окремі

частини, сліди її застосування (кулі, гільзи), сліди ушкоджень навколишніх предметів (стін, стель, дверей, дерев та ін.), документи (посвідчення осіб для оформлення чи отримання посилок, реєстрації підпільних підприємств, супровідні документи на зброю), комп'ютерна техніка і сліди застосування, схованки (місця Інтернет-трансляцій), грошові кошти (банківські рахунки, картки платіжні доручення), мобільні телефони (SIM-картки), записи відеоспостережень та інші носії інформації; в) сліди-речовини, із них: а) біологічного походження; ґрунт, кіптява, порох; збройне мастило; 2) ідеальні: сліди-відображення у свідомості: потерпілих; свідків; очевидців; підозрюваних. Окрім зазначених слідів на місці події можуть бути виявлені: а) сліди-мікрочастинки; б) залишені об'єкти; в) запахові сліди.

Надано типову структуру злочинного об'єднання, що вчинює незаконне поводження з вогнепальною зброєю, яка складається із: лідера; осіб, які безпосередньо вчинюють злочини; особи, які забезпечують систематичну злочинну діяльність злочинних об'єднань. З'ясовано, що до структури злочинних об'єднань, які у більшості діють до 1 року, входять переважно чоловіки у складі 3-х, рідше від 4-х до 10-ти, осіб віком від 29 до 39 років, мають повну загальну середню та базову загальну освіту, працездатні, але ніде не працюють і не навчаються, раніше засуджені.

Конкретизовано систему даних про обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні даної категорії проваджень, зокрема: 1) чи дійсно було вчинено дії, пов'язані із незаконним поводженням з вогнепальною зброєю; 2) структура злочинного об'єднання; 3) особливості розподілу злочинних ролей; 4) характеристика осіб злочинного об'єднання та обставини, які впливають на ступінь тяжкості злочинів; 5) час, місце і способи підготовки, вчинення та приховування епізодів злочинної діяльності; 6) факти вчинення інших кримінальних правопорушень; 7) тривалість злочинної діяльності; 8) причини та умови вчинення епізодів злочинної діяльності; 9) характеристика предметів злочинного посягання; 10) засоби та знаряддя вчинення злочинів; 11) мотив і мета незаконного поводження з

вогнепальною зброєю; 12) обставини, що обтяжують чи пом'якшують покарання; 13) обставини, які виключають кримінальну відповідальність членів злочинного об'єднання; 14) способи і схеми легалізації майна (фінансових ресурсів) отриманого злочинним шляхом та розмір останніх; 15) місця переховування невилученої вогнепальної зброї, їх обладнання та засоби забезпечення безпеки; 16) способи і засоби конспірації та протидії розслідуванню; 17) інформація про осіб, яких використовували без повідомлення про протиправні діяння; 18) наявність корумпованих зв'язків; 19) інформація про інші кримінальні структури, що займаються нелегальним обігом зброї.

Визначено типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, та версії які висувуються у кожній з них: 1) особу (осіб), затримано за незаконне поводження з вогнепальною зброєю, наявна доказова інформація про факти вчинення протиправних діянь. У цій ситуації виникають такі типові версії: а) вогнепальна зброя не належить затриманим; б) показання затриманих про непричетність є неправдивими; в) вогнепальну зброю було підкинуто затриманим (працівниками правоохоронних органів або конкуруючими злочинними об'єднаннями); г) показання затриманих про визнання вини дані з метою приховування і відвернення уваги від іншого більш тяжкого злочину; д) затримані у складі злочинного об'єднання придбали або виготовили вогнепальну зброю, на момент затримання здійснюють її доставку з метою тимчасового зберігання або безпосереднього збуту; е) затримані особи не знають про вміст вантажу і лише використовуються злочинними об'єднаннями; 2) встановлено учасників злочинного об'єднання, але доказів про протиправну діяльність недостатньо для повідомлення про підозру у вчиненні злочину. У цій ситуації висувуються такі версії: члени злочинного об'єднання зберігають вогнепальну зброю для самозахисту, вчинення майбутніх злочинів із використанням зброї або з метою збуту; 3) встановлено Інтернет-ресурси, які

займаються незаконною діяльністю, що пов'язана із продажем вогнепальної зброї. Дана ситуація обумовлює висунення таких версій: а) Інтернет-ресурс створено заради цікавості (забавки); б) Інтернет-ресурс створено професійними програмістами («хакерами») лише для отримання прибутку за користування іншими особами; в) Інтернет-ресурс забезпечує канал збуту (придбання) вогнепальної зброї злочинним об'єднанням; 4) виявлено вогнепальну зброю, але злочинець невідомий. У цій ситуації висувуються такі версії: а) виявлена вогнепальна зброя була загублена військовослужбовцем або правоохоронцем; б) виявлена вогнепальна зброя була покинута «кіллером» після вчинення злочину; в) виявлена вогнепальна зброя знаходилась у «закладці» для збуту; г) вогнепальну зброю переховують у схованці; д) вогнепальну зброю доставляють (транспортують) з використанням порожнин ніш транспортного засобу кур'єри, які знаходяться серед пасажирів; 5) виявлено об'єкти, пристосовані для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї, але особу злочинця (-ців) не встановлено. Дана ситуація обумовлює висунення таких версій: власник об'єкта, члени його сім'ї, родичі, знайомі або колеги використовують об'єкти для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї; б) встановлено факт недостачі (викрадення, привласнення, втрати) вогнепальної зброї. В цій ситуації висувуються такі версії: а) особа, що відповідальна за збереження зброї, забезпечила інсценування викрадення і є членом злочинного об'єднання або стосовно неї використали компрометуючі матеріали; б) особа, що відповідальна за збереження зброї, неналежним чином здійснила її приймання-передачу (розкрадання відбувалось протягом тривалого часу); в) викрадення вогнепальної зброї було ретельно підготовлене і сплановане злочинним об'єднанням; г) викрадення вчинено особою, яка відвідувала відповідального за збереження; д) викрадення вчинено особою із персоналу, обслуги та ін.; е) відповідальна особа загубила вогнепальну зброю; є) викрадення здійснено членом сім'ї, родичем; ж) викрадення вчинено кradієм-гастролером.

Сформульовано теоретичні положення щодо основних форм взаємодії слідчого з оперативними підрозділами на початковому етапі розслідування. До процесуальних форм взаємодії відносяться: організація й виконання доручень слідчого на проведення слідчих (розшукових) дій та НСРД; взаємодія під час оголошення у розшук членів злочинного об'єднання; взаємодія під час застосування заходів забезпечення безпеки учасників кримінального провадження. Найбільш значущими непроцесуальними формами взаємодії слідчих з оперативними підрозділами є: взаємодія під час реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності; здійснення консультування; обмін оперативною інформацією; спільний аналіз причин та умов вчинення злочинів; організація і планування проведення окремих слідчих (розшукових) дій і НСРД; проведення нарад; спільна робота в складі слідчо-оперативних груп; спільна діяльність під час проведення спеціальних (профілактичних) операцій; оптимальне використання технічних засобів та ін.

Проведено системний аналіз організаційно-тактичних основ забезпечення розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями. Розроблено тактичні рекомендації з тактики проведення огляду, обшуку, допиту, призначення судових експертиз.

Виокремлено вузлові місця, що повинні бути оглянуті, зокрема:

- а) місце, затримання осіб із вогнепальною зброєю; б) місце, виявлення вогнепальної зброї; в) місце схованки вогнепальної зброї (покинуті об'єкти, відкрита місцевість); г) місце зберігання при виявленні недостачі вогнепальної зброї; д) транспортні засоби, таємні тунелі, в яких переміщувалась вогнепальна зброя; е) місце «закладки» вогнепальної зброї при огляді за фактом збуту; ж) місце розташування комп'ютерної техніки (місце Інтернет-користувача).

Визначено основні об'єкти, які підлягають виявленню і вилученню під час проведення обшуку, зокрема: вогнепальна зброя та її частини, макети чи окремі деталі; інструменти, технічна документація та станкове обладнання,

що застосовуються для виготовлення деталей зброї; речі та предмети, які містять сліди зберігання чи застосування зброї, або сліди злочинних дій; гільзи, боєприпаси, патрони, порох-капсулі; комп'ютерна техніка; засоби телефонного зв'язку (SIM-картки). Найбільш ефективними тактичними прийомами обшуку є: а) послідовне обстеження об'єктів; б) залучення підозрюваного; в) видалення осіб; г) відволікаючі прийоми; д) застосування науково-технічних засобів.

Акцентовано увагу, що до найбільш ефективних тактичних прийомів відносяться: пред'явлення доказів; формування психологічного контакту; застосування технічних засобів фіксації; спостереження за поведінкою; використання конфліктів і протиріч серед членів злочинного об'єднання; створення напруги; створення уявлення про повну поінформованість слідчого.

З'ясовано особливості призначення судових експертиз, зокрема під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, слідчі припускаються таких помилок при призначенні експертиз: відмова від проведення експертного дослідження вогнепальної зброї з ознаками саморобного виготовлення за наявності її ідентифікаційних ознак; ставлення непотрібних запитань експерту при призначенні експертизи шляхом переписування із довідника слідчого; речові докази направляються для проведення експертизи із порушенням цілісності їх упаковки; постановка запитань експерту, вирішення яких не входить в його компетенцію; непризначення експертиз підроблених документів з наявними ознаками підробки, частин вогнепальної зброї й макетів, інструментів для її виготовлення, одягу та засобів пакування і маскування, комп'ютерної техніки, що використовувалась для створення і функціонування Інтернет-сайтів з продажу вогнепальної зброї.

Ключові слова: версія, вогнепальна зброя, взаємодія, досудове розслідування, злочинне об'єднання, криміналістична характеристика, незаконне поводження, слідчі (розшукові) дії, слідча ситуація, тактичний прийом.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Тарасенко О.С. Особливості допиту на початковому етапі розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. № 1.С. 207-211.

2. Тарасенко О.С. Вдосконалення взаємодії слідчого з оперативними підрозділами Національної поліції під час реалізації матеріалів ОРД щодо фігурантів злочинного об'єднання, які вчинюють незаконне поводження з вогнепальною зброєю // Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. № 3.С. 167-173.

3. Тарасенко О.С. Елементи криміналістичної характеристики незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право», 2016. Вип. № 41. Т. 3.С. 84-89.

4. Тарасенко О.С. Слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2016. Випуск 6-2. Т. 1.С. 112-117.

5. Тарасенко О.С. Способи незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2015. № 2.С. 43-48.

6. Тарасенко А.С. Особенности правового регулирования взаимодействия следователя и оперативного работника во время реализации материалов ОРД по фактам незаконного обращения с огнестрельным оружием // Международный научно-практический журнал «Право и Закон».

2017. № 1.С. 73-78.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Тарасенко О.С. Особливості тактики допиту членів злочинного об'єднання, що вчиняють незаконне поводження з вогнепальною зброєю // Правові засоби захисту прав людини в контексті трансформації українського суспільства: матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 10-12 груд. 2015 р.). Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2015.С. 75-78.

8. Тарасенко О.С. Окремі фактори, що визначають особливості тактики проведення обшуку під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Розвиток наукових досліджень у ХХІ столітті: сучасні реалії та перспективи майбутнього: матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 27 трав. 2016 р.). Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2016.С. 83-85.

9. Тарасенко О.С. Особливості тактики огляду під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Актуальні питання протидії злочинності в сучасних умовах: реалізації, тенденції, перспективи: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (Дніпро, 30 черв. 2017). Дніпро, 2017.С. 54-55.

SUMMARY

.Tarasenko O.S. Investigation of illegal use of firearms committed by criminal associations. - Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

The thesis is for candidate's degree of law on specialty (Doctor of Philosophy) 12.00.09 – Criminal Procedure and Criminalistics; Forensic

Examination; Operational-Search Activity (081 – Law). – The National Academy of Internal Affairs. – The Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs, Dnipro, 2017.

The thesis is devoted to theoretical synthesis and a new solution of the scientific problem in developing a methodology for investigating the illegal handling of firearms committed by criminal associations.

On the basis of system analysis, the forensic description of the illicit handling of firearms committed by criminal associations is presented, the main structural elements are identified and disclosed: the subject of the attack, the methods of crime, the trace situation, the characterization of criminal associations (the person of the offender).

The author states that the most often criminal offense of criminal associations is: pistols (revolvers); automatic machines (machine guns, carbines); sniper rifles; grenade launcher. For the most part, criminal formations are interested in criminal firearms characterized by the following features: standard types of firearms, industrial production, multichannel short and medium barrels, has a single-barely threaded structure of the trunk channel, the automatic action of the average caliber.

Typical methods of illegal use of firearms committed by criminal associations are systematized as a triune element of forensic characteristics, in particular, the methods of preparation include: the creation of a criminal association; choice of methods of conspiracy; search for sources of firearms purchase; search and accommodation of places for committing a crime; the choice of an optimal way of carrying, storing, acquiring, transferring or selling firearms; determination of the method of calculation; search for buyers (sellers); location of previous meetings, etc. The methods of direct commission are: 1) acquisition by: theft; appropriation in the places of warfare of the Second World War and ATO; extortion; fraud; abuse of office; purchase of deactivated samples, models, with further repair; purchase through Internet sites, etc.; 2) delivery (transportation, transfer) carried out: with oneself; in a vehicle; postal items; in technological

cavities of vehicles; remotely controlled devices; accompanying shipment, etc.;

3) storage in places: rented garage boxes; abandoned or unconstrained objects; by place of residence (work) of members of a criminal association; hiding places; cars; with you; sales by: transfer personally; transmission of parts separately by different persons and methods; abandonment in a designated place ("bookmark"); mail sending; use of underground facilities and others. Hiding methods are: 1) hiding firearms; 2) destruction (concealment) of traces: forged documents, caches, means of masking, samples of weapons and their parts, Internet sites, etc.; exchange of money for other banknotes or currencies of another state; the destruction of clothes; 3) taking measures to prevent the disclosure of the activities of a criminal association: providing coverage of each episode of criminal activity; providing internal and external security; making influence on witnesses and witnesses; corruption ties; use of compromising materials; destruction of evidence (records from video surveillance cameras, etc.).

It is established that typical traces of a crime are: 1) material: a) traces-reflection, of which: traces of hands (papillary patterns) and legs (footwear), vehicles; b) traces-objects, from them: firearms and separate parts, traces of its application (balls, casings), traces of damage to surrounding objects (walls, ceilings, doors, trees, etc.), documents (identity cards for registration or receipt of parcels) , registration of clandestine enterprises, accompanying documents on weapons), computer equipment and traces of application, caches (places of Internet broadcasting), cash (bank accounts, payment order cards), mobile telephones (SIM-cards), video surveillance records and other information carriers; c) trace-substances, of which: a) biological origin; soil, soot, gunpowder; armed lubricant; 2) ideal: traces of reflection in the mind: the victims; witnesses; eyewitnesses; suspects In addition to the traces mentioned, the following can be detected on the site: a) microparticles; b) left objects; c) smell traces.

The typical structure of a criminal association committing the illicit use of firearms, consisting of: a leader; persons directly committing crimes; persons providing systematic criminal activity of criminal associations. It is revealed that

the structure of criminal associations, which in most of them are up to 1 year, consists mainly of men of 3, less than 4 to 10, persons aged 29 to 39, have a complete general secondary and basic general education, able-bodied, but never work or study, previously convicted.

The system of data on the circumstances to be established during the investigation of this category of proceedings is specified, in particular: 1) whether the actions related to the illicit handling of firearms were actually committed; 2) the structure of a criminal association; 3) peculiarities of distribution of criminal roles; 4) the characteristics of persons of a criminal association and circumstances that affect the severity of crime; 5) time, place and methods of preparation, commission and concealment of episodes of criminal activity; 6) facts of committing other criminal offenses; 7) duration of criminal activity; 8) the reasons and conditions for the commission of episodes of criminal activity; 9) description of the objects of a criminal encroachment; 10) means and tools for committing crimes; 11) the motive and purpose of the illicit use of firearms; 12) circumstances aggravating or mitigating punishment; 13) circumstances that exclude criminal liability of members of a criminal association; 14) the methods and schemes of legalization of property (financial resources) obtained by criminal means and the size of the latter; 15) places of hiding the unselected firearms, their equipment and means of safety; 16) methods and means of conspiracy and counteraction to investigations; 17) information about persons who were used without notice of unlawful acts; 18) the presence of corrupt bonds; 19) information on other criminal structures involved in the illicit trafficking of weapons.

The typical investigation situations of the initial stage of the investigation of the illicit use of firearms committed by criminal associations and the versions put forward in each of them are identified: 1) the person (s), detained for illicit use of firearms, available evidence of the facts of the commission unlawful acts. In this situation, there are such typical versions: a) firearms do not belong to detainees; b) the testimony of detainees about non-participation is false; c) firearms were thrown by detainees (law enforcement officers or competing criminal

associations); d) indications of the detainees for guilty pleas in order to conceal and divert attention from another grave crime; e) detained as part of a criminal association purchased or made firearms; at the time of detention, they are supplied with the purpose of temporary storage or direct sales; e) detained persons are not aware of the contents of the cargo and only used by criminal associations; 2) the participants of a criminal association are established, but evidence of illegal activity is not enough to report suspicion of committing a crime. In this situation, the following versions are put forward: members of a criminal association keep firearms for self-defense, committing future crimes with the use of weapons or for the purpose of sale; 3) Internet resources are established that deal with the illegal activities related to the sale of firearms. This situation causes the following versions: a) Internet resource created for the sake of curiosity (fun); b) Internet resource created by professional programmers ("hackers") only for profit for the use of other persons; c) Internet resource provides a channel for the sale (purchase) of firearms to a criminal association; 4) firearms are detected, but the perpetrator is unknown.

In this situation, the following versions are put forward: a) the firearms detected were lost by a serviceman or a law enforcement officer; b) the detected firearm was abandoned by Killer after the crime; c) the firearms detected were in the "bookmark" for sale; d) firearms are hid in a hiding place; e) firearms are delivered (transported) using cavities of the vehicle of the courier, which are located among the passengers; 5) objects are found, adapted for delivery, storage, manufacture, processing of firearms, but the identity of the offender (s) is not established. The given situation causes the nomination of such versions: the owner of the object, members of his family, relatives, acquaintances or colleagues use objects for delivery, storage, manufacture, processing of firearms; 6) the fact of shortage (abduction, appropriation, loss) of a firearm is established. In this situation, the following versions are put forward: a) the person responsible for the preservation of weapons provided stolen and is a member of the criminal association or used to use compromising materials; b) the person responsible for

the preservation of weapons improperly carried out its reception-transmission (theft took place for a long time); c) the abduction of firearms has been carefully prepared and planned by a criminal organization; d) the abduction was committed by a person who visited the person responsible for preservation; e) the kidnapping was committed by a person from staff, servants, etc.; e) the responsible person has lost the firearm; e) abduction committed by a family member, relative; g) theft was committed by a theft-gastronomy.

The theoretical positions concerning the main forms of interaction between the investigator and the operational units at the initial stage of the investigation are formulated. The procedural forms of interaction include: the organization and execution of the investigator's orders to conduct investigative (search) actions and NDS; interaction during the announcement of members of a criminal association; interaction during the application of measures to ensure the safety of participants in criminal proceedings. The most significant non-procedural forms of interaction between investigators and operational units are: interaction during the implementation of materials operational and investigative activities; counseling; exchange of operational information; a joint analysis of the causes and conditions of the commission of crimes; Organization and planning of conducting separate investigatory (search) actions and NDS; holding conferences; joint work within investigative-operational groups; joint activity during special (preventive) operations; optimal use of technical equipment, etc.

A systematic analysis of the organizational and tactical basis for the investigation of the illicit use of firearms committed by criminal associations was conducted. Tactical recommendations on the tactics of conducting an inspection, search, interrogation, appointment of forensic examinations were developed. Separate nodal sites to be inspected, in particular: a) the place, the detention of persons with firearms; b) location, detection of firearms; c) the place of the cache of firearms (abandoned objects, open terrain); d) place of storage in case of shortage of firearms; e) vehicles, secret tunnels in which firearms were moving; e) the place of "bookmarks" of firearms when viewed on the fact of sale; g) location

of computer equipment (Internet user's place).

The basic objects that are to be detected and seized during the search are determined, in particular: firearms and their parts, mock-ups or individual parts; tools, technical documentation and easel equipment used for the manufacture of parts of weapons; things and items that contain traces of storage or use of weapons, or traces of criminal acts; cartridges, ammunition, cartridges, powder capsules; Computer Engineering; telephone communication equipment (SIM cards). The most effective tactical search techniques are: a) a consistent survey of objects; b) involvement of the suspect; c) removal of persons; g) distracting receptions; e) application of scientific and technical means.

It is emphasized that the most effective tactical techniques include: presentation of evidence; formation of psychological contact; application of fixing hardware; observation of behavior; use of conflicts and contradictions among members of a criminal association; creation of voltage; creating an idea of the full knowledge of the investigator.

The peculiarities of the appointment of forensic examinations, in particular during the investigation of the illegal use of firearms by criminal associations, are discovered, the investigators assume the following mistakes in the appointment of expert assessments: refusal to carry out an expert study of firearms with signs of self-made manufacturing in the presence of its identification features; the attitude of unnecessary questions to the expert when appointing an examination through rewriting from the investigator's guide; material evidence is sent for examination in violation of the integrity of their packaging; Questioning of the expert, the decision of which is not within its competence; non-appointment of examinations of forged documents with available signs of forgery, parts of firearms and models, tools for its manufacture, clothing and packaging and camouflage, computer equipment used to create and operate firearms internet sites.

Key words: version, firearms, interaction, pre-trial investigation, criminal association, forensic characterization, illegal conduct, investigation (search) actions, investigative situation, tactical reception.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Тарасенко О.С. Особливості допиту на початковому етапі розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. № 1.С. 207-211.

2. Тарасенко О.С. Вдосконалення взаємодії слідчого з оперативними підрозділами Національної поліції під час реалізації матеріалів ОРД щодо фігурантів злочинного об'єднання, які вчинюють незаконне поводження з вогнепальною зброєю // Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. № 3.С. 167-173.

3. Тарасенко О.С. Елементи криміналістичної характеристики незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право», 2016. Вип. № 41. Т. 3.С. 84-89.

4. Тарасенко О.С. Слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2016. Випуск 6-2. Т. 1.С. 112-117.

5. Тарасенко О.С. Способи незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2015. № 2.С. 43-48.

6. Тарасенко А.С. Особенности правового регулирования взаимодействия следователя и оперативного работника во время реализации материалов ОРД по фактам незаконного обращения с огнестрельным оружием // Международный научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 1.С. 73-78.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Тарасенко О.С. Особливості тактики допиту членів злочинного об'єднання, що вчиняють незаконне поводження з вогнепальною зброєю // Правові засоби захисту прав людини в контексті трансформації українського суспільства: матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 10-12 груд. 2015 р.). Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2015.С. 75-78.

8. Тарасенко О.С. Окремі фактори, що визначають особливості тактики проведення обшуку під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Розвиток наукових досліджень у XXI столітті: сучасні реалії та перспективи майбутнього: матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 27 трав. 2016 р.). Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2016.С. 83-85.

9. Тарасенко О.С. Особливості тактики огляду під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Актуальні питання протидії злочинності в сучасних умовах: реалізації, тенденції, перспективи: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (Дніпро, 30 черв. 2017). Дніпро, 2017.С. 54-55.

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень	21
ВСТУП	22
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ З ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ, ЩО ВЧИНЯЄТЬСЯ ЗЛОЧИННИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ	32
1.1. Стан наукових досліджень проблем розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями	32
1.2. Способи незаконного поведження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями	51
1.3. Інші елементи криміналістичної характеристики незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями	70
Висновки до розділу 1	82
Розділ 2. ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ З ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ, ЩО ВЧИНЯЄТЬСЯ ЗЛОЧИННИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ	86
2.1. Обставини, що підлягають встановленню на початковому етапі розслідування	86
2.2. Слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування незаконного поведження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями	99
2.3. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами на початковому етапі розслідування	120
Висновки до розділу 2	144

Розділ 3. ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ З ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ, ЩО ВЧИНЯЄТЬСЯ ЗЛОЧИННИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ	147
3.1. Організація і тактика проведення огляду та обшуку.....	147
3.2. Організація і тактика проведення допиту.....	181
3.3. Особливості призначення судових експертиз.....	193
Висновки до розділу 3	201
ВИСНОВКИ.....	204
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	209
ДОДАТКИ	245

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ГУНП	–	Головне Управління Національної поліції
ЄРДР	–	Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЗУ	–	Злочинне угруповання
КК	–	Кримінальний кодекс
КПК	–	Кримінальний процесуальний кодекс
МВС	–	Міністерство внутрішніх справ
НДЕКЦ	–	Науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
НСРД	–	Негласна слідча (розшукова) дія
ОГ	–	Організована група
ЗО	–	Злочинна організація
ЗУ	-	Злочинне угруповання
СБУ	–	Служба безпеки України
СОГ	–	Слідчо-оперативна група
СРД	–	Слідча (розшукова) дія

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Системно-структурна криза, що склалася протягом останніх років у суспільно-політичній та економічній сферах держави, супроводжується стійкою тенденцією до загострення криміногенної обстановки. Збройні конфлікти на південному сході країни обумовлюють негативну тенденцію до формування й виникнення нових видів протиправної діяльності злочинних об'єднань, а також збільшення кількості кримінальної зброї, що створює підґрунтя для її використання злочинними формуваннями. Зростання кількості вбивств, грабежів, розбоїв, нападів незаконних воєнізованих або збройних формувань, учинених у складі організованих груп, з використанням кримінальної зброї, демонструє нездатність правоохоронних органів протидіяти незаконному поводженню з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями.

Офіційні статистичні дані Генеральної прокуратури України, які демонструють тенденцію до різкого зниження кількості виявлених ОГ і ЗО після 2012 року, зокрема у 2012 р. цей показник складав 264, 2013 р. – 185, 2014 р. – 166, 2015 р. – 135, 2016 р. – 124, за 9 міс. 2017 р. – 188. Поряд з цим опитані працівники правоохоронних органів (85 %), зазначають, що кількість злочинних об'єднань у період з 2012 р. дотепер зросла на 100 %. За новою формою статистичної звітності Генеральної прокуратури України відомо, що у 2016 р. закінчено лише 18 кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним обігом зброї (ст. 262, 263 КК України), протягом 9 міс. 2017 р. – 10. Проте кількість злочинів, передбачених ст. 263 КК України, має тенденцію до збільшення. Так, у 2013 р. обліковано 6,9 тис. злочинів даної категорії, у 2014 р. – 7,2 тис., у 2015 р. – 7,4 тис., у 2016 р. – 5,9 тис., протягом 9 міс. 2017 р. – 7 тис. Наведене свідчить про безсистемність протидії злочинам, пов'язаними із незаконним поводженням з вогнепальною зброєю, що вчинюється злочинними

об'єднаннями, на що значною мірою впливає відсутність відповідних методик розслідування.

Теоретичну основу дисертації становили праці вчених-криміналістів і процесуалістів України та інших країн, які досліджували проблеми криміналістичного забезпечення виявлення і розслідування злочинів, учинених злочинними об'єднаннями. Це, зокрема, Л.І. Аркуша, В.П. Бахін, В.М. Биков, В.М. Варцаба, А.Ф. Волобуєв, І.В. Гора, О.І. Гуров, М.С. Гур'єв, В.П. Захаров, С.Ф. Здоровко, Н.С. Карпов, О.М. Камінський, В.О. Коновалова, В.П. Корж, Н.І. Клименко, Я.М. Ортинський, В.І. Куликов, В.І. Литвиненко, Є.Д. Лук'янчиков, В.С. Мешкова, М.А. Погорецький, М.В. Салтевський, Р.Л. Степанюк, Д.В. Сімонович, О.Ю. Татаров, І.В. Тішутіна, О.Г. Цветков, Л.Д. Удалова, К.О. Чаплинський, Ю.М. Черноус, С.С. Чернявський, А.В. Шевчишен, В.Ю. Шепітько, Р.М. Шехавцов, Б.В. Щур, М.П. Яблоков та ін.

Окремі питання протидії незаконному поводженню з вогнепальною зброєю на дисертаційному рівні досліджували також Е.С. Тенчов (1975), М.Х. Рустамбаєв (1983), А.В. Втюрін (1999), О.О. Долгополов (1999), І.В. Капустіна (1999), І.І. Бікєєв (2000), А.В. Кофанов (2000), С.Г. Павліков (2000), В.В. Войнов (2001), В.Д. Корма (2001), В.І. Рибачук (2001), М.В. Щегольєва (2001), В.В. Єфіменко (2002), О.О. Нікітіна (2002), О.Ф. Соколов (2002), Г.О. Бойко (2003), О.А. Мокринський (2004), В.А. Саморока (2004), О.Ф. Бурлевич (2005), Є.В. Терєнтєєва (2005), М.П. Тюлькін (2005), В.В. Кубанок (2006), Р.Р. Карданов (2007), Я.В. Новак, (2007), М.Г. Пінчук (2007), А.В. Кузнєцов (2008), М.В. Лукашин (2008), С.П. Параниця (2009), О.М. Сарнавський (2009), Е.М. Хастінов (2009), О.М. Бокій (2010), М.М. Майстрєнко (2010), Є.С. Тєслєнко (2011), Н.Є. Міняйло (2012), О.М. Вдовін (2015), В.С. Шаповалова (2015), І.Ю. Рагулін (2016) та ін.

Втім, результати проведених досліджень не враховують сучасний стан законодавства, правозастосовної практики, а також структурно-

функціональні зміни в правоохоронних органах та відповідних їх підрозділах, що свідчить про відсутність сучасного комплексного дослідження методики розслідування незаконного поводженням з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями. Наведені обставини у своїй сукупності визначають актуальність окресленої проблеми, її наукову, теоретичну і практичну значущість та зумовили вибір теми дисертаційного дослідження.

Останнім часом окремим аспектам розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, було присвячено окремі наукові розробки, зокрема: В.С. Шаповалова у дисертації «Поняття, співвідношення та класифікація кримінальної зброї (криміналістичний аспект)» (2015) здійснила спробу висвітлити сутність і базисні основи зброєделіктики, класифікувати види зброї, однак поза увагою автора залишились питання, пов'язані з виявленням та розслідуванням фактів незаконного поводження зі зброєю; С.П. Мельниченко у дисертації «Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного переміщення вогнепальної зброї» (2016) здійснив спробу висвітлити окрему сторону протиправної діяльності, що стосується лише незаконного переміщення вогнепальної зброї, проте недослідженими залишились інші види злочинних діянь (незаконний збут, придбання, зберігання вогнепальної зброї тощо).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, схваленої Указом Президента України від 21.10.2011 № 1000/2011; Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності Національної поліції України на період 2015-2019 рр., затвердженого наказом МВС України від 16.03.2015 № 275; Порядку взаємодії Генеральної прокуратури України та Міністерства внутрішніх справ України щодо обміну інформацією з Єдиного реєстру досудових розслідувань та інформаційних систем органів внутрішніх

справ (спільний наказ ГПУ та МВС України від 17.11.2012 № 115/1046), а також планів проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ на 2016, 2017 роки.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дослідження є розробка основ криміналістичної методики розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями. Комплексність мети, її багатоплановість зумовили необхідність вирішення таких завдань:

– з'ясувати стан наукових досліджень проблем розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями;

– систематизувати типові способи вчинення злочину та сліди, що виникають при застосуванні того чи іншого способу;

– визначити та розкрити зміст інших елементів криміналістичної характеристики, що вчиняється злочинними об'єднаннями;

– надати криміналістично вагомі ознаки злочинних об'єднань (структуру, характеристику членів), що вчинюють незаконне поводження з вогнепальною зброєю;

- виокремити та деталізувати обставини, що підлягають встановленню на початковому етапі розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями;

- визначити типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями;

- визначити найбільш оптимальні форми взаємодії слідчого з оперативними та іншими підрозділами Національної поліції на початковому етапі розслідування;

– розкрити організаційні заходи і тактичні прийоми проведення огляду й обшуку під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями;

– визначити особливості тактики проведення допиту членів злочинних об'єднань;

– з'ясувати особливості призначення судових експертиз у даній категорії проваджень.

Об'єктом дослідження злочинна діяльність, пов'язана з незаконним поведженням із вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, а також суспільні відносини, що виникають під час виявлення й розслідування зазначеної групи злочинів.

Предметом дослідження є розслідування незаконного поведження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями.

Методи дослідження. Методи дослідження визначені специфікою роботи, її метою і поставленими задачами, з урахуванням об'єкта та предмета дослідження. Методологічною основою дисертації є *діалектичний метод*, використання якого дозволило скласти цілісну систему уявлень про становлення та перспективи організаційно-тактичного забезпечення розслідування незаконного поведження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями (підрозділи 1.1-1.3). У процесі дослідження було використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, зокрема: *порівняльно-правовий* та *формально-юридичний методи* застосовувалися при аналізі правових норм вітчизняного й зарубіжного кримінально-процесуального і оперативно-розшукового законодавства, а також їхнього зіставлення з метою обґрунтування висновків і пропозицій щодо доповнення чи уточнення (підрозділи 1.1, 1.3, 2.2, 3.1, 3.2); *метод формальної логіки* дозволив усвідомити сутність криміналістичної характеристики незаконного поведження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями (підрозділи 1.2-1.3); *системно-структурний метод* застосовувався при визначенні змісту криміналістичної характеристики незаконного поведження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, дослідженні змісту поняття злочинного об'єднання та основних способів організованої злочинної

діяльності, а також інших елементів у взаємозв'язку між собою (підрозділи 1.2-1.3); *соціологічний метод* використовувався при узагальненні результатів вивчення кримінальних проваджень, даних опитування працівників прокуратури, слідчих, оперативних та експертних підрозділів МВС України (підрозділи 1.2-1.3, розділи 2 і 3); *документальний та статистичний методи* використовувалися для аналізу статистичних даних й емпіричної інформації з наведеної проблематики для дослідження ефективності організаційно-тактичного забезпечення розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями (підрозділи 1.2-1.3, розділи 2 і 3), та дозволили визначити прогалини в організаційно-тактичному забезпеченні проведення окремих слідчих (розшукових) дій (розділи 2 і 3). На основі *синтезу* сформульовано висновки і пропозиції за темою дослідження.

Емпіричну основу дослідження становлять результати узагальнення оперативної, слідчої та судової практики. Вивчено матеріали 254 кримінальних справ (протягом 2008-2012 рр.), 133 кримінальних проваджень (протягом 2013-2017 рр.) щодо незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями (Волинська, Дніпропетровська, Житомирська, Запорізька, Київська, Кіровоградська, Миколаївська, Луганська, Львівська, Одеська, Полтавська, Харківська, Херсонська області, м. Київ); дані офіційної статистичної звітності Генеральної прокуратури, Державної судової адміністрації та МВС України за 2012-2017 рр.; зведені результати опитувань 126 працівників прокуратури, 250 слідчих Національної поліції, 178 працівників оперативних підрозділів та 69 працівників експертних установ МВС України.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що дисертація є одним із перших у криміналістиці комплексним дослідженням основ методики розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями. Зокрема, результатом дослідження стали такі основні наукові положення, пов'язані з

криміналістичною характеристикою незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, та її елементами; обставинами, що підлягають встановленню на початковому етапі розслідування; встановлення змісту типових слідчих ситуацій та версії початкового етапу розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями; формами взаємодії слідчого з оперативними підрозділами на початковому етапі розслідування; формуванням пропозицій щодо проведення окремих слідчих (розшукових) дій та призначенням судових експертиз. Зазначені положення, на відміну від попередніх досліджень, відрізняються криміналістичною характеристикою у розрізі вчинення незаконного поводження з вогнепальною зброєю саме злочинними об'єднаннями, а також організаційно-тактичними особливостями проведення окремих СРД з урахуванням вимог чинного законодавства.

Основні наукові положення, які виносяться на захист:

1. Визначено типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, до яких відносяться: 1) осіб затримано, наявна доказова інформація; 2) встановлено членів злочинного об'єднання, але доказів недостатньо; 3) встановлено Інтернет-ресурси, за допомогою яких здійснюється незаконна діяльність, що пов'язана із продажем вогнепальної зброї; 4) виявлено вогнепальну зброю, осіб не встановлено; 5) виявлено об'єкти, пристосовані для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї, злочинця (-ців) не встановлено; 6) встановлено факт недостачі (викрадення, привласнення, втрати) вогнепальної зброї.

2. Надано типову структуру злочинного об'єднання, що вчинює незаконне поводження з вогнепальною зброєю, яка складається із: лідера (організаційно-управлінська ланка); осіб, які безпосередньо вчинюють злочини (виконавська ланка); особи, які забезпечують функціонування та систематичну злочинну діяльність злочинних об'єднань (забезпечувальна ланка).

3. Обґрунтовано підхід до формування криміналістичної характеристики незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, відповідно до якого виокремлено найбільш значимі її елементи, зокрема: спосіб вчинення злочину; слідова картина; предмет посягання; особа злочинця (характеристика членів злочинних об'єднань), що у своїй сукупності утворюють інформаційну модель злочину розглядуваної категорії, яка сприяє визначенню найбільш доцільних напрямів його розслідування.

4. Удосконалено систему даних про обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями.

5. Систематизовано класифікацію сучасних способів незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, які включають *заходи з підготовки* (створення злочинного об'єднання; збір інформації про вогнепальну зброю; вибір способів конспірації; пошук джерел надходження вогнепальної зброї; підшукування знарядь; підготовка вогнепальної зброї до подальшої реалізації; пошук та пристосування місць для зберігання (виготовлення, придбання, збуту); обрання способу вчинення; визначення способу розрахунку; пошук покупців (продавців, посередників); визначення місця попередніх зустрічей із покупцями (продавцями); забезпечення функціонування злочинного об'єднання), *безпосереднього вчинення* (придбання; доставка (транспортування, переміщення); зберігання; збут) *та приховування слідів злочину* (приховування вогнепальної зброї; знищення (приховування) слідів; 3) вжиття заходів щодо запобігання розкриттю діяльності злочинного об'єднання).

6. Визначено відомості щодо версій початкового етапу розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями.

7. Сформульовано теоретичні положення, що стосуються удосконалення основних форм взаємодії слідчого з оперативними

підрозділами на початковому етапі розслідування, спрямованих на підвищення кількості та якості отримуваної в ході його проведення інформації.

8. Вдосконалено систему засобів тактичного забезпечення проведення огляду, обшуку, допиту, а також призначення експертиз під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями.

9. Обґрунтовано теоретичні положення стосовно організаційних заходів і тактичних прийомів проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями.

10. Розроблено науково-теоретичне забезпечення проведення комплексних слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій під час виявлення та розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями.

11. Розкрито положення щодо призначення судових експертиз (балістичної, судово-психіатричної, комплексної молекулярно-генетичної, дактилоскопічної та судово-балістичної, комп'ютерно-технічної) у ході розслідування зазначеного виду злочинів як різновиду застосування спеціальних знань у кримінальному провадженні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що відповідні положення, висновки та рекомендації, отримані в межах дослідження, упроваджено і надалі може бути використано в:

– *законотворчій діяльності* – у процесі опрацювання проектів змін і доповнень до кримінального процесуального законодавства (акт впровадження Інституту законодавства Верховної Ради України від 19.06.2017);

– *науковій діяльності* – для подальшого удосконалення й розвитку методики розслідування окремих видів злочинів на базі сформульованих і викладених теоретичних положень, висновків та рекомендацій (акти

впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 30.06.2017; Науково-дослідного інституту публічного права від 21.09.2017);

– *практичній діяльності* – основні положення дисертації використовуються для удосконалення діяльності оперативних й слідчих підрозділів Національної поліції України (акти впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України від 26.06.2017; слідчого управління ГУНП в Дніпропетровській області від 03.06.2017; Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України від 27.06.2017), а також при проведенні практичних занять на курсах підвищення кваліфікації;

– *освітньому процесі* – при викладанні навчальних дисциплін «Організація розслідування злочинів», «Тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій», «Криміналістика», «Кримінальний процес», а також при підготовці підручників, посібників, текстів лекцій і навчально-методичних матеріалів, проведенні семінарів і практичних занять з кримінального процесу та криміналістики (акти впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 30.06.2017).

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні й практичні положення і висновки дисертації оприлюднені на науково-практичних конференціях, зокрема: «Правові засоби захисту прав людини в контексті трансформації українського суспільства» (Київ, 2015); «Розвиток наукових досліджень у XXI столітті: сучасні реалії та перспективи майбутнього» (Київ, 2016); «Актуальні питання протидії злочинності в сучасних умовах: реалізації, тенденції, перспективи» (Дніпро, 2017).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з основної частини (вступу, трьох розділів, які включають дев'ять підрозділів, висновків), списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 283 сторінки, з яких 187 сторінок основного тексту. Список використаних джерел складається із 296-и найменувань і займає 36 сторінок, 5 додатків викладено на 39-и сторінках.

Розділ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ З ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ, ЩО ВЧИНЯЄТЬСЯ ЗЛОЧИННИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ

1.1. Стан наукових досліджень проблем розслідування незаконного поведження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями

Важливе значення для розв'язання проблем розслідування незаконного поведження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, мають попередні наукові розробки вітчизняних і зарубіжних учених.

Насамперед, слід зауважити, що окремі питання протидії незаконному поведженню з вогнепальною зброєю і протиправній діяльності злочинних об'єднань активно досліджувалися у межах суміжних проблем у теорії кримінального права, кримінального процесу, криміналістики, адміністративного права, криминології, оперативно-розшукової діяльності, а також міжнародного права. З метою проведення детального аналізу масиву попередніх наукових досліджень вчених України та близького зарубіжжя, проведених із зазначеної проблематики, вважаємо за доцільне умовно поділити його на дві основні групи. До першої з них віднесемо праці, присвячені дослідженню питань щодо протидії незаконному поведженню з вогнепальною зброєю, до другої – наукові розвідки щодо протидії іншим злочинам, які вчиняються злочинними об'єднаннями.

Так, теоретичну розробку деяких питань щодо протидії незаконному поведженню з вогнепальною зброєю на дисертаційному рівні здійснювали такі вітчизняні науковці: О.М. Бокій (2010 р.), А.В. Кофанов (2000 р.), М.М. Майстренко (2010 р.), Р.В. Мельник (2014 р.), С.П. Мельниченко

(2016 р.), Н.Є. Міняйло (2012 р.), Я.В. Новак (2007 р.), М.Г. Пінчук (2007 р.), В.І. Рибачук (2001 р.), О.М. Сарнавський (2009 р.), Т.В. Тютюнник (2008 р.), В.С. Шаповалова (2015 р.) та інші.

Дисертація О.М. Бокія присвячена дослідженню адміністративно-правового режиму обігу зброї. У роботі акцентовано, що на законодавчому рівні необхідно визначити виключно всі елементи обігу зброї та боєприпасів. Вченим обґрунтовується необхідність визначення порядку передачі зброї від однієї особи до іншої (фізичної чи юридичної), відокремлення понять «носіння зброї» і «перенесення зброї», а також урегулювання правил збирання й утилізації зброї та боєприпасів для всіх без винятку видів зброї. Крім того, автором доводиться твердження, що нормативна база повинна чітко регламентувати не тільки порядок застосування тієї чи іншої зброї, але й визначати, яку конкретно зброю і з якою метою можна використовувати [27, с. 9]. На необхідність законодавчого визначення ступеня обмеженості обігу окремих предметів озброєння у суспільстві, регулювання різних видів їх обігу та заходів протидії їх незаконному обігу також вказують більшість вітчизняних вчених, які присвятили свої дисертаційні роботи дослідженню питань щодо протидії незаконному поводженню з вогнепальною зброєю (А.В. Кофанов [122, с. 14-15], М.М. Майстеренко [158, с. 14], Н.Є. Міняйло [174], М.Г. Пінчук [195, с. 13-14], В.І. Рибачук [216, с. 15], О.М. Сарнавський [224, с. 11-12] та інші).

З огляду на предмет нашого дослідження представляють інтерес висновки А.В. Кофанова, який в дисертаційній роботі на тему «Теоретичні та практичні аспекти криміналістичного дослідження гладкоствольної вогнестрільної зброї» встановив, що у процесі доказування слідчий та суд не завжди можуть ефективно використати висновки експерта з тієї причини, що при проведенні ідентифікаційних досліджень експерти не завжди характеризують зброю, з якої була вистріляна досліджувана картеч, куля, шріт або гільза. Автор висновує, що описання у висновку експертизи властивостей ототожнюваного об'єкта (у разі негативного висновку про

тотожність) буде підвищувати його доказову цінність і зазначати шлях подальших пошуків такого об'єкта [122, с. 18].

Дисертаційне дослідження на тему «Кримінологічна характеристика та попередження органами внутрішніх справ злочинів проти громадської безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини» дозволило М.М. Майстренко встановити таку особливість цих злочинів, як відсутність ідентифікованого джерела надходження зброї у незаконний обіг. Автор зазначає, що зазвичай підсудні особи пояснюють, що предмети озброєння вони або знайшли, або придбали у незнайомих людей, що може свідчити про недостатню ефективність превентивних заходів [158, с. 10]. З метою розширення профілактичного потенціалу ч. 3 ст. 263 КК України та збільшення відсотку виявлення латентних злочинів науковець пропонує доповнити її такими позитивними постзлочинними діями, як активне сприяння припиненню чи розкриттю злочинів, пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами. Також заслуговує на увагу пропозиція М.М. Майстренко внести зміни до ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», закріпивши право *«здійснювати оперативний збут товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених до обігу, під оперативним контролем, з метою викриття фактів протиправної діяльності»* [158, с. 16].

Дослідженню теоретичних, методичних та практичних питань, пов'язаних із криміналістичним дослідженням об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю, присвячена дисертаційна робота Р.В. Мельника «Криміналістичне дослідження об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю» (2014 р.). На основі наукових джерел визначено понятійний апарат об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю, запропоновано класифікацію зазначеної категорії зброї. Досліджено механізм слідоутворення на гільзах і снарядах, зроблено детальний опис об'єктів, що вилучають під час огляду місця події, запропоновано перелік запитань, які необхідно вирішувати під час дослідження об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю [167, с. 16].

Аналізуючи криміналістичну характеристику та особливості розслідування незаконного переміщення вогнепальної зброї, С.П. Мельниченко встановив, що таких 32 % переміщень було вчинене у складі злочинного угруповання, що, в свою чергу, також є підтвердженням актуальності теми нашого дослідження [169, с. 10]. Крім того, безсумнівний інтерес викликають напрацювання автора щодо конкретизації тактики підготовки і проведення тактичної операції «Допущення обшуку з негативним результатом», зміст якої полягає у проведенні обшуку у одного із співучасників злочину та відстеженні поведінки інших, які своїми діями видають місця можливих схованок вогнепальної зброї або безпосередньо змінюють її місцезнаходження [169, с. 13].

Наукова значимість досліджень, проведених Н.Є. Міняйло, для теоретичної розробки основ розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, полягає у наданні рекомендацій стосовно запобігання транснаціональній злочинній діяльності у цій сфері в Україні та використання досвіду міжнародних правоохоронних органів. Крім того, автором сформульовано визначення транснаціональної незаконної торгівлі зброєю як одного з елементів незаконного обігу зброї у світі, сутність якого полягає в організації продажу озброєння всупереч міжнародному та/або національному законодавству, що супроводжується переміщенням самої зброї, її частин чи компонентів з однієї країни до іншої [174].

Вивчення процесуальних і непроцесуальних форм використання спеціальних знань в ході розкриття й розслідування злочинів, що скоюються із застосуванням вогнепальної зброї, розкритих Я.В. Новаком у дисертаційному дослідженні на тему «Сучасний стан та перспективи розвитку криміналістичного дослідження вогнепальної зброї» у 2007 р., дало нам змогу окреслити сучасні напрями розв'язання проблем розслідування досліджуваної групи злочинів [181].

Предмет доказування і судовий розгляд поводження з вогнепальною

зброєю, бойовими припасами і вибуховими речовинами були предметом дисертаційного дослідження М.Г. Пінчука, за результатами якого автор доводить, що використання при доказуванні у справах про викрадення та інше незаконне поводження з вогнепальною зброєю, бойовими припасами і вибуховими речовинами отриманих відомостей в результаті оперативно-розшукових дій – об'єктивна необхідність, оскільки спостерігається все більше розповсюдження злочинів, які вчиняються злочинними угрупованнями, ретельно плануються і готуються, конспіруються, що робить їх розслідування ускладненим [195, с. 13].

У дисертаційному дослідженні В.І. Рибачука на тему «Кримінально-правові та кримінологічні аспекти боротьби з незаконними діями при поводженні зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами» (2001 р.) особлива увага приділяється аналізу теоретичних проблем правової оцінки незаконного поводження зі зброєю. Автором даються критично осмислені визначення зброї з боку різних вчених і здійснено спробу дати своє визначення цього предмета [216, с. 8]. Крім того, в межах нашого дослідження представляють інтерес висновки автора про тогочасні шляхи надходження вогнепальної зброї на нелегальний ринок України (крадіжки із військових частин та установ Міноборони України, інших військових формувань (прикордонних військ, внутрішніх військ), МВС, воєнізованої охорони; крадіжки окремих деталей на збройних заводах та кустарне виготовлення зброї; незаконне придбання нарізної та гладкоствольної спортивної і мисливської зброї з подальшою передачею її в руки злочинного світу, контрабандне ввезення зброї із-за кордону) [216, с. 12].

Дисертація О.М. Сарнавського присвячена дослідженню проблем кримінальної відповідальності за викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 262 КК України). Враховуючи результати проведеного нами аналізу даних, отриманих в ході вивчення кримінальних

проваджень, вироків суду і статистичних звітів Генеральної прокуратури України про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, а також про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями за 2012-2017 рр., на нашу думку, потребує сучасного критичного осмислення позиція вченого щодо необхідності внесення змін до ч. 2 ст. 22 КК України з метою визнання особи з *14 років суб'єктом крадіжки, вчиненої повторно*, за попередньою змовою групою осіб та *організованою групою*, а не лише крадіжки, передбаченої ч. 1 ст. 262 КК України [224, с. 9].

Також Т.В. Тютюнник дослідила теоретичні та організаційно-технічні основи інформаційного забезпечення судово-балістичної експертизи. Основні наукові розробки автора дали змогу змістовно проаналізувати сучасні можливості судово-балістичної експертизи, які можуть бути використані під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями [254].

Результати наукового дослідження В.С. Шаповалової щодо уточнення базисних ознак, поняття, співвідношення та класифікації різних видів ручної кримінальної зброї та сутності і системи сукупності знань про зброю були використані нами під час розгляду предмета посягання як елементу криміналістичної характеристики незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями [272].

Важливе значення для фундаментального дослідження питань розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю мають попередні теоретичні розробки й зарубіжних вчених. Зокрема, цій проблематиці присвятили дисертаційні дослідження такі науковці, як: Г.О. Бойко [26], О.М. Вдовін [39], В.В. Войнов [54], В.В. Єфіменко [78], В.В. Кубанов [140], С.Г. Павліков [190], І.Ю. Рагулін [211], В.А. Саморока [223], В.О. Талалаєв [233], Є.С. Тесленко [245], М.П. Тюлькін [253], М.В. Щеголева [284] та інші.

За результатами дисертаційного дослідження на тему «Проблеми методики розслідування незаконного обігу зброї та бойових припасів: за

матеріалами Північно-Кавказького регіону» Г.О. Бойко виділив спосіб вчинення та приховання, а також особистість злочинця як найбільш корисні елементи криміналістичної характеристики незаконного обігу зброї та боєприпасів для отримання щонайбільшого обсягу криміналістично значимої інформації, що підлягає встановленню [26, с. 192]. Заслуговує на особливу увагу та більш детальне дослідження, з урахуванням сучасної суспільно-політичної обстановки на південному сході України, позиція вченого про те, що найбільш стабільними та довготривалими слід вважати злочинні групи, що вчиняють розкрадання зброї на об'єктах концентрації озброєння [26, с. 73].

Подібне дослідження (але за матеріалами слідчо-прокурорської практики військової прокуратури Дальньосхідного округу) провів В.В. Єфіменко, який встановив, що у переважній більшості випадків розкрадань вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв з військових частин суб'єктами розглядуваного виду злочину були військовослужбовці, або вони були учасниками злочинної групи [78, с. 39]. Вчений наголошує, що вчинення злочину ретельно планується, при цьому розподіляються ролі його учасників. Крім того, вже на стадії підготовки злочинцями обмірковуються місця приховування викраденого, канали його збуту [78, с. 40].

У свою чергу, деякі питання щодо особливостей криміналістичного забезпечення розслідування викрадення вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин, вчинених військовослужбовцями, на дисертаційному рівні розглянув В.О. Талалаєв. Вчений детально описав способи вчинення розкрадань озброєння військовослужбовцями. При цьому ним були виділені способи, характерні для тих етапів обігу предметів озброєння, які найбільш піддані розкраданням. У зв'язку зі способами автором встановлено джерела та носії доказової інформації, а також визначено особливості слідової інформації про такі злочини та осіб, що їх вчинили [233, с. 10].

Авторську класифікацію способів вчинення злочинів, пов'язаних з незаконним обігом зброї та бойових припасів (за матеріалами прикордонних регіонів Сибірського федерального округу) запропонував О.М. Вдовін. Вчений виділив дві основні групи, а саме: способи вчинення злочинів, пов'язані з незаконним обігом зброї, та способи вчинення злочинів, що забезпечують надходження зброї в незаконний обіг. Практичне значення наведеної класифікації автор вбачає в тому, що вона, серед іншого, є основою для висування типових версій, планування та організації розслідування цих злочинів [39, с. 47-48].

Дослідженню особливостей початкового етапу розслідування злочинів у сфері незаконного обігу ручної вогнепальної зброї присвячена дисертація В.В. Войнова. Справедливий інтерес, в рамках нашого дослідження, викликають деякі виділені автором найбільш ефективні та поширені форми взаємодії оперативного працівника та слідчого під час розслідування цих злочинів [54, с. 25-26].

Наведена С.Г. Павліковим загальна характеристика способів незаконного обігу зброї, бойових припасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв надала можливість виявити та систематизувати їх типові, притаманні для всіх способів ознаки, що також важливо для вирішення завдань нашого дисертаційного дослідження [190, с. 50-56].

Організацію та використання обліків вогнепальної зброї та слідів від її застосування при розслідуванні злочинів з позицій комплексного підходу (організаційний і правові аспекти) на монографічному рівні дослідив В.В. Кубанов. З огляду на мету нашого дослідження представляють науковий інтерес детально розкриті вченим можливості використання довідково-допоміжних обліків вогнепальної зброї та слідів її застосування під час проведення слідчого огляду, допиту, пред'явлення для впізнання, слідчого експерименту тощо [140, с. 133-164].

Дали змогу окреслити перспективні напрями наукових розвідок в межах даного дослідження і висновки І.Ю. Рагуліна щодо особливостей

структури особистості злочинця, що здійснює незаконний обіг зброї і бойових припасів, представлені в дисертації на тему «Організаційні аспекти методики розслідування незаконного обігу зброї і бойових припасів» [211, с. 95]. В цій роботі автор зазначає, що в ході виявлення криміналістично значимої інформації про особистість з одночасним використанням функціонального і структурного об'єкта дослідження дозволяє розглянути єдину систему діяльності з встановлення та виявлення: об'єктів-носіїв інформаційних якостей і ознак особи, що встановлюється; відображення якостей і ознак в об'єктах-носіях; збирання і дослідження інформації про особу, що встановлюється; налаштування моделі особи, що встановлюється і проведення на цій основі слідчих, а також розшукових заходів [211, с. 98].

З огляду на предмет нашого дослідження теоретична значимість дисертації В.А. Самороки полягає у пропозиціях автора, що розкривають виявлені ним особливості провадження ряду слідчих дій – судової експертизи, отримання зразків для порівняльного дослідження, огляду місця події, обшуку, допиту, а також механізму використання в доказуванні незаконного обігу вогнепальної зброї результатів оперативно-розшукової діяльності [223].

Безперечно значимою для розробки теоретичних основ криміналістичного забезпечення розслідування незаконного обігу вогнепальної зброї, бойових припасів і вибухових речовин періоду Великої Вітчизняної війни є дисертація Є.С. Тесленко, в якій автор надав слушні пропозиції та методичні рекомендації щодо інформаційно-аналітичного забезпечення розкриття та розслідування цих злочинів, в тому числі з використанням моніторингу інформаційних систем [245, с. 9-10].

Правові та організаційно-тактичні аспекти боротьби органів внутрішніх справ з незаконним обігом вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв у своєму дисертаційному дослідженні розкрив М.П. Тюлькін. Проведене вченим дослідження показало, що основними каналами надходження вогнепальної зброї в незаконний обіг є державні

воєнізовані організації [253, с. 171-172].

Для розв'язання проблем розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, на нашу думку, представляють інтерес результати дисертаційного дослідження М.В. Щеголевої щодо як організованої протидії розслідуванню незаконного обігу зброї як елементу організованої злочинної діяльності, так і криміналістичних методів її подолання [284, с. 75-76, 152-155].

Кримінально-правові та кримінологічні аспекти досліджуваної проблеми розглядали такі зарубіжні вчені, як: І.І. Бікеев «Відповідальність за незаконний обіг вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв» (2000 р.) [22], К.В. Зайцева «Кримінально-правові засоби протидії незаконному обігу зброї та його застосуванню при вчиненні злочинів» (2014 р.) [84], М.Х. Рустамбаєв «Кримінально-правові та кримінологічні проблеми боротьби з незаконним володінням і застосуванням зброї (1983 р.) [220], О.Ф. Соколов «Злочини у сфері обігу зброї (ст. 222, 223 КК РФ): проблеми юридичної техніки та диференціації відповідальності (2002 р.) [227], Е.С. Тенчов «Боротьба з незаконним виготовленням, придбанням, зберіганням, носінням і збутом зброї, бойових припасів і вибухових речовин за радянським кримінальним правом» (1975 р.) [243], М.Ш. Шайдуллін «Попередження злочинів, що вчиняються з використанням зброї» (2014 р.) [270], А.І. Ширкін «Кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії незаконному обігу зброї в Російській Федерації» (2008 р.) [280] та інші.

Так, кримінально-правові та кримінологічні проблеми протидії незаконному поводженню з вогнепальною зброєю, а також міжнародно-правове співробітництво у цій сфері не входять до кола об'єкта та предмета нашого дисертаційного дослідження. Проте за результатами аналізу та узагальнення думок учених і відповідних норм чинного законодавства про кримінальну відповідальність вважаємо достатньо обґрунтованими і значимими для теоретичної розробки основ розслідування незаконного

поводження з вогнепальною зброєю ряд пропозицій щодо удосконалення правової основи протидії цьому суспільно небезпечному явищу. Зокрема, слушною вбачається пропозиція К.В. Зайцевої доповнити статті про кримінальну відповідальність за незаконний обіг зброї (у відповідних частинах) обставинами, що обтяжують покарання, а саме «у великому розмірі» та «в особливо великому розмірі», адже кількість зброї, з якою здійснюються незаконне поведження, має безпосередньо впливати на розмір покарання [84, с. 16]. Також ми поділяємо думку М.Ш. Шайдулліна, що головним засобом попередження злочинів, що вчиняються з використанням зброї, є контроль за обігом зброї [270, с. 158].

Для теоретичної розробки основ розслідування незаконного поведження з вогнепальною зброєю, що вчиняється саме злочинними об'єднаннями, доцільною є пропозицію І.І. Бікеева щодо необхідності максимально диференціювати відповідальність за ці злочини, врахувавши різний ступінь суспільної небезпечності діяння [22, с. 194]. Також переконливою вбачається пропозиція О.О. Нікітіної щодо передбачення більш широких можливостей для звільнення від кримінальної відповідальності учасників організованих злочинних груп, які нададуть сприяння у збиранні доказів та викритті співтовариства [180]. Проте превентивне значення зниження віку кримінальної відповідальності до 14 років за незаконне придбання, передачу, збут, зберігання, перевезення чи носіння зброї, її основних частин, бойових припасів, як пропонує А.І. Ширкін у дисертаційному дослідженні «Кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії незаконному обігу зброї в Російській Федерації», вважаємо сумнівним [280, с. 18].

Сучасні можливості використання спеціальних знань щодо криміналістичного дослідження вогнепальної зброї при розслідуванні досліджуваної групи злочинів на дисертаційному рівні розглядали такі зарубіжні вчені: А.Г. Андреев «Сучасний стан і проблеми криміналістичного дослідження саморобної вогнепальної зброї» (2003 р.) [3], В.Д. Корма

«Особливості використання спеціальних знань в галузі судової балістики при розслідуванні злочинів» (2001 р.) [119] та інші.

Проведені вченими-криміналістами фундаментальні дослідження мають велике теоретичне та практичне значення, проте ряд питань, пов'язаних з можливостями комплексних експертних досліджень вогнепальної зброї при розслідуванні досліджуваної нами групи злочинів, в науці розкриті недостатньо.

Науковим підґрунтям дослідження проблем взаємодії слідчого з оперативними працівниками на початковому етапі розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, також слугували основні наукові розробки О.Ф. Бурлевича, який на дисертаційному рівні висвітлив питання оперативно-розшукової профілактики незаконного обігу зброї [29].

Результати наукового дослідження О.О. Долгополова на тему «Теоретичні та організаційні основи адміністративно-правових режимів обігу зброї та вибухових речовин в Російській Федерації» також актуалізують необхідність удосконалення правового режиму обігу зброї в країні. Ми погоджуємось з висновком ученого, що регулятивні можливості юридичних конструкцій дозволяють обумовлювати своє утворення як практичними потребами в правовій регуляції відносин у сфері обігу зброї, так і можливістю проектувати моделі правомірної поведінки суб'єктів правовідносин [72].

Визнаючи безумовну значимість проаналізованих наукових праць для теоретичної розробки теми нашого дисертаційного дослідження, слід констатувати, що у криміналістичній науці спеціально, всебічно та глибоко не досліджувалися питання: криміналістичної характеристики незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями; особливостей початкового етапу розслідування та проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними

об'єднаннями.

У свою чергу, окремі питання протидії злочинам, що вчиняються злочинними об'єднаннями, отримали досить широке висвітлення в працях як українських (Л.І. Аркуша, 2002 р. [6], Ю.В. Біла, 2009 р. [24], Л.М. Демидова, 2003 р. [69], В.М. Варцаба, 2003 р. [35], С.Ф. Здоровко, 2002 р. [87], І.В. Іваненко, 2003 р. [95], В.П. Корж, 2003 р. [118], Б.В. Лизогуб, 2004 р. [151], Н.В. Невідома, 2015 р. [179], І.І. Радіонов, 2004 р. [212], Х.П. Хайнекер, 2013 р. [261], К.О. Чаплинський, 2003 р. [266], О.Ю. Шостко, 2010 р. [282], Б.В. Щур, 2004 р. [285], так і зарубіжних (Н.В. Белова, 2002 р. [21], Ю.С. Бірюков, 2002 р. [23], В.В. Городілов, 2002 р. [61], О.Д. Жук, 2004 р. [81], С.В. Зуєв, 2010 р. [91], О.М. Камінський, 2008 р. [99], А.В. Куніцина, 2000 р. [145], Я.М. Мазунін, 2006 р. [157], В.В. Севрюков, 2004 р. [225], В.І. Третьяков, 2009 р. [251], Т.В. Якушева, 2016 р. [290] та ін.) вчених.

На основі існуючих у криміналістиці точок зору Л.І. Аркуша вперше, сформулювала поняття методики виявлення і розслідування організованої злочинної діяльності, що супроводжується корумпованими зв'язками, і представила рівневу систему цієї методики і структуру її складових, що включає специфічні елементи [6, с. 5].

Особливістю дисертаційної роботи В.М. Варцаби є розгляд автором важливих проблем розслідування злочинів, що вчиняються організованими групами, розгляд тактико-психологічних основ у розслідуванні зазначеної категорії злочинів [35]. Вагомий внесок у дослідження тактичних операцій при розслідуванні вбивств, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, зробив С.Ф. Здоровко. У дисертації автором пропонується низка нових концептуальних у теоретичному плані і важливих у практичному відношенні положень, у тому числі вчений визначив ознаки тактичної операції, сформулював авторський підхід до визначення її поняття; виявив види тактичних операцій та запропонував їх класифікацію [87, с. 4-5]. Пороте поза увагою авторів залишились питання, пов'язані з виявленням та розслідуванням фактів незаконного поводження зі зброєю, що вчиняються

злочинними об'єднаннями.

Так, В.П. Корж надала характеристику криміналістичних ознак, властивостей та закономірностей функціонування організованих груп, злочинних організацій, спільності [118, с. 25-26].

У свою чергу, К.О. Чаплинський надав сучасну криміналістичну характеристику та здійснив аналіз організованої злочинної діяльності. Автором у роботі детально розкрито тактичні прийоми та організацію проведення слідчих дій під час розслідування злочинів, учинених організованими злочинними угрупованнями [266].

У роботі Б.В. Щура визначено найбільш важливі тактичні напрямки, що сприяють усуненню протидії розслідуванню з боку ОЗГ (тактика дотримання слідчої таємниці; тактика попередження тактичних помилок; тактика викриття неправди в показаннях; тактика забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства) [285, с. 13]. Проблеми протидії розслідуванню безпосередньо пов'язані з питаннями забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, які набувають особливого значення в умовах боротьби з організованою злочинністю. Виявлені особливості тактики забезпечення безпеки учасників кримінального процесу при розслідуванні злочинів, що вчиняються ОЗГ [285, с. 14].

Комплексному вивченню доказування організованого характеру злочинних груп, розробці пропозицій і рекомендацій щодо законодавчого, тактичного та методичного удосконалення цього процесу присвячена дисертація Н.В. Белової. На особливу увагу та подальшу науково-теоретичну розробку, з огляду на завдання нашого дослідження, заслуговують визначені та проаналізовані автором кримінально-процесуальні засоби доказування систематичності діяльності організованої злочинної групи, її структурованості і згуртованості [21, с. 158-164].

Особливості розслідування злочинів про організацію незаконного озброєного формування або участі в ньому (за матеріалами республік Північного Кавказу) дослідив Ю.С. Бірюков [23]. Організаційні і тактичні

проблеми забезпечення діяльності щодо розкриття та розслідування злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами, в аспекті тісного взаємозв'язку та взаємообумовленості були розглянуті у роботі В.В. Городілова [61].

Питання теорії та практики кримінального переслідування у кримінальних справах про організацію злочинних об'єднань (злочинних організацій), участі у них й у злочинах, вчинених цими об'єднаннями, розглянуті у дисертації О.Д. Жука. Для нашого дослідження становить інтерес представлений вченим комплекс рекомендацій щодо основних напрямків оперативно-розшукової діяльності з виявлення організованих злочинних об'єднань і кримінально-процесуальної діяльності на початковому етапі розслідування цих злочинів, а також авторська характеристика особливостей предмета доказування у таких кримінальних справах, у тому числі основних ознак злочинної організації [81, с. 16]. Проте поза межами аналізованого дослідження залишилися проблеми удосконалення кримінального переслідування у справах про злочини, вчинені організованими групами. Важливе значення для їх розв'язання мають попередні наукові розробки С.В. Зуєва. Зокрема, теоретичну цінність мають питання уніфікації загальних понять кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності; поетапного розгляду механізму залучення результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальний процес; взаємодії суб'єктів кримінального переслідування у справах про злочини, що вчиняються організованими групами та злочинними об'єднаннями (організаціями) [91, с. 16].

Істотний вклад у криміналістичні дослідження організованої злочинної діяльності здійснив О.М. Камінський. Значимість дисертаційного дослідження, насамперед, полягає у тому, що методологічна позиція автора відображає, з одного боку, новий великомасштабний підхід до створення універсальної моделі криміналістичного аналізу фактору організованої злочинної діяльності, а з іншого – являє собою дослідницьку програму

аналізу побудованої моделі. Автору вдалось виявити основні умови розвитку фактору організованості в злочинній діяльності: 1) наявність функцій управління та прийняття рішень; 2) тіснота зв'язків між різними елементами структури формування. Звідси стало можливим отримати передумови «дзеркальної» відповідності структури моделі діяльності з виявлення та розслідування проявів організованої злочинності [99, с. 16-17].

Комплексне дослідження питань тактики виявлення організаторів злочинних груп і організації боротьби з ними виконала А.В. Куніцина. Вчена виділила та охарактеризувала типові слідчі ситуації, що виникають під час розслідування організованих злочинів; обґрунтувала доцільність використання при організації розслідування тактичних прийомів, заснованих на конфліктах між співучасниками злочинних груп; запропонувала систему найбільш ефективних тактичних прийомів і засобів для виявлення організаторів злочинних груп і притягнення їх до кримінальної відповідальності [145, с. 12-13].

У свою чергу, Я.М. Мазунін здійснив спробу подальшої розробки загальної методики розкриття, розслідування та судового розгляду злочинної діяльності організованих злочинних формувань. В дисертації автор теоретично обґрунтував положення про те, що ця методика має розроблятися на двох ієрархічних рівнях і включати в себе: а) загальну методику попереднього та судового слідства у справах про злочинну діяльність організованих злочинних формувань і б) приватні методики попереднього та судового слідства у справах про окремі види злочинів, що вчиняються такими формуваннями (наприклад, методика розслідування організованої злочинної діяльності, пов'язаної з наркобізнесом, бандитизмом, незаконним обігом вогнепальної зброї тощо) [157, с. 8-9]. У свою чергу, значний внесок у науково-теоретичну розробку основ криміналістичної методики розслідування злочинів, що вчиняються бандами, здійснив В.В. Севрюков [225].

З огляду на предмет нашого дослідження також становлять інтерес деякі висновки дисертацій, в яких протиправна діяльність злочинних

об'єднань розглядалась в кримінологічному та кримінально-правовому аспектах.

Зокрема, підкреслюючи вирішальну значимість і, відповідно, найбільшу суспільну небезпечність функцій, які здійснює організатор для створення та забезпечення тривалої і ефективної злочинної діяльності злочинної групи, Ю.В. Біла акцентувала увагу на неприпустимості призначення йому більш м'якого покарання, ніж передбачено відповідною статтею Особливої частини КК України, а також на потребі у створенні нових обов'язкових умов для застосування надзвичайного пом'якшення покарання стосовно інших співучасників. Зокрема, таких як добровільне та ефективне сприяння розкриттю та розслідуванню злочину, вчиненого групою осіб, а також укладання та виконання договору про примирення [24, с. 12-13].

Також Л.М. Демидова здійснила спробу виділити такі обов'язкові ознаки ієрархічності злочинної організації: а) наявність керівника злочинної організації або її єдиного керівного центру; б) наявність двох чи більше рівнів структури. У злочинній організації з двома рівнями структури елементи одного рівня виконують тільки владні функції, другого – тільки функції підпорядкування; в) підпорядкованість учасників злочинної організації або її структурних частин своїм керівникам; г) обов'язковість виконання учасниками злочинної організації чи її структурними частинами прийнятих керівником чи керівниками злочинної організації рішень, розпоряджень, наказів [69, с. 8-9].

Кримінологічне та кримінально-правове дослідження бандитизму на дисертаційному рівні провели І.В. Іваненко [95] та І.І. Радіонов [212].

У дисертації на тему «Організовані злочинні угруповання: класифікація та заходи протидії» Б.В. Лизогуб здійснив спробу розробки уніфікованої класифікації організованих злочинних угруповань [151, с. 9-10].

Заслуговує на увагу та подальше дослідження запропонована Н.В. Невідомою класифікація функцій учасників організованої групи. Вчена поділила їх на: (1) генеруючі (пов'язані з діяльністю організатора,

організатора-керівника, у деяких випадках можуть включати також дії пособника); (2) реалізаторські, що виявляються в діяльності виконавця (це втілення й реалізація задуманого, конкретні дії щодо вчинення злочину (-ів); (3) допоміжні (як при створенні злочинного об'єднання, так і при вчиненні ним злочину (-ів) включають всі інші дії учасників організованої групи). Установлено, що в організованій групі має місце чіткий розподіл функцій і ролей її учасників, що свідчить про стійкість злочинного об'єднання [179, с. 5].

Дисертація О.Ю. Шостко містить нову кримінологічну інформацію і є першим комплексним монографічним дослідженням загальнотеоретичних і прикладних проблем протидії організованій злочинності в європейських країнах, які не були відображені у вітчизняній науці до цього часу. В дисертаційному дослідженні автором з'ясовано шляхом зіставлення специфічні риси організованої злочинності в європейських країнах і заходи протидії, сформовано нове кримінологічне знання, збільшено та поглиблено наявні теоретичні знання щодо феномену організованої злочинності й запобіжних заходів [282].

Одним з перших монографічних досліджень, спеціально присвячених системному вивченню кримінологічних взаємозв'язків легалізації кримінальних прибутків і організованої злочинності, з метою підвищення ефективності боротьби з цими найбільш небезпечними кримінальними явищами, є робота В.І. Третьякова [251, с. 11].

Питання законодавчої регламентації та практики притягнення до кримінальної відповідальності за організацію злочинного об'єднання (злочинної організації) на дисертаційному рівні розглянула Т.В. Якушева [290].

Дисертаційне дослідження Х.П. Хайнекера присвячене аналізу питань боротьби з організованою злочинністю, яка розглядається в контексті правового співробітництва держав-членів Європейського Союзу. Поряд з аналізом процесу становлення сучасних засад правового

регулювання боротьби з організованою злочинністю, висвітлюється договірний механізм її регулювання. Також автором були розкриті окремі складові інституційного механізму вказаної боротьби, серед яких висвітлюються галузі правосуддя і внутрішніх справ, юстиції і поліції, а також основні міжнародно-правові риси діяльності Європолу. Дисертаційне дослідження вводить в науковий обіг значну кількість маловідомих українському читачеві доктринальних джерел європейських дослідників, відкриває окремі погляди на означену проблему українських фахівців, які багато в чому збігаються з європейськими [261].

На підставі проведеного аналізу рівня теоретичної розробленості проблематики варто підкреслити, що окремі питання організованої злочинності отримали досить широке висвітлення в працях українських і зарубіжних вчених. Разом з цим вони містять багато положень, які по суті є дискусійними і потребують подальшого удосконалення та розвитку, оскільки, по-перше, кожен з названих учених розглядав проблему з позиції однієї з галузей права; по-друге, значна частина їх була проведена п'ять і більше років тому і об'єктивно не може повною мірою розв'язати сучасні проблеми розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями; по-третє, питання, пов'язані з розслідуванням незаконного поводження з вогнепальною зброєю і з розслідуванням злочинів, що вчиняються злочинними об'єднаннями, розглядалися ізольовано один від одного.

Таким чином, сьогодні немає жодного комплексного монографічного дослідження питань розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, а отже, відсутній належний науковий супровід розслідування цих злочинів.

1.2. Способи незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями

Одним з найбільш дискусійних у науці криміналістики є питання теоретичного виділення елементів криміналістичної характеристики злочинів та їх право застосовного значення в методиці розслідування.

Враховуючи різність поглядів учених на елементний склад зазначеної наукової категорії, слід зазначити єдність думок стосовно наявності такої складової, як спосіб вчинення злочину, оскільки, за твердженням одних авторів, він може характеризувати і вказувати особу злочинця (-ців), інші зазначають його зв'язок зі слідоутворюючим механізмом тощо.

Узагальнення наукових точок зору дозволяє стверджувати, що даний елемент посідає одне з центральних місць серед інших, у зв'язку з чим дослідження криміналістичної характеристики незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, на наш погляд, потрібно розпочати з аналізу способу злочину.

У криміналістичній літературі є багато різних поглядів на визначення способу вчинення злочину, адже всі інші елементи криміналістичної характеристики так чи інакше пов'язані з ним, хоча і мають самостійне значення.

Так, О.Н. Колесніченко вперше висловив думку про самостійне наукове значення способів підготовки, вчинення і приховування злочинів [108, с. 11-12]. Його точку зору підтримали В.І. Шиканов (1983) [279], В.О. Образцов (1985) [183], а також багато інших вчених-криміналістів (Р.С. Белкін, В.Е. Корноухов [146], І.Ф. Пантелєєв [191] та ін.).

Так, Г.Г. Зуйков, а пізніше Р.С. Белкін зазначають, що спосіб учинення злочину складає систему дій з підготовки, безпосереднього вчинення та приховування злочину [93, с. 16-17; 131, с. 131-133]. У свою чергу, М.П. Яблоков зазначає, що залежно від специфічності винної поведінки,

особливостей ситуацій, що виникають до та після вчинення злочину, та інших обставин структура способу вчинення злочину може бути тричленною (яка включає поведінку суб'єкта до, під час та після вчинення злочину), двочленною (у різних комбінаціях) та одночленною (характеризувати поведінку суб'єкта лише під час самого злочинного діяння) [126, с. 50].

Слід зазначити, що окремі питання способу вчинення незаконного поводження з вогнепальною зброєю знайшли своє відображення у працях вчених-криміналістів, однак дослідженню способів вчинення цих злочинів злочинними об'єднаннями наразі приділено недостатньо уваги.

Наприклад, І.В. Капустіна зазначає, що у 78,5 % випадків викрадення зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв готуються заздалегідь. Спектр дій з підготовки до вчинення злочину є досить широким, зокрема: вивчення умов зберігання зброї, системи його охорони (11,7 %); вивчення злочинцями режиму роботи об'єкта або розпорядку дня мешканців квартири, у яких вони планують вчинити викрадення (13,5 %); підбір співучасників (30,1 %); підготовка і придбання знарядь злочину (12,1 %); складання плану; підготовка місця для зберігання викраденої зброї або пошук каналів його збуту (2,7 %). Найчастіше заволодіння вогнепальною зброєю, боєприпасами, вибуховими речовинами та пристроями вчиняються шляхом крадіжки (55,4 % випадків), значно рідше – шляхом розбійного нападу (20,6 %), грабежу (14,8 %), привласнення чи розтрата (7,5 %) та шахрайства (1,7 %) [100, с. 70-72].

Разом з цим слід зазначити, що структура способу вчинення злочинів, пов'язаних із незаконним обігом зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв, складається із системи дій злочинців, закономірність яких була проаналізована С.Г. Павліковим. Зокрема, підготовка мала місце при вчиненні викрадення та вимагання (у 50 % випадків), незаконного виготовлення зброї (30 %), збуту, зберігання, перевезення, носіння боєприпасів, вибухових пристроїв та речовин (20 %) [190, с. 35].

Одним з найбільш сучасних досліджень способів вчинення злочинів,

пов'язаних із незаконним переміщенням вогнепальної зброї, стала праця С.П. Мельниченка. Зокрема, автор до способів безпосереднього вчинення відносить такі: а) за допомогою транспортування поїздами, морськими й повітряними суднами, коли серед вантажу знаходиться ретельно прихована зброя. Зброя може бути розміщена у спеціально обладнаній схованці або у важкодоступних місцях транспортного засобу; б) шляхом поштових відправлень; в) переміщенням особисто в ручній поклажі, у валізі, під одягом, у предметах-схованках, коробках тощо; г) за допомогою мережі Інтернет [168, с. 93].

Дослідивши проблематику викрадень вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв та речовин, В.В. Єфименко зазначив, що приховування в тій чи іншій формі має місце практично завжди. Основними способами приховування (більшість з яких плануються ще до злочину) є такі: зникнення злочинця з місця злочину, в тому числі на транспортному засобі; приховування викраденої зброї; знищення засобів і знарядь злочину; зміна зовнішності; вбивство потерпілого і очевидців; дача неправдивих свідчень; заява помилкового алібі [78, с. 44].

Заслуговує на увагу відокремлена у контексті зазначеного класифікація способів вчинення злочинів, пов'язаних із незаконним обігом зброї і боєприпасів, запропонована О.М. Вдовіним. Зокрема, до таких автор відносить: 1) способи вчинення злочинів, пов'язані з незаконним обігом зброї, боєприпасів (незаконні зберігання, перевезення або носіння; 2) способи вчинення злочинів, які забезпечують надходження зброї у незаконний обіг. Серед них виділено ті, що здійснюються: а) з необережності, коли злочинець не переслідує мету одержання вигід матеріального характеру: недбале зберігання, неналежне виконання обов'язків щодо охорони; б) з прямим умислом, але злочинець також не переслідує мету постійного отримання злочинного доходу (незаконні придбання, передача, незаконне виготовлення, переробка, ремонт); при цьому можливим є отримання разових винагород за вчинення зазначених дій; в) з прямим умислом, коли злочинець переслідує

мету отримання постійного злочинного доходу або значних матеріальних вигід разового характеру: незаконний збут, розкрадання або вимагання зазначених об'єктів, а також їх контрабанда [39, с. 47-48].

На думку автора, практичне значення наведеної класифікації полягає у тому, що вона: 1) дозволяє встановити зв'язок між способом злочину і цілями, мотивами його вчинення, отримати дані про суб'єкта злочину; 2) є основною для висунення типових версій, планування і організації розслідування; 3) дає можливість прокурору при підготовці до судового провадження проаналізувати матеріали справи на предмет наявності можливих помилок, допущених на досудових стадіях, спрогнозувати позицію сторони захисту і з урахуванням цього обрати найбільш оптимальну тактику підтримання державного обвинувачення [39, с. 48].

З огляду на предмет нашого дослідження становить інтерес обґрунтована у дисертації В.М. Варцаби теза, що організована злочинна діяльність – це та діяльність, яка заздалегідь планується, для неї є характерною ретельна підготовка. Причому злочинна група створюється і функціонує з метою неодноразового вчинення злочинів. Там само автором зазначається, що організованими злочинними групами можуть використовуватися різноманітні способи приховування злочинів (фізичне усунення небажаних свідків, вплив на учасників кримінального процесу, неправдиві свідчення, застосування корупційних способів приховування тощо) [35, с. 9].

Проте діяльність членів злочинного об'єднання щодо підготовки, вчинення та приховування незаконного поводження з вогнепальною зброєю вченими-криміналістами не досліджувалася.

Далі розглянемо структуру способу вчинення злочинними об'єднаннями незаконного поводження з вогнепальною зброєю і фактори, які здійснили вплив на його формування.

Так, за результатами проведеного нами в межах дисертаційного дослідження узагальнення правозастосовної діяльності судових і

правоохоронних органів, а також анкетування слідчих було встановлено, що у 83 % випадків членами злочинних об'єднань здійснювалися заходи щодо підготовки до вчинення даних злочинів [Додаток Б], які полягали у:

- 1) створенні злочинного об'єднання - 79 %;
- 2) зборі інформації про вогнепальну зброю - 92 %;
- 3) виборі способів конспірації - 35 %;
- 4) пошуку джерел надходження (придбання) вогнепальної зброї - 67 %;
- 5) підшукуванні знарядь вчинення злочину - 29 %;
- 6) підготовці вогнепальної зброї до подальшої реалізації (використання, зберігання) - 19 %;
- 7) пошуку та пристосуванні місць для незаконного зберігання (виготовлення, придбання, збуту) - 58 %;
- 8) обранні оптимального способу носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту вогнепальної зброї - 83 %;
- 9) визначенні оптимального способу розрахунку за збут вогнепальної зброї - 77 %;
- 10) пошуку покупців (продавців, посередників) - 37 %;
- 11) визначенні місця попередніх зустрічей із потенційними покупцями (продавцями) - 42 %;
- 12) забезпеченні безперервності та ефективності функціонування злочинного об'єднання з метою отримання максимальних прибутків - 14 % [242; Додаток Б].

Слід підкреслити, що до числа заходів щодо створення злочинного об'єднання обов'язково входять розроблення плану систематичної злочинної діяльності і розподіл основних функцій між її членами, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам об'єднання, а також визначення способів його виконання [242].

При більш детальному розгляді даного етапу підготовки до вчинення незаконного поведіння з вогнепальною зброєю у складі злочинного об'єднання можна виділити такі типові заходи: а) підбір співучасників, які

володіють необхідними знаннями та навичками для підготовки, вчинення та приховування незаконного поводження з вогнепальною зброєю (78 %); б) здійснення прямого або безпосереднього керівництва злочинним об'єднанням (його структурними частинами), планування діяльності, контроль за його виконанням (100 %); в) забезпечення доставляння незаконно придбаної вогнепальної зброї до місця її зберігання або збуту (53 %); г) пошук осіб, які мають намір придбати вогнепальну зброю, проведення з ними попередніх зустрічей для повідомлення обов'язкових умов і обставин здійснення збуту вогнепальної зброї (27 %); д) безпосереднє вчинення збуту вогнепальної зброї (43 %); е) забезпечення супроводу та прикриття кожного епізоду діяльності злочинного об'єднання (58 %); ж) забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки злочинного об'єднання (76 %) [Додаток Б] тощо.

Наприклад, у серпні – на початку вересня 2014 року гр. А., гр. Б. і гр. В., діючи з корисливих мотивів, об'єднались у стійку організовану групу з метою систематичного незаконного збуту вогнепальної зброї та бойових припасів. При цьому зазначені особи розробили план своєї злочинної діяльності і розподілили між собою функції, спрямовані на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи. Згідно із вказаним планом до функцій гр. В. входила незаконна закупівля зброї та бойових припасів у невстановленої досудовим слідством особи, підготовка їх до подальшої реалізації (перевірка, фарбування, змащування, спорядження магазинів патронами, упакування), а також зберігання в нежилых приміщеннях, якими користувався гр. В. До функцій гр. А. і гр. Б. відносилось: пошук покупців, перевезення зброї і бойових припасів від місця зберігання та їх збут з метою одержання матеріальної винагороди для її розподілу між учасниками організованої групи [44].

За результатами проведеного нами аналізу правозастосовної практики судів у справах про незаконне поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, було встановлено, що правоохоронні

органи не завжди з'ясовують та відповідно документують обставини щодо підготовки до вчинення таких злочинів. Зокрема, йдеться про факт створення власне злочинного об'єднання, збір відповідної інформації про предмет злочинної діяльності тощо. Відповідно, суд може дійти обґрунтованого висновку про недоведеність протиправної діяльності обвинувачених щодо незаконного поводження з вогнепальною зброєю у складі саме організованої групи чи злочинної організації.

Також слід приділити увагу способам набуття чи поглиблення знань про вогнепальну зброю учасниками злочинних об'єднань, які визначили за мету їх спільної протиправної діяльності вчинення злочинів у сфері її незаконного обігу. Зокрема, це **збір відповідної інформації про:** а) види вогнепальної зброї та заходи безпеки при поводженні з нею (79 %); б) моніторинг вартості вогнепальної зброї на «чорному» ринку, оцінка незаконного попиту та пропозицій, прогнозування обсягу можливого «товарообігу» та розміру незаконного прибутку злочинного об'єднання від такого виду діяльності (83 %) [Додаток Б].

Наприклад, *колегія суддів судової палати у кримінальних справах апеляційного суду Київської області встановила, що судом першої інстанції правильно зроблено висновок, що обвинувачення у вчиненні обвинуваченими гр. Г., гр. Д., гр. Е. злочину, передбаченого ч. 3 ст. 28 і ч. 1 ст. 263 КК України, у складі організованої групи не знайшло свого підтвердження. Так, судом достовірно встановлено, що гр. Г., гр. Д. та гр. Е. проживають в одному місті Боярці Києво-Святошинського району та тривалий час знайомі один з одним в силу того, що гр. Г. здійснює ремонтні роботи автомобілів та надавав ці послуги в різний час гр. Д та гр. Е., як про це стверджували самі обвинувачені в судовому засіданні. Будь-яких доказів, які б підтверджували, що гр. Г., як організатор та керівник організованої групи, займався пошуком зброї в місцях ведення бойових дій під час Великої Вітчизняної війни, неодноразово відвідував виставки вогнепальної зброї, читав літературу про зброю, розбирався в її моделях та складових*

частинах, суду не надано та є припущенням обвинувачення, оскільки за місцем проживання гр. Г. не було виявлено відповідних доказів, зокрема спеціальної літератури, квитків на виставки тощо, які б підтверджували даний факт, що знайшло своє відображення у протоколі обшуку. Крім того, суду не надано доказів, які б підтверджували, що саме гр. Г. на виконання злочинного плану організованої групи підшукав гр. Ж. як такого, що раніше притягувався до кримінальної відповідальності та відбував покарання в місцях позбавлення волі і мав навикі спілкування та знав про методи викриття протиправних діянь правоохоронними органами, через якого він вирішив реалізовувати розроблений ним та узгоджений з учасниками організованої групи план злочинних дій, направлений на збут вогнепальної зброї і бойових припасів. Також стороною обвинувачення не надано суду доказів, які б підтверджували, що гр. Г., та гр. Ж., які діяли за попередньою змовою, підшукували місця та осіб, у яких можна було придбати вогнепальну зброю, макети вогнепальної зброї, а також осіб, які переробляли придбані макети на вогнепальну зброю. Крім цього, стороною обвинувачення суду не надано доказів, які б беззаперечно підтверджували що гр. Г., безпосередньо, разом з членами організованої групи гр. Д. і гр. Е., займався пошуком та придбанням вогнепальної зброї, отримував від них вогнепальну зброю і бойові припаси, яку останні, згідно з його вказівкою, підшукували для збуту [259].

Таким чином, слід наголосити, що правоохоронним органам обов'язково слід більш ретельно досліджувати саме злочинне об'єднання, процес і час його становлення та при цьому враховувати, що організована група або злочинна організація сама по собі й одночасно сформуватися не може і відомості про це мають бути належним чином відображені в матеріалах кримінального провадження.

Наступним заходом щодо підготовки до вчинення даних злочинів, обов'язковим для розгляду в межах нашого дослідження, є обрання способів конспірації протиправної діяльності злочинного об'єднання, а саме:

а) розроблення та використання спеціальних знаків, сигналів, умовних слів і

виразів для завуальованих розмов учасників злочинного об'єднання під час вчинення злочинів (65 %); б) підбір та попередня домовленість одним із членів злочинного об'єднання з особами щодо вчинення ним транспортування, перевезення, пересилання, перенесення, зберігання до моменту збуту та/або збуту вогнепальної зброї, не розкриваючи при цьому інформацію про факт існування злочинного об'єднання та його діяльність (34 %) [Додаток Б] тощо.

Наприклад, для вчинення злочинів, направлених на збут вогнепальної зброї, гр. О. організував та очолив організовану групу, до якої увійшли гр. П., гр. Р. та інші не встановлені слідством особи. Для конспірації протиправної діяльності злочинного об'єднання його організатор гр. О. склав список наявної для збуту вогнепальної зброї з використанням умовних назв. Дублікати цього списку надавалися особам, які виявляли бажання придбати у них вогнепальну зброю, для замаскованого обговорення предмета, кількості та умов незаконного збуту вогнепальної зброї [43].

Для забезпечення конспірації злочинної діяльності іншого злочинного об'єднання його організатор гр. Г. з кола своїх знайомих, яким довіряв, підшукав гр. Т., через якого вирішив реалізовувати розроблений ним та узгоджений з членами організованої групи план злочинних дій, направлений на збут вогнепальної зброї і бойових припасів. При цьому гр. Г. не повідомив гр. Т. про існування і кількісний склад організованої групи та не пропонував йому входити до її складу, але діяв з ним за попередньою змовою. При цьому інші члени злочинного об'єднання були обізнані про існування гр. Т. як особи, через яку організатор гр. Г. реалізовує план злочинних дій, однак особисто з ним знайомі не були та відносин не підтримували [259].

Організатор іншої злочинної групи з метою недопущення викриття їх протиправної діяльності, будучи обізнаними з методами роботи правоохоронних органів, під час здійснення збуту вогнепальної зброї особисто здійснював координацію всіх дій членів групи, не допускаючи безпосереднього спілкування між собою інших її членів [51].

Пошук джерел надходження (придбання) вогнепальної зброї, а також своєчасне забезпечення наявності необхідної кількості та асортименту вогнепальної зброї для її подальшого збуту вважаємо за доцільне розглянути на типових прикладах із судової практики.

Зокрема, з матеріалів відкритого судового засідання у справі про вчинення незаконного поводження з вогнепальною зброєю у складі організованої групи витікає, що один з членів злочинного угруповання мав контакти з військовими, які незаконно постачали вогнепальну зброю для подальшого збуту [44].

Організатор іншого злочинного об'єднання, яке в період з початку жовтня 2009 року по 02 березня 2010 року здійснювало незаконний обіг вогнепальної зброї, діючи відповідно до розробленого плану, домовлявся про систематичне незаконне придбання у невстановлених слідством осіб стартово-шумових пістолетів «ZORAKI» для їх подальшої переробки у вогнепальну зброю та збуту іншими співучасниками. Зокрема, члени цієї організованої групи вносили зміни в конструкцію зазначених стартово-шумових пістолетів саморобним способом, викручуючи «заглушки» та вкручуючи металеві втулки, виготовлені також саморобним способом з використанням металообробного обладнання, в дуло зазначених пістолетів [42].

У наведеному прикладі знаходить своє підтвердження висловлена в науці криміналістиці теза про те, що наявність знарядь та засобів може впливати на характер дій злочинця. Зокрема, Г.Г. Зуйков вказує, що застосування знарядь та засобів вважається найбільш важливою ознакою способу вчинення злочину, за якою способи відрізняються один від одного [92, с. 78]. Виходячи з відомостей, отриманих в результаті проведення даного дисертаційного дослідження, ми цілком погоджуємося з думкою автора про те, що спосіб не може розглядатись тільки як комплекс дій окремо від знарядь та засобів, які використовуються при вчиненні цих дій [92, с. 79].

Отже, наступним способом підготовки до незаконного поводження з

вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинним об'єднанням, можна обґрунтовано визначити підшукування відповідних пристроїв як знарядь вчинення злочину, зокрема металообробного обладнання для виготовлення, переробки чи ремонту вогнепальної зброї.

Отримані нами результати вивчення та узагальнення правозастосовної діяльності судових і правоохоронних органів, а також анкетування слідчих свідчить, що підготовка вогнепальної зброї до подальшої реалізації (використання, зберігання), як правило, полягає в таких заходах: а) перевірка справності (89 %); б) ремонт (32 %); в) фарбування (5 %); г) змащування (9 %); д) пакування (37 %); е) маскування (96 %) [Додаток Б] тощо.

Наприклад, на виконання своїх функцій, визначених згідно із планом злочинної діяльності організованої групи щодо систематичного здійснення незаконного поводження з вогнепальною зброєю, її учасник гр. Е. перевірів незаконно придбаний іншим співучасником автомат системи Калашнікова, пофарбував і змастив його, спорядив магазин патронами, упакував і незаконно зберігав у заздалегідь пристосованих ним нежилых приміщеннях з метою збуту [44].

Завдяки вивченню кримінальних справ ми встановили, що пошук та пристосуванні місць для незаконного зберігання (виготовлення, придбання, збуту) вогнепальної зброї, як правило, здійснюється із вжиттям заходів щодо: а) їх маскування (78 %); б) періодичної перевірки їх зручності та придатності для цільового використання (46 %) [Додаток Б].

Наприклад, у завчасно підготовленій та замаскованій схованці, розташованій на території лісового господарства смт. Гвардійське Новомосковського району Дніпропетровської області, члени організованої злочинної групи незаконно зберігали вогнепальну зброю та бойові припаси у проміжках часу від їх незаконного придбання до знаходження незаконного каналу збуту [48].

Крім того, слід зауважити, що, як свідчить правозастосовна практика, від наявних ресурсів, реальних можливостей, а також навиків і вмінь її

учасників залежить обраний членами злочинного об'єднання спосіб носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту вогнепальної зброї, а також спосіб розрахунку за збут вогнепальної зброї: а) готівковий розрахунок (32 %); б) безготівковий розрахунок (24 %); в) транзакція за допомогою електронних гаманців (21 %); г) з попередньою оплатою покупцем частини або всієї вартості вогнепальної зброї (16 %); д) розрахунок здійснюється під час передачі покупцеві вогнепальної зброї (5 %); е) розрахунок здійснюється після передачі покупцеві всіх основних частин вогнепальної зброї (2 %) [Додаток Б] тощо.

Наприклад, член злочинного об'єднання гр. Л. підшукав потенційного покупця вогнепальної зброї гр. Н., якому запропонував придбати пістолет «ТТ» та бойові припаси до нього за 6100 грн. Коли останній погодився, гр. Л. попросив його зробити передплату в сумі 1600 грн. на картковий рахунок в ПАТ КБ «Приватбанк», відкритий на ім'я дружини гр. Л. У зв'язку з цим гр. Н. з використанням грошового терміналу перерахував означену суму на вказаний йому гр. Л. банківський картковий рахунок і мобільним зв'язком повідомив про це гр. Л. Після цього останній, з метою незаконного збуту гр. Н. вогнепальної зброї та бойових припасів, призначив йому зустріч, під час якої гр. Л. на вулиці Мезенівська отримав від гр. Н. решту суми в у розмірі 4500 грн. і збув йому пістолет конструкції Токарева «ТТ» калібру 7,62 мм із магазином, що був споряджений двома бойовими припасами – патронами зазначеного калібру. Після цього гр. Л. спільно з гр. Н. у лісосмузі неподалік смт Краснопілля випробували пістолет, зокрема гр. Н. здійснив постріл з вказаного пістолету пістолетним патроном калібру 7,62 мм. Отримані гроші члени злочинного об'єднання гр. Л., гр. К. і гр. З. використали на власні потреби [258].

З матеріалів вивчених кримінальних проваджень з'ясовано, що пошук покупців (продавців, посередників) вогнепальної зброї здійснюється шляхом: а) створення Інтернет-сайтів з продажу вогнепальної зброї (37 %); б) через осіб, які, з вжиттям заходів конспірації, надають посередницькі інформаційні

послуги на «чорному» ринку зброї щодо можливостей її незаконного придбання та збуту (54 %); в) через знайомих, які мають контакти з військовослужбовцями або раніше засудженими особами (43 %) [Додаток Б] та ін.

Наприклад, у відкритих джерелах інформації всесвітньої комп'ютерної мережі «Інтернет» є Інтернет-ресурси (*pistolet365.com, ognestrel.net, pmreal.com, ttkupit.com, ognestrel24.com, prodampm.com*) (далі – ресурс), які займаються незаконною діяльністю, пов'язаною з продажем вогнепальної зброї [201].

Під час планування протиправної діяльності щодо незаконного поводження з вогнепальною зброєю члени злочинних об'єднань, як правило, заздалегідь визначають найбільш прийнятні для них місця попередніх зустрічей із потенційними покупцями (продавцями) та незаконного збуту вогнепальної зброї. Отримані нами результати свідчать, що найчастіше ними є: а) громадське місце – 25 %; б) безлюдне місце – 52 %; в) транспортний засіб – 14 %; г) інше – 9 % [Додаток Б].

Виходячи з того, що основною метою створення злочинного об'єднання є отримання максимальних прибутків від зайняття протиправною діяльністю, заходи щодо забезпечення безперервності та ефективності його функціонування здійснюються співучасниками постійно, починаючи з етапу підготовки до їх спільної злочинної діяльності.

Наприклад, гр. А., як керівник організованого та очоленого ним стійкого злочинного угруповання, забезпечував вжиття заходів стосовно маскуванню їхньої спільної злочинної діяльності щодо незаконного поводження з вогнепальною зброєю. Він контролював наявність можливого спостереження за ним чи іншими учасниками з боку працівників правоохоронних органів. Крім того, гр. А. інструктував учасників організованої злочинної групи, що у разі затримання їх працівниками правоохоронних органів про наявність інших співучасників не повідомляти [50].

З'ясовано, що незаконне поводження з вогнепальною зброєю вчиняється злочинними об'єднаннями такими типовими способами:

1) придбання шляхом: викрадення; привласнення під час пошуку в місцях ведення бойових дій Другої світової війни (9 %); вимагання (5 %); заволодіння шляхом шахрайства (4 %); заволодіння шляхом зловживання службовим становищем (32 %); придбання деактивованих зразків, макетів, основних частин з подальшим ремонтом, переробкою (6 %); покупка за підробленими документами (21 %); покупка на «чорному» ринку (78 %); покупка через Інтернет-сайти (23 %) тощо [Додаток Б].

Наприклад, знаючи про місця проходження боїв в роки Великої Вітчизняної війни на території Краснопільського району Сумської області, засуджені гр. З., гр. К. і гр. Л. неподалік села Великий Бобрик з використанням металошукачів проводили пошуки деталей і механізмів зброї, викопували їх із ґрунту та перевозили до місця свого проживання, де відновлювали втрачені вражаючі властивості зброї, налагоджували нормальне функціонування частин та механізмів зброї. Крім того, гр. Л. через мережу Інтернет в лютому-червні 2012 року у невстановлених осіб, а також у свого знайомого мешканця м. Суми гр. М. неодноразово придбавав макети пістолетів «ТТ» за ціною від 1350 грн. до 1450 грн. та запчастини до вогнепальної зброї і бойових припасів, отримуючи їх як особисто від останнього, так і через відділення «Нова пошта» в смт. Краснопілля Сумської області. Зокрема, ним було отримано 6 масогабаритних макетів пістолетів конструкції Токарева "ТТ", калібру 7,62 мм, зразка 1930-1933 років з серійними номерами, а також інші запасні частини. Члени угруповання виготовляли з них вогнепальну зброю, зокрема пістолети конструкції Токарева «ТТ» калібру 7,62 мм, гвинтівки конструкції С.І. Мосіна калібру 7,62 мм, гвинтівки «Арісака» калібру 6,5 мм тощо, які в подальшому систематично збували невстановленим особам на території Сумської області, отримуючи незаконну винагороду у вигляді грошових коштів [258].

Далі розглянемо покупку вогнепальної зброї через інтернет-ресурси на прикладі сайту «pistolet365.com». Цей ресурс має вигляд форуму. *Особи, які бажають придбати вогнепальну зброю, створюють нову тему та зазначають за окремою формою необхідне замовлення. В темі форуму покупець визначає необхідний товар, його кількість та місто, у яке має бути здійснено доставку, після чого продавець вказує вартість та спосіб оплати. Що стосується способу оплати, то в даному випадку він зводиться до того, що покупець отримує рахунок (Інтернет-гаманець) QIWI (Ківі) у вигляді номера телефону і поповнює його через термінал або зі свого рахунку Ківі. Якщо у покупця є свій біткоїн-гаманець, то він може перевести біткоіни безпосередньо зі свого рахунку на рахунок продавця, тобто здійснити трансакцію [201];*

2) *доставка (транспортування, переміщення) вогнепальної зброї (або нарізно її основних частин декількома особами, чи у різний спосіб, або з витримуванням певного проміжку часу між їх доставлянням та/або передачею замовнику) до місця зберігання або збуту за заздалегідь розробленим і перевіреним маршрутом (з повідомленням інших співучасників злочинного об'єднання про початок процесу переміщення вогнепальної зброї, хід його проведення та остаточний результат) здійснюється: особисто при собі (15 %); у транспортному засобі (26 %); поштовими відправленнями (19 %); у технологічних порожнинах транспортних засобів (31 %); дистанційно керованими пристроями (1 %); попутним відправленням (1 %); інше (7 %) [Додаток Б].*

Наприклад, забезпечуючи таємність вчинення злочину, член організованої групи перевозив вогнепальну зброю на маршрутному таксі до завчасно підшуканого місця, нежилого приміщення, для її незаконного зберігання [48];

3) *зберігання вогнепальної зброї здійснюється у заздалегідь визначених місцях із вжиттям заходів конспірації, зокрема в: орендованих гаражних боксах (24 %) [43]; покинутих або безхозних об'єктах (35 %) [44]; за місцем*

проживання (роботи) членів злочинних об'єднань (27 %); третіх осіб (12 %); схованці (32 %); автомобілі (7 %); при собі (4 %) та ін. [Додаток Б].

Наприклад, *відповідно до заздальгідь розробленого та схваленого всіма учасниками злочинного об'єднання плану, його організатор гр. Г. незаконно зберігав вогнепальну зброю в гаражному приміщенні за місцем своєї роботи, а інші співучасники – гр. Д. і гр. Е. – у власному автомобілі та за місцем свого проживання відповідно [259];*

4) *збут* вогнепальної зброї здійснюється шляхом: а) передачі вогнепальної зброї покупцеві особисто після виконання ним заздальгідь визначених умов оплати під час особистої зустрічі (44 %); б) передачі основних частин вогнепальної зброї (окремо одна від одної) у декілька етапів, різними особами чи способами, у різних місцях (9 %), з витриманням певного проміжку часу між епізодами їх передачі замовнику для забезпечення можливості проаналізувати обстановку вчинення злочину в динаміці та вжити відповідні заходи щодо усунення негативних факторів членами злочинного об'єднання, які здійснюють прикриття; в) залишення замовленої покупцем вогнепальної зброї (або її основних частин) в обумовленому місці («закладка»), яку він має самостійно забрати після виконання умов оплати (23 %); г) поштового відправлення за підробленими документами (19 %); д) дистанційно керованими чи некерованими пристроями; використання підземних споруд (5 %) [242; Додаток Б].

Наприклад, *на виконання раніше досягнутої злочинної домовленості про збут вогнепальної зброї організатор злочинного об'єднання гр. О. після прибуття до місця зустрічі з покупцем гр. С. сів до його автомобіля. Під час зустрічі він передав йому ствол від вогнепальної зброї – пістолета, який знаходився в поліетиленовому пакеті, та повідомив, що інші складові зброї незабаром привезуть. Реалізуючи заздальгідь розроблений план злочинної діяльності, направлений на збут вогнепальної зброї, організатор злочинного об'єднання гр. О. відійшов від автомобіля та зустрівся з іншим членом організованої групи гр. Р., який передав останньому необхідні частини*

вогнепальної зброї. Повернувшись, він знову сів в автомобіль покупця та передав йому обіцяні частини від вогнепальної зброї, а той, в свою чергу, передав організатору злочинного об'єднання гр. О. грошові кошти у сумі 3300 доларів США [43].

Виходячи із загальноприйнятого положення про те, що кожен спосіб вчинення злочину залишає тільки йому притаманні сліди, що є ознаками його застосування [182, с. 89], у сукупності з прагненням і здатністю членів організованих злочинних груп та організацій забезпечити стабільність і безпеку свого функціонування, окремого розгляду потребує питання щодо способів приховування незаконного поводження з вогнепальною зброєю членами злочинного об'єднання.

Оскільки приховування злочину є одною з форм протидії його розслідуванню [1, с. 17] в теорії криміналістики розгляду даного питання приділяється значна увага.

Досліджуючи проблемні питання протидії розслідуванню незаконного обігу зброї та криміналістичних методів його подолання, М. В. Щеголева зазначає, що способи протидії розслідуванню і способи приховування злочинів співвідносяться як загальне і приватне. Вони істотно розрізняються за ступенем суспільної небезпеки, за об'єктами і суб'єктами протиправного впливу на процес розслідування [284].

Ми приєднуємося до думок В.П. Лаврова та І.М. Лузгіна, які визначили приховування злочину як діяльність, спрямовану на перешкоджання розслідування злочинів шляхом утаювання, знищення, маскування і фальсифікації слідів злочину [149, с. 43].

На підставі аналізу наукової літератури, узагальнення правозастосовної практики судових і правоохоронних органів, а також анкетування слідчих було встановлено, що у 65% випадків мають місце дії з приховування цих злочинів, які, як правило, здійснюються на всіх етапах злочинної діяльності організованої групи чи організації [Додаток Б].

Нами було визначено типові *способи приховування незаконного*

поводження з вогнепальною зброєю членами злочинного об'єднання, зокрема:

1) приховування вогнепальної зброї (98 %) [Додаток Б] в одному або декількох різних місцях, прилаштованих для її законспірованого (замаскованого) зберігання;

2) знищення (приховування) слідів (53 %), з них:

- підроблених документів, схованок, засобів маскування, зразків зброї та її частин, залишків непридатної сировини і матеріалів для виготовлення або ремонту зброї, що не підлягають ремонту, інтернет-сайтів та ін. (57 %);

- обмін грошей на інші купюри або валюту іншої держави (17 %);

- знищення одягу (рукавичок, балаклав) (26 %) [Додаток Б];

3) вжиття заходів щодо запобігання розкриттю діяльності злочинного об'єднання (68 %) [Додаток Б], із них:

- забезпечення прикриття кожного епізоду злочинної діяльності (57 %);

- забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки (45 %);

- здійснення впливу на свідків, очевидців, а також тих співучасників, які могли б виступити як свідки, аж до їх фізичного знищення (28 %);

- задіяння корупційних зв'язків, підкуп осіб, уповноважених на виконання функцій держави (34 %);

- використання компрометуючих матеріалів, підкупу, залякування, шантажу (29 %);

- знищення доказів (записів з камер відеоспостереження та ін.) (11 %) [242; Додаток Б].

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що типові способи незаконного поводження з вогнепальною зброєю, яке вчиняється злочинними об'єднаннями, нами систематизовано як триєдиний елемент криміналістичної характеристики.

Зокрема, до *способів підготовки* відносяться: створення злочинного об'єднання; вибір способів конспірації; пошук джерел придбання вогнепальної зброї; пошук й пристосування місць для вчинення злочину; обрання оптимального способу носіння, зберігання, придбання, передачі чи

збуту вогнепальної зброї; визначення способу розрахунку; пошук покупців (продавців); визначення місця попередніх зустрічей та ін.

Способами безпосереднього вчинення є: 1) придбання шляхом: викрадення; привласнення в місцях ведення бойових дій Другої світової війни та АТО; вимагання; шахрайства; зловживання службовим становищем; придбання деактивованих зразків, макетів, з подальшим ремонтом; покупка через Інтернет-сайти та ін.; 2) доставка (транспортування, переміщення), що здійснюється: при собі; у транспортному засобі; поштовими відправленнями; у технологічних порожнинах транспортних засобів; дистанційно керованими пристроями; попутним відправленням та ін.; 3) зберігання у місцях: орендованих гаражних боксів; покинутих або безхозних об'єктах; за місцем проживання (роботи) членів злочинного об'єднання; схованці; автомобілі; при собі; збут шляхом: передачі особисто; передачі частин окремо різними особами і способами; залишення в обумовленому місці («закладка»); поштового відправлення; використання підземних споруд та ін.

Способами приховування є: 1) приховування вогнепальної зброї; 2) знищення (приховування) слідів: підроблених документів, схованок, засобів маскування, зразків зброї та її частин, інтернет-сайтів та ін.; обмін грошей на інші купюри або валюту іншої держави; знищення одягу; 3) вжиття заходів щодо запобігання розкриттю діяльності злочинного об'єднання: забезпечення прикриття кожного епізоду злочинної діяльності; забезпечення внутрішньої й зовнішньої безпеки; здійснення впливу на свідків і очевидців; корупційних зв'язків; використання компрометуючих матеріалів; знищення доказів (записів з камер відеоспостереження тощо).

1.3. Інші елементи криміналістичної характеристики незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями

Питання про структуру криміналістичної характеристики злочинів дотепер залишається одним з найбільш дискусійних у науці. До числа її елементів науковці беззаперечно відносять лише спосіб злочину, видові особливості якого ми вже розкрили у попередньому підрозділі цієї роботи. Виходячи із загальноприйнятої думки, висловленої ще Л.А. Сергєєвим, що «набір» структурних елементів криміналістичних характеристик не може розглядатися як замкнута, єдина та незмінна система для всіх видів злочинів [13, с. 42], слід висновувати, що стосовно кожного з них цей «набір» може видозмінюватися за кількістю та (або) змістом елементів.

Відтак, продовжуючи вичленовування елементів, які можуть і повинні входити у структуру криміналістичної характеристики незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, в першу чергу розглянемо концептуальні підходи вчених стосовно її побудови.

Зокрема, М.В. Салтевський до структури криміналістичної характеристики злочину включає чотири елемента: 1) предмет безпосереднього посягання; 2) спосіб вчинення злочину в його широкому розумінні; 3) типову обстановку – «слідові картину» – в її широкій інтерпретації; 4) особу злочинця [222, с. 420].

У свою чергу, М.П. Яблоков пропонує також чотириелементну, але відмінну за їх змістом, структурну модель криміналістичної характеристики злочину, до складу якої входять: 1) спосіб вчинення злочину; 2) його механізм; 3) обстановка вчинення злочину; 4) типологічні риси особи суб'єкта (суб'єктів) злочину [288, с. 48].

На переконання інших вчених, структура криміналістичної

характеристики злочину має складатися з п'яти елементів і включати, наприклад: 1) предмет безпосереднього злочинного посягання (найрізноманітніші об'єкти органічного та неорганічного походження); 2) спосіб вчинення злочинів у його широкому розумінні (обставини приготування, вчинення і приховування злочину, образ дії суб'єкта, використовуваних для досягнення поставленої мети); 3) типову «слідову картину» злочину в її широкій інтерпретації (сукупність джерел матеріальних та ідеальних відображень у навколишній матеріальній обстановці вчиненого злочину); 4) особу злочинця (опис людини як соціально-біологічної системи, властивості та ознаки якої відображуються у матеріальному середовищі); 5) особу потерпілого (для окремих видів чи груп злочинів: демографічні дані, відомості про спосіб життя, риси характеру, звички, зв'язки і стосунки, ознаки віктимності тощо) [142, с. 253].

У результаті дослідження криміналістичної характеристики і незаконного обігу зброї, бойових припасів, вибухових речовин і пристроїв С.Г. Павліков здійснив спробу визначити її зміст, до якого відніс такі елементи: відомості про своєрідність предмета злочинного посягання, спосіб, обстановку злочинного діяння і особистісні особливості його суб'єкта [190, с. 29, 172-173].

На нашу думку, автор слушно не включив до переліку елементів криміналістичної характеристики цієї категорії злочинів особу потерпілого, адже жертва (потерпілий) від злочину з'являється лише під час вчинення розбою з метою викрадення вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або радіоактивних матеріалів, а також вимагання цих предметів, поєднаного з насильством, небезпечним для життя і здоров'я (ч. 3 ст. 262 КК України) [137].

Запропонована Г.О. Бойком структура криміналістичної характеристики злочинів щодо незаконного обігу зброї та бойових припасів складається з таких елементів: 1) спосіб вчинення і приховування злочину; 2) характеристика знарядь і засобів, що застосовуються при вчиненні злочину;

3) особливості механізму слідоутворення; 4) характеристика особи злочинця; 5) характеристика об'єктів і предметів посягання [26, с. 28, 192].

Авторський колектив навчального посібника «Методика розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам внутрішніх справ» зазначає, що основними елементами узагальненої криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, є: 1) спосіб вчинення злочину; 2) місце вчинення злочину; 3) предмет злочинного посягання; 4) особа злочинця; 5) типові сліди злочину [171, с. 252].

Безсумнівно, формування теоретичних основ розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, можливе виключно на основі встановленої і дослідженої криміналістично значимої інформації про ознаки цих злочинів, тобто криміналістичної характеристики. Проте сьогодні ані вітчизняними, ані зарубіжними вченими-криміналістами ще не розроблено ґрунтовну характеристику організованої злочинної діяльності.

Достатньо аргументованою та переконливою ми вважаємо думку Я.М. Мазуніна, що незалежно від різновиду злочинного діяння, якщо воно носить організований характер, його розслідування буде підпорядковане певним загальним закономірностям, які неминуче ставлять і вимагають вирішення одних і тих само питань: встановлення факту вчинення злочинів організованим злочинним формуванням; виявлення його організатора, встановлення всіх співучасників; з'ясування їх дійсної ролі в злочинному формуванні та вчиненні злочинів певними способами у складних кримінальних ситуаціях; встановлення різноманіття зв'язків між членами формування і вчинених ними злочинами на досудовому розслідуванні і в суді та ін. [157].

Також ми поділяємо думку О.Г. Філіппова, що перелік елементів криміналістичної характеристики групових і одиничних злочинів повністю співпадає, проте кожний елемент має істотні особливості [125, с. 14]. Зокрема, ці особливості знаходять своє відображення, насамперед, у

повноструктурному способі злочину, що вчиняється злочинними об'єднаннями, а також у характеристиці особи не тільки виконавця злочину, а й лідера (організатора) злочинного об'єднання та інших його членів.

З огляду на предмет даного дисертаційного дослідження потребує окремого обґрунтування використання нами узагальнюючого терміна «злочинне об'єднання» для позначення криміналістичної характеристики незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняються організованими злочинними групами або злочинними організаціями, адже серед вчених-криміналістів й досі немає єдності у цьому питанні. Так, наприклад, В.Ю. Шепітько використовує термін «криміналістична характеристика організованої злочинної діяльності» [275, с. 5], В.Т. Контеміров – «криміналістична характеристика груп у сфері організованої злочинності» [117, с. 14-15], Г.А. Матусовський – «криміналістична характеристика організованої злочинної групи» [133, с. 361], В.М. Биков – «криміналістична характеристика злочинних груп» [292, с. 16].

На нашу думку, для забезпечення зручності дослідження та використання його результатів в правоохоронній діяльності необхідно виходити з термінологічної моделі вирішення цього питання в правозастосовній практиці. Зокрема, у Постанові Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. №13 «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» саме термін «злочинне об'єднання» був використаний як узагальнююче поняття для позначення організованої злочинної групи та злочинної організації [205].

Отримані нами результати опитування практичних працівників слідчих і оперативних підрозділів Національної поліції України свідчать, що найбільш значимими та інформативними елементами криміналістичної характеристики незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, респонденти вважають:

- 1) предмет злочину (76 %);

- 2) спосіб злочину (94 %);
- 3) слідову картину (61 %);
- 4) особу організатора (лідера) злочинного об'єднання та інших її учасників – 57 % [236; Додаток В].

З метою дослідження криміналістичної характеристики незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, та визначення її структури вважаємо за необхідне проаналізувати окремо кожний з наведених вище елементів з урахуванням сучасних теоретичних розробок у науці криміналістиці та актуальних потреб практики розслідування цієї категорії злочинів.

Розгляд предмета незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, розпочнемо зі з'ясування визначення понять «вогнепальна зброя» і «незаконне поводження з вогнепальною зброєю», які, з урахуванням сучасних реалій життя, потребують нового осмислення та законодавчого закріплення.

Пленум Верховного Суду України постановив, що при вирішенні питання, які види зброї належать до вогнепальної, а також чи є незаконним поводження з нею, судам необхідно керуватися Положенням про дозвільну систему (затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 1992 р. № 576 з подальшими змінами), Інструкцією про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів (затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 21 серпня 1998 р. № 662; зі змінами, внесеними наказом від 13 квітня 1999 р. № 292) [98] та іншими нормативними актами [199].

Зокрема, у п. 4 постанови Пленуму Верховного Суду № 3 від 26 квітня 2002 р. «Про судову практику про викрадення та інше незаконне поводження

зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» зазначено, що відповідно до названої Інструкції та інших нормативних актів до вогнепальної зброї, яка є предметом злочинів, передбачених статтями 262-264, 410 КК України, належать усі види бойової, спортивної, нарізної мисливської зброї – як серійно виготовленої, так і саморобної чи переробленої, для проведення пострілу з якої використовується сила тиску газів, що утворюється при згоранні вибухової речовини (пороху або інших спеціальних горючих сумішей) [199].

Проте, виходячи з конституційних положень, що, по-перше, правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством (ст. 19), а по-друге, що виключно законами України визначаються, зокрема, правовий режим власності та діяння, які є злочинами та відповідальність за них (ст. 92) [116], спеціальні правила поведіння з вогнепальною зброєю, як і визначення її поняття, мають бути закріплені виключно у відповідному законі. Адже згідно зі ст. 178 Цивільного кодексу України всі речі, тобто предмети матеріального світу, можуть вільно передаватися від особи до особи, окрім тих, обіг яких заборонений або обмежений *законом* [265].

Таким чином, оскільки закону, який обмежує обіг зброї і встановлює дозвільний порядок володіння, користування та розпоряджання нею, немає, то можна вести мову про відсутність й об'єкта кримінально-правової охорони ст. 262–263-1 КК України [137], а дії щодо, яких у чинному законі (не Кримінальному кодексі України) не встановлено будь-яких правил, не можуть вважатися незаконними, а отже, і кваліфікуватися за певною кримінально-правовою нормою як злочин.

Наприклад, *Ніжинський міськрайонний суд Чернігівської області, розглянувши у підготовчому судовому засіданні кримінальне провадження про обвинувачення гр. А. за ч. 1 ст. 263, ч. 1 ст. 263-1 КК України, встановив, що в даному обвинувальному акті не зазначено положення нормативно-*

правових актів відповідно до ст. 92 Конституції України та ст. 7 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, які порушені обвинуваченим і стали підставою для кваліфікації його дій за ч. 1 ст. 263, ч. 1 ст. 263-1 КК України, при цьому суд зауважив, що постанова Пленуму Верховного Суду України № 3 від 26 квітня 2002 року «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» не є висновком Верховного Суду України, який повинен враховуватись судом в порядку ч. 6 ст. 368 КПК України. За таких обставин обвинувальний акт, який є важливим процесуальним документом і основою для захисту обвинуваченого в суді, було визнано неконкретним, а відсутність чіткого та конкретного формулювання обвинувачення із зазначенням необхідних відомостей, передбачених п. 5 ч. 1 ст. 291 КПК України, порушує право обвинуваченого на захист та унеможливорює призначення судового розгляду, що, в свою чергу, стало підставою для повернення судом прокурору обвинувального акту відповідно п. 3 ч. 3 ст. 314 КПК України [296].

Виходячи з викладеного, ми підтримуємо вчених, що актуалізують необхідність прийняття відповідного закону про зброю. Крім того, законодавча регламентація правового режиму зброї має полягати в перерахуванні її видів та детальному визначенні ознак, що вказують на її призначення і мету, з якою вона виготовлена [216, с. 15].

За результатами проведеного нами аналізу відповідних кримінальних проваджень встановлено, що найчастіше предметом незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, є:

1) *пістолети (револьвери):* «Astra Unceaty», «Beretta», «Colt», «CZ 75B», «Glock-19», «Magnum Research Inc. (MRI) Desert Eagle», «Ruger Super Raehawk», «Smith and Wesson», «VCZ 77», «Walther PP/PPK», «ИЖ-71», «Макарова» (ПМ), ОЦ-27 (ПСА) «Бердиш», «Парабелум», «Стєчкаіна», «Токарева» (ТТ), «Форт», а також нестандартні, частково перероблені

«Атмака», «Beretta PX-4 STORM», «Blow», «Kral», «Zoraki», «Марголіна», «6П42» – 41 %;

2) *автомати (кулемети, карабіни)*: «М-16», «Scorpion» VZ, «АК», «Сайга», «Узі» – 43 %;

3) *снайперські гвинтівки*: «DSR», «Арісака», «Драгунова», «Мосіна», «Токарева» – 5 %;

4) *гранатомети*: РПГ-18 «Муха», РПГ-26 «Аглень», ГП-25 «Костьор» – 2 % [236; Додаток Б; Додаток Г, Діаграма 3].

На завершення розгляду даного елемента криміналістичної характеристики незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, не можемо обійти увагою, на нашу думку, слушні пропозиції вчених щодо удосконалення визначення поняття «вогнепальна зброя». Зокрема, М.Г. Пінчук вважає, що це зброя, призначена для ураження цілі на відстані металевим снарядом, що приводиться в рух миттєвим вивільненням хімічної енергії заряду пороху чи іншої речовини [195, с. 9]. Також представляють інтерес в рамках нашого дослідження і висновки Я.В. Новака, зроблені ним у дисертаційному дослідженні на тему «Сучасний стан та перспективи розвитку криміналістичного дослідження вогнепальної зброї» (2007 р.) щодо можливості віднести до вогнепальної й зброю, роль снаряду в патронах якої виконує або гумова «куля», або стиснена газова суміш, яку ще називають «газовою зброєю», в силу відповідності їх характеристик необхідним ознакам [181].

Переходячи до розгляду наступного елемента криміналістичної характеристики – слідової картини, слід акцентувати, що розмаїття способів незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, створює умови для утворення слідів на стадіях підготовки, вчинення та приховування слідів даного злочину, які потребують комплексного дослідження з метою встановлення даних про те, коли саме і протягом якого часу було створено злочинне об'єднання, як довго воно функціонувало, відомості про його організаторів, кількість учасників,

характер стосунків, які склалися між ними, послідовності і взаємозв'язку їхніх дій (планування і розподіл ролей), кількість епізодів злочинної діяльності тощо.

Проведене нами в межах даного дослідження узагальнення матеріалів кримінальних проваджень дало змогу встановити такі типові сліди незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями:

1. Матеріальні:

а) сліди-відображення (23 %), із них: сліди рук (папілярні візерунки) і ніг (взуття) – 22 %, транспортних засобів – 11 %;

б) сліди-предмети (27 %), із них: вогнепальна зброя – 75 % та окремі частини – 16 %, сліди її застосування (кулі, гільзи) – 18 %, сліди ушкоджень навколишніх предметів (стін, стель, дверей, дерев та ін.) – 5 %, документи (посвідчення осіб для оформлення чи отримання посилок, реєстрації підпільних підприємств, супровідні документи на зброю) – 21 %, комп'ютерна техніка і сліди застосування – 15 %, схованки (місця Інтернет-трансляцій) – 18 %, грошові кошти (банківські рахунки, картки платіжні доручення) – 6 %, мобільні телефони (SIM-картки) – 13 %, записи відеоспостережень та інші носії інформації (у тому числі електронні) – 9 %;

в) сліди-речовини (18 %) із них: а) біологічного походження – 3 %; ґрунт, кіптява, порох – 11 %; збройне мастило – 5 %.

2. Ідеальні: сліди-відображення у свідомості: потерпілих – 2 %; свідків – 19 %; очевидців – 3 %; підозрюваних – 94 % (в тому числі членів злочинних об'єднань та інших осіб, причетних до їх протиправної діяльності, а також осіб, залучених до конфіденційного співробітництва та проведення інших негласних слідчих (розшукових) дій) [236; Додаток Б].

Окрім зазначених слідів на місці події можуть бути виявлені:

а) сліди-мікрочастинки – 2 %;

б) залишені об'єкти – 11 %;

в) запахові сліди – 17 % [Додаток Б].

Наприклад, за результатами дослідження телефонних дзвінків, відеофайлу з відеореєстратора, а також відеоспостереження за обвинуваченими Київським районним судом м. Одеси в судовому засіданні було встановлено, що кожен з учасників групи гр. А., гр. Б. та гр. В. виконували свою роль, об'єднавшись єдиним планом з розподілом функцій – ролей учасників групи. Як встановлено в судовому засіданні, саме гр. А. є організатором злочинної групи та в подальшому виконував роль посередника між покупцем й організатором, гр. Б. з гр. В. виконували роль продавця. Крім того, встановлено, що обвинувачені, діючи організовано злочинною групою, займалися незаконним збутом автоматичної зброї, крупнокаліберних кулеметів, гранатометів, набоїв та вибухівок [44].

Далі розглянемо сукупність відомостей щодо типових ознак суб'єктів незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняються злочинними об'єднаннями, які, на нашу думку, є заключним з основних й обов'язкових елементів криміналістичної характеристики цих злочинів.

Насамперед зауважимо, що сьогодні в науці ще не вироблено загальноприйнятої моделі висвітлення криміналістичної характеристики лідера та інших учасників злочинних об'єднань. Наприклад, В.С. Мешкова вважає, що вивчення криміналістичної характеристики лідера (організатора) злочинного групи ускладнено без знання кримінально-правових аспектів відповідальності конкретного суб'єкта за вчинене діяння [173]. Інші вчені переконані, що існування угруповання як стійкого злочинного об'єднання, зорієнтованого на тривалу злочинну діяльність, зумовлює виділення у спільній злочинній діяльності його членів відповідних функції, пов'язаних зі своєрідним обслуговуванням потреб його розвитку, самого по собі, а так само забезпечення відтворення умов його злочинної діяльності – керівництва угрупованням, охорони керівника, підтримання зв'язку між членами угруповання, переховування злочинно набутого майна, розвідки та контррозвідки тощо [79, с. 80].

Ми поділяємо висловлену в науці думку про те, що якісні показники

даного елемента криміналістичної характеристики повинні охоплювати відомості про: а) соціально-демографічний склад ОЗГ; б) про її професійний склад; в) наявність у її членів кримінального досвіду; г) тип лідера ОЗГ; д) ступінь кримінальної активності членів ОЗГ; е) національно-державну приналежність членів ОЗГ [144, с. 145].

Зокрема, на підставі аналізу даних, отриманих в результаті вивчення кримінальних проваджень, вироків суду і статистичних звітів Генеральної прокуратури України про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, а також про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями за 2012-2017 рр., встановлено таке:

а) тривалість дії переважної більшості виявлених злочинних об'єднань, що вчиняли кримінальні правопорушення щодо незаконного поводження з вогнепальною зброєю, – до одного року (84 %);

б) за час існування більшість злочинних об'єднань (71 %) можуть вчинити понад 6 злочинів;

в) кількісний склад злочинних об'єднань складає: 3 особи (57 %), від 4-х до 10-ти осіб – 42 %, більше 10 осіб – 1 % [Додаток Б; Додаток Г, Діаграма 3];

г) віковий склад членів злочинних об'єднань, з яких 98 % чоловіки, становить: до 18 років – 1 %, 18-28 років – 21 %, 29-39 років – 35 %, 40-54 роки – 32 %, 55 років і більше – 11 %;

д) 62 % членів злочинних об'єднань мають неповну загальну середню та базову загальну освіту на час вчинення кримінального правопорушення;

е) 92 % з них – працездатні, які не працюють і не навчаються, а також безробітні;

є) досить високою виявилася частка раніше засуджених (26 %) [Додаток Б].

Представлені характеристики в цілому відповідають й особі лідера злочинного об'єднання за винятком рівня освіти: зокрема, переважна більшість з них (71 %) мають повну вищу, базову вищу або професійно-

технічну освіту [Додаток Б].

Також заслуговує на окреме дослідження структура злочинних об'єднань, що здійснюють незаконне поводження з вогнепальною зброєю. Зокрема, в більшості випадків вона визначається такою конфігурацією:

- 1) лідер (організаційно-управлінська ланка);
- 2) особа (особи), яка безпосередньо вчиняє злочин (виконавська ланка);
- 3) особа (особи), яка забезпечує систематичну злочинну діяльність (функціонування) злочинних об'єднань (забезпечувальна ланка).

Слід підкреслити, що серед усіх учасників злочинного об'єднання особливо вирізняється фундаментальна роль лідера стосовно організації тривалої сумісної злочинної діяльності та регулювання міжособистісних відносин. Його організаційно-управлінська діяльність може полягати у підшукуванні майбутніх співучасників, об'єднанні їх зусиль за для досягнення спільної злочинної мети, плануванні протиправної діяльності злочинного об'єднання, визначення способів готування, вчинення та приховування злочинів, виробленні неформальних норм поведінки її членів та забезпеченні їх дотримання, вербуванні нових учасників; розподілі між ними обов'язків, координації їх дій тощо. Вказані дії організаційного характеру можуть здійснюватися у формі віддання наказів, проведення інструктажів, витребовуванні звітів про виконання доручених дій співучасниками, застосування до них засобів впливу за їх невиконання тощо.

Не менш багатоманітною є діяльність забезпечувальної ланки злочинного об'єднання. До неї можна віднести розробку конкретних методів та прийомів підготовки та вчинення незаконного обігу вогнепальної зброї, облік грошових коштів злочинного об'єднання, пошук каналів їх легалізації, здійснення контролю за дотриманням неформальних норм поведінки її членами, вирішення питань щодо підбору кандидатів для участі у злочинному об'єднанні та/або вчинюваних ним злочинів тощо. Також типовими для цієї ланки є функції забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки злочинного об'єднання. Частіше цю діяльність здійснюють раніше

засуджені особи, які мають уявлення про методи роботи правоохоронних органів.

Таким чином, криміналістична характеристика незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, має складатися з таких основних елементів: 1) предмет злочину; 2) спосіб готування, вчинення та приховування злочину; 3) слідова картина; 4) особа злочинця (характеристика організатора (лідера) злочинного об'єднання та інших його учасників).

Висновки до розділу 1

Таким чином, нами проаналізовано розвиток наукової думки з питань, пов'язаних із розслідуванням незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, яка знайшла своє відображення у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених-правників.

Встановлено, що сучасні дослідження не містять положень, які, по суті, відповідають сучасним вимогам правоохоронної діяльності. Зокрема, поза увагою науковців залишилися питання, пов'язані із сучасними способами вчинення зазначених злочинів, характеристикою нових форм існування злочинних об'єднань, організаційно-тактичними особливостями проведення слідчих (розшукових) дій, НСРД та ОРЗ у контексті суспільно-політичної обстановки на південному сході держави, реформування кримінального процесуального законодавства і структурно-функціональної побудови правоохоронних органів.

На підставі проведеного аналізу рівня теоретичної розробленості проблематики, враховуючи, що питання, пов'язані з розслідуванням незаконного поводження з вогнепальною зброєю і з розслідуванням злочинів, що вчиняються злочинними об'єднаннями, розглядалися ізольовано одне від одного, обґрунтовано висновок про те, що сьогодні відсутній належний науковий супровід розслідування незаконного поводження з вогнепальною

зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями.

На підставі аналізу наукової літератури, узагальнення правозастосовної діяльності судових і правоохоронних органів, а також анкетування слідчих визначено, що вчинення злочинними об'єднаннями незаконного поводження з вогнепальною зброєю характеризується повноструктурним складом, де мають місце елементи підготовки (83 %) та приховування (65 %) злочину.

Зокрема, *способами підготовки є*: створення злочинного об'єднання; збір інформації про вогнепальну зброю; вибір способів конспірації; пошук джерел надходження (придбання) вогнепальної зброї; підшукування знарядь вчинення злочину; підготовка вогнепальної зброї до подальшої реалізації (використання, зберігання); пошук та пристосування місць для незаконного зберігання (виготовлення, придбання, збуту); обрання оптимального способу носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту вогнепальної зброї; визначення оптимального способу розрахунку за збут; пошук покупців (продавців, посередників); визначення місця попередніх зустрічей із потенційними покупцями (продавцями); забезпечення безперервності та ефективності функціонування злочинного об'єднання з метою отримання максимальних прибутків.

Крім того, з'ясовано, що незаконне поводження з вогнепальною зброєю вчиняється злочинними об'єднаннями такими типовими способами: 1) придбання шляхом: викрадення; привласнення під час пошуку в місцях ведення бойових дій Другої світової війни; вимагання; заволодіння шляхом шахрайства; покупка через Інтернет-сайти та ін.; 2) доставка (транспортування, переміщення): особисто при собі (15 %); у транспортному засобі (26 %); поштовими відправленнями (19 %); у технологічних порожнинах транспортних засобів (31 %) та ін.; 3) зберігання у місцях: орендованих гаражних боксах; покинутих або безхозних об'єктах; за місцем проживання (роботи); третіх осіб; схованці; автомобілі; при собі; 4) збут шляхом: передачі особисто; передачі частин окремо різними особами і способами; залишення в обумовленому місці («закладка»); поштового

відправлення та ін.

До способів приховування відносяться: 1) приховування вогнепальної зброї; 2) знищення (приховування) слідів; 3) вжиття заходів щодо запобігання розкриттю діяльності злочинного об'єднання.

Визначено елементи криміналістичної характеристики, які мають істотне значення у розробці методики розслідування цих злочинів, зокрема: розкрито предмет злочину, слідову картину, надано характеристику лідера та інших учасників злочинного угруповання. Найчастіше предметом незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, є: 1) *пістолети (револьвери)* – 41 %; 2) *автомати (кулемети, карабіни)* – 43 %; 3) *снайперські гвинтівки* – 5 %; 4) *гранатомети* – 2 %.

Узагальнення матеріалів кримінальних проваджень дали змогу встановити типові сліди злочину: 1) *матеріальні*: а) *сліди-відображення* (23 %); б) *сліди-предмети* (27 %); в) *сліди-речовини* (18 %); 2) *ідеальні*: сліди-відображення у свідомості: потерпілих – 2 %; свідків – 19 %; очевидців – 3 %; підозрюваних – 94 %. Окрім зазначених слідів на місці події можуть бути виявлені: а) *сліди-мікрочастинки* – 2 %; б) *залишені об'єкти* – 11 %; в) *запахові сліди* – 17 %.

Надано характеристику злочинних об'єднань та їх членів, зокрема: а) *тривалість дії переважної більшості виявлених злочинних об'єднань, що вчиняли кримінальні правопорушення щодо незаконного поводження з вогнепальною зброєю, складає до одного року (84 %); за час існування більшість злочинних об'єднань (71 %) учинили понад 6 злочинів;* б) *кількісний склад злочинних об'єднань – 3 особи (57 %), від 4-х до 10-ти осіб – 42 %, більше 10 осіб – 1 %;* в) *віковий склад членів злочинних об'єднань, з яких 98 % чоловіки, становить: до 18 років – 1 %, 18-28 років – 21 %, 29-39 років – 35 %, 40-54 роки – 32 %, 55 років і більше – 11 %;* г) *62 % членів злочинних об'єднань мають повну загальну середню та базову загальну освіту на час вчинення кримінального правопорушення;* д) *92 % з них – працездатні, які не працюють і не навчаються, а також безробітні;*

е) досить високою виявилася частка раніше засуджених (26 %). Наведені характеристики в цілому відповідають й особі лідера злочинного об'єднання за винятком рівня освіти, зокрема переважна більшість з них (71 %) мають повну вищу, базову вищу або професійно-технічну освіту.

До структури злочинних об'єднань входять: лідер (організаційно-управлінська ланка); особа (особи), яка безпосередньо вчиняє злочин (виконавська ланка); особа (особи), яка забезпечує систематичну злочинну діяльність (функціонування) злочинних об'єднань (забезпечувальна ланка).

Розділ 2

ПО ЧАТКОВИЙ ЕТАП РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ З ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ, ЩО ВЧИНЯЄТЬСЯ ЗЛОЧИННИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ

2.1. Обставини, що підлягають встановленню на початковому етапі розслідування

Визначення переліку обставин, що підлягають встановленню під час розслідування кримінального провадження, має важливе значення. Як зазначає О.Н. Колесніченко, перш ніж розглядати проблему засобів, прийомів і методів розслідування, слід визначити коло розв'язуваних завдань й обставин, що підлягають встановленню [109, с. 66].

Обставини, що підлягають встановленню на початковому етапі розслідування окремих видів злочинів, неодноразово були предметом дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених (Ю.П. Аленін, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, В.В. Вапнярчук, В.І. Галаган, Л.Я. Драпкін, В.С. Зеленецький, В.С. Кузьмічов, В.В. Лисенко, Г.А. Матусовський, В.О. Образцов, М.В. Салтевський, В.М. Тертишник, В.Ю. Шепітько та ін.).

Теорія доказів є частиною науки кримінального процесу, а саме тією частиною, яка вивчає процес доказування під час досудового розслідування та розгляду справи у суді. Як зазначає С.М. Стахівський, метою кримінально-процесуального доказування є встановлення об'єктивної істини, а її досягнення можливе лише тоді, коли під час провадження у кримінальній справі з достатньою повнотою і достовірністю будуть встановлені усі факти й обставини, які мають значення для правильного вирішення цієї справи. Сукупність таких фактів і обставин утворюють предмет доказування у кримінальній справі [231, с. 18].

До сьогодні у наукових колах залишається дискусійним питання

визначення місця та ролі обставин, що підлягають встановленню, серед складових криміналістичної методики, зокрема їх співвідношення із криміналістичною характеристикою. Так, І.О. Возгрін не виділяє окремо обставини, що підлягають встановленню, із криміналістичної характеристики, вважаючи, що вони є одним із видів довідкової криміналістичної інформації, необхідної слідчому та прокурору для успішної організації кримінального переслідування осіб, які вчинили злочин [53, с. 302].

Проте більшість науковців підтримує думки щодо відмежування обставин, що підлягають встановленню у кримінальному провадженні, від криміналістичної характеристики [123, с. 485; 230, с. 14-15; 121, с. 3].

Так, В.І. Галаган, вивчаючи проблеми вдосконалення методики розслідування окремих видів злочинів, серед інших до її структури відносив криміналістичну характеристику злочинів та обставини, що підлягають встановленню, як два окремих, проте взаємопов'язаних елементи [57, с. 26].

На наш погляд, не цілком вірною видається позиція Р. С. Белкіна, який зазначає, що вірне розуміння змісту криміналістичної характеристики робить непотрібним приведення як самостійного структурного елементу конкретної окремої методики переліку обставин, що підлягають доказуванню (встановленню) у даній категорій кримінальних проваджень [17, с. 746].

Ми вважаємо, що обставини, які підлягають встановленню, повинні розглядатися у межах методики розслідування окремих видів злочинів, проте воно повинно знаходити місце не серед елементів криміналістичної характеристики, а як окреме питання.

Поряд з цим слід зазначити, що у галузі кримінального процесу та криміналістики для означення спрямованості пізнавальної діяльності слідчого використовується достатньо багато понять: «обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні» [138], «об'єкт кримінально-процесуального доказування» [34], «предмет кримінально-процесуального доказування» [33; 244], «обставини предмета доказування»

[32], «об'єкт кримінально процесуального пізнання дійсності» [89], «обставини, які підлягають встановленню та доказуванню» [171, с. 33].

Вважаємо необхідним проаналізувати наукові погляди вчених щодо цих різнопланових понять, оскільки у криміналістичному сенсі, на наш погляд, вони різняться за своєю сутністю із тлумаченням терміна «обставини, що підлягають встановленню».

Так, на думку В.В. Вапнярчука, під об'єктом кримінально-процесуального доказування варто розуміти суспільні відносини щодо вчинення певного кримінального правопорушення, з приводу яких здійснюється кримінальне провадження та які визначають порядок та суб'єктів його здійснення, а також настання можливих наслідків [34, с. 130]. В той же час автор зазначає, що «предмет кримінально-процесуального доказування» як категорію, яка характеризує його об'єкт, можна визначити як частину суспільних відносин (які є об'єктом доказування) з приводу визначених законом та суб'єктом доказування обставин кримінального правопорушення, які мають правове значення і впливають на кінцеве вирішення кримінального провадження [33]. «Предмет доказування, на думку К.В. Антонова, О.В. Сачка, В.М. Тертишника, – це певна квінтесенція обставин події, яка в сукупності розкриває елементи складу злочину, це юридично значущі обставини та сторони розслідуваної події, з'ясування яких необхідне для прийняття підсумкових рішень у справі» [244, с. 39]. Тобто під предметом доказування у кримінальному процесі розуміють сукупність обставин, встановлення яких необхідно для здійснення кримінального судочинства [156, с. 133; 16, с. 77; 102, с. 65; 252, с. 543]. При цьому одні вчені вважають, що сукупність цих обставин визначена кримінально-процесуальним законом [291, с. 94], інші – розширюють обсяг поняття предмета доказування, вважаючи, що він визначається також і матеріальними нормами [156, с. 133], і конкретними обставинами справи [102, с. 65].

Стосовно характеристики поняття «обставини предмета доказування» у кримінальному провадженні, то окремі автори акцентують на їх різному

функціональному призначенні, яким є як підтвердження, так і спростування наявності головного факту предмета доказування [32, с. 97]. До обставин предмета кримінально-процесуального доказування, які підтверджують наявність головного факту, тобто вчинення кримінального правопорушення певною особою, в першу чергу, відносяться подія кримінального правопорушення та винуватість обвинуваченого у його вчиненні [32, с. 94].

Проаналізувавши погляди науковців з даної проблематики, можна сказати, що вищеописані поняття відносяться в першу чергу до процесу доказування у кримінальному провадженні, який полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження.

Слід, на нашу думку, підтримати погляди Є.Г. Коваленка, який обставини, що підлягають встановленню у кримінальному провадженні, розуміє як систематизовані на основі норм кримінального та кримінального процесуального права фактичні дані, які як включаються у предмет доказування, так і виходять за його межі, невстановлення яких виключає повне та всебічне дослідження предмета доказування, оскільки це є необхідним для реалізації завдань кримінального провадження. Правильне визначення обсягу таких обставин у кожному конкретному кримінальному провадженні забезпечить повноту, цілеспрямованість та об'єктивність дослідження події злочину [103, с. 98].

З іншого боку, ми не погоджуємося із твердженням В. В. Вапнярчука, що юридичним вираженням філософського поняття «об'єкт пізнання» є поняття «об'єкт доказування», а поняття «предмет пізнання» – «предмет доказування». Оскільки автор зазначає, що останнє саме і охоплює не будь-які сторони події, що досліджується суб'єктом доказування, а лише ті з них, які характеризують подію як дію суспільно-небезпечну і кримінально карану (або, навпаки, як правомірну) і служать підставою для застосування в конкретному випадку норм матеріального і процесуального права з метою вирішення кримінального провадження та реалізації завдань кримінального

судочинства. Із багатьох фактичних обставин, які утворюють досліджувану подію, до змісту предмета доказування закон (ст. 91 КПК) включає лише ті, які мають правове значення і впливають на вирішення кримінального провадження [33].

Відповідно до ч. 1 ст. 91 КПК України до таких обставин відносяться:

- 1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення);
- 2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення;
- 3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат;
- 4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою для закриття кримінального провадження;
- 5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання;
- 6) обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схиляння особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення;
- 7) обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру [189].

Нормативне закріплення перелічених обставин, як зазначає О. В. Баулін, не означає, що предмет доказування ними вичерпується. Він є загальним, тобто таким, що поширюється на основні стадії кримінального процесу (за винятком стадії виконання судових рішень) і на всі кримінальні

провадження. В окремих провадженнях, що стосуються неповнолітніх або осіб, щодо яких вирішується питання про застосування примусових заходів медичного характеру, предмет доказування є розширеним (ст. 485, 505 КПК України) [11, с. 30].

У зв'язку з цим, на нашу думку, обставини, які підлягають встановленню, на відміну від обставин, що підлягають доказуванню, повинні генерувати інформацію як доказового характеру, так і даних, що сприяють розслідуванню і проведенню окремих СРД чи НСРД, оскільки результативність кримінального провадження та окремих слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій залежить від інформаційної складової розслідування, у тому числі і тієї, що не входить у процес доказування.

У практичній діяльності суб'єктів досудового розслідування кримінальних проваджень існує професійна термінологія – «судова перспектива», «слідча перспектива», «перспектива здійснення СРД чи НСРД», якою позначається прогнозування результативності розгляду кримінальних проваджень у суді, а також організаційно-тактичних можливостей проведення окремих СРД чи НСР та отримання в результаті їх проведення доказів.

У зв'язку з цим обставини, що підлягають встановленню у даній категорії справ, на наш погляд, являють собою інформаційну модель, яка у процесі розслідування, крім доказових складових, що передбачена КПК України, ст. 27-31, 201, 255-257, 258-3, 260, 262-264, 410, 413, 427 КК України та ін., постановами пленуму Верховного суду України, рішеннями Європейського суду з прав людини, повинна сприяти слідчому у наданні вірної юридичної оцінки окремих подій та діянь на конкретному етапі розслідування, а також і вірно вирішити питання організації й планування розслідування, а також організаційно-тактичних особливостей проведення окремих СРД чи НСР.

На підтвердження цих думок вважаємо за доцільне навести такий *приклад*.

Так, колегія суддів судової палати у кримінальних справах апеляційного суду Київської області, розглянувши у відкритому судовому засіданні в м. Києві кримінальне провадження за апеляційними скаргами захисника гр. ОСОБА_5 та прокурора, який брав участь в розгляді справи судом першої інстанції, на вирок Білоцерківського міськрайонного суду Київської області від 26.08.2015, обґрунтовуючи визнання недопустимими доказів у кримінальній справі стосовно ОСОБА_5, ОСОБА_4, ОСОБА_2 ОСОБА_3 за епізодами вчинення злочинів щодо збуту зброї та боєприпасів 08.02.2013, 19.03.2013, 22.05.2013, які кваліфікувалися за ч. 3 ст. 28 і ч. 1 ст. 263 КК України, зазначила, що з наданих суду доказів, які визнані судом допустимими, не вбачається, що органи міліції мали дані про тривалу протиправну діяльність обвинувачених у складі організованої групи, яка займалась придбанням, зберіганням та збутом зброї і боєприпасів до першої закупки 25.10.2012, і що органи міліції здійснювали розслідування такої діяльності. Натомість висновок про створення та діяльність організованої злочинної групи ґрунтується виключно на результатах оперативних закупок зброї, проведених однією особою ОСОБА_13, яка після першого епізоду закупки погодилася надалі співпрацювати з органами міліції. На недопустимість таких порушень вказується і в рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Ваньяна проти Російської Федерації», в якому констатовано, що втручання з боку міліції і використання отриманих внаслідок цього доказів при розгляді кримінальної справи неоправно підірвало принцип справедливого судового розгляду, тобто мало місце порушення п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Крім того, допитавши обвинуваченого ОСОБА_4, який підтвердив викладені в обвинувальному акті обставини збуту ОСОБА_13 зброї, вибухових речовин та боєприпасів та заявив, що його дії були наслідком регулярних прохань з боку ОСОБА_13 про збут зброї, суд обґрунтовано дійшов висновку, що працівники міліції здійснили штучний вплив на ОСОБА_4

з метою спонукати його вчинити правопорушення 08.02.2013, 19.03.2013, 22.05.2013, що розцінюється судом як провокація злочину.

У зв'язку із цим суд обґрунтовано визнав недопустимими доказами у даній кримінальній справі фактичні дані, одержані в результаті оперативно-розшукових заходів, проведених стосовно ОСОБА_5, ОСОБА_4, ОСОБА_2 ОСОБА_3 за епізодами вчинення злочинів щодо збуту зброї та боєприпасів 08.02.2013, 19.03.2013, 22.05.2013. Докази, на підставі яких стороною обвинувачення доводилась їх вина, не є безперечними та переконливими і не можуть лягти в основу обвинувального вироку, а тому дії ОСОБА_5, та ОСОБА_2 не можуть кваліфікуватись за ч. 3 ст. 28 і ч. 1 ст. 263 КК України, а їх дії повинні кваліфікуватись за статтями, які передбачають відповідальність за вчинені ними діяння, які визнані судом доведеними, а обвинувачений ОСОБА_3 підлягає виправданню за ч. 3 ст. 28 і ч. 1 ст. 263 КК України [259].

З урахуванням викладеного вважаємо, що на початковому етапі розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, яке вчиняється злочинними об'єднаннями, з метою уникнення провокації злочину під час проведення контролю за вчиненням злочину у формі оперативної закупки повинні бути встановлені та зафіксовані обставини, які в першу чергу свідчать про організований характер злочинних об'єднань (структуру, розподіл ролей, способи вчинення злочинів, систематичність і тривалість злочинної діяльності, способи і схеми легалізації майна (фінансових ресурсів) отриманого злочинним шляхом та їх розмір, наявність корумпованих зв'язків та ін.).

Визначаючи обставини, що підлягають встановленню у даній категорії кримінальних проваджень, зазначимо, що більшість криміналістів, які здійснювали науковий пошук проблем у сфері удосконалення методики розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом зброї, у своїх наукових працях виокремлювали обставини, що необхідно встановлювати на початковому етапі розслідування. Спробуємо проаналізувати наукові

погляди вчених щодо особливостей обставин, що підлягають встановленню, під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями.

Так, О.М. Вдовін зазначає, що в криміналістиці традиційно коло обставин, які підлягають встановленню і доведенню при розслідуванні злочинів, розглядається дещо ширше, ніж кримінально-процесуальний предмет доказування. Слідчий у процесі своєї діяльності встановлює і ті обставини, які не входять до переліку обставин, що сформульовані кримінально-процесуальним законом [39, с. 96].

Автори навчального посібника «Методика розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам внутрішніх справ», зазначають, що під час розслідування злочинів, відповідальність за які передбачено ст. 263 КК України, увага, насамперед, повинна бути приділена з'ясуванню таких обставин:

1) у чому конкретно виявляється кримінально карне діяння, пов'язане із заволодінням вогнепальною зброєю, боєприпасами, вибуховими речовинами: тільки в одній з перелічених у законі дій (виготовлення, придбання, носіння, зберігання або збут, а також розкрадання зазначених об'єктів) або їх сукупності; детальна характеристика кожної з цих дій: місце, час, інші обставини, за яких вони вчинені;

2) чи мали вони разовий характер або вчинювалися неодноразово;

3) чи не вчинене розкрадання вогнепальної зброї, боєприпасів або вибухових речовин шляхом розбійного нападу;

4) кількість і характер зброї (вона є вогнепальною, гладкоствольною мисливською або холодною), боєприпасів і вибухових речовин; інші тяжкі наслідки (заподіяння тяжких тілесних ушкоджень хоча б одній особі, середньої тяжкості – двом особам і більше, а також великої матеріальної шкоди будь-якій юридичній чи фізичній особі).

5) чи не здала особа, яка зберігала вогнепальну зброю, боєприпаси або вибухові речовини без відповідного дозволу, останні добровільно;

б) ким вчинені розкрадання, незаконне носіння, зберігання, придбання, виготовлення або збут зброї, боєприпасів або вибухових речовин;

7) чи не вчинено розкрадання зазначених об'єктів за попередньою змовою групою осіб, особливо небезпечним рецидивістом або особою, якій вогнепальна зброя, боєприпаси або вибухові речовини видані для службового користування;

8) винність особи у вчиненні злочину, його мотиви, наявність пом'якшуючих обставин, а також інші обставини, що характеризують особу обвинуваченого;

9) характер збитку, заподіяного злочином, його розмір;

10) обставини, що сприяли незаконному носінню, зберігання, придбання, виготовленню або збуту, а також розкраданню вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин [171, с. 261-262].

Як зазначає М.Г. Пінчук, при розслідуванні справ про викрадення й інше незаконне поводження із вогнепальною зброєю, бойовими припасами та вибуховими пристроями необхідно достовірно встановити:

а) спосіб злочину;

б) місце та обстановку;

в) час вчинення злочину;

г) знаряддя та засоби, що були предметом злочинного посягання;

д) предмет посягання;

е) особу злочинця або злочинні угруповання;

ж) характеристику юридичних та фізичних осіб, яким зазначеним вище складом злочину заподіяно майнову чи моральну шкоду;

з) сліди злочину (у широкому розумінні) [196, с. 170].

Предмет доказування, як зазначає Г.О. Бойко, у загальній формі виглядає таким чином: 1) яке конкретне діяння з числа складових незаконного обігу зброї та інших об'єктів скоєно; які об'єкти стали його предметом; 2) яким способом реалізовано задум; якщо злочин скоєно неодноразово, то як розподіляються в часі епізоди злочинної діяльності, за

умови, що в наявності є злочинна бездіяльність (наприклад, при неналежному зберіганні зброї матеріально-відповідальною особою в чому вона висловила і до яких тяжких наслідків призвела); 3) хто вчинив злочин, з якою метою і з яких мотивів; чи були співучасники; чи була попередня змова між винними; чи були винні особи членами організованої злочинної групи, які функції в цій групі вони виконували; 4) чи добровільно здано зброю і інші об'єкти (обставини, що звільняють особу від кримінальної відповідальності); чи всі об'єкти, що перебували у володінні особи, здані; чи не була здача зброї засобом приховування іншого злочину; 5) якими є умови, що сприяли вчиненню злочину, а також розмір і характер заподіяної злочином шкоди [26, с. 105-106, 194-195.].

Водночас О.М. Вдовін зазначає, що обставини, які підлягають встановленню та доказуванню й інформацію про які включено у відповідну методику розслідування, повинні визначатися з урахуванням: 1) обставин, що підлягають доказуванню, зазначених у відповідній нормі КПК; 2) кримінально-правової характеристики діяння; 3) обставин, що підлягають дослідженню державним обвинувачем [39, с. 96-97].

З урахуванням цього автор пропонує перелік обставин, що підлягають встановленню і доказуванню, зокрема такі:

1) подія злочину, який включає:

- час вчинення злочину;
- предмет злочину;
- місце скоєння злочину;
- спосіб вчинення злочину;
- факт співучасті у вчиненні злочину;
- застосування насильства [39, с. 97-101];

2) винність особи у вчиненні злочину, форма його провини і мотиви [39, с. 101-102];

3) обставини, що характеризують особу обвинуваченого [39, с. 102-104];

4) характер і розмір шкоди, завданої злочином [39, с. 104-105];

5) обставини, що виключають злочинність і караність діяння, обставини, які можуть спричинити за собою звільнення від кримінальної відповідальності і покарання [39, с. 106];

6) обставини, що пом'якшують і обтяжують покарання [39, с. 106-108];

7) обставини, що підтверджують, що майно, яке підлягає конфіскації, отримано в результаті вчинення злочину або є доходами від цього майна або використане або призначене для використання як знаряддя, обладнання або інший засіб вчинення злочину або для фінансування тероризму, екстремістської діяльності (екстремізму), організованою групи, незаконного збройного формування, злочинного співтовариства (злочинної організації) [39, с. 108];

8) обставини, що сприяють вчиненню злочину [39, с. 108-109].

Слід зазначити, що особливістю розглядуваної категорії кримінальних правопорушень є те, що вони обумовлені також і тим, що вчиняються, злочинними об'єднаннями з чітким розподілом функцій щодо основних та підпорядкованих правопорушень.

Така особливість щодо кримінальних правопорушень, вчинених ОГ і ЗО, зазначає Л.С. Козак, безпосередньо впливає на предмет доказування та допомагає визначити такі обставини, що підлягають доказуванню: скільки саме осіб брало участь у вчиненні кримінального правопорушення; чи кожному учаснику кримінального правопорушення притаманна умисна форма вини; чи існує взаємна усвідомленість співучасників стосовно суспільно небезпечного характеру власних дій (бездіяльності) та дій (бездіяльності) виконавця; яку роль виконував кожен із співучасників; хто зі співучасників вчинив основне, а хто – підпорядковане кримінальне правопорушення [104, с. 310].

Узагальнюючи погляди науковців, які займались даною проблематикою, можна визначити, що обставини, які підлягають встановленню у даній категорії кримінальних проваджень, на відміну від

обставин, що підлягають доказуванню, повинні генерувати інформацію як доказового характеру, так і даних, що сприяють розслідуванню і проведенню окремих СРД чи НСРД. Це допомагає слідчому надати юридичну оцінку окремих подій та діянь, а також вірно вирішити організаційно-тактичні питання під час розслідування.

На підставі узагальнення думок опитаних респондентів нами визначено обставини, які підлягають встановленню на початковому етапі розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, зокрема:

- 1) чи дійсно були вчинені дії, пов'язані із незаконним поводженням з вогнепальною зброєю (100 %);
- 2) структура злочинного об'єднання (71 %);
- 3) особливості розподілу злочинних ролей (100 %);
- 4) характеристика осіб злочинного об'єднання та обставини, які впливають на ступінь тяжкості злочинів (100 %);
- 5) час, місце і способи підготовки, вчинення та приховування епізодів злочинної діяльності (82 %);
- 6) факти вчинення інших кримінальних правопорушень, не пов'язаних з незаконним поводженням з вогнепальною зброєю (58 %);
- 7) тривалість злочинної діяльності (75 %);
- 8) причини та умови вчинення епізодів злочинної діяльності (87 %);
- 9) характеристика предметів злочинного посягання (93 %);
- 10) засоби та знаряддя вчинення злочинів (69 %);
- 11) мотив і мета незаконного поводження з вогнепальною зброєю (100 %);
- 12) обставини, що обтяжують чи пом'якшують покарання (100 %);
- 13) обставини, які виключають кримінальну відповідальність членів злочинного об'єднання (100 %);
- 14) способи і схеми легалізації майна (фінансових ресурсів), отриманого злочинним шляхом, та розмір останніх (55 %);

- 15) місця переховування невилученої вогнепальної зброї, їх обладнання та засоби забезпечення безпеки (97 %);
- 16) способи і засоби конспірації та протидії розслідуванню (46 %);
- 17) інформація про осіб, яких використовували без повідомлення про протиправні діяння (21 %);
- 18) наявність корумпованих зв'язків (9 %);
- 19) інформація про інші кримінальні структури, що займаються нелегальним обігом зброї (5 %);
- 20) інше (2 %) [Додаток В].

2.2. Слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями

Ситуаційна природа розслідування злочинів проявляється в оцінці органом розслідування умов, що склалися на конкретний момент часу, та визначенні на цій основі тактики розслідування конкретного злочину [175, с. 248]. Визначення дій та засобів при розслідуванні у більшості випадків залежить від тієї слідчої ситуації, яка складається на момент виявлення даного злочину, і внесення даних до Єдиного реєстру досудових розслідувань [80, с. 118]. У зв'язку з цим вірна оцінка слідчих ситуацій та вибір на цій основі тактики розслідування виступають найважливішими умовами цілеспрямованості слідства, прийняття науково обґрунтованих та оптимальних рішень тактичного, методичного й техніко-криміналістичного характеру [127, с. 165].

Вивченню та ґрунтовній розробці загальних теоретичних положень слідчих ситуацій приділялось багато уваги з боку науковців, зокрема В.П. Бахіна, Р.С. Белкіна, О.М. Васильєва, А.Ф. Волобуєва, Т.С. Волчецької, В.К. Гавло, Л.Я. Драпкіна, І.Ф. Герасимова, О.Н. Колесніченка,

В.О. Коновалової, В.С. Кузьмічова, В.П. Коржа, Г.А. Матусовського, В.М. Мешкова, Г.Н. Муд'югіна, В.О. Образцова, М.В. Салтевського, М.О. Селіванова, Р.Л. Степанюка, С.С. Чернявського, В.Ю. Шепітька та ін.

Так, В.П. Бахін дотримувався позиції, що слідчі ситуації виступають основою побудови методик розслідування злочинів, оскільки типізація передбачає наявність переліку відповідних типових слідчих версій, оптимальний набір слідчих дій та порядок їх провадження [12, с. 196]. Поряд з цим Р.С. Белкін зазначав, що з типізацією слідчих ситуацій і тактичними рішеннями пов'язана проблема програмування дій слідчого на різних етапах кримінального провадження [20, с. 439]. У свою чергу, А.Ф. Волобуєв наголошує, що наявність типової слідчої ситуації забезпечує чітку структурування окремих криміналістичних методик в тісному поєднанні з поняттям етапу розслідування [55, с. 169-170]. Такої ж думки дотримується і В.О. Коновалова, однак визначає, що різноплановість і все сторонність слідчих ситуацій є підставою для побудови версій та організації розслідування злочинів [114, с. 50]. У контексті цих думок Т.С. Волчецька зазначає, що виявлення специфіки конкретної ситуації є потрібним для правильного застосування цих методик та вирішення процесуальних, тактичних й управлінських завдань розслідування [56, с. 106]. З цього приводу В.К. Весельський зазначив, що знання типових слідчих ситуацій дозволяє не тільки передбачити їх виникнення у відповідних умовах як закономірних, але й обирати відповідні засоби, прийоми і методи розслідування злочинів [41, с. 198]. Як вірно зауважує М.П. Яблоков, на практиці слідчі ситуації дозволяють: а) належним чином зорієнтуватися у всьому різноманітті фактичного й іншого положення речей протягом розслідування з метою одержання даних для тактичних і стратегічних рішень у справі; б) висунути найбільш обґрунтовані слідчі версії і визначити (скорегувати) правильний напрямок подальшого ходу розслідування; в) намітити оптимальний вибір слідчих, оперативно-розшукових дій, криміналістичних операцій і доцільну їх черговість; г) звести до мінімуму

кількість методичних рішень слідчого, заснованих на пробах і можливих помилках [287, с. 89]. Ситуативний принцип методики розслідування, як зазначає В.В. Тіщенко, обумовлює необхідність побудови методичних рекомендацій у такій логічній послідовності: типова слідча ситуація – її характеристика – типові завдання й версії – рекомендована система слідчих і оперативно-розшукових дій як програм розслідування – перспективна типова ситуація, прогнозована на наступному етапі розслідування [247, с. 130-132]. Такої ж думки дотримується і А.М. Кустов [147, с. 92]. Водночас О.М. Литвинов і Р.Л. Степанюк зазначають, що типова слідча ситуація має значення в першу чергу для розробки криміналістичних рекомендацій з розслідування окремих видів та груп злочинів, тактики проведення окремих слідчих дій та робить можливим розробку програм (алгоритмів) дій слідчого у таких ситуаціях [153, с. 94].

Відмова від розробки єдиної жорсткої схеми розслідування для всіх злочинів потребує створення таких окремих методик, які б враховували типові слідчі ситуації для кожного виду злочинів і залежно від них рекомендували той чи інший варіант організації розслідування [175, с. 248].

Ми приєднуємося до думок С.Ю. Косарева, який зазначає, що найбільшій увазі потребує початковий етап розслідування через те, що йому найбільш притаманна інформаційна невизначеність й у цей період відбувається збір та накопичення відомостей, що впливають на формування слідчих ситуацій на подальших етапах розслідування [120, с. 76].

Отже, під час розробки окремої методики розслідування злочинів необхідним є розроблення науково обґрунтованих та чітко сформульованих типових слідчих ситуацій, що дозволяє висунути вірні версії, розробити та застосувати конкретний алгоритм ефективних організаційних і процесуальних дій, особливо щодо початкового етапу розслідування.

Узагальнюючі моделі типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування неодноразово пропонувалися вченими. Так, ґрунтуючись на характері похідних матеріалів, що є наявними на початку розслідування

злочину, Г.Н. Муд'югін визначив три види слідчих ситуацій, зокрема: 1) подія встановлена; 2) початкові дані у справах цієї групи містять відомості про злочинні дії, частіш за все умисного характеру; 3) очевидність події, що стала підставою для початку кримінального провадження в той час, коли даних про суб'єкта злочину або зовсім немає, або вони вкрай обмежені [38, с. 151-171]. У той же час О.М. Васильєв пропонує шість основних видів слідчих ситуацій, де враховуються не тільки особливості похідних матеріалів, але й більш детальна характеристика події злочину, способу його здійснення та ін. [37]. Запропонована Л.Я. Драпкіним класифікація слідчих ситуацій виглядає таким чином: прості та складні ситуації; проблемні та конфліктні; типові та специфічні; закриті та відкриті; одноелементні та багатоелементні (комплексні); суворого суперництва та несуворого суперництва [74].

Не вступаючи в наукову дискусію із загальнотеоретичних питань, що стосуються поняття, значення та видів слідчих ситуацій, вважаємо за необхідне більш детально зупинитись на висвітленні думок науковців, які здійснювали науковий пошук у контексті розслідування як злочинів, пов'язаних з незаконним обігом зброї, так і тих, що вчинюються злочинними об'єднаннями.

Результати вивчення раніше проведених досліджень рядом вчених з питань протидії незаконному обігу зброї (О.В. Втюріна [293], В.А. Самароки [223], М.П. Тюлькіна [253], А.С. Самоделкіна [295], В.Є. Гудзя [64], М.В. Щеголевої [284]) дають змогу констатувати, що автори зазначають про необхідність і важливість слідчих ситуацій у даних категоріях кримінальних проваджень, однак не визначають останніх та не надають їх змістовного наповнення.

Поряд з цим інша плеяда науковців при розробці методики розслідування даної категорії злочинів дотримується більш конкретизованих поглядів і визначає слідчі ситуації на основі різних підходів.

Так, вивчаючи окремі аспекти процесуальних дій щодо особи, яка вчинила злочин у сфері незаконного обігу боєприпасів або вибухових

речовин, зокрема «чорнокопачів», «пошукачів» боєприпасів і вибухових речовин часів Другої Світової війни, Є.С. Тесленко розглядає слідчі ситуації у контексті виявлених недоліків, що були допущені під час проведення слідчого огляду, і виділяє такі: 1) виявлений боєприпас, вибухова речовина підготовлені до вибуху або перебувають у стані небезпечного для обігу; 2) виявлений боєприпас, вибухова речовина не підготовлені до вибуху, мають ознаки тривалого зберігання (заводська упаковка), піддані демонтажу, не зібрані в єдину конструкцію [245].

Так, В.В. Войнов класифікує типові слідчі ситуації залежно від підстави початку досудового розслідування у справах про незаконний обіг зброї таким чином: надійшла заява (повідомлення) про скоєний злочин, відомі заявникові час і місце; надійшла заява (повідомлення) про скоєний злочин у відомому заявнику місці, але без зазначення часу цієї події [54].

Слід зазначити, що, визначаючи типові ситуації, науковці залишили поза увагою такі важливі умови їх формування, як спосіб вчинення злочину, подія кримінального правопорушення, предмет посягання та ін.

Дещо інша структурно-логічна модель була закладена в основу класифікації слідчих ситуацій, запропонованих Г.О. Бойком [26] та В.В. Войновим [54]. Стосовно злочинів, що вчиняються у сфері незаконного обігу зброї, як зазначає Г.О. Бойко, можна виділити такі типові ситуації: а) отримано заяву (повідомлення) про скоєний злочин у відомих заявнику часу і місці; б) отримано заяву (повідомлення) про скоєний злочин у відомому заявнику місці, але без зазначення часу цієї події [26, с. 112]. Слідчі ситуації, пов'язані із затриманням особи при зберіганні або носінні ним зброї, як правило, відносяться до простих ситуацій. У свою чергу, складні ситуації, що складаються при розслідуванні злочинів у сфері незаконного обігу зброї, характеризуються надзвичайною різноманітністю. Як правило, вони обумовлені відсутністю достовірної інформації про осіб, причетних до злочинної діяльності. Такі ситуації вчений поділяє на: а) вчинення розкрадання зброї невідомою особою; б) виявлення зброї, власник якого

невідомий. Інтерес також становлять найбільш характерні типові ситуації, що виникають при нападі з метою заволодіння зброєю, які можуть здійснюватися у приміщенні, поза приміщення, в транспортному засобі [26, с. 116-117]. У свою чергу, В.В. Войнов виділяє типові ситуації залежно від слідоутворюючого механізму та способів вчинення злочину, зокрема: а) виявлення на базі виробничої дільниці, цеху місця виготовлення зброї; б) затримання на шляху прямування кур'єра зі зброєю; в) затримання продавця (покупця) «на гарячому» під час збуту зброї; г) виявлення безхазяйної зброї в транспортному засобі [54].

Поряд з цим С.Г. Павліков виділяє такі типові слідчі ситуації, пов'язані з початковим етапом розслідування незаконного обігу зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв: 1) слідча ситуація, що супроводжується такими інформаційними даними: а) первинні дані, що послужили підставою для порушення кримінальної справи, отримано в результаті затримання особи, що має при собі вилучені з цивільного обігу предмети; б) підозрюваного затримано; в) належність вилучених предметів до зброї і боєприпасів не викликає особливих сумнівів; 2) виявлено зброю, боєприпаси, вибухові речовини або вибухові пристрої в будь-якому місці, що не вказує на їх власника; 3) вихідною інформацією, яка слугувала підставою для початку досудового розслідування, є оперативні дані або заяви громадян (організацій); 4) отримано відомості про осіб, імовірно винних у недбалому зберіганні вогнепальної зброї, або осіб, імовірно винних у неналежному виконанні обов'язків з охорони зброї, боєприпасів; 5) за матеріалами ревізії та інших перевірок отримано первинні дані про розкрадання або вимагання зброї та боєприпасів [190, с. 89-91].

Спробу виокремити основні види типових ситуацій, що характерні для розслідування розкрадань зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв, було зроблено В.В. Єфіменком. Вченим здійснено класифікацію ситуацій за ознаками очевидності і неочевидності злочину, способу скоєння злочину (крадіжки, грабежу, розбою), виду сховища й місця знаходження

зброї та боєприпасів (склад, підрозділ, караул, сейф, стрільбище, полігон і та ін.), зв'язку зброї з військовослужбовцем (табельної, виданої для несення служби, зброї дезертира). Зокрема, до найбільш суттєвих типових ситуацій віднесено випадки втрати, розкрадання зброї зі складів арттехозброєння чи інших сховищ, при її транспортуванні, проведенні вантажно-розвантажувальних робіт, в результаті пожежі, урагану, землетрусу та інших стихійних лих з руйнуванням складів, інших сховищ, за участю військовослужбовців та інших осіб, її незаконним володінням і розпорядженням тощо [78, с. 151].

Інформаційний компонент, тобто ступінь поінформованості слідчого про факт вчинення злочину або про обставини його вчинення і особи злочинця, став критерієм типізації типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування розкрадань вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв у дисертаційному дослідженні І.В. Капустіної. [100, с. 103]. Аналогічні думки висловив і В.О. Талаллаєв, зокрема що інформаційний компонент типізації слідчих ситуацій початкового етапу розслідування розкрадань вогнепальної зброї, боєприпасів або вибухових речовин, скоєних військовослужбовцями, детерміновано факторами, що відносяться до особи злочинця, часу, місця, способу розкрадання, кількості, характеристик викраденого озброєння, виявленими до моменту оцінки ситуації [233, с. 15-16].

Найбільш узагальнена класифікація типових слідчих ситуацій, що виникають під час розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом зброї і боєприпасів, відображена у дисертаційному дослідженні І.Ю. Рагуліна. Автором визначається чотирнадцять слідчих ситуацій, які з огляду на вітчизняне законодавство можна репрезентувати таким чином: 1) незаконне носіння, перевезення зброї і боєприпасів, що виявлено при проведенні рейдів або загороджувальних заходів, під час охорони громадського порядку, при огляді транспортних засобів та перевірці підозрюваних осіб; 2) під час досудового розслідування інших злочинів у

процесі допиту потерпілих, підозрюваного (обвинуваченого), свідків отримана інформація про носіння, перевезення або зберігання зброї і боєприпасів громадянином; 3) в ході проведення процесуальних дій ОРЗ в інших кримінальних (оперативно-розшукових) провадженнях виявлено та вилучено зброю і боєприпаси; 4) у ході провадження слідчих дій (допиту, одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, слідчого експерименту, обшуку та ін.) у справах про незаконний обіг зброї або інші злочини встановлено, що виявлено в особи спеціальна література з виготовлення вогнепальної зброї, з обробки і гартування металу, спеціальні інструменти з обробки металу (алмазні надфілі, шліфувальний матеріал, алмазні свердла і різання металу тощо) і гравіювання поверхні металу, креслення окремих вузлів і частин зброї; 5) особа вчинила незаконне зберігання, носіння, перевезення, пересилання, передачу та збут зброї і боєприпасів, але не забезпечила при цьому приховування слідів злочину і сама не сховалася; 6) особа порушила встановлені правила виробництва, зберігання, обліку, відпуску, перевезення зброї і боєприпасів, але не забезпечила при цьому приховування слідів злочину або не забезпечила знищення слідів злочину або при цьому втекла або не зникла; 7) особа вчинила незаконне виготовлення, зберігання, перевезення або збут зброї і боєприпасів, при цьому вона зникла, не залишивши сліди злочину; 8) особа вчинила незаконне виготовлення, зберігання, перевезення, збут, але на момент транспортування затримана; 9) встановлено факт незаконного заволодіння вогнепальною зброєю в результаті недбалого зберігання вогнепальної зброї, яке створило умови для її використання іншою особою, якщо це спричинило тяжкі наслідки; 10) виявлено факт відсутності вогнепальної зброї за відсутності явно виражених слідів злочину або інших слідів проникнення в приміщення; 11) при вчиненні вимагання зброї та боєприпасів потерпілий звернувся із заявою відразу після вчинення вимагання, при цьому не виконуючи вимоги злочинців; 12) злочинцеві повністю або частково передано зброю, проводяться дії аналогічні

одинадцятої слідчої ситуації; 13) потерпілий звернувся із заявою після повного або часткового задоволення вимог злочинців та не бажає заявляти про вимагання; 14) досудове розслідування розпочато за ініціативою правоохоронних органів [211, с. 31, 149-156].

Слід зазначити, що деякі слідчі ситуації не різняться алгоритмом дій слідчого і мають виключно теоретичне визначення. Так, у випадку виникнення 12-ї слідчої ситуації, коли злочинцеві повністю або частково передано зброю, проводяться дії, аналогічні до 11-ї слідчої ситуації [211, с. 31, 155]. Те саме можна сказати і про 13-у слідчу ситуацію, в якій автор, на відміну від 11 і 12, не визначає окремих версій. У свою чергу, 11-а, 12-а і 13-а слідчі ситуації можуть бути об'єднані в одну, оскільки визначені у них окремі версії можуть мати місце в кожній з них, а отже порядок СРД та НСРД залежно від цього й організаційно-тактичні заходи слідчого мало чим будуть різнитися. До того ж, 1-у і 5-у типові слідчі ситуації, які визначає автор, можуть взаємно об'єднувати версії, окремо окреслені у кожній з них. На наш погляд, в основу класифікації типових слідчих ситуацій не варто закладати ситуаційний аспект розвитку тих чи інших обставин, які не визначають особливості в алгоритмі дій слідчого і лише фрагментально впливають на діяльність останнього [170, с. 99].

Крім цього, як один з критеріїв типізації окремих версій у 5-й слідчій ситуації автор використав правдиві показання затриманого за підозрою у вчиненні злочину. Правдиві показання не можуть слугувати для формулювання на основі них версій, оскільки: по-перше, причин для цього може бути безліч і передбачити їх всі не можливо, по-друге, показання підозрюваного, який бере на себе вину у вчиненому злочині, у будь-якому випадку повинні бути підтверджені іншими доказами, оскільки може мати місце самообмова, тому у будь-якому разі слідчий повинен перевірити показання підозрюваного, навіть якщо окремі факти на першочерговому етапі розслідування будуть підтверджувати цю версію [170, с. 99-100].

Безсумнівно, цікавими є результати дослідження, отримані

С.П. Мельниченко, який виділяє 6 типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування незаконного переміщення вогнепальної зброї, зокрема:

- 1) виявлено вогнепальну зброю під час незаконного переміщення із використанням транспортного засобу (автомобіля, потягу, річкового судна, літака та ін.), шляхом поштових відправлень, але осіб, підозрюваних у вчиненні злочину (кур'єра), не затримано або не встановлено;
- 2) затримано особу (осіб), яка (які) незаконно переміщувала (-ли) вогнепальну зброю із використанням транспортного засобу (автомобіля, потягу, річкового судна, літака та ін.), шляхом поштових відправлень;
- 3) затримано особу, яка незаконно переміщувала вогнепальну зброю особисто при собі без використання будь яких засобів пересування (носіння);
- 4) у процесі СРД та НСРД під час досудового розслідування інших злочинів отримано інформацію про незаконне переміщення вогнепальної зброї, яке вже відбулося;
- 5) у процесі СРД та НСРД під час досудового розслідування інших злочинів отримано інформацію про незаконне переміщення вогнепальної зброї особою (групою осіб), яке відбудеться чи періодично відбувається, або особу чи групу осіб, які періодично вчинюють зазначені діяння шляхом незаконного носіння вогнепальної зброї;
- 6) виявлено об'єкти та речі, які свідчать про вже вчинене переміщення вогнепальної зброї (упаковки, коробки, контейнери, цинкові ящики, коробки, обгортки, підземні тунелі для переправлення, дистанційно керовані літаючі та плаваючі засоби або їх частини та ін.) [170].

Не заперечуючи думки С.М. Мельниченка, слід зазначити, що автором досліджено найбільш прості типові слідчі ситуації, які в силу об'єктивних обставин не обумовлені складнощами і потребою розробки нестандартних алгоритмів їх вирішення шляхом застосування оперативно-слідчого інструментарію. Проте предмет дослідження автора зумовлював розгляд особливостей розслідування незаконного переміщення вогнепальної зброї, які пов'язані зі специфікою діяльності слідчих та оперативних підрозділів у зоні проведення АТО, чим і обумовлюється особливість сучасного стану

незаконного переміщення вогнепальної зброї.

Однією з особливостей є те, що в умовах проведення АТО здійснення швидкого та повного розслідування ускладнюється рядом об'єктивних факторів, одним з яких є підконтрольність території, де вчинюються кримінальні правопорушення, терористичним організаціям та незаконним збройним формуванням [166, с. 12].

До слідчих ситуацій на початковому етапі розслідування злочинів в умовах АТО В.А. Маяков відносить такі: 1) оперативні підрозділи СБУ припиняють злочинну діяльність (здійснюють фізичне захоплення) особи, направлену на вчинення злочинів проти основ національної безпеки або терористичних актів, участь, сприяння або забезпечення діяльності терористичних організацій, так званих «ДНР» та «ЛНР»; 2) оперативні підрозділи здійснюють збирання та передають до органів досудового розслідування матеріали оперативно-розшукової діяльності, у яких містяться відомості щодо злочинної діяльності окремих осіб або груп, яка вчиняється на підконтрольній органам державної влади території; 3) обставини вчинення на підконтрольній терористичним угрупованням території терористичного акту або злочину, що посягає на конституційний лад, територіальну цілісність та недоторканість України, стають відомі слідчим органам або оперативним підрозділам СБУ із повідомлень військового командування, засобів масової інформації тощо [166, с. 12].

Враховуючи предмет нашого дослідження, вважаємо, що, подібно до вищеописаного, потребують узагальнення і роботи авторів, які займались дослідженням проблематики, пов'язаної з методикою розслідування злочинів, що вчинюються злочинними об'єднаннями.

Так, А.В. Куніцина виділяє такі основні ситуації, характерні для початкового етапу розслідування: 1) про подію злочину стало відомо відразу після його вчинення або замаху на нього; представники правоохоронних органів прибули на місце події досить оперативно; окремих або всіх учасників події затримано; 2) про подію злочину правоохоронним органам

стало відомо від осіб, які виявили сліди злочину, причому до моменту початку розслідування пройшов значний відрізок часу; 3) про подію злочину стало відомо зі свідчень учасника злочинної групи, притягнутого до відповідальності за іншими підставами; 4) встановлено факти злочинів, відомі потерпілі, не повністю відомі обставини вчинення злочину, невідомі особи, які їх скоїли, неясно, чи вчинені дані злочину організованою злочинною групою; 5) відомі особи, які вчинили злочини; встановлено, що злочини відносяться до числа вчинених організованими групами; не повністю відомі обставини вчинення злочинів; не повністю відомі факти злочинної діяльності; відомі не всі потерпілі [145, с. 103-104].

Слід зазначити правильність теоретичного підходу, обраного Л.І. Аркушею, яка, досліджуючи основи методики виявлення і розслідування організованої злочинної діяльності при наявності корумпованих зв'язків, зазначає, що на первісному етапі розслідування слідчі ситуації залежать від таких факторів: а) чи перебувало ОЗФ (або особа, підозрювана в скоєнні посадових злочинів) якийсь час під оперативним контролем правоохоронних органів, чи про його існування стало відомо лише в результаті виявлення факту злочину; б) при порушенні кримінальної справи затримані головні учасники невідомого раніше ОЗФ (інформація про наявність корумпованих зв'язків відсутня); в) ознаки організованої злочинної діяльності виявлені наприкінці цього етапу [6, с. 144-145]. Однак дослідниця не називає таких ситуацій, на відміну від А.В. Куніциної обмежившись визначенням ситуацій лише за однією з існуючих у криміналістичній літературі систем, зокрема, по-перше, найбільш типовими для даної категорії справ, як зазначає науковець, є: 1) контрольовані ситуації: а) інформація про наявність корумпованих зв'язків надійшла в результаті проведення оперативно-розшукових заходів у відношенні організованої злочинної діяльності окремих формувань; б) інформація про корумповані зв'язки ОЗФ надійшла в результаті розслідування конкретного факту прояву корупції (наприклад, хабарництва й ін.); 2) неконтрольовані ситуації: а) інформація про

корумповані зв'язки відсутня, хоча виявлені ознаки організованої злочинної діяльності формування свідчать про їх наявність.

Далі дослідниця називає системи ситуацій, однак у контексті дослідження їх не визначає, зокрема: ситуації стратегічного і ситуації тактичного характеру; залежно від відносин між учасниками процесу конфліктні і безконфліктні ситуації; дослідчі, слідчі і постслідчі [6, с. 139-145]. Подібних результатів у 1999 р. досягнув і О.І. Романов, який зазначив, що за етапами розслідування є такі слідчі ситуації: 1) стратегічного характеру; 2) тактичного характеру. За ступенем можливого впливу слідчого: 1) повністю контрольовані: а) контрольовані оперативно-розшуковими засобами; б) контрольовані процесуальними засобами; 2) частково контрольовані; 3) неконтрольовані. Всі слідчі ситуації, що виникають у справах аналізованої категорії, як і в інших справах, складаються із ситуацій, що відносяться до початкового, подальшого та заключного етапів розслідування [217, с. 119-121]. Дослідник також оминув конкретизацію ситуацій за названими критеріями, що, на наш погляд, не впливає позитивним чином на визначення алгоритмізації дій слідчих та оперативних працівників та мінімізує практичне значення досягнутих наукових результатів.

Узагальнюючи думки зазначених вчених, ми доходимо висновку, що залежність слідчих ситуацій від критеріїв, які були запропоновані авторами, є досить умовним, оскільки при розробці внутрішньовидової методики розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, остання має найменший ступінь узагальнення рекомендацій, тому виокремлення типових слідчих ситуацій, на нашу думку, необхідно здійснювати шляхом вивчення закономірностей, які можна визначити використавши документальний та статистичний методи під час вивчення матеріалів досудового розслідування, а також методу синтезу, формулюючи моделі слідчих ситуацій і пропозиції щодо висунення версій.

У результаті вивчення матеріалів кримінальних справ та проваджень

нами встановлено, що на початковому етапі розслідування виникають такі типові слідчі ситуації:

1. Особу (осіб) затримано за незаконне поводження з вогнепальною зброєю, наявною є доказова інформація про факти вчинення протиправних діянь – 27 % [241; Додаток В].

Так, 29.07.2014 у період часу з 17.05 години до 18.15 години робітниками міліції при огляді будинку 1 по пров. Амурському м. Маріуполя у гр. Ж., який був затриманий робітниками міліції, в коридорі у шафі, вбудованому у стіну, був виявлений пістолет Макарова (ПМ), серія ВУ № 4862, 1984 року випуску, який є вогнепальною зброєю – 9 мм пістолетом конструкції Макарова (ПМ), та 7 патронів...». «На подвір'ї вказаного будинку виявлено та вилучено: пістолет Макарова (ПМ), серія ПМК № 2552, 1968 року випуску, який є вогнепальною зброєю – 9 мм пістолетом конструкції Макарова (ПМ), та 9 патронів, які є бойовими припасами, заводського виготовлення, 9x18 мм, до нарізної вогнепальної зброї центрального бою (пістолетів конструкції Макарова «ПМ», Стечкина «АПС» та ін.)» [49].

2. Встановлено учасників злочинного об'єднання, але доказів про протиправну діяльність недостатньо для повідомлення про підозру у вчиненні злочину – 26 % [241; Додаток В].

Наприклад, заявою від 16.09.2014 гр. К. повідомив, що на території Одеської, Миколаївської, Київської областей України діє організована злочинна група, члени якої займаються незаконним збутом автоматичної зброї, крупнокаліберних кулеметів, гранатометів, набоїв та вибухівок.

Як пояснив заявник, приблизно у серпні 2014 року до нього звернувся раніше знайомий гр. Р щодо реалізації зброї, а саме сказав, що у нього є товариш, який вийшов з місць позбавлення волі, та у них є можливість реалізувати стрілецьку зброю. Він пояснив, що цей знайомий має контакти з військовими, які забезпечують стрілкову зброю, що її вони з гр. Я. продають. Він зацікавився цією пропозицією, але не для того, щоб купувати та

стріляти, а для того щоб припинити злочинну діяльність, тому відповів ствердно. Приблизно 1-2 вересня 2014 року він разом з гр. Р та гр. Я. виїхали до гр. О. та вночі зупинилися на одній з вулиць, де була придбана перша стрілецька зброя АКС та близько 30 патронів. Зброю привезли йому на роботу за адресою: вул. Маршала Жукова, 32-Б. За зброю він передав гр. Р 4000 у.о. У процесі придбання автомату гр. Р йому запропонував таку стрілецьку одиницю: кулемет Калашнікова другого калібру 5.45, вартістю близько 4000 у.о. Поїхали до гр. О., де придбали кулемет та патрони до нього. Через нетривалий час придбали два РПГ та патрони. Після цього гр. К. звернувся до правоохоронних органів із заявою [44].

3. Встановлено Інтернет-ресурси, за допомогою яких здійснюється незаконна діяльність, що пов'язана із продажем вогнепальної зброї – 14 % [241; Додаток В].

Так, у ході моніторингу відкритих джерел інформації працівниками відділу УОАЗОР ГУНП були встановлені Інтернет-ресурси (А..., Б..., В..., Г..., Д..., Е...) (далі – ресурс), які займаються незаконною діяльністю, пов'язаною з продажем вогнепальної зброї (у т.ч. гранатометів типу «Муха», автоматичної зброї та набоїв до неї, а також різноманітне приладдя: глушники тощо). При більш детальному опрацюванні зазначених ресурсів було встановлено, що на одному з них йде прямий продаж зброї (А...).

Зазначений ресурс працює з 2012 року та має вигляд форуму. У подальшому безпосередньо особа, яка займається продажем вогнепальної зброї, у створеній покупцем темі, від імені адміністратора форуму встановлює, яка саме зброя необхідна та куди вона має бути доставлена.

На форумі зазначені і способи здійснення доставки, до яких можна віднести: різноманітні закладки, тайники, а також передачу поштою.

В темі форуму покупець визначає необхідний товар, його кількість та місто, в яке має бути здійснено доставку, після чого продавець вказує вартість та спосіб оплати. Що стосується способу оплати, то в даному

випадку він зводиться до того що покупець отримує рахунок (Інтернет-гаманець) QIWI (Ківі) у вигляді номера телефону і поповнює його через термінал або зі свого рахунку Ківі. Якщо у покупця є свій біткоїн-гаманець, то він можете перевести біткоіни безпосередньо зі свого рахунку на рахунок продавця, тобто здійснити транзакцію. Детальна інструкція з оплати надана на окремому сайті, який вказує продавець [201].

4. Виявлено вогнепальну зброю, але злочинець невідомий – 10 % [241; Додаток В].

Приклад: у покинутій будівлі с. Новотроїцьке Донецької області за допомогою службового собаки прикордонників вдалося виявити тротил, 4 протитанкові міни, більш 200 патронів, 44 запалів електродетонаторів, 15 детонаторів для протитанкових мін, 7 ручних гранат, 3 міни, протитанкову керовану ракету та ін. [178].

5. Виявлено об'єкти, пристосовані для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї, але особу злочинця (-ців) не встановлено – 11 % [241; Додаток В].

Так, під час обшуку у раніше судимого за ст. 263 КК України гр. Ш. за місцем мешкання у м. Лубни Полтавської області поліція вилучила 8 предметів, схожих на пістолети, запчастини до різних зразків зброї та 200 набоїв, а також «бормашинку» і токарний станок, що ймовірно використовувалися для переробки зброї [208].

6. Встановлено факт недостачі (викрадення, привласнення, втрати) вогнепальної зброї – 12 % [241; Додаток В].

Наприклад, під час проведення позапланової інвентаризації на складі ракетно-артилерійського озброєння поточного забезпечення військової частини А0666 був встановлений факт недостачі бойових патронів калібру 7,62 мм ЛПС у кількості 880 штук, 3 автомати системи Калашникова зразка 1974 року зі складним прикладом (АКС-74) калібру 5,45 мм. Зазначена недостача утворилася під час розкрадання начальником сховищ ракетно-артилерійського озброєння старшим сержантом гр. Л. та помічником

начальника служби ракетно-артилерійського озброєння військової частини А0666 капітаном гр. П. [47].

На специфіку слідчої ситуації впливає період часу, що пройшов з моменту вчинення злочину до моменту початку досудового розслідування, як результат – кількість висунутих криміналістичних версій [80, с. 119].

Узагальнення думок опитаних респондентів свідчить, що існує необхідність у розробці типових версій початкового (94 %) та подальшого етапу (28 %) розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями [Додаток В].

Вчені-криміналісти дають різні тлумачення такій науковій категорії криміналістики, як «версія». На думку О.Я. Баєва, криміналістична версія є обґрунтованим припущенням професійного учасника процесуального дослідження злочинів про сутність та значення окремих фактів, обставин, їх зв'язки між собою і в сукупності, які лежать у межах такого дослідження, що формулюється з метою об'єктивізації та оптимізації досягнення результатів останнього і перевіряється в межах кримінального судочинства [8, с. 127].

У цьому контексті не можна погодитися з позицією І.Ф. Герасимова, Л.Я. Драпкіна з приводу того, що слідча версія – це приблизний опис, тоді як план розслідування – директива, обов'язкове розпорядження [129, с. 231].

Вважаємо, що найбільш вдале визначення слідчої версії запропонував Р.С. Белкін, зазначивши, що це самостійний специфічний криміналістичний засіб (криміналістичний метод розслідування), яким користується слідчий для пізнання і доведення об'єктивної істини в попередньому слідстві [18, с. 31]. Не можуть вважатися версіями передбачувані пояснення фактів, ніяк не пов'язані з предметом доказування [19, с. 27-28].

Так, на основі слідоутворюючого механізму дій з підготовки, вчинення й приховування злочинів, які нами розглянуті в підрозділі 1.2 та 1.3, кожна із запропонованих нами слідчих ситуацій обумовлює висунення таких версій:

1. Слідча ситуація: особу (осіб), затримано за незаконне поводження з вогнепальною зброєю, наявна доказова інформація про факти вчинення

протиправних діянь.

У цій ситуації виникають такі типові версії: а) вогнепальна зброя не належить затриманим (2 %); б) показання затриманих про непричетність є неправдивими (71 %); в) вогнепальну зброю було підкинута затриманим (працівниками правоохоронних органів або конкуруючими злочинними об'єднаннями) (2 %); г) показання затриманих про визнання вини дані з метою приховування і відвернення уваги від іншого більш тяжкого злочину (5 %); д) затримані у складі злочинного об'єднання придбали або виготовили вогнепальну зброю, на момент затримання здійснюють її доставку з метою тимчасового зберігання або безпосереднього збуту (46 %); е) затримані особи не знають про вміст вантажу і лише використовуються злочинними об'єднаннями (12 %) [Додаток В].

У цій типовій слідчій ситуації алгоритм дій слідчого повинен бути спрямований на збирання додаткових доказів учинення затриманою особою незаконного перевезення зброї та інших злочинів шляхом проведення оглядів місця події, магнітних носіїв інформації, допитів свідків і очевидців, а також СРД та НСРД (через надання доручень оперативним працівникам), проведення відповідних експертиз [170, с. 103] або на спростовування вини затриманого.

Для перевірки ймовірних версій слідчому необхідно: допитати працівників поліції на предмет джерела повідомлення інформації; допитати свідків та очевидців з метою встановлення обставин, за яких працівники поліції виявили та вилучили вогнепальну зброю; опитати чергового чергової частини; зняти інформацію з каналів зв'язку чергової частини, куди надійшло повідомлення; отримати свідчення від працівників підприємств, установ, організацій, що розташовані поряд з місцем вилучення вогнепальної зброї; відповідно до ст. 167-168 КПК України здійснити огляд носіїв зафіксованої інформації з відеокамер, реєстраторів тощо з метою тимчасового вилучення [170, с. 104].

2. Слідча ситуація: встановлено учасників злочинного об'єднання, але

доказів про протиправну діяльність недостатньо для повідомлення про підозру у вчиненні злочину.

У цій ситуації висувуються такі версії: члени злочинного об'єднання зберігають вогнепальну зброю для самозахисту (25 %), вчинення майбутніх злочинів із використанням зброї або з метою збуту (87 %) [Додаток В].

Залежно від повноти інформації слідчому (оперативному працівнику) необхідно вирішити питання про внесення відомостей в ЄРДР або заведення оперативно-розшукової справи за фактом готування до вчинення злочину, у зв'язку з цим від особи, яка надала інформацію, необхідно прийняти заяву.

З метою виявлення і фіксації доказової інформації про протиправну діяльність злочинного об'єднання необхідно провести НСРД (ОРЗ), які спрямовані на спостереження за фігурантами злочинного об'єднання, забороненою до обігу річчю (вогнепальною зброєю) або місцем (ст. 269 КПК України); зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України); зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України). У подальшому необхідно визначитись із необхідністю і доцільністю проведення контролю за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України) у формі: оперативної закупки чи контрольованої поставки, імітування вчинення злочину та ін.

3. Слідча ситуація: встановлено Інтернет-ресурси, які займаються незаконною діяльністю, що пов'язана із продажем вогнепальної зброї.

Дана ситуація обумовлює висунення таких версій: а) Інтернет-ресурс створено заради цікавості (забавки) (5 %); б) Інтернет-ресурс створено професійними програмістами («хакерами») лише для отримання прибутку за користування іншими особами (29 %); в) Інтернет-ресурс забезпечує канал збуту (придбання) вогнепальної зброї злочинним об'єднанням (66 %) [Додаток В].

Для перевірки зазначених версій необхідним є проведення комплексу СРД та НСРД (ОРЗ оперативними підрозділами), у тому числі підрозділами з боротьби з кіберзлочинністю із можливим залученням фахівців інших

правоохоронних органів, зокрема СБУ, ДПС України та ін., що спрямовані на: встановлення осіб, які здійснювали незаконне придбання чи збут вогнепальної зброї шляхом використання Інтернет-ресурсу; встановлення осіб, які створили Інтернет-ресурс; встановлення мети створення Інтернет-ресурсу; встановлення організаційно-функціональної структури (у випадку вчинення кримінальних правопорушень злочинним об'єднанням) та ін. У подальшому слідчому необхідно: провести НСРД з метою збирання та фіксування доказової інформації (спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України); зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України); зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України); визначитись із необхідністю і доцільністю проведення контролю за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України) у формі: оперативної закупки чи контрольованої поставки; допитати Інтернет-користувачів та осіб, які мають відношення до створення Інтернет-ресурсу; провести результативні обшуки у підозрюваних.

4. Слідча ситуація: виявлено вогнепальну зброю, але злочинець невідомий.

У цій ситуації висуваються такі версії: а) виявлена вогнепальна зброя була загублена військовослужбовцем або правоохоронцем (3 %); б) виявлена вогнепальна зброя була покинута «кіллером» після вчинення злочину (4 %); в) виявлена вогнепальна зброя знаходилась у «закладці» для збуту (27 %); г) вогнепальну зброю переховують у схованці (35 %); д) вогнепальну зброю доставляють (транспортують) з використанням порожнин ніш транспортного засобу кур'єри, які знаходяться серед пасажирів (36 %) [Додаток В].

Для відпрацювання зазначених версій доцільно: провести огляд місця події, прийняти заяву від особи, яка виявила вогнепальну зброю, внести відомості до ЄРДР та провести допит заявника; допитати працівників поліції на предмет джерела повідомлення інформації; допитати свідків та очевидців з метою встановлення осіб, які мають відношення до вогнепальної зброї; здійснити опитування та перевірку документів якомога більшої частини

свідків, не обмежуючись місцем події, з метою фіксування особистих даних осіб з подальшою їх перевіркою за оперативними обліками та відпрацюваннями на причетність до вчиненого злочину; опитати чергового чергової частини; зняти інформацію з каналів зв'язку чергової частини, куди надійшло повідомлення; здійснити огляд носіїв зафіксованої інформації з відеокамер, реєстраторів та ін. з метою тимчасового вилучення; перевірити вогнепальну зброю за оперативними та криміналістичними обліками на предмет її втрати; підготувати та направити запити з метою виявлення місць перебування зброї на балансі; призначити дактилоскопічну, трасологічну, балістичну та фоноскопичну експертизу; дати письмове доручення оперативним підрозділам на проведення СРД та НСРД.

5. Слідча ситуація: виявлено об'єкти, пристосовані для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї, але особу злочинця (-ців) не встановлено.

Дана ситуація обумовлює висунення таких версій: власник об'єкта (78 %), члени його сім'ї, родичі (14 %), знайомі або колеги (16 %) використовують об'єкти для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї [Додаток В].

Для відпрацювання зазначених версій необхідно провести такі слідчі й інші процесуальні дії та організаційні заходи: запропонувати власнику видати ці предмети або провести тимчасовий доступ до речей і документів; провести огляд всіх вилучених предметів і документів; провести допити власника об'єкта, членів його сім'ї, родичів, знайомих або колег, які мали доступ до об'єкта; здійснити виявлення та вилучення слідів пальців рук на предметах і документах; внести відомості в ЄРДР; призначити проведення судових експертиз; дати письмове доручення оперативним працівникам та ін.

6. Слідча ситуація: встановлено факт недостачі (викрадення, привласнення, втрати) вогнепальної зброї.

В цій ситуації висуваються такі версії: а) особа, відповідальна за збереження зброї, забезпечила інсценування викрадення і є членом

злочинного об'єднання або стосовно неї використали компрометуючі матеріали (67 %); б) особа, відповідальна за збереження зброї, неналежним чином здійснила її приймання-передачу (розкрадання відбувалось протягом тривалого часу) (32 %); в) викрадення вогнепальної зброї було ретельно підготовлене і сплановане злочинним об'єднанням (24 %); г) викрадення вчинено особою, яка відвідувала відповідального за збереження (15 %); д) викрадення вчинено особою із персоналу, обслуги та ін. (6 %); е) відповідальна особа загубила вогнепальну зброю (3 %); ж) викрадення здійснено членом сім'ї, родичем (14 %); з) викрадення вчинено крадієм-гастролером (2 %); інше (викрадення інсценовано матеріально відповідальною особою, яка продала зброю; командир військової частини викрав зброю і перекладає відповідальність на підлеглих) – менше 1 % [Додаток В].

Для перевірки зазначених версій доцільно провести такі організаційно-тактичні та процесуальні дії: прийняти заяву про факт недостачі; провести огляд місця події; внести відомості до ЄРДР; допитати матеріально-відповідальних осіб; вилучити акти інвентаризації та ін.; встановити коло осіб, що мають доступ до приміщення зберігання, та провести їх допит; направити орієнтування про вчинений злочин до інших ГУНП; провести інші СРД та НСРД.

2.3. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами на початковому етапі розслідування

Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, характеризується складністю отримання процесуальним шляхом доказової інформації з різних джерел у зв'язку з тим, що, по-перше, члени злочинних об'єднань вдало приховують сліди злочинної діяльності (див. підрозділ 1.2) і залишають обмаль

матеріальної доказової інформації; по-друге, така ситуація продиктована обмеженим колом або відсутністю свідків і очевидців вчинення цих злочинів, оскільки в переважній більшості вона носить латентний характер; по-третє, отримання доказової інформації має певні технічні складнощі у випадку, якщо злочини вчинювалися із використанням мережі Інтернет, електронних гаманців, оплатою у вигляді «криптовалют» та ін.

У зв'язку з цим зміла організація і тактика взаємодії слідчих та оперативних підрозділів на початковому етапі розслідування є важливим аспектом результативної протидії зазначеним злочинам.

Подібні думки неодноразово були висловлені науковцями. Так, один з сучасних дослідників цієї проблематики М.М. Марков зазначає, що належна організація взаємодії слідчого з оперативними підрозділами у кримінальному провадженні є одним з напрямів підвищення ефективності виконання завдань із захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників такого провадження, швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений [163, с. 106].

Виконання зазначених завдань потребує взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів на всіх стадіях ведення оперативно-розшукової діяльності чи кримінального провадження [163, с. 106].

Зважаючи на те, що взаємодія слідчого з оперативними підрозділами неодноразово була предметом дискусій у науковому колі, сучасні організаційно-функціональні й правові новели обумовлюють необхідність єдиного підходу до поняття «взаємодія», яке дотепер не має єдності в думках науковців і практичних працівників.

Відсутність однозначності у розумінні терміна «взаємодія», а саме це властиво його сучасному стану, веде до спотворення призначення, сутності,

форм і методів такої діяльності. Про це свідчать результати раніше проведених досліджень. Анкетування відповідних категорій правоохоронців і судових експертів дозволило визначити В.М. Малюзі, що під взаємодією розглядають: 32% респондентів – будь-які службові контакти; 24% вважають, що взаємодія потрібна лише в системі оперативних підрозділів; 44% – допускають взаємодію на досудовій стадії кримінального провадження та під час здійснення оперативно-розшукових заходів [160, с. 51-52].

Питання, які стосуються поняття, форм і принципів взаємодії слідчих та оперативних підрозділів, підіймалися багатьма науковцями, до яких відносяться К.В. Антонов, Р.С. Белкін, Б.А. Вікторов, А.Ф. Волобуєв, О.Ф. Долженков, В.С. Зеленецький, А.В. Іщенко, І.П. Козаченко, Н.І. Клименко, А.Г. Лекарь, Є.В. Лизогубенко, Є.Д. Лук'янчиков, Д.Й. Никифорчук, М.А. Погорецький, М.В. Салтевський, І.В. Сервецький, В.Ф. Усенко, В.П. Хомколов, В.Ю. Шепітько, М.Є. Шумило та ін.

У зв'язку з цим юридична література містить різні погляди вчених стосовно цих питань, які не завжди знаходяться в одній площині та не охоплюють всієї повноти поняття «взаємодія слідчого з оперативними підрозділами на початковому етапі розслідування» взагалі та незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями.

Разом з тим чинний КПК України (як і КПК 1960 р.) не містить терміна «взаємодія», але останній застосовується в інших законах України: «Про оперативно-розшукову діяльність» (п. 5 ст. 7), «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» (розд. V) [7], а також у відомчих нормативно-правових актах, зокрема: Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, затвердженої Наказом МВС України від 14.08.2012 № 700 [96] та Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції

України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженої Наказом МВС України від 07.07.2017 № 575 [97] та ін.

На нашу думку, слід навести погляди вчених з цього питання. У військовому розумінні взаємодія характеризується як певний процес, що організується за певним завданнями, у відповідному місці й у певний час із метою найбільш ефективного використання наявних сил і засобів для досягнення необхідного результату під час виконання службового (бойового) завдання [257, с. 67].

Так, А.Я. Хитра визначає взаємодію слідчого із працівниками оперативних підрозділів під час здійснення кримінального провадження як засновану на законі і спільності завдань у кримінальному судочинстві погоджену колективну діяльність, яка передбачає ефективне використання правових заходів і сил слідчих, обумовлена їх компетенцією та формами діяльності і спрямована на розслідування і попередження злочинів [263, с. 6].

З позиції Г.А. Матусовського, взаємодія – це погоджена діяльність слідчого та оперативних підрозділів [164]. У свою чергу, О.О. Чувелєв зазначає, що вказана діяльність узгоджується за метою, місцем і часом [269].

Окремі автори наголошують, що взаємодія слідчого й оперативного працівника полягає в їх погодженій діяльності із забезпечення успішного розкриття і розслідування злочинів, що здійснюється кожною зі сторін у рамках своєї компетенції властивими їй засобами і методами. Відомо, що слідчі й оперативні підрозділи мають специфічні, тільки їм властиві засоби і методи розкриття злочинів, тому надзвичайно важливо, щоб ці можливості були використані не розрізнено, а в комплексі [246, с. 252].

Як зазначає О.М. Бандурка, взаємодія – це комплекс спільних або узгоджених за часом і місцем дій кількох оперативних підрозділів із вирішення певних завдань у боротьбі зі злочинністю спільними зусиллями [9, с. 139-140].

У свою чергу, П.Т. Скороченко вважає, що суть взаємодії слідчого та

оперативних підрозділів полягає в їх спільній діяльності [226, с. 82-83].

Доцільно відобразити з цього приводу думки І.П. Козаченка і В.Л. Регульського, які визначають взаємодію як концентрацією сил, засобів і методів заради досягнення поставленої мети, здійснення відповідних спільних заходів, вибором таких тактичних прийомів або їх комбінацій, які найкраще забезпечують виконання завдань у винятково короткі терміни силами і засобами, що є в розпорядженні суб'єктів взаємодії, за умови найменших витрат і безумовного дотримання чинного законодавства [105, с. 179].

За твердженням Н. П. Яблокова та В. В. Крилова, взаємодія слідчих з оперативно-розшуковими органами – це заснована на законі і погоджена за всіма принциповими умовами діяльність зазначених осіб і органів, спрямована на розкриття злочинів та вирішення всіх інших завдань їх розслідування й попередження [124, с. 363].

Під взаємодією слідчого та оперативних підрозділів І.В. Усанов розуміє погоджену діяльність зазначених суб'єктів, засновану на законних та підзаконних нормативних актах, що спрямована на реалізацію певної тактики з метою встановлення та подальшого викриття особи, що вчинила злочин [256, с. 70]. Тобто вчений розглядає лише одну з можливих цілей взаємодії слідчого та оперативних підрозділів Національної поліції України – встановлення та подальшого викриття особи, що вчинила злочин, що, на наше переконання, є недоречним. Адже налагоджена і доцільна взаємодія зазначених суб'єктів посідає місце в сукупності умов, що забезпечують вдале розслідування кримінальних правопорушень [4].

У той же час В.В. Топчій визначає, що сутність взаємодії слідчого й оперативного працівника при виявленні та розкритті злочинів полягає у комплексі узгоджених процесуальних й оперативно-розшукових дій, що спрямовані на розкриття, розслідування і запобігання злочинам [250, с. 168].

У цьому контексті А.Я. Дубинський і Ю.І. Шостак поділяють думки О.О. Чувелева та розглядають взаємодію як засновану на законі погоджену за

метою, місцем і часом діяльність незалежних один від одного в адміністративному відношенні органів, що виражається в найбільш доцільному поєднанні властивих цим органам засобів і методів та спрямована при організуючій ролі слідчого на попередження, припинення, розкриття і всебічне, повне та об'єктивне розслідування злочинів, віднесених до компетенції слідчого [75, с. 5-7].

Одним із сучасних авторів, який здійснив комплексне висвітлення зазначеного питання на рівні дисертаційного дослідження, що стосувалося широкого кола аспектів взаємодії слідчого з оперативними підрозділами та іншими суб'єктами в системі методики розслідування злочинів, є В. М. Малюга (2016 р.). Дослідник зазначає, що у сучасній юридичній науці під взаємодією слідчого з оперативними підрозділами та іншими суб'єктами у кримінальному провадженні розуміється передбачене в законі, відомчих нормативних актах або ж рекомендоване криміналістичною наукою сумісне функціонування зовнішньо (юридично, організаційно, професійно) не підпорядкованих суб'єктів взаємодії з притаманною їм комунікативно – діяльністю чи/та специфічно – професійною компетенцією, спеціалізацією, що спрямовується і узгоджується слідчим (прокурором – процесуальним керівником) за часом, місцем, формами, а також засобами і методами реалізації для вирішення конкретних завдань, обумовлених характером слідчої ситуації, з метою забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування злочинів та їх запобіганню [160, с. 9, 80, 103].

Не заперечуючи думки зазначених вчених, можна дійти висновку, що переважна чисельність плеяди науковців у поняття взаємодії включає такі чинники:

- регламентація законами та відомчими нормативними актами (або ж рекомендоване криміналістичною наукою);
- погодженість за часом, місцем, формами, а також засобами і методами реалізації;
- здійснення спільної діяльності з метою запобігання та розслідування

кримінальних правопорушень.

Враховуючи думки науковців, вважаємо, що взаємодія слідчого з оперативними підрозділами на початковому етапі розслідування полягає у проведенні під єдиним керівництвом слідчого комплексу організаційних і тактичних дій з підготовки та реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності, проведенні слідчих (розшукових) дій і НСРД та інших заходів, направлених на ефективне і повне розслідування кримінальних проваджень.

Загалом, стосовно суб'єктів взаємодії слідчих та оперативних підрозділів, яка здійснюється під час розкриття та розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, її умовно можна поділити на:

1) внутрішньовідомчу взаємодію (слідчі та оперативні підрозділи (кримінальної поліції, ПОТЗ, ОТП, ПОС та ін.) Національної поліції);

2) міжвідомчу взаємодію слідчих та оперативних підрозділів Національної поліції, СБУ, Державної прикордонної служби України, органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів доходів і зборів, прокуратури (за необхідності – інші);

3) міжнародну взаємодію (співробітництво) між слідчими та оперативними підрозділами Національної поліції та відповідними підрозділами інших країн.

Слідчо-оперативна практика протидії незаконному поводженню з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, свідчить, що під час розкриття та розслідування даних злочинів, за вирахуванням підрозділів правоохоронних органів, які нами вже зазначені, з метою досягнення результатів у цій сфері виникає необхідність тісної співпраці (взаємодії) і з іншими підрозділами правоохоронних органів (підрозділів інформаційно-аналітичного забезпечення, кібербезпеки, патрульної поліції, кінологічних підрозділів, дільничних офіцерів поліції, спеціальних підрозділів «Корд», «Альфа»,) Державною міграційною службою України, а

також державними органами, зокрема судом, державними службами і організаціями, громадськими організаціями, об'єднаннями і окремими громадянами, засобами масової інформації та ін.

Водночас необхідним є чітке розмежування функцій зазначених осіб відповідно до їх процесуального статусу, адже взаємодія – це раціональне поєднання можливостей, методів і засобів незалежних суб'єктів [66, с. 107; 67].

Підставами взаємодії оперативних підрозділів та слідчих під час виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, як наголошує О. В. Грибовський, є такі:

- спільність мети і завдань слідчих та оперативних підрозділів (адже лише при об'єднанні зусиль органи досудового розслідування й оперативні підрозділи зможуть ефективно виконати свої завдання);

- однакова юридична сила процесуальних дій слідчих та оперативних підрозділів;

- необхідність використання можливостей оперативного підрозділу і слідчого (слідчий має право провадити слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії (ст. 40 КПК України), оперативний підрозділ може здійснювати негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні виключно за письмовим дорученням слідчого, прокурора (ст. 41 КПК України)) [63, с. 247].

Таким чином, під час організації взаємодії слідчих й оперативних підрозділів при розслідуванні зазначених злочинів необхідно брати до уваги факт двох її управлінських рівнів:

- рівень діяльності служб та підрозділів;

- рівень розслідування конкретного кримінального правопорушення.

Заслуговує на увагу визначення взаємодії, надане І.П. Козаченком та В.Л. Регульським, як своєї моделі комплексного здійснення оперативно-розшукових та інших правоохоронних заходів, які здійснюються з урахуванням відповідних умов оперативної ситуації (обстановки). Іншими

словами, взаємодія є концентрацією сил, засобів і методів для досягнення поставленої мети, здійснення відповідних спільних заходів, вибором таких тактичних прийомів або їх комбінацій, які найкраще забезпечують виконання завдань у винятково короткі терміни силами і засобами, що є в розпорядженні суб'єктів взаємодії, при найменших затратах і при безумовному дотриманні чинного законодавства [105, с. 177-203].

Найбільш дискусійним питанням, яке виникає серед теоретиків кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності, є визначення найбільш оптимальних форм взаємодії слідчого і оперативного працівника, проте майже всі науковці сьогодення схиляються до тієї думки, що такі форми можуть бути як *процесуальними* (засновані на КПК України, законах) так і *непроцесуальними* (*організаційними, управлінськими*) [150; 229, с. 349; 289].

Щодо поняття форм взаємодії слідчих й оперативних підрозділів ми поділяємо точку зору О.С. Саїнчина, який має на увазі організаційні прийоми і методи, способи і порядок зв'язків між ними, засновані на кримінально-процесуальному законі і відомчих нормативних актах правоохоронних органів, а також передового досвіду слідчої практики, спрямовані на забезпечення узгодженої їх діяльності і правильне поєднання властивих кожному з цих органів методів і засобів роботи [221, с. 267].

Характеризуючи форми і принципи взаємодії оперативних підрозділів і слідчих під час проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій, необхідно зазначити, що обрання форми взаємодії пов'язане з характером слідчої або оперативно-розшукової ситуації, що склалася у зв'язку з кримінальним провадженням чи ОРС, залежить від слідчого й реалізується за його ініціативою та під його процесуальним контролем [163, с. 107].

Вважаємо, що слід зупинитись на короткому аналізі сучасних робіт вчинених, які присвячені визначенню форм взаємодії слідчого і оперативного працівника.

Так, О.В. Лапко вважає, що формами взаємодії оперативних підрозділів та слідчих Національної поліції України під час проведення НСРД є процесуальні та організаційні. До процесуальних форм взаємодії (які регулюються КПК України) відносяться:

1) надання допомоги слідчому при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 40 КПК України);

2) доручення і вказівки слідчого щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 40, 246 КПК України). На практиці іноді виникає необґрунтоване звуження кола питань, що стосуються доручення слідчих, а також шаблонність у підході до цієї роботи. Ця ситуація вимагає докорінної зміни;

3) фіксація та передача слідчому (прокурору) результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 252 КПК України).

До організаційних (непроцесуальних) форм взаємодії (тих, які передбачені відомчими нормативними актами), відносяться:

1) узгоджена діяльність у складі СОГ;

2) погоджене планування спільних негласних слідчих (розшукових) дій;

3) обмін оперативно-значимою інформацією (зокрема, з використанням можливостей криміналістичних та оперативних обліків);

4) спільне використання криміналістичних та оперативно-технічних засобів тощо; консультації; координація проведення негласних слідчих (розшукових) дій;

5) спільний аналіз причин і умов, що сприяють вчиненню злочину, та обговорення запобіжних заходів [150].

Так, С.О. Сорока та Г.С. Римарчук у контексті визначення процесуальних форм взаємодії дещо розширюють їх перелік, зокрема:

1) організація взаємодії при надходженні до органу внутрішніх справ заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагуванні на них;

2) організація взаємодії у разі скерування оперативним підрозділом

матеріалів за результатами оперативно-розшукової діяльності до слідчого підрозділу;

3) створення й організація роботи слідчо-оперативних груп (далі СОГ) під час досудового розслідування кримінальних правопорушень;

4) виконання працівниками оперативного підрозділу письмових доручень про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування;

5) забезпечення взаємодії у разі зупинення досудового розслідування [229, с. 349].

Дослідження, присвячене розкриттю та розслідуванню злочинів, пов'язаних з незаконним позбавленням волі або викраденням людини, надало можливість В. В. Бурлаці розглянути взаємодію слідчих та оперативних підрозділів в поетапному аспекті. Зокрема, до таких автор відносить взаємодію, яка виникає на таких етапах:

– при надходженні до органу внутрішніх справ заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагуванні на них (відповідне реагування дозволяє швидко та правильно побудувати слідчі версії вчинення злочину);

– при направленні оперативним підрозділом матеріалів за результатами оперативно-розшукової діяльності до слідчого підрозділу (зазвичай за таких обставин слідчий здійснює процесуальне супроводження оперативно-розшукової діяльності);

– при проведенні слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій на початковому етапі розслідування;

– при проведенні слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій на наступному етапі розслідування;

– при створенні слідчо-оперативної групи;

– при виконанні оперативним підрозділом письмових доручень про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування;

– при зупиненні досудового розслідування; при закінченні досудового

слідства;

– при здійсненні судового провадження [28, с. 258].

Так, нормативно-правовій (процесуальній) формі притаманні такі конкретні різновиди взаємодії слідчого з відповідними суб'єктами у кримінальному провадженні, передусім з оперативними підрозділами та іншими слідчими:

а) передача слідчому матеріалів про виявлені шляхом оперативно-розшукових заходів ознаки злочину для вирішення питання про відкриття кримінального провадження;

б) проведення слідчим процесуальних дій одночасно із здійсненням оперативними підрозділами узгоджених НСРД;

в) проведення оперативно-розшукових заходів у вже відкритому кримінальному провадженні, в якому не встановлена особа, яка вчинила злочин;

г) виконання доручень слідчого щодо проведення пошуково-розшукових дій;

д) проведення працівником оперативного підрозділу гласних і негласних СРД за дорученням слідчого;

е) здійснення заходів щодо встановлення особи, якій необхідно оголосити підозру після зупинення досудового слідства;

ж) отримання інформації та документів про операції, рахунки, внески, внутрішні та зовнішні економічні угоди фізичних і юридичних осіб.

Різновидами тактичної (організаційної) форми є:

а) спільне вивчення та аналіз матеріалів оперативної розробки чи перевірки;

б) спільна розробка версій та узгоджене планування СРД, оперативно-розшукових і профілактичних заходів.;

в) регулярний обмін інформацією про обставини конкретного кримінального провадження;

г) проведення спільних службових нарад (навчань) з актуальних

проблем взаємодії, а також обговорення результатів СРД з метою визначення ефективних та результативних шляхів розслідування злочину;

д) організації слідчо-оперативних груп (СОГ), до яких входять слідчі та працівники оперативних підрозділів;

е) спільний виїзд слідчого та працівників оперативних підрозділів на місце події;

ж) проведення слідчими та працівниками оперативних підрозділів тактичних операцій;

з) спільні виїзди слідчих та працівників оперативних підрозділів в інші міста, райони для виконання комплексу СРД, оперативно-розшукових та інших заходів;

і) спільні виїзди слідчих та співробітників оперативних підрозділів до зарубіжних держав під час розслідування злочинів, вчинених організованими злочинними угрупованнями [134, с. 389; 160, с. 131-132].

Аналіз вищезазначених робіт дозволяє дійти висновку, що поза полем зору науковців залишились такі форми взаємодії, як:

1) взаємодія під час застосування заходів забезпечення безпеки учасників кримінального провадження;

2) спільна діяльність під час проведення спеціальних (профілактичних) операцій.

Під час розкриття та розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, ці специфічні форми взаємодії мають важливе значення, оскільки цим злочинам притаманний високий ступінь суспільної небезпеки, активний вплив членів злочинних об'єднань на учасників кримінального провадження. Крім того, ефективною у протидії досліджуваним злочинам показала себе практика проведення спеціальних (профілактичних) операцій з виявлення фактів незаконного поводження з вогнепальною зброєю.

Вивчення думок опитаних респондентів показав, що до найбільш ефективних форм взаємодії слідчих й оперативних підрозділів під час

розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, відносяться:

а) процесуальні:

– організація й виконання доручень слідчого на проведення слідчих (розшукових) дій та НСРД – 72 %;

– взаємодія під час оголошення у розшук членів злочинного об'єднання – 28 %;

– взаємодія під час застосування заходів забезпечення безпеки учасників кримінального провадження – 18 % [234; 235; Додаток В];

б) непроцесуальні:

– взаємодія під час реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності – 37 %;

– здійснення консультування – 54 %;

– обмін оперативною інформацією – 65 %;

– спільний аналіз причин та умов вчинення злочинів – 22 %;

– організація і планування проведення окремих слідчих (розшукових) дій і НСРД - 76 %;

– проведення нарад – 23 %;

– спільна робота в складі слідчо-оперативних груп – 48 %;

– спільна діяльність під час проведення спеціальних (профілактичних) операцій – 9 %;

– оптимальне використання технічних засобів – 21 % [234; 235; Додаток В].

Процесуальні форми взаємодії.

Організація й виконання доручень слідчого на проведення слідчих (розшукових) дій та НСРД. Необхідність надання слідчим доручень оперативним підрозділам про проведення НС(Р)Д, перш за все, обумовлюється відсутністю у нього достатніх знань щодо форм і методів їх проведення, а також відповідного практичного досвіду. Схожої точки зору дотримується Н.Я. Маньковський, який зазначає, що сучасна редакція

положень КПК України продукує те, що більшість НС(Р)Д виконуються працівниками оперативних підрозділів за дорученням слідчого. Хоча норми КПК наділяють слідчого повноваженнями на проведення таких дій, водночас брак практичного досвіду, технічних і тактичних знань у цій сфері нівелюють його можливості щодо їх якісного самостійного проведення [162, с. 216-217].

Навіть за наявності процесуального дозволу, що надає право слідчому особисто проводити будь-яку негласну слідчу (розшукову) дію, все ж таки окремі з її складових або й певні негласні слідчі (розшукові) дії взагалі слідчий самостійно здійснити не в змозі і тому повинен доручати їх проведення уповноваженим оперативним підрозділам або залучати їх працівників до участі в такій негласній процесуальній дії [106, с. 60].

Як приклад, зазначимо статистичні дані щодо проведення НС(Р)Д працівниками одного з обласних Управлінь Служби безпеки України за дорученнями, наданими слідчими вказаного підрозділу органу державної безпеки. Так, протягом 2013 року проведено 94 негласні слідчі (розшукові) дії, серед яких: 1) аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК) – 21; 2) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК) – 35; 3) обстеження публічно недоступних місць (ст. 267 КПК) – 2; 4) спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК) – 16; 5) аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК) – 7; 6) негласне отримання зразків (ст. 274 КПК) – 1. У 2014 році проведено 795 негласних слідчих (розшукових) дій, серед яких: 1) аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК) – 18; 2) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК) – 733; 3) обстеження публічно недоступних місць (ст. 267 КПК) – 6; 4) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК) – 13; 5) спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК) – 25. Протягом 2015 року проведено 3314 негласних слідчих (розшукових) дій, серед яких: 1) аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК) – 85; 2) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК) – 2254; 3) зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК) – 19;

4) обстеження публічно недоступних місць (ст. 267 КПК) – 12; 5) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК) – 541; 6) спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК) – 350; 7) аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК) – 27; 8) контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК) – 24; 9) негласне отримання зразків (ст. 274 КПК) – 2. За 8 місяців 2016 року отримано санкції на проведення 676 негласної слідчої (розшукової) дії, серед яких: 1) аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК) – 27; 2) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК) – 457; 3) зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК) – 7; 4) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК) – 93; 5) спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК) – 91; 6) негласне отримання зразків (ст. 274 КПК) – 1.

Таким чином, у період з 01.01.2013 по 01.09.2016 року із 4879 проведених НС(Р)Д лише при здійсненні негласного отримання зразків у 2016 році, а також у 12 випадках зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж дії проводились безпосередньо слідчим, що становить 0,27% від загального обсягу НС(Р)Д. Тобто 99,73% НС(Р)Д проведені саме оперативними підрозділами [228].

Взаємодія під час оголошення у розшук членів злочинного об'єднання. Окремим аспектом у взаємодії правоохоронних органів є розшукова робота. Вона проводиться слідчим у процесі розслідування і тільки процесуальними чи організаційно-технічними засобами. Оскільки розшукові заходи і слідчі (розшукові) дії, що проводяться з метою розшуку, здійснюються в процесі розслідування кримінального правопорушення, вони є елементами цього процесу [66, с. 107].

Як зазначають науковці, суб'єктами розшукової роботи під час провадження досудового розслідування є слідчий та орган дізнання в особі начальника органу дізнання чи особи, яка провадить дізнання. Суб'єктами взаємодії та координації у ході розшукової роботи також можуть бути прокурор, експерти, спеціалісти, представники громадськості та засобів

масової інформації [135, с. 223].

Важливим питанням є визначення об'єктів розшукової роботи. Ми підтримуємо позицію вчених, які серед них виділяють: люди (підозрювані, засуджені, потерпілі, свідки), трупи та їхні частини, тварини (як предмет злочинного посягання) та їхні трупи, речові докази та інші предмети (документи, транспортні засоби), майно, на яке може бути накладено арешт [135].

Взаємодія під час застосування заходів забезпечення безпеки учасників кримінального провадження. Відповідно до ч. 2 ст. 22 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23 грудня 1993 р. № 3782-ХІІ орган, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд, одержавши заяву або повідомлення про загрозу безпеці особи, зазначеної у статті 2 цього Закону, зобов'язані перевірити цю заяву (повідомлення) і в строк не більше трьох діб, а у невідкладних випадках – негайно прийняти рішення про застосування або про відмову у застосуванні заходів безпеки. На своє рішення вони приймають мотивовану постанову чи ухвалу і передають її для виконання органу, на який покладено здійснення заходів безпеки. Ця постанова чи ухвала є обов'язковою для виконання вказаними органами.

У разі наявності в заяві (повідомленні) про загрозу безпеці особи, зазначеної у статті 2 цього Закону, відомостей про кримінальне правопорушення слідчий, прокурор у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством, починає досудове розслідування, а орган, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, слідчий суддя, суд направляє заяву (повідомлення) відповідному органу досудового розслідування для початку досудового розслідування [202]

Враховуючи вимоги зазначеного Закону, на наш погляд, механізм із реалізації наведених положень, у тому числі стосовно взаємодії слідчих та оперативних підрозділів (на відомчому та міжвідомчому рівні) під час розкриття та розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю,

що вчиняється злочинними об'єднаннями, не визначений, а тому повинен знайти місце в окремому нормативно-правовому акті.

Непроцесуальні форми взаємодії слідчих з оперативними підрозділами. Взаємодія під час реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності. Слід зазначити, що особливості процесуальної взаємодія оперативних і слідчих підрозділів Національної поліції України під час реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності сьогодні визначені у Розділі III Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженої Наказом МВС України від 07.07.2017 № 575 [97].

Так, п. 1 розділу III цієї Інструкції регламентує, що метою закріплення слідчого за ОРС є забезпечення останнім методичного супроводження ОРС та її реалізацію, а також надання практичної допомоги оперативному підрозділу.

Проте вважаємо, що таке визначення потребує конкретизації, оскільки роль слідчого не до кінця зрозуміла, зокрема суперечливим є положення, про те що слідчий повинен здійснювати методичне супроводження, оскільки менше 1 % опитаних слідчих ознайомлювалися із матеріалами ОРС, за якою їх закріпили [Додаток В]. Тому ці положення потребують уточнення [234].

З цього приводу нам вбачається вірною думка О.Л. Христова, який зазначає, що роль слідчого, закріпленого за ОРС, повинна зводитися до такого: 1) надання попередньої (неофіційної) кваліфікації задокументованих діянь осіб; 2) попередня оцінка зафіксованих фактичних даних та визначення можливості їх використання під час кримінального провадження як доказів тощо; 3) надання вказівок і рекомендацій стосовно напрямків документування ознак злочинної діяльності тощо [264, с. 259]; 4) надання рекомендацій стосовно моменту реалізації матеріалів ОРС.

Як зазначає В.Г. Уваров, поєднання оперативно-розшукової і слідчої

функції обумовлює необхідність запровадження додаткових механізмів стримувань і противаг проти можливих зловживань чи помилок.

Перш за все, матеріали оперативно-розшукової діяльності (маються на увазі не усі матеріали оперативно-розшукової справи, а лише фактичні результати оперативно-розшукових заходів – фактичні дані) можуть використовуватись як підстави для проведення слідчих дій [255, с. 99-100].

Відповідно до п. 2 і 3 розділу XIII Інструкції за наявності в оперативного підрозділу достатньої інформації про готування до вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину особами у складі ОГ та ЗО зібрані матеріали із зафіксованими фактичними даними про це надаються начальникові слідчого управління ГУНП для планування погоджених дій під час їх реалізації [97].

Матеріали оперативного підрозділу, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння членів ОГ та ЗО, відповідальність за які передбачена КК України, що направляються до органу досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування, повинні містити відомості про наявність та місцезнаходження доказів (у тому числі речових доказів), бухгалтерських документів, викрадених або здобутих злочинним шляхом коштів, майна та інших цінностей [97].

Здійснення консультування. Взаємодія під час активного документування уповноваженою особою, яка веде ОРС, полягає у зверненні такої особи до слідчого за допомогою щодо: а) правової оцінки отриманої інформації (58 %); б) узгодження форми викладу отриманої інформації у відповідних документах ОРС (23 %); в) уточнення необхідності отримання додаткової інформації, яка матиме значення для кваліфікації діяння, встановлення обставин, що входять до предмета доказування (79 %); інше (6 %) [Додаток В].

Форма такої взаємодії матиме непроцесуальний характер. Такі узгоджені консультації (непроцесуальна взаємодія в ході ведення ОРС) повинні проводитись за участю слідчого, який у подальшому буде

розслідувати дані факти, і є можливою лише з дозволу начальника слідчого підрозділу (за останнім зберігається прерогатива призначення слідчого для розслідування конкретного кримінального провадження).

Необхідно звернути увагу на унеможливлення активних дій слідчого під час оперативного документування, наприклад щоб слідчий не брав участі в самій роботі уповноваженої особи оперативного підрозділу: не мітив купюри, не складав описів купюр тощо, оскільки в такому разі в подальшому він не зможе проводити розслідування в кримінальному провадженні за даним фактом чи щодо конкретних осіб, тому що набуде статусу свідка.

Крім того, слідчий може надавати консультації щодо спеціалістів, яких доцільно залучати для проведення ОРЗ, СРД та НСРД під час їх здійснення оперативними підрозділами. Відповідно до ст. 71 КПК України спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок. До того ж спеціаліст може бути залучений для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбору зразків для проведення експертизи тощо) [138; 188, с 66-67]. Наприклад, стосовно спеціалістів, які залучаються під час документування злочинної діяльності, щодо незаконного поводження з вогнепальною зброєю ОГ чи ЗО шляхом створення Інтернет-сайтів по продажу вогнепальної зброї [див. підрозділи 1.2, 2.2]. З урахуванням завдань, які повинні бути вирішені, у цьому випадку можуть бути залучені спеціалісти підрозділів кіберполіції Національної поліції (в окремих регіонах України сьогодні діють додатково створено експериментальні ситуаційні відділи УАЗОР ГУНП, у яких працюють спеціалісти з ІТ-технологій) та ін.

У свою чергу, оперативний працівник може надавати слідчому консультації з приводу організаційно-тактичних питань виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності ОГ чи ЗО

(відповідно до ст. 272 КПК України [138]), яка займається незаконним поводженням з вогнепальною зброєю, зокрема щодо тактичних питань залучення слідчим осіб до конфіденційного співробітництва, а також виконання такими особами, спеціального завдання, беручи участь в ОГ чи ЗО, чи якщо особа є учасником ОГ або ЗО.

Виконання зазначеними особами такого спеціального завдання, як негласна слідча (розшукова) дія, здійснюється на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування, або постанови прокурора із збереженням у таємниці достовірних відомостей про особу.

Обмін оперативною інформацією. Посадова особа органу, підрозділу поліції, до функціональних обов'язків якої відповідно до вимог ч. 2 ст. 16 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» входить здійснення взаємодії у питаннях боротьби з організованою злочинністю: а) є відповідальною за своєчасний обмін інформацією між оперативним підрозділом і слідчим, який здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень, вчинених ОГ та ЗО, про наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню; б) запроваджує дієву систему контролю, яка дасть змогу оцінити об'єктивність обліку ОГ та ЗО, відслідковувати стан виявлення та знешкодження кожної такої групи чи організації з часу отримання первинної інформації про її діяльність до направлення матеріалів кримінального провадження щодо їх організаторів та учасників до суду та прийняття судом остаточного рішення [97].

Спільний аналіз причин та умов вчинення злочинів. Відповідно до п. 30 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 № 3 «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» при розгляді справ даної категорії судам необхідно посилити увагу до виявлення причин вчинення

зазначених злочинів та умов, які цьому сприяли, і належним чином на них реагувати. Зокрема, не повинні лишатися поза увагою випадки недбалого ставлення відповідних працівників до зберігання зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв, радіоактивних матеріалів, залишення таких предметів без нагляду чи охорони, неналежного обладнання місць їх зберігання, порушення порядку їх обліку, видачі, транспортування та використання [199].

Організація і планування проведення окремих слідчих (розшукових) дій і НСРД. Серед форм взаємодії доцільно виділити погодженість планування слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Слідчий повинен пам'ятати, що в ході розслідування завдання та зміст взаємодії потребуватимуть уточнення і доповнення, також може виникнути потреба змінити коло взаємодіючих суб'єктів, залучити нові сили і засоби. Спільне планування полягає в тому, що спочатку слідчий аналізує наявні у кримінальному провадженні відомості, визначає завдання, які вимагають спільної діяльності, конкретних виконавців, після цього відбувається обмін інформацією слідчого зі співробітниками оперативних служб. Далі корегується робота учасників взаємодії, уточнюються їхні завдання, що зумовлено результатами виконаного об'єму роботи, зміною ситуації. Погоджений план, на основі якого будується взаємодія, повинен містити: перелік слідчих і пошукових версій; обставини, що підлягають встановленню і з'ясуванню за кожною з висунутих версій; перелік необхідних дій, за допомогою яких повинні бути встановлені та досліджені ці обставини, і порядок таких дій; обставини, що підлягають встановленню оперативно-розшуковим шляхом (самі оперативно-розшукові заходи, шляхи встановлення цих обставин у плані не вказуються); строки виконання, у тому числі проміжні: обмін інформацією, корегування плану (за необхідності); виконавці по кожному пункту плану [28, с. 256-257].

Проведення нарад. У п. 3 розділу III Інструкції зазначено, що матеріали ОРС можуть розглядатися під час оперативної наради за участю

керівників оперативного підрозділу, органу досудового розслідування та працівників, які брали участь у їх підготовці, для визначення повноти зібраних матеріалів та наявності підстав для реєстрації в ЄРДР. Одночасно розробляється план заходів з реалізації матеріалів ОРС, який затверджується керівниками органу досудового розслідування та оперативного підрозділу [97].

Згідно з п. 3 розділу XIII Інструкції начальник слідчого управління ГУНП забезпечує щоквартальний аналіз тактики і методики досудового розслідування кримінальних правопорушень, учинених у складі ОГ та ЗО, судової практики розгляду вказаних кримінальних проваджень, у тому числі причин непідтвердження судом кваліфікуючих ознак учинення кримінальних правопорушень у складі ОГ та ЗО [97].

Спільна робота в складі слідчо-оперативних груп. Застосування розглядуваного виду взаємодії підтверджується матеріалами архівних кримінальних проваджень (з 240 кримінальних проваджень у 94 % огляд місця події як першочергова слідча (розшукова) дія проводився черговою (добовою) СОГ, у 56 % досудове розслідування проводилось у складі СОГ) [283, с. 112]. Основними чинниками, якими зумовлена необхідність процесуальної взаємодії слідчого з оперативними підрозділами у складі слідчо-оперативної групи, є такі: 1) слідчі дії та оперативно-розшукові заходи членів групи мають однакову мету, спрямовану на швидке розкриття та розслідування злочинів; 2) усі дії членів СОГ обов'язково узгоджуються між собою під час розроблення єдиного плану; 3) кожний з учасників СОГ діє в межах своїх повноважень і зберігає свою функціональну самостійність; 4) робота у складі СОГ надає слідчому можливість якнайшвидше використати отримані оперативним шляхом дані, а оперативним співробітникам – інформацію, отриману під час проведення слідчих дій [249]. Також створення СОГ включає відповідальність того чи іншого співробітника як слідства, так і оперативного підрозділу, який відповідає за певний пункт дорученої роботи за конкретною версією, що висувається при розкритті та розслідуванні

кримінального правопорушення під час створення СОГ і плану слідчо-розшукових дій до нього [289].

Спільна діяльність під час проведення спеціальних (профілактичних) операцій. Слід зазначити, що спільна діяльність слідчих та оперативних підрозділів виникає і під час проведення масштабних оперативно-профілактичних операцій, таких як «Зброя», «Вибухівка», «Антитерор», «Канал», під час яких перевіряються об'єкти зберігання та використання вогнепальної зброї, вибухівки, відпрацюються злочинні угруповання і окремі особи, стосовно яких надходила оперативна інформація про їх причетність до нелегального обігу вогнепальної зброї та вибухівки [216, с. 1]. Роль оперативних підрозділів у цих заходах зводиться до виявлення незаконного поводження з вогнепальною зброєю, у тому числі ОГ та ЗО, тоді як слідчі повинні забезпечити швидкість та своєчасність прийняття процесуальних рішень, зокрема щодо огляду місця події, внесення відомостей до ЄРДР, допиту, вирішення питання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження (тримання під вартою та ін.)

Оптимальне використання технічних засобів та ін. Відомо, що слідчі та оперативні підрозділи мають специфічні, тільки їм притаманні сили і методи розслідування кримінальних правопорушень, тому надзвичайно важливо, щоб ці можливості були використанні не окремо, а в комплексі [165, с. 111].

Серед основних причин, які негативно впливають на ефективність взаємодії під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, варто виокремити: 1) несвоєчасне і неповне інформування слідчого про результати проведення слідчих (розшукових) та негласних (розшукових) дій (оперативно-розшукових заходів) – 19 %; 2) проведення слідчих (розшукових) дій оперативним працівником без доручення слідчого, у провадженні якого знаходяться матеріали кримінального провадження, – 14 %; тривалий термін виконання доручень слідчого (26 %) або взагалі формальне їх виконання (39 %) та інше (2 %) [235; Додаток В].

Висновки до розділу 2

Таким чином, нами визначено, що обставини, які підлягають встановленню, на відміну від обставин, що підлягають доказуванню, повинні генерувати інформацію як доказового характеру, так і даних, що сприяють розслідуванню і проведенню окремих слідчих (розшукових) дій чи НСРД. Це допомагає слідчому надати юридичну оцінку окремих подій та діянь, а також вірно вирішити організаційно-тактичні питання під час розслідування.

На підставі узагальнення слідчої практики виокремлено такі обставини, які підлягають встановленню на початковому етапі розслідування незаконного поведження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями: 1) чи дійсно було вчинено дії, пов'язані із незаконним поведженням з вогнепальною зброєю; 2) структура злочинного об'єднання; 3) особливості розподілу злочинних ролей; 4) характеристика осіб злочинного об'єднання та обставини, які впливають на ступінь тяжкості злочинів; 5) час, місце і способи підготовки, вчинення та приховування епізодів злочинної діяльності; 6) факти вчинення інших кримінальних правопорушень; 7) тривалість злочинної діяльності; 8) причини та умови вчинення епізодів злочинної діяльності; 9) характеристика предметів злочинного посягання; 10) засоби та знаряддя вчинення злочинів; 11) мотив і мета незаконного поведження з вогнепальною зброєю; 12) обставини, що обтяжують чи пом'якшують покарання; 13) обставини, які виключають кримінальну відповідальність членів злочинного об'єднання; 14) способи і схеми легалізації майна (фінансових ресурсів) отриманого злочинним шляхом та розмір останніх; 15) місця переховування невилученої вогнепальної зброї, їх обладнання та засоби забезпечення безпеки; 16) способи і засоби конспірації та протидії розслідуванню; 17) інформація про осіб, яких використовували без повідомлення про протиправні діяння; 18) наявність корумпованих зв'язків; 19) інформація про інші кримінальні

структури, що займаються нелегальним обігом зброї.

Встановлено, що на початковому етапі розслідування виникають такі типові слідчі ситуації: 1) особу (осіб) затримано за незаконне поводження з вогнепальною зброєю, наявною є доказова інформація про факти вчинення протиправних діянь – 27 %; 2) встановлено учасників злочинного об'єднання, але доказів про протиправну діяльність недостатньо для повідомлення про підозру у вчиненні злочину – 26 %; 3) встановлено Інтернет-ресурси, за допомогою яких здійснюється незаконна діяльність, пов'язана із продажем вогнепальної зброї – 14 %; 4) виявлено вогнепальну зброю, але злочинець невідомий – 10 %; 5) виявлено об'єкти, пристосовані для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї, але особу злочинця (-ців) не встановлено – 11 %; 6) встановлено факт недостачі (викрадення, привласнення, втрати) вогнепальної зброї – 12 %. У кожній із зазначених ситуацій визначено найбільш вірогідні версії, які потребують першочергової перевірки.

Наголошено, що взаємодія слідчого з оперативними підрозділами на початковому етапі розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, яке вчиняється злочинними об'єднаннями, полягає у проведенні під єдиним керівництвом слідчого комплексу організаційних і тактичних дій з підготовки та реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності, проведенні слідчих (розшукових) дій і НСРД та інших заходів, направлених на ефективне і повне розслідування кримінальних проваджень.

До процесуальних форм взаємодії відносяться: організація й виконання доручень слідчого на проведення слідчих (розшукових) дій та НСРД; взаємодія під час оголошення у розшук членів злочинного об'єднання; взаємодія під час застосування заходів забезпечення безпеки учасників кримінального провадження. Узагальнення поглядів опитаних респондентів дало змогу визначити найбільш значущі непроцесуальні форми взаємодії слідчих з оперативними підрозділами, зокрема: взаємодія під час реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності; здійснення консультування;

обмін оперативною інформацією; спільний аналіз причин та умов вчинення злочинів; організація і планування проведення окремих слідчих (розшукових) дій і НСРД; проведення нарад; спільна робота в складі слідчо-оперативних груп; спільна діяльність під час проведення спеціальних (профілактичних) операцій; оптимальне використання технічних засобів та ін.

Розділ 3

ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ З ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ, ЩО ВЧИНЯЄТЬСЯ ЗЛОЧИННИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ

3.1. Організація і тактика проведення огляду та обшуку

Суттєве значення для розкриття і розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю має встановлення факту вчинення злочину злочинним об'єднанням. З цією метою проводяться першочергові СРД, які спрямовані на вилучення інформації з матеріальних відображень, зокрема огляди, обшуки, освідування, проведення експертиз.

Зазначимо, що серед перелічених слідчих (розшукових) дій у розслідуванні організованої злочинної діяльності огляди та обшуки мають певні особливості і специфіку, у зв'язку з чим розглянемо організаційно-тактичні особливості їх проведення.

Огляд. Важливим джерелом вихідної інформації, яка містить посилання на вчинення незаконного поводження з вогнепальною зброєю злочинним об'єднанням, є огляд місця події, проведений до початку кримінального провадження. Швидке розкриття й розслідування злочинної діяльності значною мірою залежить від своєчасної і вмілої організації роботи слідчо-оперативної групи щодо огляду місця події та об'єктів, які підлягають слідчому огляду.

Відповідно до ч. 1 ст. 237 КПК України слідчий, прокурор проводять такі огляди: місцевості, приміщення, речей, документів. Одночасно КПК України передбачає проведення й інших різновидів огляду: огляд трупа (ст. 238), огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією (ст. 239) [138]. На нашу думку, освідування (ст. 241 КПК) є одним з видів огляду, оскільки

організаційно-тактичні питання його проведення є аналогічними вищезазначеним видам.

Узагальнення кримінальних проваджень і аналіз думок опитаних респондентів показали, що за злочинами цієї категорії здебільшого проводилися такі огляди: 1) місця події – 98 %; 2) ділянок місцевості та приміщень поза місцем події – 68 %; 3) предметів і документів – 76 %; 4) трупа і його частин – 14 %; 5) живих осіб (освідування) – 53 % [240; Додаток В].

Слід зазначити, що серед дослідників, які займались розробкою загальних організаційно-тактичних заходів, найбільший вклад зробили такі відомі вчені-криміналісти та процесуалісти, як В.П. Бахін, П.Д. Біленчук [25], В.К.Весельський [40; 132, с. 236-340], О.І. Дворкін [186], О.І. Зарубенко [85], О.В. Захарова [86], В.Д. Зеленський [90], Н.І. Клименко [184], Б.М. Комаринець [111], Є.Ф. Коновалов [113], Е.В. Кринична [139], В.К. Лисиченко [25], Є.Д. Лук'янчиков [155], Є.І. Макаренко [159], О.М. Мусієнко [177], Є.В. Пряхін [209, с. 23-43], Е.А. Разумов [213, с. 172-198], В.Ю. Ткач [248], Д.С. Хижняк [262], Ю.М. Черноус [132, с. 236-340], Т.М. Шамонова [271], Б.І. Шевченко [111], В.Ю. Шепітько [277] та багато інших авторів.

Взагалі, слідчий огляд – це процесуальна діяльність слідчого, реалізуючи котру він за участю зазначених у законі осіб виявляє, безпосередньо сприймає, досліджує, оцінює і фіксує стан, властивості й ознаки матеріальних об'єктів, пов'язаних з подією, що розслідується, з метою з'ясування обставин кримінального провадження [132, с. 326-327].

Зважаючи на те, що загальні основи проведення огляду розроблено на достатньому рівні, слід зауважити, що сучасними науковцями, які присвятили свої роботи криміналістичним аспектам розкриття та розслідування злочинної діяльності злочинних об'єднань (наприклад, Б.В. Жуков, А.А. Коловоротний, А.В. Куніцина; Г.О. Пантюхіна та ін. [82; 110; 145; 192]), тематика огляду здебільшого оминається, як, до речі, вона не

відображена й у окремих працях, котрі присвячені дослідженню питань незаконного поводження з вогнепальною зброєю [140; 272]. Головна увага у зазначених працях акцентується на інших СРД (допит, обшук, проведення експертиз) і процесуальних діях (затримання) та ін.

Так, розгляду організаційно-тактичних особливостей проведення огляду під час розслідування злочинної злочинних об'єднань приділяли увагу окремі вчені [62, с. 93-98; 244, с. 97-101; 306, с. 146-149; 366, с. 62-98]. Водночас у контексті нашої тематики найбільш дослідженим це питання є у роботах авторів стосовно розробки методики розслідування окремих видів злочинів у сфері незаконного обігу зброї, зокрема таких авторів як: Г.О. Бойко, О.М. Вдовін, В.В. Войнов, А.В. Втюрін, В.В. Єфіменко, І.В. Капустіна, С.П. Мельниченко, О.А. Мокринський, С.Г. Павліков, І.Ю. Рагулін, В.А. Саморока, Є.С. Тесленко, М.П. Тюлькін, В.С. Шаповалова, М.В. Щеголева та ін. За їх висновками, огляд є неповторним і незамінним. Результати його проведення мають значення для виявлення й фіксації слідів лідера ЗУ та його членів, висунення правильних слідчих версій, планування подальших СРД і НСРД.

Згідно з ч. 3 ст. 214 КПК України огляд місця події є єдиною СРД, яку дозволяється проводити до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР [138]. Це пов'язано з тим, що зволікання з проведенням цієї СРД може мати наслідком втрату можливості з'ясування обставин, що підлягають встановленню під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями.

Результати узагальнення точок зору опитаних респондентів дозволили з'ясувати, що огляд є найбільш ефективною і результативною СРД (92 % опитаних), яка обумовлює наявність вихідних даних та визначає напрямок розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями [Додаток В].

Огляд місця події. Не заперечуючи різносторонність думок вчених

щодо виокремлення особливостей слідчого огляду, приєднаємося до поглядів С.П. Мельниченка, який наголошує, що загально визнаним є той факт, що у кримінальних провадженнях про незаконне переміщення вогнепальної зброї слідчий огляд дозволяє слідчому безпосередньо сприймати місце події, об'єкти з метою виявлення слідів злочину та з'ясування обставин події, що має значення для провадження; скласти уявлення про механізм злочину та особу злочинця; встановити причини і умови, що сприяли вчиненню злочину; висунути слідчі (оперативно-розшукові) версії та правильно визначити напрямки початкового та подальшого етапів розслідування [170].

У цьому контексті слід зазначити, що всі види слідчих оглядів повинні відповідати загальним принципам. Так, до принципів, які мають найбільш вагоме значення під час проведення оглядів у кримінальних провадженнях за виявленими фактами незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчинюється злочинними об'єднаннями, опитані респонденти віднесли:

1) невідкладність огляду (100 %), що означає негайне отримання всебічної інформації про подію й оперативність у здійсненні розшукових заходів після отримання повідомлення про подію злочину, а також терміновості забезпечення дослідження фіксації стану й ознак об'єктів. Огляд може бути відкладений у зв'язку з несприятливими умовами, але з обов'язковим забезпеченням охорони місця події. Між одержанням вихідної інформації про виявлення ознак злочину, пов'язаного із незаконним поводженням з вогнепальною зброєю, що вчинюється злочинним об'єднанням, і початком проведення огляду повинен сплинути мінімальний проміжок часу. Ігнорування цієї вимоги, необґрунтоване зволікання огляду може призвести до негативних наслідків, адже сліди злочину можуть бути істотно змінені чи знищені;

2) застосування науково-технічних засобів (37 %);

3) системність огляду (69 %), що передбачає визначення його меж, певного порядку проведення, методів, а також об'єктів, які підлягають огляду;

4) використання допомоги громадськості (36 %), представники якої можуть брати участь в огляді як у процесуальній (поняті), так і непроцесуальній формі (для обстеження території із значними розмірами, охорони місця події тощо);

5) усебічність і повнота огляду (67 %), що означає, що всі ділянки і об'єкти, які пов'язані із механізмом злочину і несуть будь-яку інформацію, повинні бути виявлені й зафіксовані. Однак слід вважати, що, відповідно до ч. 1 ст. 237 КПК України, «при проведенні огляду дозволяється вилучення лише речей і документів, які мають значення для кримінального провадження, та речей, вилучених з обігу. Усі вилучені речі і документи підлягають негайному огляду і опечатуванню із завіренням підписами осіб, які брали участь у проведенні огляду. У разі якщо огляд речей і документів на місці здійснити неможливо або їх огляд пов'язаний з ускладненнями, вони тимчасово опечатуються і зберігаються у такому вигляді доти, доки не буде здійснено їх остаточні огляд і опечатування» [138];

6) використання оперативно-розшукової інформації (19 %), що дозволяє отримати додаткові відомості про характер події, осіб, причетних до вчинення злочинів, місцезнаходження й ознаки об'єктів, які мають значення у справі;

7) єдине керівництво оглядом (78 %), під яким слід розуміти систему підпорядкованих дій учасників даної СРД, якими завжди керує слідчий. Неузгодженість тягне за собою безсистемність оглядів;

8) цілеспрямованість, безпечність огляду та ін. (2 %) [240; Додаток В].

Ведучи мову про завдання, що висуваються перед проведенням огляду, зазначимо позицію Я.В. Новака, що загальними завданнями огляду місця події, на якому є сліди застосування вогнепальної зброї, завжди будуть: виявлення, фіксація та вилучення зброї, набоїв, гільз, куль, слідів пострілу; детальна фіксація місця розташування виявлених слідів і предметів; фіксація обстановки та її характерних особливостей, що можуть бути пов'язані із застосуванням зброї [181].

Втім, більшість авторів, які розглядали специфіку та особливості проведення слідчого огляду під час розслідування злочинів у сфері незаконного обігу зброї, до завдань, які вирішуються при слідчому огляді, відносять:

1) на початковому етапі розслідування:

а) при огляді об'єктів: отримання необхідних даних, що дозволяють розв'язати питання про віднесення вилучених (виявлених) предметів до зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв; виявлення родових, групових, а за можливістю – й індивідуальних особливостей предмета, який оглядається; встановлення способу виготовлення предмета, який оглядається (заводський, кустарний, саморобний); вирішення питання про необхідність відповідного експертного дослідження, проведення інших слідчих дій; встановлення ознак достовірності дозвільних документів (ліцензій, мисливських квитків тощо); встановлення можливості (неможливості) належним чином виконувати обов'язки з охорони довіреного підозрюваному зброї, боєприпасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв; виявлення ознак, якостей і властивостей досліджуваних предметів, які дозволяють припускати певні особистісні якості злочинця; виявлення ознак предметів або матеріалів, які дозволяють встановити, наприклад, ознаки саморобного або кустарного виготовлення та їх способів (встановлюється наявність (відсутність) маркувальних позначень; особлива увага звертається на поверхні деталей зброї, внутрішню поверхню ствола зброї); б) при огляді складських приміщень: розташування будинку, його типові характеристики та планування; наявність і розташування постів охоронної сигналізації, її стан; для зберігання якого саме озброєння призначалося складське приміщення, яке озброєння і в яких умовах воно там зберігалось; як злочинці проникли в приміщення і як його залишили; що викрадено: найменування і характеристика викраденого, встановлене або очікуване кількість викраденого; які предмети були залишені злочинцями на місці події; використовувалися злочинцями транспортні засоби, які саме, де

вони перебували при вчиненні злочину; чи є в приміщенні місця, спеціально пристосовані для таємного зберігання (тимчасового) окремих об'єктів незаконного обігу зброї [284, с. 117]; в) при огляді місця події: виявлення слідів злочину та інших речових доказів для вирішення питань про те, чи мав місце злочин, ким, з якою метою і за яких обставин його вчинено; виявлення предметів, які можливо є зброєю, боєприпасами, вибуховими речовинами і вибуховими пристроями; з'ясування обстановки злочину, всіх інших обставин аналізованого діяння; висунення версій про подію злочину і його учасників; отримання вихідних даних для проведення заходів з розшуку злочинця (якщо він на початковому етапі не відомий) і провадження подальших СРД; виявлення можливих порушень встановлених правил і приписів зберіганням вогнепальної зброї (так, часто у ході огляду виявляється відсутність печатки, пломбування, відсутність сталевих ґрат на вентиляційних люках та інші порушення встановлених правил); з'ясування наявності (відсутності) можливостей у потенційно винної особи належним чином виконувати обов'язки з охорони ввірених йому об'єктів і предметів під час огляду у кримінальному провадженні стосовно неналежного виконання обов'язків щодо охорони зброї; встановлення наявності перешкод, що заважають функціонуванню контрольно-перепускних пунктів (блокпостів) (захарашення території, несанкціонована стоянка автомобілів перед КПП тощо) [190, 126-140]; вивчення обстановки, відтворення, моделювання можливої картини події, способу проникнення, усунення перешкод; встановлення способу вчинення розкрадання, шляхів підходу злочинця до місця події, послідовності його дій і шляхів відходу, способи подолання перешкоди, знарядь злочину [78, с. 93; 100, с. 162]; встановлення предмета розкрадання, кількості викраденого зброї, номерів, маркувань та інших ознак, необхідних для негайної організації розшуку викраденого [78, с. 93; 100, с. 162]; висунення версій про злочинця, пошук і фіксація слідів, що можуть вказувати: на особу злочинця; його зовнішній вигляд, одяг; можливі сліди, які могли залишитися на злочинцеві, його одязі, предметах, що належать

йому, в результаті його перебування і діяльності на місці події [78, с. 93; 100, с. 162].

2) у ході повторного огляду: заповнення прогалин і недоліків первинного огляду, та їх усунення; перевірка версій, уточнення, конкретизація, доповнення раніше отриманих відомостей; виявлення, фіксація, вилучення слідів, речей, предметів, документів, що містять суттєву для кримінального провадження інформацію; складання безпосереднього уявлення про обставини обстановки того місця, де вчинено злочин, де виявлено його шкідливі наслідки, а також прилеглої території і наявність об'єктів соціального та природного характеру [211, с. 157-160] та ін.

Як і будь-яка СРД, огляд складається з трьох етапів. Підготовчий етап огляду місця події при розслідуванні незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчинюється злочинними об'єднаннями, повинен включати такі аспекти: одержання інформації щодо події; допомога потерпілим та охорона місця події; підготовка необхідних технічних засобів як для забезпечення виїзду на місце пригоди, так і для безпосереднього проведення огляду; забезпечення залучення необхідних учасників у проведенні цієї слідчої (розшукової) дії.

Опитані респонденти показали, що більшість слідчих (61 %) підготовку до огляду перед виїздом на місце події по даній категорії справ взагалі не проводять [Додаток В]. Одночасно були названі такі причини:

- а) відсутність необхідності у таких заходах (21 %);
- б) наявність достатнього досвіду, який не потребує підготовки (35 %);
- в) відсутність вичерпної інформації про подію (19 %);
- г) брак часу (31 %);
- д) відсутність ефективної організації виїзду на місце події чергової СОГ (39 %);
- е) відсутність контролю з боку керівництва стосовно організаційно-підготовчих заходів (9 %) [Додаток В].

Результати узагальнення поглядів опитаних респондентів дозволили

встановити, що підготовчі заходи до проведення огляду повинні складатися з таких елементів:

- 1) правильне визначення меж слідчого огляду (65 %);
- 2) забезпечення охорони місця події (73 %);
- 3) організація переслідування за “гарячими” слідами (13 %);
- 4) визначення об’єктів пошуку (54 %);
- 5) розстановка сил і засобів до проведення огляду (29 %);
- 6) визначення тактичних прийомів огляду обстановки місця події та окремих її елементів (47 %);
- 7) визначення порядку пересування місцем події (33 %) [240; Додаток В].

Найбільш дискусійним питанням серед теоретиків, які займалися розробкою тактичних особливостей проведення огляду місця події, є співвідношення понять «місце події» та «місце вчинення злочину», а також питання, що стосуються визначення меж огляду.

Як зазначає К.О. Чаплинський, тактика огляду місця події має певні особливості, які залежать від конкретної слідчої ситуації або від того, що оглядається: місце вчинення злочинів чи місце події (приміщення або транспортний засіб, відкіль здійснювалось керування злочинною діяльністю групи; місця спостереження за потерпілим).

Лідери ОГ чи ЗО можуть здійснювати загальне керівництво діями групи як безпосередньо, так і опосередковано. У першій ситуації лідер безпосередньо присутній на місці події і використовує приміщення, транспортні засоби тощо. Тому необхідно ретельно оглянути ділянку місцевості, на якій учинено злочин, з метою виявлення слідів перебування там лідера групи [268, с. 76-77].

Як зазначає С.П. Мельниченко, встановлення меж території (місцевості), яку необхідно оглянути, повинно здійснюватися таким чином, щоб охопити всю місцевість, на якій можуть бути виявлені сліди або предмети, що можуть мати доказове значення. Це є основоположним

принципом огляду місця події, дотримання якого забезпечує виконання завдань не лише досліджуваної слідчої (розшукової) дії, але й кримінального провадження в цілому (ст. 2 КПК України) [170]. У криміналістичній літературі неодноразово зазначається, що не слід побоюватись розширення меж огляду, оскільки нерідко саме на ділянках, віддалених від місця події, вдається виявити цінні для розслідування докази: встановити, звідки прибули злочинці, скільки їх було та інше [154, с. 172-174; 197, с. 52].

Зазначимо, що це питання має важливе практичне значення на першочерговому етапі розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями у випадку виникнення 3-ї слідчої ситуації (встановлено Інтернет-ресурси, які займаються незаконною діяльністю, що пов'язана із продажем вогнепальної зброї) [див. підрозділ 2.2].

У цьому випадку існують певні особливості, які повинні враховувати слідчі та працівники оперативних підрозділів під час проведення огляду, зокрема:

а) сліди злочинної діяльності лідера та інших членів злочинного об'єднання, що займаються незаконним поводженням з вогнепальною зброєю, можуть мати вигляд так званих «енергозалежних даних», тобто цифрових даних, щодо яких існує дуже висока ймовірність, що у короткий проміжок часу вони будуть видалені, перезаписані або змінені внаслідок людського або автоматичного втручання;

б) «енергозалежні дані» можуть знаходитися у різних країнах (наприклад, інформація розміщена на сервері, розташованому в іншій країні або на кількох серверах);

в) лідер може здійснювати керівництво злочинним об'єднанням дистанційно, перебуваючи поза межами держави, як й інші члени ОГ чи ЗО можуть перебувати поза межами країни, але не в тій, де знаходиться організатор, а всі фізичні переміщення вогнепальної зброї на території України здійснюються підставними особами – «мулами», які отримують

вказівки через мережу Інтернет чи за допомогою засобів комп'ютерної техніки з функцією телефону;

г) отримання доходів відбувається у безконтактний спосіб за допомогою електронних систем грошових переказів (наприклад, «Western Union», «Contac», «Unistream», «Анелік», «Золота корона» та ін.), як визнаних у нашій країні грошей (валют), так й інших [240].

У зв'язку з викладеним вважаємо, що саме у цій слідчій ситуації поняття «місце події» має абстрактний вираз. Разом з цим місцем проведення огляду, метою якого є пошук і вилучення комп'ютерних даних в режимі реального часу, може бути кабінет слідчого чи оперативного працівника.

У зв'язку з цим перелік об'єктів огляду при розслідуванні даних злочинів, запропонований С.Г. Павликовим (а саме: 1) вогнепальна зброя, її частини та механізми, боєприпаси; 2) місце події – ділянка місцевості або приміщення, в межах якого виявлено сліди і об'єкти, пов'язані з досліджуваними злочинами; 3) місцевість і приміщення, які не є місцем події; 4) супутні предмети (кобура, пристосування для прихованого носіння зброї тощо), устаткування і матеріали, використовувані для виготовлення вогнепальної зброї, боєприпасів; 5) документи (справжні та підроблені), що дають право носіння, зберігання, експонування предметів, вилучених з вільного цивільного обігу; 6) інші об'єкти (транспортні засоби, річкові судна тощо) [190]), має бути доповнений засобами комп'ютерної техніки.

Поряд з цим слід зазначити, що пошук і вилучення комп'ютерних даних в режимі реального часу викликає чимало процесуальних запитань.

Один з прикладів нормативно-правового закріплення нових можливостей при розслідуванні кіберзлочинів правоохоронними органами інших країн є законодавство Федеративної Республіки Німеччини. Так, у 2008 році Конституційний суд ФРН своїм рішенням дозволив проведення таємних онлайн-обшуків персональних комп'ютерів підозрюваних у разі суворого дотримання низки умов. Для здійснення прихованого проникнення може бути використано спеціальне програмне забезпечення, наприклад,

Bberwachungs-software (програмне забезпечення для моніторингу).

Важливим аспектом прихованого проникнення до інформаційно-технічної системи є те, що про здійснення цього заходу згідно з § 20w Закону «Про федеральне управління кримінальної поліції та співробітництво федерації і земель за кримінальними справами» необхідно повідомити осіб, щодо яких він проводився. Допоміжну функцію у процесі проведення оперативно-розшукових заходів шляхом використання кіберпростору у ФРН виконують інформаційні системи спеціальних служб NADIS (Nachrichtendienstliches Informationssystem) та поліції INPOL [161].

У вітчизняному кримінально-процесуальному законодавстві така негласна слідча (розшукова) дія регламентується статтею 264 КПК України «Зняття інформації з електронних інформаційних систем» [138].

Відповідно до ст. 256 КПК України результати зняття інформації з електронних інформаційних систем можуть використовуватися в доказуванні на тих самих підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування [138].

На перший погляд здається, що процедура досить детально прописана, її проведення та використання результатів не повинно викликати труднощів. Разом з тим під час даної процедури в окремих випадках може бути застосоване програмне забезпечення, яке за усіма ознаками відноситься до шкідливого, оскільки фактично призначене для несанкціонованого користувачем (підозрюваним) втручання в роботу його електронно-обчислювальної машини (комп'ютера). Застосування такого шкідливого програмного забезпечення у правоохоронних цілях на даний час вітчизняним законодавством не врегульовано. Отже, законність застосування компетентними органами зазначеного програмного забезпечення можна піддати сумніву.

Другою проблемою є те, що цифрова інформація може бути відносно легко сфальсифікована, не залишаючи при цьому слідів фальсифікації [193, с. 147-148].

Отже, на підставі узагальнення слідчої практики доведено, що під час огляду необхідно виявляти і вилучати:

- 1) вогнепальну зброю та її частини – 98 %;
- 2) кулі й гільзи – 89 %;
- 3) об'єкти, які містять на собі сліди ушкоджень чи перебування зброї (порохові частинки, збройове мастило, уламки або частки стін, стель, дверей, дерев, пакувальні матеріали та ін.) – 58 %;
- 4) документи справжні та зі слідами підробки (реєстрації підприємств, посвідчення на право носіння зброї, накладні, відкриття банківських рахунків, гроші, банківські картки) – 43 %;
- 5) дистанційно керовані пристрої (квадрокоптери, плаваючі засоби) – 12 %;
- 6) засоби ремонту та переустаткування – 24 %;
- 7) макети вогнепальної зброї – 7 %;
- 8) спеціальний одяг – 4 %;
- 9) сліди відображень – 42 %;
- 10) біологічні сліди – 57 %;
- 11) засоби комп'ютерної техніки – 37 % та ін. [240; Додаток В].

Враховуючи зазначене, необхідно дотримуватися таких рекомендацій з організації і тактики проведення огляду у цій слідчій ситуації.

З огляду на важливість отримання волатильних або енергозалежних даних розглянемо цей процес більш детально. Якщо на місці огляду виявлено включені засоби комп'ютерної техніки, то необхідно провести вилучення даних в режимі реального часу. Раніше в такій ситуації радили «витягнути шнур живлення із розетки», але вимикання живлення може призвести до втрати цінних для розслідування енергозалежних (волатильних) даних, розірвання віддалених з'єднань, блокування тимчасово розшифрованих і відкритих файлів, тому доцільно проводити збір даних в режимі реального часу.

Оскільки імовірність зміни і навіть перезапису джерел доказів є дуже

високою, то спеціаліст з криміналістичного аналізу «живих» даних або слідчий повинні мати:

- достатній рівень технічних знань і умінь;
- знання і досвід правильного застосування алгоритмів пошуку і вилучення із мінімальним впливом на систему;
- спеціальний набір перевірених криміналістичних інструментів.

В енергозалежній пам'яті можуть знаходитися такі дані: процеси, що виконуються; сервіси, які запущені; системна інформація; дані про користувачів, які знаходяться в системі; логічні порти, що відкриті і прослуховуються; кеш ARP (протокол визначення адреси); кеш DNS (доменна система імен); інформація про додатки, що автоматично запускаються; інформація з реєстру, яка не записана на диск; небережені документи; бінарні процеси і сервіси, в тому числі шкідливі програми, які зберігаються тільки в пам'яті.

Для збереження енергозалежних даних слідчому (спеціалісту) потрібно: визначити, вилучити, описати і сфотографувати кожен пристрій, що містить енергозалежні дані; ізолювати підозрюваних та інших сторонніх осіб від засобів комп'ютерної техніки і не допустити, щоб вони змінили або знищили докази; спостерігати за складовими ЗКТ і запобігати будь-якій автоматичній зміні або знищенню доказів [52].

В інших слідчих ситуаціях місце події, а тому і його огляд, має більш конкретизоване значення. Опитані респонденти зазначають, що у даних категоріях кримінальних проваджень обов'язково повинні бути оглянуті найбільш значущі вузлові місця, зокрема:

- а) транспортні засоби, таємні тунелі, в яких переміщувалась вогнепальна зброя (89 %);
- б) місце розташування комп'ютерної техніки (місце Інтернет-користувача) – 69 %;
- в) місце виявлення вогнепальної зброї (100 %);
- г) місце зберігання при виявленні недостачі вогнепальної зброї

(100 %);

д) місце, затримання осіб із вогнепальною зброєю (98 %);

е) місце «закладки» вогнепальної зброї при огляді за фактом збуту (78 %);

ж) місце схованки вогнепальної зброї (покинуті об'єкти, відкрита місцевість) – 100 % дистанційно керовані пристрої [Додаток В].

Прибувши на місце події, слідчий повинен здійснити такі дії: вжити заходів щодо охорони місця події, надати допомогу потерпілим (у разі заволодіння вогнепальною зброєю або інсценування останнього), скласти план огляду; перевірити зміни, що відбулися на місці події до його прибуття; визначитися з колом учасників огляду і провести інструктаж; встановити особу потерпілого (у разі викрадення зброї із застосуванням насильства) або свідків і за необхідності опитати їх, дати завдання оперативним працівникам щодо встановлення зазначених осіб; отримати оперативну інформацію для висунення слідчих і розшукових версій; видалити з місця події сторонніх осіб, які не пов'язані з проведенням огляду; забезпечити збереження речових доказів та охорону обстановки місця події; організувати переслідування злочинців за «гарячими» слідами; оповістити територіальні органи про характер злочину та прикмети злочинців; організувати спостереження у місцях можливої появи членів злочинного об'єднання; використовувати (за необхідності) ЗМІ [128].

Вивчення матеріалів кримінальних проваджень дозволило визначити помилки, яких припускаються слідчі під час проведення огляду:

- неповний опис обстановки місця події (32 %);

- неповне зазначення виявлених слідів злочину (19 %);

- відсутність єдиного керівництва оглядом (29 %);

- несвоєчасне (62 %) і поверхневе (43 %) проведення огляду;

- проведення огляду неповним складом СОГ – відсутність кінолога зі службовим собакою, вибухотехніка, спеціаліста та ін. (33 %);

- відсутність науково-технічних засобів (35 %);

- відсутність додатків до протоколу (відеозаписів, фотографій) – 4 %;
- часткове або неповне проведення опитування свідків, потерпілих (25 %) [Додаток Б].

Одразу після підготовчих дій розпочинається безпосередній огляд місця події, під час якого діяльність слідчого набуває дослідницького характеру.

Насамперед, слід зазначити, що при огляді вогнепальної зброї її частин та механізмів у першу чергу виявляються традиційні сліди (відбитки пальців, сліди крові, мікрОВОлокна, мікрочастинки іншої речовини).

На місці події визначається калібр, система, модель, зразок. Огляд вогнепальної зброї, її частин та механізмів здійснюється з дотриманням правил безпеки. Необхідно встановити, чи заряджена зброя, зведений чи курок (ударник, затвор), ударно-спусковий механізм на запобіжнику. Звертають увагу на особливості її конструкції і зовнішній стан механізмів. Вимірюють довжину, висоту (пістолетів і револьверів), діаметр каналу ствола та патронника. Особливе значення мають заводські маркувальні позначення і клейма. На нарізну зброю зазвичай наносяться: державні збройові знаки – емблеми країни-виробника; емблеми фірми-виробника; емблеми заводу-виробника; тексти різного змісту – найменування фірми або заводу-виробника, країни, в якій виготовлено зброю, його номер і рік випуску, калібр [78].

Важливою складовою робочого етапу будь-якої слідчої (розшукової) дії і, зокрема, огляду місця події є використання тактичних прийомів. Так, В.П. Бахін, І.В. Гора і П.В. Цимбал під тактичним прийомом розглядають «...найбільш раціональний спосіб дій або найбільш доцільну лінію поведінки слідчого в процесі збирання, дослідження та використання доказової інформації» [14].

Загалом будь-яке місце події, яке не має конкретного об'єкта огляду, слід проводити *концентричним методом*, за винятком випадків, коли оглядається велика площа місцевості, огляд ведеться по спіралі від периферії

до центра місця події, під яким, зазвичай, розуміється найважливіший об'єкт (труп, зламаний сейф тощо) або умовне місце. У цьому випадку слід застосовувати *фронтальний метод*, який становить собою лінійний огляд площ від одного з кордонів, прийнятого за вихідний, до іншого. Поряд з цим нерідко бувають випадки виявлення підозрілих об'єктів (вогнепальної зброї, її частин чи механізмів, бойових припасів), які залишені чи приховані фігурантами злочинного об'єднання. Наприклад, як зазначає С.П. Мельниченко, нерідко трапляються слідчі ситуації, коли виявлено незаконне переміщення вогнепальної зброї з використанням транспортного засобу або поштових відправлень, або інших заборонених предметів чи речей, чи місць схованки таких предметів (у тому числі у транспортних засобах) [170, с. 118-122]. У цьому разі доцільно використовувати *ексцентричний метод* дослідження.

Слід зауважити на високому технічному забезпеченні злочинних об'єднань, які вчинюють незаконне поводження з вогнепальною зброєю. Непоодинокими є випадки, коли кур'єра під час незаконного переміщення вогнепальної зброї немає, і заборонений «вантаж» переміщується без спостерігача. У цьому випадку злочинці оснащують місця-схованки своєрідними «маячками», «пломбами» та дистанційними електронними передавачами, які свідчать або попереджають співучасників про відкриття чи доступ до місця схованки вогнепальної зброї сторонніх осіб. У цьому випадку перед слідчим постають такі завдання: а) прийняття рішення про зупинення проведення подальших дій, які здійснюються у «класичному» варіанті проведення огляду з метою запобігання можливості надходження інформації до членів ЗУ про виявлення правоохоронними органами схованки вогнепальної зброї, яка переміщується; б) прийняття рішення про необхідність організації засідки або проведення однієї чи кількох СРД і НСРД одночасно: контрольованого постачання; спеціального слідчого експерименту; імітування обстановки злочину; оперативної закупки [170, с. 122].

Встановлення меж території (місцевості), яку необхідно оглянути, повинно здійснюватися таким чином, щоб охопити усю місцевість, на якій можуть бути виявлені сліди або предмети, що можуть мати доказове значення. Як показує слідчо-оперативна практика, ефективне застосування розшукових собак за «гарячими» слідами сприяє розкриттю близько 48 % злочинів [206, с. 1].

Незалучення до проведення огляду оперативних працівників, як правило, призводить до того, що не відпрацьовуються особи, які проживають у безпосередній близькості від місця події, не встановлюється наявність камер відеоспостереження, допити проводяться поверхнево [148], несвоєчасно отримується моніторинг мобільних телефонів, які працювали за маршрутами переміщення вогнепальної зброї, а так само роздруківка розмов з мобільних телефонів осіб, причетних до злочину.

Відсутність спеціаліста-криміналіста під час огляду призводить до того, що не виявляються та не вилучаються об'єкти, які в подальшому могли б бути визнані речовими доказами та щодо яких є необхідність призначення судових експертиз. Крім того, несвоєчасне вилучення таких об'єктів у ході повторного огляду місця події та несвоєчасне призначення необхідних судових й криміналістичних експертиз щодо вилучених об'єктів призводить до втрати слідів на цих об'єктах та унеможливорює їх використання у подальшому як доказів [94].

Дослідження, що проводять спеціалісти на місці події, зумовлюються рядом специфічних особливостей, серед яких необхідність дослідження всіх слідів пострілу, в тому числі і на непереносних предметах; всієї оточуючої обстановки як необхідної сторони події; самої події за її моделлю на місці події; проведення дослідження в стислий термін; наочність як у відношенні самої експертизи, так і її первинних результатів. Експертні дослідження на місці злочину чи події необхідно проводити в таких випадках: коли для вирішення питань, поставлених експерту, важливо досліджувати не тільки окремі речові докази – вогнепальну зброю, предмети зі слідами пострілу, але

і саму обстановку місця здійснення пострілів – рельєф місцевості, розміри й особливості приміщення, його стін, стелі, підлоги, меблі в кімнаті тощо; якщо для здійснення дослідження необхідно вивчити взаємозв'язок між слідами пострілу на різних предметах; коли речові докази зі слідами пострілу не можуть бути доставлені з місця злочину через їхню громіздкість, небезпеку псування слідів при транспортуванні [181].

Огляд трупа слідчим, прокурором проводиться за обов'язкової участі судово-медичного експерта (лікаря), якщо вчасно неможливо залучити судово-медичного експерта. Після огляду труп підлягає обов'язковому направленню для проведення судово-медичної експертизи для встановлення причини смерті [132, с. 326].

Згідно з п. 2.9 наказу Генерального прокурора України від 19.12.2012 № 4 на керівників органів прокуратури покладено обов'язок виїжджати на місце події за фактами кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки, терористичних актів, бандитизму, катастроф, аварій, вибухів, пожеж та інших подій, унаслідок яких заподіяно значну матеріальну шкоду або сталася загибель людей, умисних вбивств, учинених за обтяжуючих обставин і в умовах неочевидності, кримінальних правопорушень, вчинених ОГ та ЗО, службовими особами, які займають особливо відповідальне становище, народними депутатами України, суддями, керівниками правоохоронних органів і вчинених проти них, особливо тяжких злочинів, вчинених іноземцями і проти них, а також стосовно журналістів у разі перешкоджання їхній законній професійній діяльності, інших кримінальних правопорушень, які набули в суспільстві широкого резонансу, забезпечивши якісне проведення огляду, організацію невідкладних першочергових СРД і НСРД [204]. Крім того, згідно зі ст. 239 КПК така СРД, як огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією, здійснюється виключно за постановою прокурора, виконання якої покладається на службових осіб органів місцевого самоврядування.

Слід зазначити, що мають певні особливості проведення оглядів у зоні

АТО. Відповідно до ч. 6 ст. 15 Закону України від 20.03.2003, № 638 «Про боротьбу з тероризмом» у районі проведення АТО посадовим особам, залученим до операції, надається право здійснювати в районі проведення АТО особистий догляд громадян, огляд речей, що при них знаходяться, транспортних засобів та речей, які ними перевозяться; затримувати осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення; входити (проникати) в жилі та інші приміщення, на земельні ділянки, що належать громадянам, під час припинення терористичного акту та при переслідуванні осіб, які підозрюються у вчиненні такого акту [200; 10, с. 36].

Учасниками злочинних об'єднань, які вчинюють незаконне поводження з вогнепальною зброєю, можуть бути і представники громадських організацій під прикриттям «дорожнього контролю», «самооборони», «волонтерів», а також особи, які користуються правом дипломатичної недоторканності. У зв'язку з цим певні особливості можуть бути при огляді документів. Огляд іноземних документів може бути пов'язаний з певними складнощами, зумовленими мовою їх заповнення, адже, крім поширених в Україні мов (російської, англійської), вони можуть бути заповнені й мовами, які є менш уживаними, наприклад китайською, арабською тощо. У таких випадках огляд документів слід проводити за участю перекладача. Також, враховуючи необізнаність слідчого щодо особливостей оформлення закордонних документів та їх відповідності офіційним зразкам, доцільним є залучення фахівців ДПС України, які мають навички огляду таких документів [141, с. 17].

Необхідно зазначити, що при розслідуванні незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчинюється злочинним об'єднанням, огляд доцільно поєднувати з комплексом оперативно-розшукових заходів.

Обшук. Особливе місце під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчинюється злочинними об'єднаннями, посідає обшук, що потребує ретельної підготовки, правильного визначення предметів пошуку, а також правильного вибору тактичних прийомів. Невірно обрані та

здійснені організаційно-тактичні заходи під час розслідування злочинної діяльності ОГ чи ЗО, на відміну від інших злочинів, можуть позначитися відсутністю результативності проведення цієї СРД (або невизнання доказів у суді) як стосовно наявності обов'язкових ознак ОГ чи ЗО, які визначені законодавством, так і доведення вини їх учасників у вчиненні незаконного поводження з вогнепальною зброєю.

На відміну від інших СРД, обшук має такі особливості: конкретизованість об'єктів пошуку, належність об'єктів пошуку членам злочинних об'єднань та примусовий характер обстеження [268, с. 115]. Примусовий характер полягає у тому, що обшук може бути здійснено без згоди обшукуваної особи. Під час обшуку слідчий має право відчиняти зачинені приміщення і сховища, якщо власник відмовляється це зробити сам. Здійснення обшуку пов'язане із вторгненням у сферу особистих інтересів особи, а також із певним обмеженням конституційних прав громадян на недоторканність особи та житла і тому потребує суворого дотримання регламентованого законом порядку проведення цієї СРД. Пошуковий характер полягає у тому, що насамперед ця СРД спрямована на відшукування матеріалізованої інформації, яка стосується події злочину та має значення для повного, всебічного і об'єктивного розслідування справи. Особливість обшуку полягає у тому, що слідчий не має вичерпної інформації про об'єкт пошуку та його місцезнаходження. Зазвичай об'єкт пошуку слідчому конкретно невідомий, він має про нього загальне уявлення, однак його місце приблизно є відомим [209, с. 77].

Загальна тактика проведення обшуку достатньо висвітлена у криміналістичній літературі [2; 15; 70; 77; 115; 218].

Однак організаційно-тактичні особливості проведення обшуків під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчинюється злочинними об'єднаннями, вимагають урахування сучасної структури останніх, їхніх можливостей, що можуть бути використані для протидії розслідуванню (наявність корумпованих зв'язків, використання ЗМІ,

дипломатичних представництв тощо, статусу банків, де у скриньках можуть зберігатися речі, документи, що мають доказове значення у справі, електронні докази), характеру злочинного посягання та ін.

Так, відповідно до ст. 234 КПК обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя злочину або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб [138]. Узагальнення матеріалів кримінальних проваджень дало змогу визначити, що обшуки проводяться за місцем проживання (79 %) та роботи (11 %) підозрюваних і членів їх сімей (12 %) [237; Додаток Б].

Вивчення поглядів та думок учених дозволяє дійти висновку, що умовно в організаційно-тактичних заходах під час проведення цієї СРД можна виокремити кілька стадій: 1) підготовчу; 2) основну (робочу): а) попередній етап, б) оглядовий етап, в) детальний етап [132, с. 343-346; 268, с. 119, 128]; 3) завершальну (фіксація результатів обшуку) [232, с. 13].

Важливе місце в тактиці обшуку посідають організаційно-підготовчі заходи до його проведення. Незалежно від невідкладності обшуків підготовка до їх проведення є обов'язковою умовою. Ретельна та всебічна підготовка дозволяє якісно та ефективно проводити дану СРД [268, с. 135].

Узагальнення наукової літератури дозволяє стверджувати, що підготовчі заходи до проведення обшуку складаються з таких елементів: 1) вивчення матеріалів провадження; 2) збирання орієнтуючої інформації про особу злочинця, а також членів його сім'ї, родичів та знайомих; усі епізоди злочинної діяльності; місця обшуків; знаряддя (засоби) злочину та предмети, що здобуті злочинним шляхом; 3) аналіз і оцінка зібраної інформації та слідчої ситуації, що склалася на певному етапі розслідування, до ухвалення рішення про обшук; 4) ухвалення рішення про проведення обшуку; 5) планування і визначення часу обшуку; 6) створення оптимальних умов для проведення СРД; 7) підготовка необхідних технічних і транспортних засобів; 8) вирішення питання про застосування службово-розшукового собаки;

9) добір необхідних учасників обшуку; 10) визначення способу фіксації ходу та результатів обшуку; 11) розробка заходів, що передбачають дії учасників обшуку у випадках виникнення непередбачуваних ситуацій; 12) забезпечення безпеки учасників СРД; 13) складання плану обшуку; 14) проведення інструктажу з усіма учасниками СРД [267, с. 339].

Отже, при підготовці до обшуку на підставі вивчених матеріалів проваджень потрібно скласти план обшуку, зазначивши в ньому такі елементи: а) що потрібно шукати; б) у кого шукати; в) де шукати; г) час обшуку; д) хто братиме участь у проведенні обшуку; є) які технічні засоби необхідно використовувати [132, с. 343].

Однією з особливостей на підготовчому етапі обшуку у членів злочинного об'єднання є збирання орієнтуючої інформації про особу злочинця, а також членів його сім'ї, родичів та знайомих. Так, на думку Л.Я. Драпкина, ці відомості допоможуть орієнтуватися в обсязі роботи та визначити склад СОГ, що здійснюватиме обшук [73]. Такої ж думки дотримується і більшість науковців. Так, Є.В. Пряхін указує, що особливо важливою з огляду на це є інформація про зв'язки обшукуваного: з ким він товаришує, хто до нього ходить, до кого він ходить, з ким і де проводить вільний час, яке має хобі, чим займається. Всі ці відомості повинні бути використані для побудови версій про те, де, в кого, в якому місці можуть знаходитись шукані об'єкти, які й де можуть бути обладнані схованки, хто може про них знати [209, с. 80]. Однак сьогодні це твердження, на нашу думку, є не зовсім повним. Відомості, про осіб, які проживають у володінні підозрюваного, мають не тільки орієнтуючий характер, що визначає обсяг роботи слідчого (визначення місць, де можуть переховуватись об'єкти пошуку), а й процесуальне значення, яке обумовлює організаційно-тактичні особливості підготовки до проведення цієї СРД.

Доволі часто члени злочинних об'єднань, що вчинюють незаконне поводження з вогнепальною зброєю, укладають легальні договори про оренду їхнього житла адвокатами, членами дипломатичного представництва

чи одним із членів сім'ї останніх, які користуються правом дипломатичної недоторканності. Крім того, слід зважати і на ті обставини, що деякі адвокати фінансуються злочинними структурами, шляхом підкупу і шантажу втягуються в їхню діяльність і часто виходять за рамки закону при здійсненні захисту підозрюваних.

Зазначимо, що у ч. 2 ст. 233 КПК визначається, що під житлом особи розуміється будь-яке приміщення, яке знаходиться у постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від його призначення і правового статусу, та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, а також всі складові частини такого приміщення [138].

Враховуючи те, що договір оренди є формальним підтвердженням тимчасового проживання зазначених осіб у житлі, яке належить фігуранту злочинного об'єднання, на житло у цьому випадку поширюються вимоги процесуальних норм щодо проведення обшуку стосовно цих осіб.

Так, відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI проведення стосовно адвоката оперативно-розшукових заходів чи СРД, що можуть проводитися виключно з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора, його заступників, прокурора Автономної Республіки Крим, області, м. Києва та м. Севастополя [278]. Тобто клопотання про обшук у тимчасовому житлі адвоката може подавати лише: Генеральний прокурор, заступники Генерального прокурора, прокурор Автономної Республіки Крим, прокурор області, прокурор міста Києва, прокурор міста Севастополя.

Проведення огляду, обшуку, інших СРД у приміщеннях, які займають дипломатичні представництва, у приміщеннях, де проживають члени дипломатичного представництва та їхні сім'ї, що користуються правом дипломатичної недоторканності, а також огляду, обшуку належних їм транспортних засобів потребує не лише дотримання обов'язкових процесуальних умов, а й дозволяється лише за згодою відповідного

дипломатичного представника. Про таку згоду роблять запит через МЗС України (згідно з п. 6 Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні [274]). Як свідчить слідча практика, при підготовці до обшуків збирання орієнтуючої інформації про особу злочинця, членів його сім'ї та знайомих, коло оточення, а також про об'єкт обшуку відбувається не в повному обсязі (27 %), більше того, досить часто такою підготовчою дією взагалі нехтують.

Аналіз статистичних даних узагальнення судової практики розгляду слідчими суддями Київського районного суду м. Одеси відповідних клопотань про надання дозволу на проведення обшуку 2015 року свідчить, що у більшості випадків клопотання про надання дозволу на проведення обшуку житла чи іншого володіння особи задовольнялись у 69,5 %. Наведене співвідношення (69,5% проти 31,5 %) демонструє наявність фактів необґрунтованого та безпідставного звернення органів досудового розслідування з відповідними клопотаннями [30, с. 93-94].

У разі якщо за об'єктивних обставин (відсутність інформації про інших осіб, які тимчасово проживають або орендують приміщення) клопотання буде задоволено і слідчий суддя винесе ухвалу на проведення обшуку, реалізувати основну стадію проведення обшуку досить складно через формальні підстави. Тобто ухвала слідчого судді на проведення обшуку розцінюється як винесена із порушенням законодавства, а саме: розглянута на основі клопотання не уповноваженою на те особою.

Така ситуація обумовлює настання негативних наслідків. Перший пов'язаний з відсутністю законних підстав на проведення обшуку. У цьому випадку слідчий, прокурор або оперативний працівник, що діє за їх дорученням у порядку ст. 41 КПК, можуть бути притягнуті до відповідальності за ст. 162 КК «Порушення недоторканності житла чи іншого володіння громадян» [101]. Тобто встановлено караність за дії, пов'язані з незаконним проникненням до житла чи до іншого володіння особи, незаконним проведенням у них огляду чи обшуку, а також інші дії, що

порушують недоторканність житла громадян [30, с. 91]. Щодо другого, то у разі якщо слідчий все ж таки реалізує основний етап проведення обшуку, то доказового значення фіксація ходу і результатів обшуку під час розгляду справи у суді не матиме, що надасть можливості членам злочинного об'єднання уникнути відповідальності. Така ситуація може виникнути, якщо слідчий, прокурор використають можливість проведення обшуку, передбачену ч. 4 ст. 236 КПК, за відсутності осіб у житлі чи іншому володінні особи. У такому разі копія ухвали повинна бути залишена на видному місці у житлі чи іншому володінні особи [58]. Надання володільцю копії ухвали як гарантії забезпечення прав і свобод останнього покладено на слідчого, прокурора. При цьому слідчий, прокурор зобов'язані забезпечити неможливість доступу сторонніх осіб до житла чи іншого володіння, в якому проведено обшук [273, с. 12], а також забезпечити схоронність майна, що знаходиться у житлі чи іншому володінні особи [219, с. 304]. Третім негативним наслідком може бути втрата такого необхідного тактичного моменту, як раптовість. Як зазначає М.Й. Кулик, для виявлення можливості приховати від слідства, знищити, фальсифікувати документи, що мають доказове значення, обшуки слід проводити раптово, одночасно у всіх співучасників кількома групами відповідно до плану СРД [143, с. 187]. Слідчий, прокурор при отриманні від адвоката відповідного підтвердження про оренду останнім житла чи приміщення, змушений ініціювати підготовку відповідного клопотання уповноваженою на те особою, однак злочинці зможуть здійснити заходи для переховування шуканих об'єктів за адресою, де проводиться обшук. Крім того, така ситуація може виникнути і під час проведення одночасних обшуків за іншими адресами. Саме тому тактичні прийоми обшуку мають удосконалюватися та трансформуватися.

У зв'язку з цим важливим є і здійснення іншого підготовчого заходу – планування й визначення часу проведення обшуку. Результати узагальнення даних опитаних респондентів (79%) надають змогу висновувати, що обшуки доцільно проводити у житлових приміщеннях членів злочинного об'єднання

із залученням останніх [Додаток Б]. Вирішуючи питання про час обшуку, потрібно виходити з отриманих відомостей про особу, у якої належить провести обшук, її спосіб життя, розпорядок дня. Як правило, обшук повинен проводитися негайно, як тільки в ньому виникне необхідність. Основна вимога до майбутнього обшуку – це його раптовість, від якої часто залежить його успіх [237].

При цьому раптовість дій, пов'язаних із пошуком об'єктів, що підлягають відшукуванню, необхідно поєднувати із раптовою та несподіваною для обшукуваного постановкою запитань, зокрема тих, що пов'язані із отриманням відомостей про «логіни» та «паролі», які використовували фігуранти злочинного об'єднання для створення і користування Інтернет-ресурсами з метою незаконного продажу чи купівлі вогнепальної зброї.

Однак слід пам'ятати, що закон зобов'язує проводити обшук вдень, крім випадків, які не терплять зволікання. Практика показує, що проведення обшуку в ранкові години має перевагу в тому розумінні, що учасники обшуку проводять його зі свіжими силами [26, с. 176-178].

Проведення обшуку може характеризуватися як конфліктністю, так і безконфліктністю ситуації, хоча і конфліктність, і безконфліктність СРД є її загальними характеристиками, які не дозволяють заздалегідь обрати потрібну тактику, ті чи інші тактичні прийоми, їхні системи [71, с. 106]. Відповідно, останнім часом конфліктність ситуації під час проведення обшуку пов'язана із залученням захисника до проведення цієї дії згідно з положенням ч. 1 ст. 236 КПК. Це відбувається тому, що особа, житло якої обшукується, незалежно від того, є вона у процесуальному статусі підозрюваного чи свідка, вимагає забезпечення їй права на захист. У такій ситуації, враховуючи інтереси слідства, видається доцільним не зупиняти розпочату СРД, а вжити заходів для забезпечення присутності захисника. Специфічність і складність положення ч. 1 ст. 236 КПК полягає у його подвійній взаємовиключній правовій природі: примусовість СРД та принцип забезпечення права на

захист. Сьогодні мають місце випадки, коли присутні під час обшуку захисники відмовляються виконувати законні вимоги слідчого, мотивуючи це тим, що вони здійснюють реалізацію їхнього обов'язку шляхом надання правових консультацій особі, яка їх запросила, через це вони здійснюють телефонні дзвінки, оглядають вилучені слідчим прокурором речові докази тощо. Як наслідок суперечливого за призначенням положення ч. 1 ст. 236 КПК знижується, а в деяких випадках не досягається не лише мета обшуку, а й відбувається недотримання права на захист, штучне створення умов для протистояння сторін захисту й обвинувачення, що не сприяє встановленню дійсних обставин кримінального правопорушення [112, с. 123].

Одним із питань, які необхідно вирішити при підготовці до проведення обшуку, є визначення об'єктів, що підлягають відшукуванню. Так, С.Ф. Здоровко зазначає, що у справах про убивства, які вчинюються злочинними об'єднаннями, до об'єктів пошуку можуть належати: вогнепальна або холодна зброя; труп або його частини; речі і цінності, здобуті злочинним шляхом; предмети, вилучені із законного обігу; живі особи; різного роду чернетки, які свідчать про злочинні наміри групи, зокрема про підготовку на замах вбивства; фотографії, де певні особи зафіксовані у групі з іншими особами; інформація, яка міститься у персональних комп'ютерах або на магнітних носіях [88, с. 102-104].

До об'єктів, що підлягають відшукуванню у справах про незаконне переміщення вогнепальної зброї, С. М. Мельниченко відносить: 1) вогнепальну зброю, окремі її частини, заготовки окремих деталей, технічні засоби й вироби, що стосуються вогнепальної зброї; 2) предмети, які містять сліди злочинних дій або сліди злочинця; 3) боєприпаси, патрони; 4) інструменти й різні матеріали, які використовуються для виготовлення окремих деталей зброї; 5) предмети, речі, в яких зберігалася зброя або боєприпаси [170, с. 140].

Тобто можна стверджувати, що залежно від характеру злочинної діяльності в ході обшуку можуть бути виявлені знаряддя злочину, предмети,

вилучені з цивільного обороту, речі та предмети, що зберегли на собі сліди злочину, гроші, банківські документи, цінні папери, а також щоденникові записи, фотознімки, відеоплівки, записні книжки, «чорна бухгалтерія», а також інформація, що міститься у комп'ютерах [217, с. 150-151] та на інших магнітних носіях інформації.

Крім того, сьогодні одним з популярних і надійних місць зберігання інформації є Інтернет-продукти, що прилаштовані для збереження інформації в «облаку», наприклад: «Dropbox», «e-Disk», «Google Drive», «iCloud», «Microsoft SkyDrive», «Яндекс.Диск» та ін. У зв'язку з цим під час проведення обшуків необхідно залучати відповідних фахівців [237].

Узагальнюючи результати вивчення кримінальних проваджень, а також опитування думок практичних працівників, можна дійти висновку, що до основних об'єктів, які підлягають виявленню і вилученню під час проведення обшуку у справах про незаконне поводження з вогнепальною зброєю, які вчинюються злочинними об'єднаннями, відносяться:

- вогнепальна зброя та її частини, макети чи окремі деталі (97 %);
- інструменти, технічна документація та станкове обладнання, що застосовуються для виготовлення деталей зброї (51 %);
- речі та предмети, які містять сліди зберігання чи застосування зброї, або сліди злочинних дій (24 %);
- гільзи, боєприпаси, патрони, порох-капсулі (78 %);
- комп'ютерна техніка (у тому числі інформація в електронному вигляді) (16 %);
- засоби телефонного зв'язку (SIM-картки) – 21 % [237; Додаток Б].

Аналізуючи тактику проведення спеціальних операцій, які проводяться під час обшуку у членів ЗУ, зокрема «допущення обшуку з негативним результатом», С.М. Мельниченко визначив, що обшук може взагалі не мати пошукового характеру (пошук об'єктів), а бути виключно тактичним. Тому об'єкт пошуку під час проведення обшуку, який проводиться у складі тактичної операції «Допущення обшуку з негативним результатом», на

підготовчому етапі до його проведення може бути відсутнім («невизначеним») [170, с. 140]. Втім, на наш погляд, така думка є не досить обґрунтованою, оскільки у п. 7 ч. 3 ст. 234 КПК визначено, що клопотання на проведення обшуку повинно містити відомості про речі, документи або осіб, для виявлення яких проводиться обшук, так само як і ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи (п. 6 ч. 2 ст. 235 КПК). Тому можна стверджувати, що КПК обмежив можливість використання тактичного прийому (тактичної операції) «Допущення обшуку з негативним результатом».

Під час обшуку слідчому значну допомогу може надати спеціаліст. Така допомога полягає у: а) застосуванні пошукових приладів; б) виконанні доручень, що вимагають спеціальних навичок (водолаз); в) наданні консультацій з питань дотримання правил безпеки; г) наданні порад щодо вилучення знайдених предметів і порядку поводження з ними (при відборі медикаментів, вибухових речовин та інших об'єктів, їх фіксації, упакуванні та транспортуванні) [214; 143, с. 187]. Якщо треба здійснити значний обсяг роботи, то до участі в обшуку доцільно залучати кількох спеціалістів різних галузей, які, разом виконуючи свої обов'язки, доповнюватимуть один одного й водночас сприятимуть швидкому та повному розслідуванню [62]. У цьому контексті слід зазначити, що високу результативність надає залучення спеціалізованих пересувних лабораторій (криміналістичної, вибухотехнічної), експертної служби МВС України, про що свідчать результати анкетування практичних працівників (89 %) [Додаток Б].

Особливу увагу при здійсненні обшуку слід звертати на пошук схованок, де підозрюваний може зберігати об'єкти пошуку і які можуть мати значення для справи. Рекомендується обійти та оглянути всі приміщення, що підлягають обшуку, з метою встановлення приблизного обсягу пошукових дій, висунення пошукових версій, вирізнення найвірогідніших місць зберігання об'єктів чи облаштування схованки, розподілу ділянок обшуку між членами групи. На оглядовій стадії слідчий з'ясовує, які приміщення

належать особисто обшукуваному і членам його сім'ї, чи наявні ключі від дверей. На цій стадії встановлюються можливі зв'язки між характером об'єкта пошуку і можливостями його приховування в конкретних умовах. У такому разі частина предметів обґрунтовано може бути вилучена з пошуку [209, с. 82]. У пошуках схованок необхідно оглянути простір під підлогою, в електрощитовій на сходовому майданчику, а також в інших місцях [26, с. 187]. Деякі об'єкти пошуку (викрадені транспортні засоби, вогнепальна зброя, вибухівка, наркотичні речовини, магнітні накопичувачі інформації), як правило, приховуються поза жилими приміщеннями: у господарських будівлях, гаражах, підвалах, складських та офісних приміщеннях, гаражних кооперативах тощо.

У разі проведення обшуку на відкритій території доцільно з'ясовувати характер місцевості, наявність будівель, рослинності, точне розташування ділянки, що обшукується, особливості ґрунту [26, с. 187-188].

Ефективність проведення обшуку у цьому випадку досягається шляхом використання фактору раптовості, що поєднується з паралельністю дій, тобто в усіх підозрюваних одночасно (груповий обшук). Результативність використання таких тактичних прийомів підтверджується думками опитаних респондентів 69 % [Додаток В].

Як правило, обшукувані члени злочинних угруповань «очікують» на обшук, готуються до нього, тому там, де проживають, вони або нічого не зберігають, або обладнують схованки у важкодоступних місцях, які зберігають у своїх знайомих, сусідів, родичів. Тайники обладнують у найнесподіваніших і важкодоступних місцях або, навпаки, на самому видному місці [192, с. 166-167].

Аналіз думок опитаних респондентів показав, що у ході проведення одночасних обшуків ефективним також є застосування таких тактичних прийомів, як постійний обмін інформацією між учасниками обшуку про виявлені предмети, способи приховування та прийоми виявлення (58 %), постійний зв'язок між окремими групами і штабом (19 %) [Додаток В].

З метою відшукування вогнепальної зброї при підготовці до проведення обшуку необхідно завчасно підготувати пошукові прилади (металошукачі, пошукові магніти тощо) [170, с. 142], службових собак, залучити спеціалістів.

При здійсненні обшуку спеціально виготовлених схованок, окремо розташованих гаражів, тунелів (один із входів яких інколи розташовується на території помешкання), офісів, складських приміщень, сараїв слід враховувати те, що нерідко злочинці встановлюють вибухові пастки. У зв'язку з цим важливим елементом підготовки до проведення обшуку за розглянутою категорією справ є необхідність забезпечення безпеки учасників цієї СРД [100, с. 189-190]. Досягнення цієї мети відбувається шляхом широкого використання можливостей слідчого та оперативних працівників. Окрему увагу слід звернути на завчасне проведення НСРД та ОРЗ (дозвіл на проведення яких отримується відповідно до положень КПК), у ході яких можна отримати відомості орієнтуючого характеру про місце розташування тайників (схованок), обладнання схованки сигнальними пристроями, он-лайн вебкамерами, технічними засобами знищення документів чи об'єктів пошуку, що мають доказовий характер.

Встановлено, що результативність обшуків за даними категоріями проваджень прямо залежить від ефективності здійснення таких НСРД:

– спостереження за особою (26 %), річчю (19 %) або місцем (17 %) – ст. 269 КПК України;

– зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж – ст. 263 КПК України («Київстар», «Vodafone», аналогові системи зв'язку) (24 %);

– зняття інформації з електронних інформаційних систем – ст. 264 КПК України – 33 %;

– контроль за вчиненням злочину – ст. 271 КПК України – у формі: оперативної закупки (27 %); контрольованої поставки (8 %); спеціального слідчого експерименту (4 %); імітування обстановки злочину (2 %) [237;

Додаток В].

Залучення підозрюваного до участі в обшуку доцільно застосовувати у випадку підозри на встановлення пасток, які спрацьовують від натягнутого дроту, вібровмикача, а також від інших датчиків, про що зазначають опитані респонденти (57 %). Цей прийом слід поєднувати із іншими – використання рефлексії членів злочинних об'єднань (35 %), спостереження за поведінкою осіб, які обшуковуються, та інших, які опинились у районі обшуку (59 %) [Додаток В].

Крім того, необхідно зіставляти інформацію обшукуваного із реально виявленими слідами, предметами, про що свідчать і результати опитування респондентів (31 %) [Додаток В].

Особливу увагу необхідно звертати на проведення обшуку у транспортних засобах. Якщо проведенню обшуку у членів злочинного об'єднання, що займається незаконним поводженням з вогнепальною зброєю, передувало проведення контрольованої поставки (ст. 271 КПК), часто об'єктами обшуку стають різні види транспорту: автомобілі, залізничний транспорт, плавзасоби тощо.

Транспортні засоби, порівняно з іншими об'єктами, в яких може проводитись обшук, наприклад приміщеннями, мають низку відмінностей: а) за призначенням – застосовуються для перевезення вантажів, пасажирів; б) за улаштуванням – складаються з каркасу і обшивки (за обшивкою пустоти); в) за особливостями користування – більшість часу перебування в дорозі; г) транспортні засоби є джерелами підвищеної небезпеки, на них поширюються суворіші вимоги, а адміністрація наділена підвищеними повноваженнями; д) проведення обшуку транспортних засобів нерідко пов'язано з їх зупинкою і затриманням, включенням або виключенням двигунів, агрегатів та іншими подібними діями, що може вплинути на графік руху окремих транспортних засобів, вжиття необхідних заходів щодо техніки безпеки; є) на транспортному засобі перебувають як працівники транспорту, так і пасажирів, і правовий статус їх є різним [59].

Проводити огляд (обшук) автомобілів з метою пошуку речей, документів, цінностей, грошей та предметів доцільно за окремими «вузлами» у такій послідовності: 1) передня частина транспортного засобу – бампер, реєстраційний номерний знак, радіатор, фари, підфарники, капот, крила, передні колеса, лобове скло, склоочисники, передні бічні стійки кузова або кабіни; 2) задня частина – кришка багажника, її замок, задні ліхтарі, номерний знак, бампер, багажне відділення і його вміст (запасне колесо, інструменти); 3) верхня частина – дах автомобіля та вентиляційний люк зовні; 4) бічні сторони – передні і задні двері, ручки та замки зовні, бічне скло та ущільнювачі, дзеркало заднього виду, бризговики та підніжка; 5) салон – дверцята водія (внутрішня сторона), сидіння водія та чохла на ньому, дверцята переднього пасажира, його сидіння [130; 194, с. 144].

Під час обшуку залізничних пасажирських вагонів потрібно звертати увагу на санвузли, системи вентиляції, опалення, трубопроводи, корзини для сміття, електроприлади, різні ніші тощо. У випадку обшуку річкового чи морського транспортного засобу у таких випадках важливим є застосування технічних засобів криміналістичної техніки [172, с. 12].

Обшук на річкових чи морських суднах необхідно проводити в окремих приміщення – як пасажирських (каютах купе), так і службових (каютах членів команди, рубках, буфетах, камбузах тощо). Усі пасажирські приміщення, кают-компанія тощо, інвентар, який там знаходиться, закріплені за конкретними членами команди, і вони несуть відповідальність за відповідний порядок на цих об'єктах і матеріальні цінності, які в них знаходяться. Тому якщо обшук проводиться у пасажирській каюті, ухвала слідчого судді пред'являється особам (особі), які там перебувають, але слід повідомити про факт обшуку члена команди, за яким ця каюта закріплена. Йому доцільно дозволити перебувати там при проведенні обшуку.

При проведенні особистого обшуку затриманого слід пам'ятати, що обшукуваний може чинити не лише збройний опір, але й використовувати для цього підручні предмети, різні рідини і порошки, тому подібні предмети

необхідно вилучити. Аналіз практики показав, що об'єкти пошуку не завжди містяться на тілі або в одязі підозрюваного (19 %) [Додаток В]. Нерідко використовуються супутні предмети – палиці, милиці, сумки для ноутбуків, портфелі, барсетки, парасольки тощо.

Як підсумок зазначимо, що здійснення одночасних обшуків у кількох членів злочинного об'єднання зазвичай становить елемент тактичної операції, що включає (крім обшуків) ще й затримання, допити, одночасні допити, інші СРД та НСРД.

Отже, встановлено, що найбільш ефективними тактичними прийомами обшуку є: а) послідовне обстеження об'єктів; б) залучення підозрюваного; в) видалення осіб; г) відволікаючі прийоми; д) застосування науково-технічних засобів.

3.2. Організація і тактика проведення допиту

Найпоширенішою СРД для отримання інформації незаконне поводження з вогнепальною зброєю, що вчинюється злочинними об'єднаннями, зокрема виявлення й доказування вини фігурантів (організаторв (лідерів), є допит. Допит за цією категорією проваджень може проводитися на будь-яких стадіях досудового розслідування.

Вагомий внесок у розробку наукових основ проведення допиту зробили такі відомі вчені-криміналісти і процесуалісти: О.Я. Баєв, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, П.Д. Біленчук, В.К. Весельський, А.В. Дулов, О.О. Закатов, Л.М. Карнеєва, Ю.В. Колесник, В.О. Коновалова, В.Г. Лукашевич, Є.Д. Лук'янчиков, С.М. Стахівський, М.І. Порубов, О.Р. Ратінов, М.В. Салтевський, В.М. Тертишник, Л.Д. Удалова, М.П. Яблоков, О.Ю. Ямпольський та ін. Слід зазначити, що особливості допиту у кримінальних провадженнях про незаконне поводження з вогнепальною зброєю досліджувалися у працях таких учених, як: Г.О. Бойко [26],

О.М. Вдовін [39], В.В. Єфіменко [78], І.В. Капустіна [100, с. 103], С.Г. Павліков [190], І.Ю. Рагулін [211], М.В. Щєголева [284] та ін. Проте, незважаючи на загальну розробленість окреслених питань, допит членів злочинних об'єднань та їхніх організаторів (лідерів), які вчинюють зазначені злочини, має певну специфіку й складнощі, що обумовлює дослідження даного питання з урахуванням сучасних потреб слідчої практики.

Допит являє собою СРД, змістом якої є одержання показань від особи, яка володіє відомостями, що мають значення для встановлення істини у кримінальному провадженні. Складність цієї СРД полягає у тому, що допит становить суворо регламентовану кримінально-процесуальними нормами форму спілкування, яка завжди має вимушений характер і зумовлена необхідністю. Така ситуація виключає психологічну близькість людей, викликає додаткові комунікативні перешкоди, що в окремих випадках сприяє приховуванню істини у справі [215].

Крім того, складність цієї СРД при розслідуванні насамперед залежить від обсягу і якості наявної у слідчого інформації, отриманої в результаті оперативно-розшукових заходів, СРД та НСРД, особистісних якостей допитуваного, його процесуального статусу (підозрюваний, свідок, потерпілий), місця в ієрархічній структурі злочинного об'єднання (лідер, керівник, виконавець) та ін. [110, с. 94]. Саме на подолання цих та інших негативних обставин (перешкод) і спрямована тактика допиту.

Отже, допит є центральною слідчою (розшуковою) дією, яка дозволяє:

- 1) встановити обставини злочину;
- 2) вчасно висунути слідчі версії;
- 3) отримати відомості про фігурантів злочинного об'єднання, їхніх лідерів;
- 4) визначити послідовність й тактику проведення інших процесуальних дій тощо.

Тактика допиту потерпілих і свідків. При розслідуванні злочинів зазначеної категорії наявність потерпілого може бути обумовлена існуванням слідчої ситуації, яка раніше нами зазначалась як «встановлено факт недостачі (викрадення, привласнення, втрати) вогнепальної зброї».

Наш власний досвід роботи засвідчив, що переважна більшість потерпілих не заінтересовані у даванні неправдивих показань. Як правило, така категорія осіб намагається допомогти слідчому встановити усі обставини справи з метою викриття злочинців та повернення майна.

Втім, показання потерпілого та свідка можуть містити певні прогалини і неточності. Потерпілі і свідки дають неповні показання, що зумовлено негативним впливом або побоюванням помсти з боку членів злочинного об'єднання.

Крім того, як зазначає В.В. Єфіменко [78], можливими є й інші слідчі ситуації, наприклад: розкрадання зброї супроводжувалося дезертирством; злочин скоєно військовою посадовою особою, яка за своїм службовим становищем повинна була забезпечити збереження вогнепальної зброї.

Не слід забувати про необхідність виявлення неправди у показаннях потерпілого, оскільки у заяві (повідомленні) про вчинення розкрадання зброї викладені потерпілим відомості можуть бути помилковими. Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення розкрадання може бути продиктовано тим, що, наприклад, власник з використанням своєї зброї скоїв злочин (або надав свою зброю для вчинення злочину іншій особі) і, щоб забезпечити собі алібі, заявив у правоохоронні органи про викрадення у нього зброї. Помилкову заяву про вчинення розкрадання зброї може бути зроблено його власником з метою обговорити конкретну особу. Потерпілий може давати неправдиві свідчення про умови зберігання зброї, приховувати, що зброя зберігалася неналежним чином. Не в інтересах потерпілого розповідати і про власну неправильну поведінку, якою потерпілий спровокував вчинення розкрадання зброї [100].

У зв'язку з цим слідчий повинен усвідомлювати можливість факту інсценування злочину потерпілим і що останній може бути одним з членів злочинного об'єднання. Тому допит залежно від особистості заявника, його психологічних якостей, сімейного стану та взаємовідносин з командуванням, а також членами злочинного об'єднання, яке викрадало зброю, може носити

як конфліктний, так і безконфліктний характер.

Успішне його проведення залежить від знання слідчим нормативної бази, що регулює обіг зброї у військах. У ході допиту необхідно враховувати, що допитуваний має життєвий досвід, усталені погляди. Для встановлення психологічного контакту і досягнення мети допиту необхідно вивчити особистість допитуваного, його сімейне становище, зв'язки [78].

Саме тому слідчий повинен обирати тактичні прийоми допиту потерпілих, що спрямовані на їх нейтралізацію. Важливого значення набуває вміння слідчого встановлювати психологічний контакт із потерпілими. Шляхи його досягнення у справах цієї категорії мають свої особливості. Зокрема, вони містять такі заходи: попереднє вивчення особи потерпілого, спостереження за ним, створення доброзичливої атмосфери під час допиту, з'ясування причин страху, труднощів при відповідях та ін.

На підставі аналізу наукових поглядів В.К. Весельського, О.О. Закатова, С.П. Єфімічева, Л.М. Карнеєвої, І.А. Матусевича, К.О. Чаплинського, В.Ю. Шепітька, а також узагальнення даних опитування слідчих можна визначити основні тактичні прийоми допиту потерпілих від злочинів, вчинених злочинними об'єднаннями, які займаються незаконним поводженням з вогнепальною зброєю:

1) повідомлення потерпілому інформації про: а) затримання членів злочинного об'єднання та їхнього лідера; б) обрання щодо злочинців запобіжних заходів у вигляді тримання під вартою; в) наявність вичерпних доказів, що доводять вину підозрюваних (79 %);

2) викладення потерпілому можливого механізму вчинення злочину (46 %). Даний тактичний прийом полягає у тому, що слідчий, маючи досвід у розслідуванні даних злочинів, вивчивши матеріали конкретної справи, може самостійно викласти потерпілій особі події, що сталися, навести як приклад розслідувану ним іншу справу. При цьому акцентувати необхідно на способах вирішення проблем, які хвилюють потерпілого;

3) використання відеозапису у випадку підозри про інсценування

вчинення злочину (76 %) [238; 239; Додаток В].

Основна мета допиту свідків у справах розглянутої категорії полягає в з'ясуванні відомих їм обставин, пов'язаних з незаконним поводженням з вогнепальною зброєю, що вчинювалося чи має місце і зараз злочинними об'єднаннями [100]. До таких осіб, як правило, належать: перехожі, працівники магазинів, кафе, кіосків, розташованих поблизу, та особи, які проживають поблизу місця вчинення злочину. У випадку вчинення злочину з двору багатоповерхового будинку як свідки повинні бути допитані такі особи: мешканці будинку, вікна яких виходять у двір; особи, котрі проводять вільний час у подвір'ї.

Слід зазначити, що особливого значення набуває розробка тактики допиту підозрюваних. Тактика допиту цієї категорії осіб має певну специфіку, оскільки прямо залежить від слідчої ситуації, що склалася на певному етапі розслідування, зокрема конфліктна або безконфліктна. Виходячи зі слідчої ситуації, що склалася між учасниками допиту, слідчий обирає певні тактичні прийоми, що дозволяють отримати правдиві показання щодо події злочину.

Тактика допиту підозрюваних. Узагальнення поглядів учених надає можливість для висновку, що показання членів ЗУ повинні відображати коло відомостей, які можна розподілити на три складові: 1) події, що відбувалися до початку злочину; 2) відомості про механізм злочину безпосередньо за період його скоєння; 3) події, що відбувались після вчинення злочину.

Як вірно зазначає А.В. Куніцина, при допиті організаторів ЗУ слід прагнути встановити таке: 1) як і у кого виник задум організації ЗУ, за яких обставин, який мотив спонукав до цього, у якій послідовності реалізовувався задум; 2) яка злочинна діяльність передбачалася, яка насправді здійснювалася; 3) епізоди злочинної діяльності, їх конкретні учасники, чи брав безпосередню участь у здійсненні злочинних дій сам організатор; 4) у який спосіб скоювалися злочини, як був обраний або розроблений спосіб, з якого джерела була отримана інформація про нього, у кого з членів ЗУ був

досвід застосування цього способу; 5) те саме і стосовно способів приховування злочинної діяльності; 6) структура ЗУ, заходи конспірації, засоби і прийоми зв'язку; 7) матеріально-технічне оснащення, озброєння, транспортні засоби; 8) способи залучення нових членів у злочинну групу, зв'язки з корумпованими елементами в державних та інших структурах, склад групи прикриття, її діяльність, канали отримання розвідувальної та іншої інформації; 9) група (блоку) захисту й прикриття, її склад, дії; виконавці, їх всебічна характеристика, факти ексцесу виконавця і реагування на них; особи, які вийшли зі складу ЗУ, їх характеристика, реагування інших членів ЗУ на ці дії; 10) майно, гроші та цінності, придбані злочинним шляхом, розподіл між членами ЗУ, частка організатора, наявність загального майна, грошей, їх призначення, витрачання, поінформованість членів ЗУ про злочинні «доходи»; 11) особистісні відносини в ЗУ, конфлікти, способи їх вирішення, система покарань; 12) наявність конкуруючого лідера, його відносини з організатором [145, с. 162-163].

При допиті безпосередніх виконавців, крім відомостей про організатора, доцільно з'ясувати: 1) у вчиненні яких конкретно злочинів допитуваний брав особисту участь, у чому саме вона полягала; 2) хто був ініціатором злочину, хто його планував, чи були допущені відхилення від початкового плану; 3) які намічалися заходи для приховування злочину, як пропонувалося вести себе у разі провалу або невдачі з інших причин; яка легенда при затриманні на місці злочину; 4) місця збуту викраденого майна, наявність конспіративних помешкань для того, щоб «залягти на дно»; 5) якою є частка майна або цінностей, отриманих у результаті вчиненого злочину; 6) чи має доступ і на яких підставах до «общака»; 7) відносини зі співучасниками; 8) як був втягнутий у злочинну діяльність групи, причини та ін. [145, с. 162-163].

Особливістю допитів членів злочинних об'єднань та їхніх лідерів є те, що більшість із них (93 %) відбувається у конфліктних ситуаціях [Додаток В]. Так, члени злочинного об'єднання намагаються під час допиту зайняти

більш вигідну позицію, дають неправдиві і неповні показання або постійно їх змінюють, чинять активну протидію розслідуванню.

У зв'язку з цим необхідно вживати вичерпних заходів щодо підготовки до проведення допиту. Узагальнення поглядів респондентів дозволило визначити, що найбільш поширеними організаційно-підготовчими заходами, які здійснюють слідчі на підготовчому етапі проведення допиту членів злочинних об'єднань, у даних категоріях справ є:

- додаткове ознайомлення з матеріалами кримінального провадження (12 %);
- визначення та уточнення предмета допиту (15 %); визначення послідовності допитів (34 %);
- вивчення особи допитуваного (19 %);
- збір й узагальнення оперативної інформації (7 %);
- визначення часу (68 %) і місця (74 %) проведення допиту;
- визначення способу виклику і підготовка необхідних процесуальних документів (86 %);
- підготовка науково-технічних заходів (34 %);
- визначення тактичних прийомів допиту (3 %);
- забезпечення безпеки (75 %);
- інше (2 %) [238; Додаток В].

Крім того, на думку Б.В. Щура, під час розслідування члени ЗУ визнавали свою вину (36 %), не визнавали своєї вини (64 %), відмовилися від давання показань (16 %), неодноразово змінювали свої показання (27 %). Причому було встановлено, що злочинці досить часто робили спробу змінити показання або відмовитися від своїх показань під час судового процесу, звинуватити органи слідства у застосуванні протиправних прийомів допиту (42 %) [286, с. 77].

Також опитуванням з'ясовано, що допити щодо членів злочинних об'єднань необхідно проводити відразу після затримання, що дозволяє ефективно використовувати тактичні прийоми:

- 1) встановлення психологічного контакту (входження у довіру) – 26 %;
- 2) переконання у необхідності співпрацювати зі слідчим – 19 %;
- 3) викриття неправдивого алібі – 18 %;
- 4) актуалізація забутого у пам'яті - 32 %;
- 5) пред'явлення речових (43 %) та інших (29 %) доказів;
- 6) використання швидкого темпу допиту і фактора раптовості – 17 %;
- 7) запобігання підготовці і висуненню неправдивого алібі (27 %);
- 8) створення уявлення про повну поінформованість слідчого (35 %);
- 9) використання рефлексії членів злочинного об'єднання – 19 %;
- 10) спостереження за поведінкою допитуваного – 22 %;
- 11) приховування меж поінформованості слідчого – 21 %;
- 12) створення напруги – 33 %;
- 13) застосування відеозапису – 56 %;
- 14) використання конфліктів і протиріч – 69 % [238; 239; Додаток В].

Добровільного визнання від досвідченого злочинця можна досягти, як правило, лише при викритті його з допомогою неспростовних доказів, при затриманні на місці злочину [145, с. 164-165].

При проведенні першого допиту підозрюваного необхідно враховувати зайняту ним і його захисником позицію щодо обсягу обставин, які підозрюваний згоден повідомити слідчому. Якщо підозрюваний з якихось причин погодився дати свідчення про один із вчинених злочинів, то при першому його допиті не рекомендується ставити питання, пов'язані з іншими вчиненими ним злочинами, про яких відомо слідчому. У цій ситуації необхідно детально допитати підозрюваного тільки про обставини злочину, у вчиненні якого він вирішив зізнатися, і скласти за даним фактом протокол. Обставини, пов'язані із вчиненням інших злочинів, повинні з'ясуватися тільки після підписання підозрюваним і його захисником першого протоколу допиту. Для цього відразу після першого допиту може бути зроблений додатковий допит. В іншому випадку при першому допиті підозрюваний і його захисник отримають інформацію про поінформованість слідчого про

інші злочини та діяльність ЗУ, що може істотно вплинути на достовірність показань підозрюваного або призвести до відмови від давання показань [110, с. 97].

Поряд з цим М.С. Гурев зазначає, що створення перебільшеного уявлення про поінформованість слідчого залишається основним тактичним прийомом в умовах наявності доказів, які мають істотні прогалини на момент допиту. Таке уявлення у допитуваного створюється шляхом демонстрації йому поінформованості слідчого про встановлені епізоди злочинної діяльності ЗУ, зв'язки і спосіб життя допитуваного. При цьому вживаються заходи для приховування меж поінформованості слідчого та її джерел. Одночасно можна викрити допитуваного у неправді про факти, які не мають істотного значення для справи, демонструючи тим самим поінформованість слідчого [65, с. 247].

Якщо підозрюваний взагалі не зізнається у вчиненні злочину і при цьому заявляє алібі, яке слідчий може спростувати наявними в матеріалах кримінального провадження доказами (упізнання за фотографією, відеозапис камери відеоспостереження), але при цьому слідчий не впевнений, що пред'явлення цих доказів змінить позицію підозрюваного, то від цього тактичного прийому слід відмовитися.

Пред'явлення доказів, що викривають підозрюваного у вчиненні злочину, може виявитися невиправданим ризиком, оскільки відразу після цього досвідчений захисник або підозрюваний можуть заявити про погане самопочуття або з інших причин відмовляться давати показання і попросять перенести допит на інший час, щоб напрацювати нову тактику захисту з урахуванням пред'явлених слідчим доказів. Слідчому не слід так ризикувати, оскільки в матеріалах провадження залишиться небагато доказів, з якими в ході досудового розслідування знайомиться сторона захисту. Малоімовірно, що підозрюваний, а тим більше член ЗУ, після пред'явлених слідчим доказів відразу зізнається у вчиненні злочину. Тому в даній ситуації краще докладно записати неправдиві свідчення. При цьому, якщо підозрюваний переплутає

назву вулиці (будинку), де він нібито перебував у момент злочину, то виправляти його не рекомендується. Більш детально необхідно записувати саме ті неправдиві свідчення, які повністю спростовуються наявними у кримінальному провадженні доказами і про які не знають підозрюваний і його захисник. Надалі підозрюваний і його захисник можуть бути ознайомлені з цими доказами на додатковому допиті [110, с. 97-98].

У сучасній криміналістичній літературі названо і такий тактичний прийом допиту, як пошук найбільш слабкої ланки у структурі злочинного об'єднання [276].

Так, В.М. Варцаба зазначає, що важливим тактичним прийомом є пошук у групі підозрюваних «слабкої ланки» [36, с. 71]. Це можуть бути особи, які мали в групі другорядне значення, потрапили до неї через матеріальну залежність, компромат [68, с. 114]. Даний прийом дозволяє визначити послідовність допиту кількох підозрюваних. Характерним є те, що члени ЗУ відмовляються повідомляти яку-небудь інформацію. Пасивна неправда, яка полягає у замовчуванні показань, не менш шкідлива для цілей досягнення істини, ніж активна [83, с. 76].

Якщо приводами і підставами початку досудового розслідування були матеріали ОРД, направлені з оперативного підрозділу [див. підрозділ 2.3], то слідчому, який не займався методичним супроводженням ОРС, необхідно до початку допиту дізнатися в оперативних працівників, чи погоджувався майбутній допитуваний на співробітництво і чи пропонувалося йому сприяти викриттю злочинної групи з урахуванням можливості укладення угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним (п. 1 ч. 1 ст. 468 КПК України) або про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним (п. 2 ч. 1 ст. 468 КПК).

У такому випадку доцільно переконати допитуваного в непотрібності його для злочинного об'єднання, у негативному до нього ставленні з боку лідера та інших членів організованої групи. Крім того, ефективним у цьому плані є переконання одного із виконавців злочинної діяльності шляхом

наведення інформації щодо обсягу злочинних прибутків, які він повинен був отримувати відповідно до його частки, але не отримував у зв'язку із приховуванням від нього інформації щодо реальних коштів.

У зв'язку з цим ефективним може бути тактичний прийом «роз'єднання» членів злочинного об'єднання. Сутність прийому полягає у тому, щоб створити конфлікт між фігурантами, змусити тих або інших осіб до повідомлення правдивих показань.

Аналіз думок опитаних слідчих (56 %) показав, що для підвищення рівня організації і планування розслідування доцільно використовувати процесуальний механізм проведення допиту у режимі відеоконференції, однак рівень застосування цієї слідчої (розшукової) дії виявився низьким (3 %), що пояснюється складністю технічного забезпечення [Додаток В].

Необхідно зазначити, що показання підозрюваних є найбільш змістовним джерелом інформації, адже вони особисто зацікавлені у результатах провадження. До початку вчинення злочинів дана категорія осіб домовляється не видавати один одного у випадку затримання, а тому заздалегідь підготовлена до методичного заперечення вини. В деяких випадках з перших допитів злочинці погоджуються на діалог зі слідчими, намагаючись у такий завуальований спосіб отримати інформацію про зміст показань допитаних раніше свідків, потерпілих або співучасників та заходи, що вживаються слідчим [136].

Одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб. Як і будь-яка СРД чи НСРД, одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб спрямований в тому числі й на отримання нових доказів у кримінальному провадженні. З метою отримання нових відомостей, необхідних для перевірки показань підозрюваних, ця СРД, незважаючи на наявність у ній підвищеного тактичного ризику, має важливе значення.

Думки опитаних респондентів (61 %) свідчать про необхідність проведення одночасних допитів двох чи більше вже допитаних осіб. При цьому проводилась ця СРД лише у 15 % випадків [Додаток В].

Разом з тим аналіз показує, що слідчі не завжди використовували цей вид допиту для перевірки показань зазначених осіб без належного попереднього криміналістичного аналізу тактичного ризику, який полягає в можливості зміни своїх правдивих показань іншим її учасником на користь інтересів підозрюваного, що дає хибне уявлення у провадженні; наявності інших джерел отримання нових доказів; сама наявність істотних суперечностей між можливими учасниками одночасного допиту тощо [31, с. 182-183].

Істотні суперечності в показаннях при їх перевірці можуть стосуватися як предмета доказування у кримінальному провадженні, так й інших обставин, що вказують, крім іншого, на неправильну оцінку окремих обставин у справі, на можливі помилки, обмови. Але стосовно перевірки показань підозрюваних ця СРД є важливим способом вирішення суттєвих протиріч, встановлення істинності або хибності показань однієї з осіб, які беруть у ній участь.

Слід зазначити, що переважна більшість одночасних допитів проводилась між співучасниками злочину (68 %), підозрюваним і свідком (14 %), свідками (9 %) [238; 239; Додаток Б].

Вказана СРД повинна проводитися в умовах повної психічної стабільності слідчого, при глибокому попередньому вивченні особистісних особливостей можливих учасників одночасного допиту, «слабких місць» їх характеру, позитивних і негативних якостей особистості [60, с. 146-149].

При підготовці до проведення одночасного допиту необхідно усвідомити істотні суперечності в показаннях кожного учасника злочинного об'єднання. До названих суперечностей найчастіше належать обставини злочину, участі в ньому тих або інших осіб, конкретні дії цих осіб на місці пригоди.

Фіксація доказової інформації є однією з найважливіших у комплексі проблем, пов'язаних із вивченням і використанням закономірностей збирання доказів як базової стадії процесу доказування в кримінальному

провадженні. Аналіз думок слідчих надав змогу визначити, що результати проведення допиту, крім протоколу, необхідно фіксувати і за допомогою відеозапису. Нами встановлено, що використання відеозапису під час допиту членів злочинних об'єднань, які вчинюють незаконне поводження з вогнепальною зброєю, є ефективним тактичним засобом фіксації ходу і результатів слідчої (розшукової) дії.

Формою фіксації отриманих відомостей, що забезпечує збереження отриманої доказової інформації під час проведення будь-яких слідчих (розшукових) чи негласних слідчих (розшукових) дій і водночас дає можливість перевірити час, умови, порядок проведення та компетентність процесуальної особи, яка їх отримала, є лише складений в порядку, передбаченому чинним КПК України, протокол та додатки до нього. Інших джерел доказів, які можуть бути отримані за результатами проведення процесуальних дій, кримінальне процесуальне законодавство не передбачає, а тому у разі проведення СРД, метою яких є отримання чи перевірка доказів, складання протоколу за їх результатами слід вважати обов'язковою вимогою законодавця [107, с. 122-123].

3.3. Призначення судових експертиз

При розслідуванні незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчинюється злочинними об'єднаннями, встановити належність аналізованих предметів до зброї, боєприпасів, комп'ютерної техніки шляхом слідчого огляду, вирішити інші криміналістично значущі питання не завжди представляється можливим навіть за участю відповідного спеціаліста (особливо в тих випадках, коли оглядаються предмети, виготовлені саморобним, кустарним способом, а також магнітні накопичувачі інформації, жорсткі диски, засоби комп'ютерної і побутової техніки з функцією «Смарт»).

Завдання, що стоять перед слідчим, за наявності будь-якої з шести виділених нами слідчих ситуацій також найчастіше не можуть бути вирішені шляхом проведення тільки слідчого огляду (наприклад, виявити джерело придбання досліджуваних предметів, встановити місце їх виготовлення, встановити справжність пред'явлених підозрюваними документів, встановити електронні сліди використання конкретного комп'ютера для вчинення злочинів чи засобів телефонного зв'язку тощо). У таких ситуаціях потрібним є застосування спеціальних знань – призначення та проведення відповідної криміналістичної, балістичної, комп'ютерно-технічної або іншої (судово-бухгалтерської, судово-почеркознавчої, судово-медичної тощо) експертизи.

Кількість кримінальних проваджень в Україні, при здійсненні яких виникає необхідність проведення криміналістичних експертиз, є досить великою. Наприклад, загалом за статистичними даними Генеральної прокуратури України у 2016 році обліковано 592,6 тис. кримінальних правопорушень, за якими у більшості випадків обов'язково призначались різні види судових експертиз. Про значну їх кількість свідчить той факт, що за даними Експертної служби МВС України її фахівцями щороку в середньому виконуються близько 300 тисяч експертиз і досліджень за більш ніж 50-ма напрямками, значна кількість яких є саме криміналістичними [5, с. 100].

На підставі узагальнення матеріалів кримінальних проваджень визначено, що за даною категорією злочинів проводяться такі судові експертизи: балістична (71 %), судово-психіатрична (72 %), комплексна молекулярно-генетична експертиза, дактилоскопічна та судово-балістична (23 %), комп'ютерно-технічна (8 %), судово-медична (9 %), судово-біологічна експертиза речових доказів (8 %), дактилоскопічна (17 %), експертиза холодної зброї (7 %), інші види експертиз (2 %) [Додаток Б].

У зв'язку з цим слід зазначити, що процесуальними формами використання спеціальних знань є: 1) безпосереднє використання їх слідчим, прокурором (у тому числі криміналістом) і складом суду при виконанні своїх

процесуальних функцій збирання, дослідження та оцінки доказів; 2) участь спеціалістів при проведенні слідчих дій (ст. 71 КПК України); 3) призначення і провадження судових експертиз [152] (ст. 69, 101, 242 КПК України). Найбільш розповсюдженою формою застосування спеціальних знань обізнаних осіб як джерела доказу, що надає значно ширших можливостей у доказуванні, є інститут судової експертизи [294, с. 189].

Так, галузевим нормативним актом, який регулює діяльність щодо призначення та проведення експертних досліджень, є Закон України «Про судову експертизу» [207].

Вивчення матеріалів кримінальних проваджень показало, що під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, при призначенні експертиз слідчі припускаються помилок, про що йтиметься нижче.

Доречно зазначити думки В.Ю. Шепітька, що судова експертиза має бути старанно підготовлена. У той же час вчений визначає, що процес призначення експертизи містить такі основні елементи:

- збір необхідних матеріалів;
- вибір моменту призначення експертизи;
- визначення предмета судової експертизи;
- формулювання питань експерту;
- вибір експертної установи або експерта [277, с. 128].

Збір необхідних матеріалів. Відповідно до ч. 4 ст. 69 КПК України експерт не має права за власною ініціативою збирати матеріали для проведення експертизи. Експерт може відмовитися від давання висновку, якщо поданих йому матеріалів недостатньо для виконання покладених на нього обов'язків [138].

Тому питання збору необхідних матеріалів для проведення експертизи є важливим етапом. Поряд з цим слід зазначити, що слідчі припускаються таких помилок: непризначення експертиз підроблених документів з наявними ознаками підробки, частин вогнепальної зброї й макетів,

інструментів для її виготовлення, одягу та засобів пакування і маскування, комп'ютерної техніки, що використовувалась для створення і функціонування Інтернет-сайтів з продажу вогнепальної зброї (9 %); направлення речових доказів для проведення експертизи із порушенням цілісності їх упаковки (9 %) [Додаток Б].

Вибір моменту призначення експертизи. Визначаючи момент призначення експертизи, необхідно враховувати: властивості та стан об'єктів експертного дослідження; необхідність та можливість отримання порівняльних зразків; особливості експертного дослідження (складність, наявність відповідних методик, час проведення та ін.); слідчу ситуацію [277, с. 130].

Визначення предмета судової експертизи. Предмет експертизи визначається її завданнями, об'єктами, суб'єктами та методами дослідження. Разом із тим сьогодні в криміналістичній літературі питання щодо визначення поняття предмета експертизи носить дискусійний характер і не отримало свого остаточного вирішення. Так, О.Р. Шляхов визначає предмет експертизи як встановлювані на основі спеціальних знань фактичні дані (синонімом яких є факти, обставини справи) і підкреслює тісний взаємозв'язок предмета з об'єктами та методиками судової експертизи [281], що в сукупності визначають її сутність. Запропоноване О.Р. Шляховим визначення предмета судової експертизи є найбільш прийнятним і заслуговує на загальне визнання. *Отже, предмет судової експертизи – це фактичні дані та обставини справи (провадження), встановлювані судовим експертом на підставі використання спеціальних знань шляхом застосування відповідних засобів (методів) при дослідженні матеріальних та матеріалізованих носіїв інформації з метою вирішення завдань судової експертизи* [187, с. 25].

Слід зазначити, що непоодинокими є випадки відмови від проведення експертного дослідження вогнепальної зброї з ознаками саморобного виготовлення за наявності її ідентифікаційних ознак (2 %) [Додаток Б].

Формулювання питань експерту. У результаті дослідження стало відомо, що слідчі при призначенні експертиз припускаються таких помилок під час постановки запитань експерту, зокрема: ставлення непотрібних запитань експерту при призначенні експертизи шляхом переписування із довідника слідчого (12 %); постановка запитань експерту, вирішення яких не входить в його компетенцію (7 %) [Додаток Б].

Зупинимося на тих завданнях, які вирішуються найбільш поширеними видами судової експертизи, необхідність в яких виникає під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, у тому числі вчинюваного злочинними об'єднаннями.

Так, під час *судово-балістичної експертизи* вирішенню підлягають такі питання:

1. Чи належить цей предмет до вогнепальної зброї, чи є його деталлю?
2. До якого виду і зразка (моделі) належить дана вогнепальна зброя?
3. Яким є її калібр?
4. Частиною вогнепальної зброї якого виду і зразка (моделі) є дана деталь?
5. Яким способом (промисловим, саморобним) виготовлено дану зброю або її окремі деталі?
6. Чи внесено зміни в пристрій зброї, які саме, з якою метою, яким способом?
7. Чи відрізняється представлений екземпляр зброї від стандартного зброї цієї моделі? Чому саме? З якої причини і які наслідки цих відмінностей?
8. Яка пробивна дія цієї зброї (або дальність прицільної стрільби забійної дії, або максимальна дальність польоту)?
9. Яким порохом, капсулем, снарядом (куля суцільна дріб, картеч) споряджений представлений на дослідження патрон?
10. Які матеріали, предмети, інструменти та технічні засоби використовувалися при виготовленні саморобної зброї або переробки

знаряддя промислового виготовлення?

11. Які могли бути професійні навички особи, яка провела виготовлення або переробку зброї? та ін. [284].

Судово-почеркознавча експертиза. Об'єктами дослідження є ліцензії та інші документи, що надають право легального обігу зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв. Як правило, слідчий при призначенні такого експертного дослідження переслідує мету виявлення ознак підробки цих документів, встановлення особи, що підроблювала ці документи.

Об'єктами дослідження зазначеної експертизи», як правило, виступають документи, що відображають обліково-контрольні операції зі зброєю, боєприпасами на оборонних підприємствах, військових частинах, виправно-трудовах установах та ін. Основне завдання подібної експертизи полягає у виявленні наявності (відсутності) порушень при веденні бухгалтерського обліку можливих зловживань в досліджуваних документах, інших дій, що полегшують розкрадання предметів, вилучених з вільного цивільного обігу, або сприяють прихованню подібних крадіжок [190]. Орієнтовним переліком питань є:

1. Чи виконано рукописний текст (рукописні записи) у документі певною особою?

2. Чи виконано рукописні тексти (рукописні записи) у документі однією особою?

3. Чи виконано підпис від імені особи у документі тією особою, від імені якої він зазначений, чи іншою особою?

4. Чи виконано рукописний текст у документі під впливом збиваючих факторів (природних, штучних)?

5. Чи виконано підпис від імені особи у документі під впливом збиваючих факторів (природних, штучних)?

6. Чи перебувала особа, яка виконала рукописний текст документа, у незвичайному стані?

7. Чи виконано рукописний текст у документі навмисно зміненим почерком?

8. Особою якої статі виконано рукописний текст? [203].

Комп'ютерно-технічна. Предметом судової комп'ютерно-технічної експертизи є факти й обставини, що встановлюються на основі дослідження закономірностей розробки й експлуатації комп'ютерних засобів, які забезпечують реалізацію інформаційних процесів, котрі зафіксовані в матеріалах кримінального провадження [76, с. 118-119]. При проведенні судової експертизи комп'ютерної техніки та програмного забезпечення загальний підхід до дослідження інформації, що міститься на цифровому носії, зокрема накопичувачі на жорстких магнітних дисках, полягає у тому, аби жодним чином не внести зміни до неї в ході проведення дослідження. Саме тому, як правило, дослідження починаються з дублювання інформації (створення образу носія). В окремих випадках можливо проведення досліджень безпосередньо носія, якщо ОС завантажується із зовнішнього накопичувача (оптичного диску або флеш-носія) [198, с. 527]. На даний час цілком доступними є відповідні криміналістичні засоби, а саме засоби для клонування жорстких дисків та інших носіїв (в тому числі у польових умовах); засоби для підключення досліджуваних дисків з апаратним блокуванням запису на них; програмні інструменти для криміналістичного дослідження вмісту дисків та інших носіїв, а також їх образів; переносні комп'ютери з комплексом програмних і апаратних засобів, орієнтованих на дослідження комп'ютерної інформації у польових умовах; набори хештегів [176] (hash sets) для фільтрації вмісту досліджуваної файлової системи; апаратні і програмні засоби для дослідження мобільних телефонів та SIM-карт; програмні засоби для дослідження локальних мереж [260, с. 28].

Стосовно інших видів судових експертиз (судово-медична, судово-біологічна, експертиза речових доказів, дактилоскопічна, експертиза холодної зброї) зазначимо, що суттєвих особливостей в організації їх призначення у даній категорії кримінальних правопорушень нами не

виявлено.

Вибір експертної установи або експерта. В результаті опитування практичних працівників стало відомо, що певні особливості має призначення експертиз стаціонарних комп'ютерних автомобільних пристроїв із функцією «Смарт», за допомогою яких вчинюються злочинні дії, пов'язані із використанням мережі Інтернет.

Такі експертизи проводяться у Київському науково-дослідному інституті судових експертиз та Українському науково-дослідному інституті спеціальної техніки та судових експертиз служби безпеки України.

Опитані респонденти показали, що зазначені установи відмовляються проводити відповідні дослідження, призначені слідчими Національної поліції, формально обґрунтовуючи свою відмову (89 %) [Додаток Б]. Водночас проведення таких експертиз задовольняється у випадку призначення їх прокурором (100 %) [Додаток Б]. У зв'язку з цим постанову про призначення комп'ютерно-технічної експертизи зазначених пристроїв нами пропонується готувати від імені відповідного прокурора.

Одночасно слід зважати на вимоги ч. 3 ст. 69 КПК України, зокрема, що експерт має право: знайомитися з матеріалами кримінального провадження, що стосуються предмета дослідження, та заявляти клопотання про надання додаткових матеріалів і зразків та вчинення інших дій, пов'язаних із проведенням експертизи [138].

Для комплексної експертизи характерним є використання різних спеціальних знань для розв'язання спільного завдання, котре експерт лише однієї спеціальності розв'язати не може. В таких випадках застосовують суміжні, різногалузеві експертні знання, а висновок формулюється на підставі спільного узагальнення та спільної оцінки результатів дослідження. Комплексне експертне дослідження вогнепальної зброї та слідів її застосування може провадитися у формі міжродової комплексної експертизи. У таких випадках інтеграція спеціальних знань проходить між традиційними криміналістичними експертизами (трасологічною, судово-балістичною) та

криміналістичними експертизами матеріалів, речовин та виробів. Комплексну міжвидову експертизу комбінованої зброї необхідно провадити для встановлення її справності, особливостей функціональної дії, ідентифікації конкретного екземпляра зброї за сукупності залишених нею слідів [181].

Таким чином, встановлено, що слідчі припускаються таких помилок при призначенні експертиз: відмова від проведення експертного дослідження вогнепальної зброї з ознаками саморобного виготовлення за наявності її ідентифікаційних ознак (2 %); ставлення непотрібних запитань експерту при призначенні експертизи шляхом переписування із довідника слідчого (12 %); речові докази направляються для проведення експертизи із порушенням цілісності їх упаковки (9 %); постановка запитань експерту, вирішення яких не входить в його компетенцію (7 %); непризначення експертиз підроблених документів з наявними ознаками підробки, частин вогнепальної зброї й макетів, інструментів для її виготовлення, одягу та засобів пакування і маскування, комп'ютерної техніки, що використовувалась для створення і функціонування Інтернет-сайтів з продажу вогнепальної зброї (9 %) [Додаток Б].

Враховуючі недоліки, яких припускаються слідчі при призначенні судових експертних, зазначимо, що в більшості вивчених нами випадків відповідні види судових експертиз призначалися слідчими правильно, а їх результати мали вирішальне значення для встановлення всіх обставин незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчинюються злочинними об'єднаннями, та встановлення істини у провадженні.

Висновки до розділу 3

На підставі узагальнення слідчої практики доведено, що під час огляду необхідно виявляти і вилучати: 1) вогнепальну зброю та її частини; 2) кулі й гільзи; 3) об'єкти, які містять на собі сліди ушкоджень чи перебування зброї

(порохові частинки, збройове мастило, уламки або частки стін, стель, дверей, дерев, пакувальні матеріали та ін.); 4) документи справжні та зі слідами підробки (реєстрації підприємств, посвідчення на право носіння зброї, накладні, відкриття банківських рахунків, гроші, банківські картки); 5) дистанційно керовані пристрої (квадрокоптери, плаваючі засоби); 6) засоби ремонту та переустаткування; 7) макети вогнепальної зброї; 8) спеціальний одяг; 9) сліди відображень; 10) біологічні сліди та ін.

Встановлено, що результативність обшуків за даними категоріями проваджень прямо залежить від ефективності здійснення НСРД: спостереження за особою (26 %), річчю (19 %) або місцем (17 %) – ст. 269 КПК України; зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж – ст. 263 КПК України («Київстар», «Vodafone», аналогові системи зв'язку) (24 %); зняття інформації з електронних інформаційних систем – ст. 264 КПК України – 33 %; контроль за вчиненням злочину – ст. 271 КПК України – у формі: оперативної закупки (27 %); контрольованої поставки (8 %); спеціального слідчого експерименту (4 %); імітування обстановки злочину (2 %).

Визначено, що найбільш поширеними організаційно-підготовчими заходами, які здійснюють слідчі на підготовчому етапі проведення допиту членів злочинних об'єднань, у даних категоріях справ є: додаткове ознайомлення з матеріалами кримінального провадження (12 %); визначення та уточнення предмета допиту (15 %); визначення послідовності допитів (34 %); вивчення особи допитуваного (19 %); збір й узагальнення оперативної інформації (7 %); визначення часу (68 %) і місця (74 %) проведення допиту; визначення способу виклику і підготовка необхідних процесуальних документів (86 %); підготовка науково-технічних заходів (34 %); визначення тактичних прийомів допиту (3 %); забезпечення безпеки (75 %); інше (2 %).

З'ясовано, що допити щодо членів злочинних об'єднань необхідно проводити відразу після затримання, що дозволяє ефективно

використовувати тактичні прийоми: актуалізація забутого у пам'яті (32 %); пред'явлення речових (43 %) та інших (29 %) доказів і створення уявлення про повну поінформованість слідчого (35 %); запобігання підготовці і висуненню неправдивого алібі (27 %).

Встановлено, що використання відеозапису під час допиту членів злочинних об'єднань, які вчинюють незаконне поводження з вогнепальною зброєю, є ефективним тактичним засобом фіксації ходу і результатів слідчої (розшукової) дії. Аналіз думок опитаних слідчих (56 %) показав, що для підвищення рівня організації і планування розслідування доцільно використовувати процесуальний механізм проведення допиту у режимі відеоконференції, однак рівень застосування цієї слідчої (розшукової) дії виявився низьким (3 %), що пояснюється складністю технічного забезпечення.

Акцентовано на необхідності проведення одночасних допитів двох чи більше вже допитаних осіб, про що свідчать дані опитаних респондентів (61 %). При цьому проводилась ця СРД лише у 15 % випадків.

Визначено, що до основних форм використання спеціальних знань відносяться: призначення та проведення судових експертиз; участь спеціаліста під час окремих слідчих (розшукових дій); особисте використання спеціальних знань слідчим.

На підставі узагальнення матеріалів кримінальних проваджень визначено, що за даною категорією злочинів проводяться такі судові експертизи: балістична (71 %), судово-психіатрична (72 %), комплексна молекулярно-генетична експертиза, дактилоскопічна та судово-балістична (23 %), комп'ютерно-технічна (8 %), судово-медична (9 %), судово-біологічна експертиза речових доказів (8 %), дактилоскопічна (17 %), експертиза холодної зброї (7 %), інші види експертиз (2 %).

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, яке полягає у розробці та науковому обґрунтуванні методики розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями. Найвагомішими з них є такі:

1. З'ясовано, що стан наукових досліджень проблем розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, на сучасному етапі реформування національного законодавства та системно-структурної перебудови правоохоронних органів не здатні забезпечити потреби методики розслідування зазначених злочинів через застарілі та неефективні форми й методи роботи. Зважаючи на це, для якісної реалізації завдань кримінального судочинства тактика розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчинюється злочинними об'єднаннями, повинна постійно забезпечуватися новітніми засобами та методами, що ґрунтуються на використанні сучасних досягнень як самої науки криміналістики, так і інших галузей знань, для подолання такої протидії.

2. Систематизовано типові способи незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, як триєдиний елемент криміналістичної характеристики, зокрема до способів підготовки відносяться: створення злочинного об'єднання; вибір способів конспірації; пошук джерел придбання вогнепальної зброї; пошук й пристосування місць для вчинення злочину; обрання оптимального способу носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту вогнепальної зброї; визначення способу розрахунку; пошук покупців (продавців,); визначення місця попередніх зустрічей та ін. Способами безпосереднього вчинення є: 1) придбання шляхом: викрадення; привласнення в місцях ведення бойових

дій Другої світової війни та АТО; вимагання; шахрайства; зловживання службовим становищем; придбання деактивованих зразків, макетів, з подальшим ремонтом; покупка через Інтернет-сайти та ін.; 2) доставка (транспортування, переміщення), що здійснюється: при собі; у транспортному засобі; поштовими відправленнями; у технологічних порожнинах транспортних засобів; дистанційно керованими пристроями; попутним відправленням та ін.; 3) зберігання у місцях: орендованих гаражних боксів; покинутих або безхозних об'єктах; за місцем проживання (роботи) членів злочинного об'єднання; схованці; автомобілі; при собі; збут шляхом: передачі особисто; передачі частин окремо різними особами і способами; залишення в обумовленому місці («закладка»); поштового відправлення; використання підземник споруд та ін. Способами приховування є: 1) приховування вогнепальної зброї; 2) знищення (приховування) слідів: підроблених документів, схованок, засобів маскування, зразків зброї та її частин, інтернет-сайтів та ін.; обмін грошей на інші купюри або валюту іншої держави; знищення одягу; 3) вжиття заходів щодо запобігання розкриттю діяльності злочинного об'єднання: забезпечення прикриття кожного епізоду злочинної діяльності; забезпечення внутрішньої й зовнішньої безпеки; здійснення впливу на свідків і очевидців; корупційних зв'язків; використання компрометуючих матеріалів; знищення доказів (записів з камер відеоспостереження тощо).

3. Визначено, що найбільш часто предметом злочинного посягання злочинних об'єднань є: пістолети (револьвери) – 41 %; автомати (кулемети, карабіни) – 43 %; снайперські гвинтівки – 5 %; гранатомети – 2 %. Здебільшого злочинні формування цікавить кримінальна вогнепальна зброя, що характеризується такими ознаками: стандартні види (68 %) вогнепальної зброї, промислового виробництва (54 %), багатозарядна коротко- і середньоствольна (71 %), має одноствольну нарізну будову каналу ствола (49 %), автоматичної дії (38 %) середнього калібру (75 %).

Встановлено залежність слідової картини незаконного поводження з

вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, від способів підготовки, вчинення і приховування злочину. Акцентовано увагу на слідах, які підлягають дослідженню і вилученню на початковому етапі розслідування.

4. Визначено, що до структури злочинних об'єднань, які вчинюють незаконне поводження з вогнепальною зброєю, входять: лідер; безпосередні виконавці; особи, які забезпечують систематичність і тривалість злочинної діяльності. З'ясовано, що до структури злочинних об'єднань, які у більшості діють до 1 року, входять переважно чоловіки у складі 3-х, рідше від 4-х до 10-ти, осіб віком від 29 до 39 років, мають повну загальну середню та базову загальну освіту, працездатні, але ніде не працюють і не навчаються, раніше засуджені.

5. Визначено, що на початковому етапі розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, з метою уникнення провокації злочину під час проведення контролю за вчиненням злочину у формі оперативної закупки, повинні бути встановлені та зафіксовані обставини, які в першу чергу свідчать про організований характер злочинних об'єднань (структуру, розподіл ролей, способи вчинення злочинів, систематичність і тривалість злочинної діяльності, способи і схеми легалізації майна (фінансових ресурсів), отриманого злочинним шляхом, їх розмір, наявність корумпованих зв'язків та ін.). Деталізовано перелік обставини, які підлягають встановленню на початковому етапі розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями.

6. Визначено типові слідчі ситуації та версії початкового етапу розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, зокрема: 1) осіб затримано, наявна доказова інформація; 2) встановлено учасників злочинного об'єднання, але доказів недостатньо; 3) встановлено Інтернет-ресурси, за допомогою яких здійснюється незаконна діяльність, що пов'язана із продажем вогнепальної

зброї; 4) виявлено вогнепальну зброю, осіб не встановлено; 5) виявлено об'єкти, пристосовані для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї; злочинця (-ців) не встановлено; 6) встановлено факт недостачі (викрадення, привласнення, втрати) вогнепальної зброї.

7. Визначено, що найбільш оптимальними формами взаємодії слідчого з оперативними підрозділами Національної поліції на початковому етапі розслідування є: взаємодія під час реалізації матеріалів ОРД (37 %); виконання доручень слідчого (72 %); консультування – 54 %; обмін інформацією – 65 %; спільна організація і планування слідчих (розшукових) дій та НСРД – 76 %.

8. Розкрито організаційно-підготовчі заходи і тактичні прийоми проведення огляду. Виокремлено вузлові місця, що повинні бути оглянуті, зокрема: а) місце, затримання осіб із вогнепальною зброєю; б) місце, виявлення вогнепальної зброї; в) місце схованки вогнепальної зброї (покинуті об'єкти, відкрита місцевість); г) місце зберігання при виявленні недостачі вогнепальної зброї; д) транспортні засоби, таємні тунелі, в яких переміщувалась вогнепальна зброя; е) місце «закладки» вогнепальної зброї при огляді за фактом збуту; ж) місце розташування комп'ютерної техніки (місце Інтернет-користувача).

З'ясовано тактичні особливості обшуку під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями. Визначено основні об'єкти, які підлягають виявленню і вилученню під час проведення обшуку, зокрема: вогнепальна зброя та її частини, макети чи окремі деталі (97 %); інструменти, технічна документація та станкове обладнання, що застосовуються для виготовлення деталей зброї (51 %); речі та предмети, які містять сліди зберігання чи застосування зброї, або сліди злочинних дій (24 %); гільзи, боєприпаси, патрони, порох-капсули (78 %); комп'ютерна техніка; засоби телефонного зв'язку (SIM-картки).

Встановлено, що найбільш ефективними тактичними прийомами обшукує: а) послідовне обстеження об'єктів; б) залучення підозрюваного;

в) видалення осіб; г) відволікаючі прийоми; д) застосування науково-технічних засобів.

9. Визначено особливості тактики проведення допиту членів злочинних об'єднань. До найбільш ефективних тактичних прийомів відносяться: пред'явлення доказів; формування психологічного контакту; застосування технічних засобів фіксації; спостереження за поведінкою; використання конфліктів і протиріч серед членів злочинного об'єднання; створення напруги; створення уявлення про повну поінформованість слідчого.

10. З'ясовано особливості призначення судових експертиз, зокрема під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, слідчі припускаються таких помилок при призначенні експертиз: відмова від проведення експертного дослідження вогнепальної зброї з ознаками саморобного виготовлення за наявності її ідентифікаційних ознак (2 %); ставлення непотрібних запитань експерту при призначенні експертизи шляхом переписування із довідника слідчого (12 %); речові докази направляються для проведення експертизи із порушенням цілісності їх упаковки (9 %); постановка запитань експерту, вирішення яких не входить в його компетенцію (7 %); непризначення експертиз підроблених документів з наявними ознаками підробки, частин вогнепальної зброї й макетів, інструментів для її виготовлення, одягу та засобів пакування і маскування, комп'ютерної техніки, що використовувалась для створення і функціонування Інтернет-сайтів з продажу вогнепальної зброї (9 %).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александренко О.В. Криміналістичні проблеми подолання протидії розслідуванню: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Харків, 2004. 22 с.
2. Аленин Ю.П. Процессуальные особенности производства следственных действий: монограф. Одесса: ЦУИ, 2002. 264 с.
3. Андреев А.Г. Современное состояние и проблемы криминалистического исследования самодельного огнестрельного оружия: дисс. ... канд. юрид. наук; спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность». Волгоград, 2003. 262 с.
4. Антонюк О.В. Окремі аспекти взаємодії слідчих та оперативних підрозділів у розслідуванні хуліганства, вчиненого із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого з метою нанесення тілесних ушкоджень // Науковий вісник публічного та приватного права: збірник наукових праць. Випуск 6. Т. 2. К.: Науково-дослідний інститут публічного права, 2016. С. 145-149.
5. Арешонков В.В. Помилки при проведенні криміналістичних експертиз: різновиди, причини виникнення та шляхи попередження // Криміналістика і судова експертиза: міжвідом. наук.- метод. зб. / Київський НДІ судових експертиз; редкол.: О. Г. Рувін (відповід. ред.) та ін. К., 2016. Вип. 61. С. 99-107.
6. Аркуша Л.І. Основи методики виявлення і розслідування організованої злочинної діяльності при наявності корумпованих зв'язків: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Одеська нац. юрид. академія. Одеса, 2001. 218 с.
7. Багрій М.В. Взаємодія слідчого з працівниками підрозділів, які

здійснюють оперативно-розшукову діяльність // Науковий фаховий журнал «Вісник Львівського університету. Серія юридична». 2013. № 57. С. 315-321.

8. Баев О.Я. Основы криминалистики: курс лекций. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Экзамен, 2003. 320 с.

9. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність: підручник: Ч. I. Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 336 с.

10. Баришніков А. Обшук особи за новим КПК України: теоретичні та практичні проблеми // Вісник Національної академії адвокатури України. 2015. № 7-8 (15). С. 35-42. URL: <http://unba.org.ua/assets/uploads/news/publikacii/publ-baryshnikov.pdf>.

11. Баулін О. Обставини, що підлягають встановленню під час досудового розслідування терористичного акту // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2015. № 4. С. 28-38.

12. Бахин В.П. Криминалистика. Проблемы и мнения (1962-2002). Киев, 2002. 268 с.

13. Бахін В., Лук'янчиков Б. Склад і призначення криміналістичної характеристики злочинів // Правничий часопис Донецького університету. 2000. № 1 (4). С. 39-43.

14. Бахін В.П., Гора І.В., Цимбал П.В. Криміналістика: курс лекцій: у 2-х част. Ірпінь: Акад. ДПС України, 2002. Ч. I. 356 с.

15. Бедняков И.Л. Обыск: проблемы эффективности и доказательственного значения: монограф. М.: Юрлитинформ, 2010. 176 с.

16. Безлепкин Б.Т. Доказательства в советском уголовном процессе // Советский уголовный процесс: учебник / под ред. В.П. Божьева. М.: Юрид. лит., 1990. С. 75-94.

17. Белкин Р.С. Курс криминалистики: учеб. пособие для вузов. 3-е изд., дополненное. М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. 837 с.

18. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы от теории к практике. М., 1988. 304 с.

19. Белкин Р.С. Очерки криминалистической тактики: учеб. пособие.

Волгоград: ВСШ МВД СССР, 1993. 200 с.

20. Белкин Р.С. Перспективы исследования проблемы следственной ситуации // Избранные труды. М.: Норма, 2009. 768 с.

21. Белова Н.В. Доказывание организованного характера преступной группы на досудебных стадиях уголовного процесса: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность». Воронеж, 2002. 187 с.

22. Бикеев И.И. Ответственность за незаконный оборот огнестрельного оружия, боевых припасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: дисс. ... канд. юрид. наук; спец. 12.00.08 «Уголовное право, криминология, исправительно-трудовое право» / Игорь Измаилович Бикеев. Йошкар-Ола, 2000. 217 с.

23. Бирюков Ю.С. Особенности расследования преступлений об организации незаконного вооруженного формирования или участия в нем: по материалам республик Северного Кавказа: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Бирюков Юрий Станиславович. М., 2002. 201 с. URL: <http://lawbook.org.ua/aa/12.00.09/2016/03/19/030597014.doc.html>.

24. Біла Ю.В. Кримінальна відповідальність за групові злочини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. Дніпропетровськ, 2009. 20 с.

25. Біленчук П.Д. Криміналістика: підруч. / П.Д. Біленчук, В.К. Лисиченко, Н.І. Клименко; за ред. П.Д. Біленчука. 2-ге вид., випр. і доп. К.: Атіка, 2001. 544 с.

26. Бойко Г.А. Проблемы методики расследования незаконного оборота оружия и боеприпасов (по материалам Северо-Кавказского региона): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Краснодар. ун-т МВД России. Краснодар, 2003. 246 с.

27. Бокій О.М. Адміністративно-правовий режим обігу зброї в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12. 00. 07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Олександр

Миколайович Бокій. Київ, 2010. 20 с.

28. Бурлака В.В. Особливості відомчої взаємодії слідчого з оперативними та іншими підрозділами ОВС під час розслідування незаконного позбавлення волі або викрадення людини // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2014. № 2. С. 254-263.

29. Бурлевич О.Ф. Оперативно-розыскная профилактика незаконного оборота оружия: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук; спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / Олег Филимонович Бурлевич. Омск, 2005. 23 с.

30. Бялковський Д.А. Роль слідчого судді в реалізації засади недоторканності житла чи іншого володіння особи на стадії досудового розслідування / // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2016. Вип. 37. Т. 3. С. 90-94. URL: http://visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.37/part_3/23.pdf.

31. Вагабов Т. Теоретические и практические основы криминалистической тактики проверки показаний подозреваемого и обвиняемого в ситуациях противодействия расследованию: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Моск. гос. ун-т им. М.В. Ломоносова (юрид. фак.). М., 2014. 235 с.

32. Вапнярчук В.В. Характеристика обставин предмету доказування, які підтверджують наявність головного факту // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2013. Вип. 22, ч. 2, т. 3. С. 93-97.

33. Вапнярчук В.В. Загальна характеристика предмета кримінально-процесуального доказування // Вісник Національної академії правових наук України. 2013. № 3. С. 238-248. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2013_3_31.

34. Вапнярчук В.В. Об'єкт кримінально-процесуального доказування // Актуальні проблеми права: теорія і практика // Topical issues of law: theory and practice: зб. наук. праць. Луганськ, 2013. № 27. С. 125-132.

35. Варцаба В.М. Розслідування злочинів організованих злочинних груп (тактико-психологічні основи): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / Василь Миколайович Варцаба. Харків, 2003. 20 с. URL: <http://inter.criminology.onua.edu.ua/?p=1567>.

36. Варцаба В.М. Розслідування злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами (тактико-психологічні основи): монограф. Харків: Гриф, 2004. 111 с.

37. Васильев А.Н. Проблемы методики расследования отдельных видов преступлений. М.: Изд-во МГУ, 1978. 71 с.

38. Васильев А.Н. Планирование расследования преступлений / А.Н. Васильев, Г.Н. Мудьюгин, Н.А. Якубович. М.: Госюриздат, 1957. 199 с.

39. Вдовин А.Н. Особенности методики расследования и поддержания государственного обвинения по уголовным делам о преступлениях, связанных с незаконным оборотом оружия и боеприпасов (по материалам приграничных регионов Сибирского федерального округа): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.12 / Вдовин Алексей Николаевич. Новосибирск, 2015. 245 с.

40. Весельський В.К. Концептуальні основи тактики слідчих дій (слідчого огляду, допиту, призначення і проведення судових експертиз // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). К., 2012. № 2 (28). С. 151-158.

41. Весельський В.К. Слідча ситуація як категорія криміналістичної тактики // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2011. Вип. 25-26. С. 193-199.

42. Вирок Апеляційного суду Чернівецької області від 27.09.2011: справа 11-473/11 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/20455236>.

43. Вирок Дарницького районного суду м. Києва від 15.11.2016: провадження 1-кп/753/848/16 // Єдиний державний реєстр судових рішень.

URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62699012>.

44. Вирок Київського районного суду м. Одеси від 17.05.2016: справа № 520/1390/15-к; Кримінальне провадження № 1-кп/520/232/16 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57807544>.

45. Вирок Київського районного суду м. Харкова від 27.10.2015: кримінальне провадження 1-кп/640/455/15 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52842064>.

46. Вирок Костянтинівського міськрайонного суду Донецької області від 28.10.2015: справа № 233/5775/15-к // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52852368>.

47. Вирок Комінтернівського районного суду Одеської області від 05.04.2013: справа № № 1515/4938/2012 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/30511137>.

48. Вирок Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 14.11.2016: справа 183/5953/15 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62663497>.

49. Вирок Приморського районного суду міста Маріуполя Донецької області від 29.06.2017: справа №266/4000/14-к; Кримінальне провадження № 1-кп/266/19/17 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/67451508>.

50. Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 30.04.2015: справа 569/674/15-к // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/44514252>.

51. Вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 14.11.2017: справа 748/2907/17 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/70209913>.

52. Виявлення, попередження та розслідування злочинів торгівлі, вчинених із застосуванням інформаційних технологій: навчальний курс / А. Вінаков, В. Гузій, Д. Девіс, В. Дубина, М. Каліжевський, О. Манджай,

В. Марков, В. Носов, О. Соловйов. К., 2017. 148 с.

53. Возгрин И.А. Введение в криминалистику: история, основы теории, библиография. СПб., 2003. 475 с.

54. Войнов В.В. Особенности первоначального этапа расследования преступлений в сфере незаконного оборота ручного огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: дисс. ... канд. юрид. наук; спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность»; Калининградск. юрид. ин-т МВД РФ. Калининград, 2001. 188 с. URL: <http://www.dissercat.com/204content/osobennosti-pervonachalnogo-etapa-rassledovaniya-prestuplenii-v-sfere-nezakonnogo-oborota-u#ixzz2pS4l3wZn>.

55. Волобуєв А.Ф. Проблеми методики розслідування розкрадань майна в сфері підприємництва. Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. 336 с.

56. Волчецкая Т.С. Криминалистическая ситуалогия: монография / Т.С. Волчецкая; под ред. проф. Н.П. Яблокова. Москва, 1997. 248 с.

57. Галаган В.І. Правові та криміналістичні проблеми вдосконалення кримінально-процесуальної діяльності (на матеріалах органів внутрішніх справ України): автореф. дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». К., 2003. 39 с.

58. Галаган В.І., Удовенко Ж.В. Забезпечення засади невторчання у приватне життя чи проведення обшуку житла чи іншого володіння особи. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua>.

59. Галиця О. С. Деякі питання застосування кримінально-процесуального законодавства при проведенні обшуку транспортних засобів. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3346>.

60. Глазырин Ф.В. Изучение личности обвиняемого и тактика следственных действий: учеб. пособие. Свердловск: Свердлов. юрид. ин-т, 1973. 156 с.

61. Городилов В.В. Организационные и тактические аспекты расследования преступлений, совершаемых организованными преступными группами: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / Городилов Виктор Васильевич. Ижевск, 2002. 179 с.

62. Гоч Н.В. Тактика обшуку під час розслідування ухилень від сплати єдиного внеску. URL: <http://www.apdp.in.ua/v71/65.pdf>.

63. Грибовський О.В. Взаємодія оперативних і слідчих підрозділів під час виявлення, припинення та розслідування неправомірної вигоди // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2015. № 1. С. 246-254.

64. Гудзь В.Е. Расследование преступлений, связанных с незаконным оборотом взрывчатых веществ и взрывных устройств: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика; оперативно-розыскная деятельность». Саратов, 2010. 29 с. URL: <http://lawtheses.com/rassledovanie-prestupleniy-svyazannyh-s-nezakonnym-оборотom-vzryvchatyh-veschestv-i-vzryvnyh-ustroystv>.

65. Гурев М.С. Убийства на «разборках» (методика расследования). СПб: Питер, 2001. 288 с.

66. Д'яковський Г.Л. Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного позбавлення волі та викрадення людини, вчиненого організованою групою: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Д'яковський Геннадій Леонідович. Дніпро, 2017. 230 с.

67. Д'яковський Г.Л. Окремі питання взаємодії слідчих та оперативних підрозділів під час розслідування незаконного позбавлення волі та викрадення людини, вчиненого організованою групою осіб // Науковий вісник публічного та приватного права: збірник наукових праць. Випуск 6. Т. 2. К.: Науково-дослідний інститут публічного права, 2016. С. 158-162.

68. Дворкин А.И. и др. Расследование бандитизма: метод. пособие. М.: Приоритет, 2000. 176 с.

69. Демидова Л.М. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Демидова Людмила Миколаївна. Харків, 2003. 163 с.

70. Денисюк С.Ф., Шепитько В.Ю. Обыск в системе следственных действий (тактико-криминалистический анализ): науч.-практ. пособие. Харьков: Консум, 1999. 160 с.

71. Деревняк Д.В. Криміналістична тактика обшуку та особистий обшук: необхідність удосконалення // Криміналістичний вісник. 2015. № 2 (23). С. 104-108.

72. Долгополов А.А. Теоретические и организационные основы административно-правовых режимов оборота оружия и взрывчатых веществ в Российской Федерации: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук; спец. 12.00.14 «Административное право, финансовое право, информационное право»; ВНИИ МВД РФ / Долгополов Александр Александрович. М., 2007. 31 с. URL: organizatsionnye-osnovyadministrativno-pravovyh-rezhimov-oborota-oruzhiya-i-vzryvchatyh-veschestv-vros#ixzz2pj2cAH8g.

73. Драпкин Л.Я., Карагодин В.Н. Криминалистика: учебник. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Проспект, 2011. 766 с.

74. Драпкин Л.Я. Поняття і класифікація слідчих ситуацій. Свердловськ: Вид-во СГУ, 1975. 137 с.

75. Дубинский А.Я. Шостак Ю.І. Організація і діяльність слідчо-оперативної групи. Київ: КВШ МВС СРСР, 1981, 49 с.

76. Експертизи у судочинстві України: науково-практичний посібник / за заг. ред. В.Г. Гончаренка, І.В. Гори. Київ: Юрінком Інтер, 2014. 504 с.

77. Еникеев М.И., Образцов В.А., Эминов В.Е. Следственные действия: психология, тактика, технология: учеб. пособие. М.: ТК Велби, Проспект, 2008. 216 с.

78. Ефименко В.В. Расследование хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств (по материалам следственно-прокурорской практики военной прокуратуры

Дальневосточного военного округа): дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / Ефименко Виктор Викторович. Владивосток, 2002. 192 с.

79. Єфремов С. Організована злочинна діяльність як кримінально-правова проблема // Прокуратура, людина, держава. 2005. № 12 (54). С. 75-80.

80. Жерж Н.А. Слідчі ситуації та типові криміналістичні версії щодо особи злочинця при розслідуванні окремих насильницьких злочинів / Н.А. Жерж, М.Є. Дирдін // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. Серія ПРАВО. Випуск 32. Том 3. С. 117-121.

81. Жук О.Д. Уголовное преследование по уголовным делам об организации преступных сообществ (преступных организаций), участии в них и о преступлениях, совершенных этими сообществами (современные проблемы теории и практики): автореф. дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность». М., 2004. 61 с.

82. Жуков Б.В. Основи виявлення та розслідування створення злочинних організацій: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / ДУВС. Одеса, 2011. 20 с.

83. Заець Д.Д. Тактика перевірки показань на місці // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. 2009. № 1. С. 198-209.

84. Зайцева Е.В. Уголовно-правовые средства противодействия незаконному обороту оружия и его применению при совершении преступлений: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / Екатерина Васильевна Зайцева. Омск, 2014. 22 с.

85. Зарубенко О. Співвідношення огляду з іншими процесуальними діями за КПК України // Закон и жизнь. 2013. № 3. С. 45-48.

86. Захарова О.В. Особливості проведення огляду вилученої комп'ютерної техніки під час розслідування комп'ютерних злочинів // Слідча практика. 2012. № 3. С. 169-175.

87. Здоровко С.Ф. Тактичні операції при розслідуванні вбивств, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / Здоровко Сергій Федорович. Харків, 2002. 19 с.

88. Здоровко С.Ф. Тактичні операції при розслідуванні вбивств, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / НУВС. Харків, 2002. 209 с.

89. Зеленецкий В.С. Объект уголовно-процессуального познания действительности // Вопросы государства и права развитого социалистического общества. Харьков: Изд-во Харьк. юрид. ин-та, 1975. С. 247-249.

90. Зеленский В.Д. Тактика осмотра места происшествия // Криминалистика: учебник / под общ. ред. Е.П. Ищенко и А.Г. Филиппова. М.: Высшее образование, 2006. 743 с.

91. Зуев С.В. Теоретические и прикладные проблемы совершенствования уголовного преследования по делам о преступлениях, совершаемых организованными группами и преступными сообществами (преступными организациями): автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09 / Моск. акад. экономики и права. М., 2010. 54 с.

92. Зуйков Г.Г. Криминалистическое понятие способа совершения преступления. Поиск преступников по признакам способов совершения преступлений: учеб. пособие / Г.Г. Зуйков. М., 1970. 191 с.

93. Зуйков Г.Г. Криминалистическое учение о способе совершения преступления // Соц. законность. 1971. № 11. С. 14-19.

94. Иванчишин И.И. Особенности проведения следственного эксперимента при расследовании преступлений, совершенных

организованными преступными группировками // Право и политика. 2015. № 2. С. 142-144.

95. Іваненко І.В. Бандитизм: кримінологічне та кримінально-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Одеса, 2003. 19 с.

96. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: наказ МВС України від 14.08.2012 № 700. URL: <http://document.ua/pro-organizaciyu-vzaemodiyi-organiv-dosudovogo-rozsliduvannj-doc119907.html>.

97. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України від 07.07.2017 № 575. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17/print1453920848713385>.

98. Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів, а також боеприпасів до зброї та вибухових матеріалів: затверджена наказом МВС № 662 від 21 серпня 1998 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>.

99. Каминский А.М. Теоретические основы криминалистического анализа организованности преступной деятельности и возможности его практического использования: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность». Нижний Новгород, 2008. 52 с.

100. Капустина И.В. Первоначальный этап расследования хищений огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Санкт-Петербургск. ун-т МВД

России. СПб., 1999. 227 с.

101. Керевич О.В. Тактичні та процесуальні особливості проведення обшуку житла чи іншого володіння особи. URL: <http://www.apdp.in.ua/v71/55.pdf>.

102. Кобликов А.С. Доказательства в уголовном процессе // Учебник уголовного процесса. М.: Спартак, 1995. С. 62-102.

103. Коваленко Є.Г. Теорія доказів у кримінальному процесі України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2006. 631 с.

104. Козак Л.С. Особливості предмета доказування у провадженнях щодо кримінальних правопорушень, вчинених шляхом документального оформлення фінансово-господарських операцій // Часопис Київського університету права. 2015. № 3. С. 308-312.

105. Козаченко І.П. Правові, морально-етичні та організаційні основи оперативно-розшукової діяльності / І.П. Козаченко, В.Л. Регульський. Л.: Львів. ін-т внутр. справ при Нац. акад. внутр. справ України, 1999. 219 с.

106. Колесник В.А. Негласні слідчі (розшукові) дії: кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти підготовки і проведення: науково-практичний посіб. / Академія адвокатури України. Київ: Прецедент, 2014. 135 с.

107. Колесник Ю.В. Слідчі та негласні слідчі (розшукові) дії як криміналістичні засоби діяльності слідчого в досудовому розслідуванні: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / НАВС. Київ, 2016. 252 с.

108. Колесниченко А.Н. Научные и правовые основы расследования отдельных видов преступлений: автореф. дис. ... докт. юрид. наук / Алексей Никифорович Колесниченко. Х., 1967. 28 с.

109. Колесниченко А.Н. Принципы методики расследования преступлений // Криминалистика и судебная экспертиза. 1979. Вып.18. С. 62-68.

110. Коловоротный А.А. Уголовно-процессуальные и криминалистические аспекты расследования организации преступного

сообщества (преступной организации): дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.12; 12.00.09 / Федеральн. гос. казенное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Волгоградская академия МВД России». Волгоград, 2015. 238 с.

111. Комаринец Б.М. Руководство по осмотру места преступления. 1-я книга. Следы и вещественные доказательства на месте преступления / Б.М. Комаринец, Б.И. Шевченко. Главное управление РК милиции НКВД СССР. М., 1938. 272 с.

112. Комарницька О.Б. Окремі питання здійснення обшуку житла стороною обвинувачення // Часопис цивільного і кримінального судочинства. 2016. № 4 (31). С. 118-129.

113. Коновалов Е.Ф. Осмотр места происшествия (состояние практики и пути повышения ее эффективности). Минск, 1987. 143 с.

114. Коновалова В.Е. Версия: концепция и функции в судопроизводстве. Х., 2000.

115. Коновалова В.Е., Шепитько В.Ю. Обыск: тактика и психология: учеб. пособие. Харьков: Гриф, 1997. 80 с.

116. Конституція України від 28 червня 1996 р. / Офіційний Сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

117. Контемиров В.Т. Криминалистическая характеристика групп в сфере организованной преступности: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза» / МВД РФ ВСШ. Волгоград, 1992. 24 с.

118. Корж В.П. Теоретичні основи методики розслідування злочинів, скоюваних організованими злочинними утвореннями у сфері економічної діяльності: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / Валентина Павлівна Корж. Київ, 2003. 56 с.

119. Корма В.Д. Особенности использования специальных знаний в области судебной баллистики при расследовании преступлений: дисс. ...

канд. юрид. наук; спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / Корма, Василий Дмитриевич. М., 2001. 178 с. URL: <http://www.dissercat.com/content/osobennosti-ispolzovaniya-spetsialnykh-znaniiv-oblasti-sudebnoi-ballistiki-pri-rassledovani>.

120. Косарев С.Ю. О современном состоянии системы методик расследования преступлений // Вестник криминалистики. Вып. 1 (29). М.: Спарк, 2009. С. 74-82.

121. Косарева В.Ю. Некоторые вопросы взаимодействия следователя и судебно-медицинского эксперта в процессе расследования преступлений // Российский следователь. 2002. № 7. С. 2-4.

122. Кофанов А.В. Теоретичні та практичні аспекти криміналістичного дослідження гладкоствольної вогнестрільної зброї: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / Андрій Віталійович Кофанов. К, 2000. 20 с.

123. Криминалистика / под ред. Н.П. Яблокова. М.: Бек, 1996. 690 с.

124. Криминалистика / под ред. Н.П. Яблокова и В.Я. Колдина. М.: МГУ, 1990. 463 с.

125. Криминалистика: учеб. / под ред. проф. А.Г. Филиппова (отв. ред. и проф. А.В. Волынский). М.: Спартак, 1998. 543 с.

126. Криминалистика: учебник для ВУЗов / отв. ред. проф. Н.П. Яблоков. М.: Изд-во БЕК, 1997. 704 с.

127. Криминалистика социалистических стран / под ред. В.Я. Колдина. М.: Юридическая литература, 1986. 517 с.

128. Криминалистика: учеб. для вузов / под ред. Р.С. Белкина. М.: Изд. группа НОРМА-ИНФРА М, 2001. 998 с.

129. Криминалистика: учебник / под ред. И.Ф. Герасимова, Л.Я. Драпкина. М.: Высшая школа, 1994. 528 с.

130. Криминалистическая методика расследования отдельных видов преступлений: учебное пособие в 2-х частях. Ч. 2 / под ред. А.П. Резвана,

М.В. Субботиной. М.: ИМЦ ГУК МВД России, 2002. 232 с.

131. Криминалистическое обеспечение деятельности криминальной милиции и органов предварительного расследования / под ред. Р.С. Белкина, Т.В. Аверьяновой. М.: Новый юрист, 1997. 400 с.

132. Криміналістика: підруч. / В.В. Пясковський, Ю.М. Черноус, А.В. Иващенко, О.О. Алексєєв та ін. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 544 с.

133. Криміналістика. Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів: підручник / за ред. В.Ю. Шепітька. Х.: Право, 1998. 376 с.

134. Криміналістика: підручник / В.М. Глібко, А.Л. Дуднікова, В.А. Журавель та ін.; за ред. В.Ю. Шепітька. К.: Ін Юре, 2001. 684 с.

135. Криміналістика: навч. посіб. / Р.І. Благута, Р.І. Сибірна, В.М. Бараняк та ін.; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. Київ: Атіка, 2012. 496 с.

136. Криміналістичне забезпечення організації проведення допиту / Ю.А. Чаплинська // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2014. № 4. С. 424-432. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2014_4_57.

137. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № № 2341-III в редакції від 01.05.2016 / Офіційний Сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1469257658644343>.

138. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI в редакції від 11.06.2016 // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

139. Кринична Е.В. Особливості огляду місця події за фактами розкрадання вантажів на залізничному транспорті // Криміналістичний вісник. 2013. № 1 (19). С. 117-120.

140. Кубанов В.В. Организация и использование учетов огнестрельного оружия и следов его применения при расследовании преступлений: дисс. ... канд. юрид. наук; спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и

судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность»; Саратов. юрид. ин-т МВД РФ / Кубанов, Валерий Викторович. Саратов, 2006. 212 с. URL: <http://www.dissercat.com/content/organizatsiya-i-ispolzovanie-uchetovognestrelnogo-oruzhiya-i-sledov-ego-primeneniya-pri-ras#ixzz2pRioNmPj>.

141. Кудінов С.С., Шехавцов Р.М., Цибульська О.О. Процесуальні та тактичні особливості провадження окремих процесуальних дій з участю іноземців: метод. рекомендації / за заг. ред. Л.В. Черечукіної. Луганськ: Луганськ. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка, 2012. 47 с.

142. Кузьмічов В.С. Криміналістика: навч. посіб. / Кузьмічов В.С., Прокопенко Г.І.; за заг. ред. В.Г. Гончаренка та Є.М. Моїсеєва. К., 2001. 368 с.

143. Кулик М.Й. Особливості проведення обшуку (при розслідуванні привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем // Митна справа. 2015. № 2 (98). С. 183-188.

144. Куликов В.И. Основы криминалистической теории организованной преступной деятельности. Ульяновск: Филиал МГУ, 1994. 256 с.

145. Куницына А.В. Тактика выявления организаторов преступных групп: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Саратов. гос. ун-т. Саратов, 2000. 224 с.

146. Курс криминалистики. Общая часть / отв. ред. В.Е. Корноухов. М.: Юристъ, 2000. С. 70-173 (автор главы В.Е. Корноухов).

147. Кустов А.М. Криминалистика и механизм преступления: цикл лекцій. М.: Изд-во Московского психолого-социального института. Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2002. 304 с.

148. Кушнерик Ю.А. Процесуальне керівництво розслідуванням грабежів та розбійних нападів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2016. 242 с.

149. Лавров В.П., Лузгин И.М. Способ сокрытия преступления и его

криминалистическое значение. М.: Юрид. лит, 1980. 340 с.

150. Лапко О.В. Форми взаємодії оперативних підрозділів та слідчих національної поліції України з виявлення, документування та розслідування кримінальних правопорушень // Наукове забезпечення досудового розслідування: проблеми теорії та практики: зб. тез доповідей V Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 8 лип. 2016 р.). К.: Нац. акад. внутр. справ, 2016. С. 104-105.

151. Лизогуб Б.В. Организовані злочинні угруповання: класифікація та заходи протидії: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Лизогуб Богдан Вікторович. Харків, 2004. 18 с.

152. Лисиченко В.К., Циркаль В.В. Использование специальных знаний в следственной и судебной практике: учебное пособие. К.: КГУ, 1987.

153. Литвинов А.Н. Прогнозирование и планирование в криминалистике / А.Н. Литвинов, Р.Л. Степанюк; под общ. ред канд. юрид. наук доц. В.И. Гаенко. М.: ЮРКНИГА, 2004. 160 с.

154. Лобойко Л.М. Актуальні проблеми визначення підстав і моменту початку досудового розслідування // Вісник кримінального судочинства. 2015. № 1. С. 87-92.

155. Лук'янчиков Є.Д. Слідчий огляд: поняття та види / Є.Д. Лук'янчиков, Б.Є. Лук'янчиков // Юридичний часопис НАВС. 2013. № 1. С. 264-269.

156. Лупинская П.А. Общие положения о доказательствах и доказывании // Уголовный процесс: учебник для вузов / под общ. ред. проф. П.А. Лупинской. М.: Юристь, 1995. С. 127-162.

157. Мазунин Я.М. Проблемы теории и практики криминалистической методики расследования преступлений, совершаемых организованными преступными сообществами (преступными организациями): автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.09. Екатеринбург, 2006. 51 с.

158. Майстеренко М.М. Кримінологічна характеристика та попередження органами внутрішніх справ злочинів проти громадської

безпеки, предметами яких є зброя, бойові припаси та вибухові речовини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Марія Миколаївна Майстеренко. Львів, 2010. 20 с.

159. Макаренко Є.І. Огляд місця події: навч. посібник / Є.І. Макаренко, О.В. Негодченко, В.М. Тертишник. Дніпропетровськ: Дніпроп. юрид. ін-т МВС України, 2001. 156 с.

160. Малюга В.М. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами та іншими суб'єктами в системі методики розслідування злочинів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Малюга Володимир Михайлович. Львів, 2016. 289 с.

161. Манджай О.В. Досвід Великобританії, ФРН та КНР // Навчально-тренувальний центр боротьби з кіберзлочинністю та моніторингу кіберпростору на громадських засадах. URL: <http://cybercop.in.ua/index.php/naukovi-statti/80-naukovi-statti/201-dosvid-velikobritaniji -frn-ta-knr>.

162. Маньковський Н.Я. Правове регулювання оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) дій // Митна справа. 2013. № 5 (2.2). С. 216-219.

163. Марков М.М. Взаємодія оперативних та слідчих підрозділів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій // Актуальні питання організації та розвитку наукової, науково-технічної й науково-педагогічної діяльності в Україні: збірник тез за матеріалами Всеукр. наук.- практи. інтер.-конф. (м. Київ, 30 серп. 2016 р.). К.: ДНДІ МВС України, 2016. С. 106-108

164. Матусовський Г.А. Основи взаємодії та інформаційного забезпечення в методиці розслідування злочинів // Криміналістика: підручник / кол. авторів: В.М. Глібко, А.Л. Дудніков, В.А. Журавель та ін.; за ред. Шепітька. К.: Видавничий дім "Ін Юре", 2000. 684 с.

165. Мацюк В.Я. Науково-практичний коментар Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (станом на 01.05.2011) / В.Я. Мацюк, С.А. Панасюк, В.А. Ніколайчук [та ін.]; за заг. ред. Мацюка В.Я. К.:

Видавничий дім «Професіонал», 2011. 304 с.

166. Маяков В.А. Діяльність слідчих підрозділів Служби безпеки України в сучасних умовах // Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару, 17 жовт. 2014 р. / редкол.: С.Є. Кучерина (голов. ред.), В.В. Федосєєв (заст. голов. ред.) та ін. Х.: Право, 2014. Вип. 6. С. 11-14.

167. Мельник Р.В. Криміналістичне дослідження об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / Роман Володимирович Мельник. Київ, 2014. 18 с.

168. Мельниченко С.П. Криміналістична характеристика способів незаконного переміщення вогнепальної зброї // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2016. Том 3. Випуск № 2. С. 90-93

169. Мельниченко С.П. Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного переміщення вогнепальної зброї: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Сергій Петрович Мельниченко. Дніпро, 2016. 20 с.

170. Мельниченко С.П. Криміналістична характеристика та особливості розслідування незаконного переміщення вогнепальної зброї: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / ДДУВС. Дніпро, 2016. 223 с.

171. Методика розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам внутрішніх справ: навчальний посібник / О.В. Батюк, Р.І. Благута, О.М. Гумін та ін.; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 324 с.

172. Методичні рекомендації щодо виявлення та вилучення зброї, бойових припасів або вибухових речовин, що перебувають у незаконному поводженні / ГУНП в Дніпропетровській області: Управління (карний розшук) кримінальної поліції, 2015. 19 с.

173. Мешкова В.С. Изобличение лидера (организатора) преступной

группы в ее создании и в руководстве преступной деятельностью: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика; теория оперативно-розыскной деятельности» / Мешкова Валентина Сергеевна. М., 1998. 166 с.

174. Міняйло Н.Є. Транснаціональна злочинна діяльність у сфері незаконного обігу вогнепальної зброї: кримінально-правове та кримінологічне дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Ніна Євгенівна Міняйло. К., 2012. 20 с. URL: <http://inter.criminology.onua.edu.ua/?p=8512>.

175. Москаленко Г.В. Перелік типових слідчих ситуацій для кожного етапу розслідування // Актуальні проблеми держави і права. 2011. Вип. 60. С. 247-252.

176. Мурадов В.В. Електронні докази: криміналістичний аспект використання. URL: http://pap.in.ua/3-2_2013/9/Muradov%20V.V.pdf.

177. Мусієнко О.М. Особливості огляду місця події при розслідуванні шахрайства // Форум права. 2013. № 4. С. 253-257.

178. На Донбасі виявлено схованку з арсеналом російської зброї. URL: <https://tvi.ua/regions/na-donbasi-viyavleno-shovanku-z-arsenalom-rosijskoi-zbroi.html>.

179. Невідома Н.В. Вчинення злочину організованою групою: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Невідома Надія Володимирівна / Нац. акад. правов. наук України. Харків, 2015. 21 с.

180. Никитина О.А. Международно-правовое сотрудничество в борьбе с незаконным оборотом оружия: дисс. ... канд. юрид. наук; спец. 12.00.10 «Международное право; Европейское право»; Моск. ак. МВД РФ / Никитина, Ольга Александровна. М., 2002. 21 с. URL: <http://lawthess.com/mezhdunarodno-pravovoe-sotrudnichestvov-borbe-s-nezakonnyim-oborotom-oruzhiya#ixzzj7MfHKQ>.

181. Новак Я.В. Сучасний стан та перспективи розвитку

криміналістичного дослідження вогнепальної зброї: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / Ярослав Віталійович Новак. К., 2007. 20 с.

182. Образцов В.А. Выявление и изобличение преступника. М., 1997. 336 с.

183. Образцов В.А. Проблемы совершенствования научных основ методики расследования преступлений: автореф. дисс. ... докт. юрид. наук / Виктор Александрович Образцов; Всесоюзн. ин-т по изучению причин и разраб. мер предупреждения преступности. Москва, 1985. 33 с.

184. Огляд місця події при розслідуванні окремих видів злочинів: наук.-практ. посібник / за ред. Н.І. Клименко. К.: Юрінком Інтер, 2005. 216 с.

185. Організація перевірок фінансово-господарської діяльності: підруч. / З.Б. Живко, І.О. Ревак, М.О. Живко, С.І. Мельник, Л.М. Плахотнюк; за заг. ред. З.Б. Живко. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 548 с.

186. Осмотр места происшествия: практик. пособие / под ред. А.И. Дворкина. М.: Юристъ, 2001. 336 с. («Библиотека следователя»).

187. Основи судової експертизи: навчальний посібник для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліфікацію судового експерта / авт.-уклад.: Л.М. Головченко, А.І. Лозовий, Е.Б. Сімакова-Єфремян та ін. Х.: Право, 2016. 928 с.

188. Особливості взаємодії між слідчими та іншими підрозділами органів внутрішніх справ при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень: методичні рекомендації / МВС; ГСУ. Київ, 2014. 110 с.

189. Особу виправдано за ч. 3 ст. 185, ч. 3 ст. 357, ч. 2 ст. 185, ч. 3 ст. 186 КК України – звільнено з зали суду, після року СІЗО (Вінницький районний суд Вінницької області від 24 червня 2016 р., суддя Карпінська Ю.Ф.). URL:

http://protokol.com.ua/ua/osobu_vipravdano_za_ch_3_st_185_ch_3_st_357_ch_2_st_185_ch_3_st_186_kk_ukraini_zvilнено_z_zali_sudu_pislya_roku_sizo/.

190. Павликов С.Г. Криминалистическая характеристика и

первоначальний етап розслідування незаконного оборота зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв: дисс. ... канд. юрид. наук; спец. 12.00.09 «Уголовний процес; криміналістика і судово-експертна діяльність»; Моск. гос. ун-т ім. М. В. Ломоносова / Павликов, Сергій Герасимович. М., 2000. 195 с. URL: <http://www.dissercat.com/content/kriminalisticheskaya-kharakteristika-ipervonachalniyi-etap-rassledovaniya-nezakonnogo-oborot#ixzz2pVzoX3QD>.

191. Пантелеев І.Ф. Елементи криміналістическої характеристики злочинів. Методологія криміналістики: навч. посібник по курсу «Основи криміналістики». М.: НІИмаш, 1982. 88 с.

192. Пантюхіна Г.А. Протидія організованої злочинності: криміналістическі аспекти (по матеріалам Уральського регіону): дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Уральськ. гос. юрид. акад. Екатеринбург, 2002. 201 с.

193. Парфіло О.А. Щодо проблем збирання доказів при розслідуванні кіберзлочинів / О.А. Парфіло, Ю.Ю. Нізовцев // Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару, 17 жовт. 2014 р. / редкол.: С.Є. Кучерина (голов. ред.), В.В. Федосєєв (заст. голов. ред.) та ін. Х.: Право, 2014. Вип. 6. С. 147-151.

194. Патрелюк Д.А. Розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, що вчиняються неповнолітніми: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Донецьк. юрид. ін-т МВС України. Донецьк, 2014. 250 с.

195. Пінчук М.Г. Предмет доказування і судовий розгляд поводження з вогнепальною зброєю, бойовими припасами і вибуховими речовинами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12. 00. 09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / Микола Григорович Пінчук. Харків, 2007. 20 с.

196. Пінчук М.Г. Предмет доказування і судовий розгляд справ про викрадення та інше незаконне поводження з вогнепальною зброєю, бойовими

припасами і вибуховими речовинами: монографія. Х.: Право, 2009. 176 с.

197. Погорецький М.А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія. Х.: Арсіс, ЛТД, 2007. 576 с.

198. Полякова М.В. Особливості експертних досліджень файлових структур, типових для функціонування окремих інтернет-браузерів / М.В. Полякова, В.С. Рукавішников, О.М. Шабля // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. Випуск 10. 2010. С. 526-532.

199. Постанова Пленуму Верховного суду України «Про судову практику про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» № 3 від 26 квітня 2002 р. URL: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/3F0C5F7A2A7948D256C9600464B2F?OpenDocument&CollapseView&RestrictToCategory=3F0C5F7A2A7948D7C2256C9600464B2F&Count=500&>.

200. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 № 638-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15>.

201. Про діяльність Інтернет-ресурсу з продажу вогнепальної зброї: довідка Управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування ГУНП в Дніпропетровській області від 27.09.2017.

202. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3782-XII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3782-12/print>.

203. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України від 08.10.98 № 53/5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98/print>.

204. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному

провадженні: наказ Генерального прокурора України від 19.11.2012 № 4н/
URL: http://www.gp.gov.ua/ua/gl.html?_m=publications&_t=rec&id=94102.

205. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 № 13 / Офіційний сайт ВР України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>.

206. Про результати роботи кінологічних підрозділів за 12 місяців 2015 року: доручення ГСУ Національної поліції України від 02.02.2016 № 1184/05/35-2016. Київ, 2016. 4 с.

207. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-ХІІ / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12/print>.

208. Пругло Я. У Лубнах поліція виявила майстерню з переробки зброї – вилучено 8 пістолетів. URL: <https://poltava.to/news/44607>.

209. Пряхін Є.В. Слідча тактика: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 116 с.

210. Психологічні особливості організованих злочинних об'єднань (використання психологічних знань у протидії організованій злочинності): наук.-практ. посіб. / за ред. Я.Ю. Кондратьєва, С.Д. Максименка, Б.В. Романюка. К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2002. 436 с.

211. Рагулин И.Ю. Организационные аспекты методики расследования незаконного оборота оружия и боеприпасов: дисс. ... канд. юрид. наук; спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / Рагулин Игорь Юрьевич. Краснодар, 2016. 269 с.

212. Радіонов І.І. Кримінальна відповідальність за бандитизм: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Харків, 2004. 19 с.

213. Разумов Э.А. Практическое руководство по криминалистике: учеб.-практ. пособ. / Э.А. Разумов; под ред. И.П. Красюка. К.: ООО «Плит Принт», 2011. 465 с.

214. Ратинов А.Р. Обыск и выемка. М.: Госюриздат, 1961. 220 с.
215. Ратинов А.Р. Судебная психология для следователей: учеб. пособие. М.: Высшая школа МООП СССР, 1967. 290 с.
216. Рибачук В.І. Кримінально-правові та кримінологічні аспекти боротьби з незаконними діяннями при поводженні зі зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Василь Іванович Рибачук. О., 2001. 21 с.
217. Романов А.И. Первоначальный этап расследования уголовных дел об организации преступного сообщества (преступной организации): дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Моск. ин-т МВД России. М., 1999. 187 с.
218. Россинский С.Б. Обыск в форме специальной операции: учеб. пособие для вузов. М.: Юнити-Дана, Закон и право, 2003. 199 с.
219. Рубеженська О.В. Правові підстави проведення обшуку при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним використанням обладнання для виготовлення наркотичних засобів // Часопис Київського університету права. 2014. № 1. С. 304-307.
220. Рустамбаев М.Х. Уголовно-правовые и криминологические проблемы борьбы с незаконным владением и применением оружия: дисс. ... канд. юрид. наук; спец. 12.00.08 «Уголовное право, криминология, исправительно-трудовое право». Ташкент, 1983. 215 с. URL: <http://www.lawlibrary.ru/disser2002909.html>.
221. Саїнчин О.С. Криміналістичні умови розкриття умисних вбивств // Правова держава. 2008. № 10. С. 267-273.
222. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному вигляді): підручн. К., 2005. 588 с.
223. Саморока В.А. Особенности доказывания по уголовным делам о незаконном обороте огнестрельного оружия: дисс. ... канд. юрид. наук; спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность»; Моск. ун-т МВД РФ / Саморока

Виктор Анатольевич. М., 2004. 228 с. [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/osobennosti-dokazyvaniya-pougolovnym-delam-o-nezakonnom-oborote-ognestrelnogoruzhiya#ixzz2pRqWUPpR>.

224. Сарнавський О.М. Кримінально-правова характеристика викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12. 00. 08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / Олександр Миколайович Сарнавський. Київ, 2009. 18 с.

225. Севрюков В.В. Основы криминалистической методики расследования преступлений, совершаемых бандами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность». Барнаул, 2004. 24 с.

226. Скорченко П.Т. Взаимодействие следователя, оперативно-розыскных органов и экспертно-криминалистических подразделений в процессе раскрытия преступлений // Криминалистика: учеб. / под ред. И.Ф. Пантелеева, Н.А. Селиванова. М.: Юр. лит., 1988. 592 с.

227. Соколов А.Ф. Преступления в сфере оборота оружия (ст. 222, 223 УК РФ): проблемы юридической техники и дифференциации ответственности: дисс. ... канд. юрид. наук; спец.: 12.00.08 / Соколов, Александр Федорович. Ярославль, 2002. 218 с. URL: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/101765.html>.

228. Соколов О.В. Проблемні питання взаємодії слідчого, прокурора з оперативними підрозділами на підставі доручення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій // Актуальні проблеми держави і права. URL: <http://apdp.in.ua/v79/19.pdf>.

229. Сорока С.О. Взаємодія слідчого із співробітниками інших підрозділів під час досудового розслідування / С.О. Сорока, Г.С. Римарчук // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні

науки. 2015. № 825. С. 347-354. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2015_825_59.

230. Старушкевич А.В. Криміналістична характеристика злочинів: навч. посібник. К.: НВК «Правник». 1997. 42 с.

231. Стахівський С.М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування: монограф. К.: НАВСУ, 2005. 272 с.

232. Тактика обшуку: фондова лекція з навчальної дисципліни «криміналістика» / уклад. В.В. Пясковський. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2016. 43 с.

233. Талалаев В.А. Криминалистическое обеспечение расследования хищений огнестрельного оружия, боеприпасов или взрывчатых веществ, совершенных военнослужащими: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика; оперативно-розыскная деятельность». Минск, 2012. 26 с.

234. Тарасенко А.С. Особенности правового регулирования взаимодействия следователя и оперативного работника во время реализации материалов ОРД по фактам незаконного обращения с огнестрельным оружием // Международный научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 1. С. 73-78.

235. Тарасенко О.С. Вдосконалення взаємодії слідчого з оперативними підрозділами Національної поліції під час реалізації матеріалів ОРД щодо фігурантів злочинного об'єднання, які вчинюють незаконне поводження з вогнепальною зброєю // Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. № 3. С. 167-173.

236. Тарасенко О.С. Елементи криміналістичної характеристики незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право», 2016. Вип. № 41. Т. 3. С. 84-89.

237. Тарасенко О.С. Окремі фактори, що визначають особливості тактики проведення обшуку під час розслідування незаконного поводження з

вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Розвиток наукових досліджень у XXI столітті: сучасні реалії та перспективи майбутнього: матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 27 трав. 2016 р.). Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2016. С. 83-85.

238. Тарасенко О.С. Особливості допиту на початковому етапі розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. № 1. С. 207-211.

239. Тарасенко О.С. Особливості тактики допиту членів злочинного об'єднання, що вчиняють незаконне поводження з вогнепальною зброєю // Правові засоби захисту прав людини в контексті трансформації українського суспільства: матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 10-12 груд. 2015 р.). Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2015. С. 75-78.

240. Тарасенко О.С. Особливості тактики огляду під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Актуальні питання протидії злочинності в сучасних умовах: реалізації, тенденції, перспективи: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (Дніпро, 30 черв. 2017). Дніпро, 2017. С. 54-55.

241. Тарасенко О.С. Слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2016. Випуск 6-2. Т. 1. С. 112-117.

242. Тарасенко О.С. Способи незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2015. № 2. С. 43-48.

243. Тенчов Э.С. Борьба с незаконным изготовлением, приобретением, хранением, ношением и сбытом оружия, боевых припасов и взрывчатых

веществ по советскому уголовному праву: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право». М., 1975. 24 с. URL: <http://www.lawlibrary.ru/izdanie35056.html>.

244. Тертишник В.М. Теорія доказів: підручник для слухачів магістратури юридичних вузів / К.В. Антонов, О.В. Сачко, В.М. Тертишник та ін.; за заг. ред. д.ю.н, проф. В.М. Тертишника. К.: Алерта, 2015. 294 с.

245. Тесленко Е.С. Криминалистическое обеспечение предварительного расследования незаконного оборота боеприпасов и взрывчатых веществ периода Великой Отечественной войны: дисс. ... канд. юрид. наук; спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / Краснодарск. ун-т МВД РФ / Тесленко, Евгений Сергеевич. Краснодар, 2011. 21 с. URL: <http://lawtheses.com/kriminalisticheskoeobespechenie-predvaritelnogo-rassledovaniya-nezakonnogo-oborota-boepripasovi-vzryvchatyh-veschestv-p#ixzz2pifGW1Uk>.

246. Техника, тактика, организация и методика расследования преступлений / под ред. Р.С. Белкина, В.Г. Коломацкого. А.Г. Филиппова. Волгоград: ВСШ МВС России, 1994. 559 с.

247. Тищенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів: монографія / Одеська національна юридична академія. О.: Фенікс, 2007. 260 с.

248. Ткач В.Ю. Место происшествия как объект криминалистического исследования (проблемы научно-технического и организационного обеспечения): дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.09 / Ткач Валерия Юрьевна. Волгоград, 2014. 221 с.

249. Топчій В.В. Взаємодія органів досудового розслідування та оперативних підрозділів у складі слідчо-оперативних груп // Юридичний вісник. 2014. № 4 (33). С. 138-143. URL: http://law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2014/statji_n4-33_2014/29.PDF.

250. Топчій В.В. Взаємодія та координація в діяльності органів

внутрішніх справ з виявлення та розкриття злочинів // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2015. Вип. 30 (том 2). С. 165-169.

251. Третьяков В.И. Организованная преступность и легализация криминальных доходов злочини: автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / Владимир Иванович Третьяков. Ростов-на-Дону, 2009. 56 с.

252. Трусов А.И. Предмет доказывания и доказательства по уголовному делу // Курс советского уголовного процесса: Общая часть. М.: Юрид. лит., 1989. С. 542-570.

253. Тюлькин Н.П. Правовые и организационно-тактические аспекты борьбы органов внутренних дел с незаконным оборотом огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: дисс. ... канд. юрид. наук; спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность»; Владимирский юридический институт Федеральная служба исполнения наказаний Российской Федерации / Тюлькин, Николай Павлович. Владимир, 2005. 209 с. URL: <http://www.dissercat.com/content/pravovye-i-organizatsionno-takticheskieaspekty-borby-organov-vnutrennikh-del-s-nezakonnym-o#ixzz2pRmVtkiy>.

254. Тютюнник Т.І. Теоретичні та організаційно-технічні основи інформаційного забезпечення судово-балістичної експертизи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / Тетяна Вікторівна Тютюнник. Х, 2008. 19 с.

255. Уваров В. Г. Проблемы реализации оперативно-розысковой информации органом дзнания: монография. Харьков, 2009. 156 с.

256. Усанов И.В. Проблемы раскрытия и расследования серийных убийств на сексуальной почве. М.: Юрлитинформ, 2005. 168 с.

257. Устав боевой службы внутренних войск. М.: Акад. МВД СССР, 1987. 240 с. URL: www.twirpx.com/file/1575334.

258. Ухвала колегії суддів судової палати у кримінальних справах апеляційного суду Сумської області від 30.01.2014: Справа 1806/11324/12 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/37160787>.

259. Ухвала колегії суддів судової палати у кримінальних справах апеляційного суду Київської області від 16.12.2015: Справа № 369/418/14-к; Кримінальне провадження № 11-кп/780/1324/15 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: [//reyestr.court.gov.ua/Review/54480977](http://reyestr.court.gov.ua/Review/54480977).

260. Федотов Н.Н. Форензика – компьютерная криминалистика. М.: Юридический Мир, 2007. 432 с.

261. Хайнекер Х.П. Правове співробітництво держав-членів Євросоюзу у боротьбі з організованою злочинністю: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 «Міжнародне право» / Хайнекер Хаген Петер Фрідріх. Київ, 2013. 16 с.

262. Хижняк Д.С. Осмотр места происшествия: учебное пособ. Саратов: Научная книга, 2005. 80 с.

263. Хитра А.Я., Кучер В.О. Взаємодія слідчого та органу дізнання при провадженні кримінальних справ: курс лекцій. Львів: Львівськ. держ. ун-т внутрішніх справ, 2009. 100 с.

264. Христов О.Л. Удосконалення нормативного регулювання взаємодії оперативних і слідчих підрозділів ОВС під час реалізації матеріалів ОРД // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2014. № 2. С. 256-262.

265. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

266. Чаплинський К.О. Організація і тактика слідчих дій та оперативно-розшукових заходів при розслідуванні злочинів, вчинених організованими злочинними угрупованнями: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / НАВСУ. К., 2003. 16 с.

267. Чаплинський К.О. Організація і тактичні прийоми проведення

одночасних обшуків // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ. 2004. № 3 (17). С. 338-344.

268. Чаплинський К.О. Тактичне забезпечення розслідування діяльності злочинних угруповань: монограф. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. Справ; Ліра ЛТД, 2010. 304 с.

269. Чувилев А.А. Взаимодействие следователей органов внутренних дел с милицией. М.: Изд-во МВШМ МВД СССР, 1981. 80 с.

270. Шайдуллин М.Ш. Предупреждение преступлений, совершаемых с использованием оружия: дисс. ... канд. юрид. наук спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право». М., 2014. 187 с.

271. Шамонова Т.Н. Осмотр места обнаружения признаков убийства: учеб. пособие. М.: МосУ МВД России, 2008. 178 с.

272. Шаповалова В.С. Поняття, співвідношення та класифікація кримінальної зброї (криміналістичний аспект): дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Вікторія Сергіївна Шаповалова. Кривий Ріг, 2015. 267 с.

273. Швидкова О.В. Обшук як спосіб збирання доказів // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2014. № 2. С. 1-17.

274. Шейфер С.А. О познавательной сущности и пределах применения проверки показаний на месте // Вопросы борьбы с преступностью. 1978. № 28. С. 116-133.

275. Шепитько В.Ю. Тактика расследования преступлений, совершаемых организованными группами и преступными организациями: монограф. / В.Ю. Шепітько. Х., 2000. 88 с.

276. Шепитько В.Ю. Криминалістика: курс лекцій. 2-е изд., перераб. и доп. Харьков: ООО «Одиссей», 2005. 368 с.

277. Шепітько В.Ю. Довідник слідчого. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. 208 с.

278. Шехавцов Р.М. Форми та способи протидії розслідуванню злочинів і засоби їх подолання (за матеріалами кримінальних справ про вимагання, вчинені організованими групами, злочинними організаціями): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Луганськ. акад. внутр. справ ім. 10-річчя незалежності України. Луганськ, 2003. 246 с.

279. Шиканов В.И. Теоретические основы тактических операций в расследовании преступлений. Иркутск: Изд-во ИГУ, 1983. 200 с.

280. Ширкин А.И. Уголовно-правовые и криминологические аспекты противодействия незаконному обороту оружия в Российской Федерации: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / Артем Игоревич Ширкин. Казань, 2008. 24 с.

281. Шляхов А.Р. О предмете судебной экспертизы // Некоторые вопросы теории судебной экспертизы: тезисы науч. сообщ. на 7 теор. семинаре криминалистических чтений, 26 июня 1975 года. М.: ВНИИСЭ, 1975. С. 3.

282. Шостко О.Ю. Теоретичні та прикладні проблеми протидії організованій злочинності в європейських країнах злочини: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.08 «кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право / Олена Юріївна Шостко. Харків, 2010. 38 с. URL: <http://inter.criminology.onua.edu.ua/?p=1998>.

283. Щадило А.А. Правові та організаційні засади діяльності оперативних підрозділів у кримінальному судочинстві України: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.09 / Щадило Анатолій Антонович. Київ, 2016. 241 с.

284. Щеголева М.В. Противодействие расследованию незаконного оборота оружия и криминалистические методы его преодоления: дисс. ... канд. юрид. наук; спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность»; Московский юридический институт МВД Российской Федерации / Щеголева, Марина

Викторовна. М., 2001. 190 с. URL: <http://www.dissercat.com/content/protivodeistvie-rassledovaniyu-nezakonnogooborota-oruzhiya-i-kriminalisticheskie-metody-ego#ixzz2pVxrzIMa>.

285. Щур Б.В. Тактика усунення протидії розслідуванню злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / Щур Богдан Володимирович. Харків, 2005. 18 с.

286. Щур Б.В. Тактика усунення протидії розслідуванню злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2005. 195 с.

287. Яблоков Н.П. Криминалистическая методика расследования. М.: Издат-во МГУ, 1985. 120 с.

288. Яблоков Н.П. Теоретические, методологические и науковедческие основы криминалистики. Криминалистика в вопросах и ответах: учеб. пособие. М., 2000. 224 с.

289. Яковлев О. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами під час проведення слідчих (розшукових) дій // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2017. № 1 (13). С. 217-224. URL: <http://www.chasopysnaru.gov.ua/chasopys/ua/pdf/1-2017/yakovlev.pdf>.

290. Якушева Т.В. Законодательная регламентация и практика привлечения к уголовной ответственности за организацию преступного сообщества (преступной организации): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / Татьяна Викторовна Якушева. Краснодар, 2016. 28 с.

291. Янович Ю.П. Уголовный процесс Украины: пособие по подготовке к государственному (выпускному) экзамену. Х., 1997. 256 с.

292. Быков В.М. Проблемы расследования групповых преступлений: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.09. М., 1992. 29 с.

293. Втюрин А.В. Розыск похищенного огнестрельного оружия с

использованием специальных познаний: дисс. ... канд. юрид. наук; спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность»; Моск. юрид. ин-т МВД РФ / Втюрин Александр Валерьевич. М., 1999. 172 с. URL: <http://www.dissercat.com/content/rozysk-pokhishchennogo-ognestrel'nogo-oruzhiya-s-ispolzovaniem-spetsialnykh-poznaniy#ixzz2pVXvF8co>.

294. Мельник О.В. Використання спеціальних знань під час розслідування незаконного переправлення осіб через державний кордон України // Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару, 17 жовт. 2014 р. / редкол.: С.Є. Кучерина (голов. ред.), В.В. Федосєєв (заст. голов. ред.) та ін. Х.: Право, 2014. Вип. 6. С. 187-192.

295. Самоделкин А.С. Правовые и организационно-тактические основы предупреждения и раскрытия преступлений, связанных с незаконным оборотом оружия и взрывчатых веществ: учебное пособие. Волгоград: ВА МВД России, 2006. 64 с.

296. Ухвала Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області від 26 грудня 2016 р. у справі № 740/4432/16-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/63701627>.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ ТА ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Тарасенко О.С. Особливості допиту на початковому етапі розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. № 1. С. 207-211.

2. Тарасенко О.С. Вдосконалення взаємодії слідчого з оперативними підрозділами Національної поліції під час реалізації матеріалів ОРД щодо фігурантів злочинного об'єднання, які вчинюють незаконне поводження з вогнепальною зброєю // Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. № 3. С. 167-173.

3. Тарасенко О.С. Елементи криміналістичної характеристики незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право», 2016. Вип. № 41. Т. 3. С. 84-89.

4. Тарасенко О.С. Слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2016. Випуск 6-2. Т. 1. С. 112-117.

5. Тарасенко О.С. Способи незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Боротьба з

організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2015. № 2. С. 43-48.

6. Тарасенко А.С. Особенности правового регулирования взаимодействия следователя и оперативного работника во время реализации материалов ОРД по фактам незаконного обращения с огнестрельным оружием // Международный научно-практический журнал «Право и Закон». 2017. № 1. С. 73-78.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Тарасенко О.С. Особливості тактики допиту членів злочинного об'єднання, що вчиняють незаконне поводження з вогнепальною зброєю // Правові засоби захисту прав людини в контексті трансформації українського суспільства: матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 10-12 груд. 2015 р.). Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2015. С. 75-78 (публікація тез).

8. Тарасенко О.С. Окремі фактори, що визначають особливості тактики проведення обшуку під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Розвиток наукових досліджень у XXI столітті: сучасні реалії та перспективи майбутнього: матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 27 трав. 2016 р.). Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2016. С. 83-85 (публікація тез).

9. Тарасенко О.С. Особливості тактики огляду під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Актуальні питання протидії злочинності в сучасних умовах: реалізації, тенденції, перспективи: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (Дніпро, 30 черв. 2017). Дніпро, 2017. С. 54-55 (усна доповідь з публікацією тез).

ЗВЕДЕНІ ДАНІ

**вивчення матеріалів 254 кримінальних справ (протягом 2008-2012 рр.),
133 кримінальних проваджень (протягом 2013-2017 рр.) щодо
незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється
злочинними об'єднаннями (Волинська, Дніпропетровська,
Житомирська, Запорізька, Київська, Кіровоградська, Миколаївська,
Луганська, Львівська, Одеська, Полтавська, Харківська, Херсонська
області, м. Київ)**

1.	Способи вчинення злочинів включають: 1) підготовку до вчинення 2) способи безпосереднього вчинення 3) способи приховування	83 % 100 % 65 %
2.	Які заходи щодо підготовки вчинення незаконного поводження з вогнепальною зброєю здійснювались членами злочинних об'єднань? 1) створення злочинного об'єднання 2) збір інформації про вогнепальну зброю 3) вибір способів конспірації 4) пошук джерел надходження (придбання) вогнепальної зброї 5) підшукування знарядь вчинення злочину 6) підготовка вогнепальної зброї до подальшої реалізації (використання, зберігання) 7) пошук та пристосування місць для незаконного зберігання (виготовлення, придбання, збуту) 8) обрання оптимального способу носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту вогнепальної зброї 9) визначення оптимального способу розрахунку за збут вогнепальної зброї 10) пошук покупців (продавців, посередників) 11) визначення місця попередніх зустрічей із потенційними покупцями (продавцями) 12) забезпечення безперервності та ефективності функціонування злочинного об'єднання з метою отримання максимальних прибутків	79 % 92 % 35 % 67 % 29 % 19 % 58 % 83 % 77 % 37 % 42 % 14 %
3.	Заходи щодо створення злочинного об'єднання включають: 1) підбір співучасників, які володіють необхідними знаннями та навичками для підготовки, вчинення та приховування незаконного поводження з вогнепальною зброєю 2) здійснення прямого або безпосереднього керівництва злочинним об'єднанням (його структурними частинами), планування діяльності, контроль за його виконанням 3) забезпечення доставляння незаконно придбаної вогнепальної	78 % 100 %

	зброї до місця її зберігання або збуту	53 %
	4) пошук осіб, які мають намір придбати вогнепальну зброю, проведення з ними попередніх зустрічей для повідомлення обов'язкових умов і обставин здійснення збуту вогнепальної зброї	27 %
	5) безпосереднє вчинення збуту вогнепальної зброї	43 %
	6) забезпечення супроводу та прикриття кожного епізоду діяльності злочинного об'єднання	58 %
	7) забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки злочинного об'єднання тощо	76 %
4.	Найбільш часто інформація про вогнепальну зброю, яка цікавить злочинні об'єднання відповідає таким характеристикам: 1) види вогнепальної зброї та заходи безпеки при поводженні з нею	79 %
	2) моніторинг вартості вогнепальної зброї на «чорному» ринку, оцінка незаконного попиту та пропозицій, прогнозування обсягу можливого «товарообігу» та розміру незаконного прибутку злочинного об'єднання від такого виду діяльності	83 %
5.	Способами конспірації протиправної діяльності злочинного об'єднання є: 1) розроблення та використання спеціальних знаків, сигналів, умовних слів і виразів для завуальованих розмов учасників злочинного об'єднання під час вчинення злочинів	65 %
	2) підбір та попередня домовленість одним із членів злочинного об'єднання з особами щодо вчинення ним транспортування, перевезення, пересилання, перенесення, зберігання до моменту збуту та/або збуту вогнепальної зброї, не розкриваючи при цьому інформацію про факт існування злочинного об'єднання та його діяльність	34 %
	3) інше	1 %
6.	Підготовка вогнепальної зброї до подальшої реалізації (використання, зберігання) полягає в таких заходах: 1) перевірка справності	89 %
	2) ремонт	32 %
	3) фарбування	5 %
	4) змащування	9 %
	5) пакування	37 %
	6) маскування	96 %
7.	Пошук та пристосуванні місць для незаконного зберігання (виготовлення, придбання, збуту) вогнепальної зброї здійснюється із вжиттям заходів щодо: 1) маскування	78 %
	2) періодичної перевірки його зручності та придатності для цільового використання	46 %

	3) інше	5 %
8.	<p>Способами розрахунку за збут вогнепальної зброї є такі:</p> <p>1) готівковий розрахунок 32 %</p> <p>2) безготівковий розрахунок 24 %</p> <p>3) транзакція за допомогою електронних гаманців 21 %</p> <p>4) з попередньою оплатою покупцем частини або всієї вартості вогнепальної зброї 16 %</p> <p>5) розрахунок здійснюється під час передачі покупцеві вогнепальної зброї 5 %</p> <p>6) розрахунок здійснюється після передачі покупцеві всіх основних частин вогнепальної зброї тощо. 2 %</p>	
9.	<p>Пошук покупців (продавців, посередників) вогнепальної зброї здійснюється шляхом:</p> <p>1) створення Інтернет-сайтів з продажу вогнепальної зброї 37 %</p> <p>2) через осіб, які, з вжиттям заходів конспірації, надають посередницькі інформаційні послуги на «чорному» ринку зброї щодо можливостей її незаконного придбання та збуту 54 %</p> <p>3) через знайомих, які мають контакти з військовослужбовцями або раніше засудженими особами 43 %</p>	
10.	<p>Найбільш прийнятними для попередніх зустрічей із потенційними покупцями (продавцями) та незаконного збуту вогнепальної зброї є:</p> <p>а) громадське місце 25 %</p> <p>б) безлюдне місце 52 %</p> <p>в) транспортний засіб 14 %</p> <p>г) інше (квартира, офіс, територія гаражного кооперативу тощо) 9 %</p>	
11.	<p>Придбання вогнепальної зброї злочинними об'єднаннями вчинюється шляхом:</p> <p>1) привласнення під час пошуку в місцях ведення бойових дій Другої світової війни 9 %</p> <p>2) вимагання 5 %</p> <p>3) заволодіння шляхом шахрайства 4 %</p> <p>4) заволодіння шляхом зловживання службовим становищем 32 %</p> <p>5) придбання деактивованих зразків, макетів, основних частин з подальшим ремонтом, переробкою 6 %</p> <p>6) покупки за підробленими документами 21 %</p> <p>7) покупки на «чорному» ринку 78 %</p> <p>8) покупки через Інтернет-сайти 23 %</p> <p>9) інше 1 %</p>	
12.	<p>Доставка (транспортування, переміщення) вогнепальної зброї здійснюється:</p> <p>1) особисто при собі 15 %</p> <p>2) у транспортному засобі 26 %</p> <p>3) поштовими відправленнями 19 %</p> <p>4) у технологічних порожнинах транспортних засобів 31 %</p>	

	5) дистанційно керованими пристроями 6) попутним відправленням 7) інше	1 % 1 % 7 %
13.	Зберігання вогнепальної зброї здійснюється у таких місцях: 1) орендованих гаражних боксах 2) покинутих або безхозних об'єктах 3) за місцем проживання (роботи) членів злочинних об'єднань 4) за місцем проживання (роботи) третіх осіб 5) схованках 6) автомобілі 7) при собі	24 % 35 % 27 % 12 % 32 % 7 % 4 %
14.	Збут вогнепальної зброї здійснюється шляхом: 1) передачі вогнепальної зброї покупцеві особисто після виконання ним заздалегідь визначених умов оплати під час особистої зустрічі 2) передачі основних частин вогнепальної зброї (окремо одна від одної) у декілька етапів, різними особами чи способами, у різних місцях 3) залишення замовленої покупцем вогнепальної зброї (або її основних частин) в обумовленому місці («закладка»), яку він має самостійно забрати після виконання умов оплати 4) поштового відправлення за підробленими документами 5) за допомогою дистанційно керованих чи некерованих пристроїв, використання підземних споруд	44 % 9 % 23 % 19 % 5 %
15.	Способами приховування незаконного поводження з вогнепальною зброєю членами злочинного об'єднання є такі: 1) приховування вогнепальної зброї 2) знищення (приховування) слідів, із них: - підроблених документів, схованок, засобів маскування, зразків зброї та її частин, залишків непридатної сировини і матеріалів для виготовлення або ремонту зброї, що не підлягають ремонту, інтернет-сайтів та ін. - обмін грошей на інші купюри або валюту іншої держави - знищення одягу (рукавичок, балаклав) 3) вжиття заходів щодо запобігання розкриттю діяльності злочинного об'єднання, із них: - забезпечення прикриття кожного епізоду злочинної діяльності - забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки - здійснення впливу на свідків, очевидців, а також тих співучасників, які могли б виступити як свідки, аж до їх фізичного знищення - задіяння корупційних зв'язків, підкуп осіб, уповноважених на виконання функцій держави - використання компрометуючих матеріалів, підкупу, залякування, шантажу	98 % 53 % 57 % 17 % 26 % 68 % 57 % 45 % 28 % 34 % 29 %

	- знищення доказів (записів з камер відеоспостереження та ін.)	11 %
16.	<p>Предметом незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, є:</p> <p>1) пістолети (револьвери):</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Astra Unceaty» 3 % - «Beretta» 4 % - «Colt» 3 % - «CZ 75B» 2 % - «Glock-19» 1 % - «Magnum Research Inc. (MRI) Desert Eagle» 2 % - «Ruger Super Raehawk» 1 % - «Smith and Wesson» 1 % - «VCZ 77» 1 % - «Walther PP/PPK» 4 % - «ИЖ-71» 1 % - «Макарова» (ПМ) 3 % - ОЦ-27 (ПСА) «Бердиш» 2 % - «Парабелум» 5 % - «Стєчкаіна» 2 % - «Токарева» (ТТ) 3 % - «Форт» 2 % - нестандартні, частково перероблені («Атмака», «Beretta PX-4 STORM», «Blow», «Kral», «Zoraki», «Марголіна», «6П42») 1 % <p>2) автомати (кулемети, карабіни):</p> <ul style="list-style-type: none"> - «М-16» 4 % - «Scorpion» VZ 3 % - «АК» 20 % - «Сайга» 9 % - «Узі» 7 % <p>3) снайперські гвинтівки:</p> <ul style="list-style-type: none"> - «DSR» 1 % - «Арісака» 1 % - «Драгунова» 1 % - «Мосіна» 1 % - «Токарева» 1 % <p>4) гранатомети (РПГ-18 «Муха», РПГ-26 «Аглень», ГП-25 «Костьор») 2 %</p>	41 %
17.	<p>До основних ознак, що характеризують кримінальну вогнепальну зброю, яка цікавить злочинні об'єднання, відносяться:</p> <p>1) особливість конструкції:</p> <ul style="list-style-type: none"> - атипова 3 % - нестандартна 29 % - стандартних видів 68 % <p>2) спосіб виготовлення:</p>	

	<ul style="list-style-type: none"> - промислового виробництва - саморобна (кустарного виробництва) - перероблена вогнепальна зброя та вогнепальна зброя, виготовлена шляхом переробки виробів, що не були вогнепальною зброєю. <p>3) довжина ствола:</p> <ul style="list-style-type: none"> - коротко- і середньоствольна - довгоствольна <p>4) ступінь заряджання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - однозарядна - багатозарядна <p>5) кількість стволів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - одноствольна - двоствольна - багатоствольна <p>6) будова каналу ствола:</p> <ul style="list-style-type: none"> - нарізна - гладкоствольна - комбінована <p>7) ступінь автоматичності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - автоматична - напівавтоматична - неавтоматична <p>8) калібр:</p> <ul style="list-style-type: none"> - малокаліберна (до 6,5 мм) - середньокаліберна (6,5-9 мм) - крупнокаліберна (понад 9 мм) 	<p>54 %</p> <p>11 %</p> <p>35 %</p> <p>71 %</p> <p>29 %</p> <p>45 %</p> <p>55 %</p> <p>49 %</p> <p>37 %</p> <p>14 %</p> <p>49 %</p> <p>28</p> <p>23 %</p> <p>38 %</p> <p>32 %</p> <p>30 %</p> <p>9 %</p> <p>75 %</p> <p>16 %</p>
18.	<p>До типових слідів незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, належать:</p> <p>1. Матеріальні:</p> <p>а) сліди-відображення, із них:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сліди рук (папілярні візерунки) і ніг (взуття) - транспортних засобів <p>б) сліди-предмети, із них:</p> <ul style="list-style-type: none"> - вогнепальна зброя - окремі частини вогнепальної зброї - сліди її застосування (кулі, гільзи) - сліди ушкоджень навколишніх предметів (стін, стель, дверей, дерев та ін.) - документи (посвідчення осіб для оформлення чи отримання посилок, реєстрації підпільних підприємств, супровідні документи на зброю) - комп'ютерна техніка і сліди застосування - схованки (місця Інтернет-трансляцій) - грошові кошти (банківські рахунки, картки, платіжні 	<p>23 %</p> <p>22 %</p> <p>11 %</p> <p>27 %</p> <p>75 %</p> <p>16 %</p> <p>18 %</p> <p>5 %</p> <p>21 %</p> <p>15 %</p> <p>18 %</p> <p>6 %</p>

	<p>доручення)</p> <ul style="list-style-type: none"> - мобільні телефони (SIM-картки) 13 % - записи відеоспостережень та інші носії інформації (у тому числі електронні) 9 % в) сліди-речовини, з них: 18 % а) біологічного походження 3 % - ґрунт, кіптява, порох 11 % - збройне мастило 5 % <p>2. Ідеальні: сліди-відображення у свідомості: 2 %</p> <ul style="list-style-type: none"> - потерпілих 19 % - свідків 3 % - очевидців 94 % - підозрюваних <p>Інші: 2 %</p> <ul style="list-style-type: none"> а) сліди-мікрочастинки 11 % б) залишені об'єкти 17 % в) запахові сліди 	
19.	<p>Тривалість дії злочинних об'єднань, що вчиняли незаконне поводження з вогнепальною зброєю:</p> <ul style="list-style-type: none"> - до 1 року 84 % - до 3 років 9 % - до 5 років 5 % - більше 5 років 1 % 	
20.	<p>Кількість виявлених злочинів, учинених злочинними об'єднаннями за час існування:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 злочин 18 % - 2-6 злочинів 11 % - понад 6 злочинів 71 % 	
21.	<p>Кількісний склад злочинних об'єднань, що вчинюють незаконне поводження з вогнепальною зброєю, складає:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) 3 особи 57 % 2) від 4 до 10 осіб 42 % 3) більше 10 осіб 1 % 	
22.	<p>Віковий склад членів злочинних об'єднань:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) до 18 років 1 % 2) 18-28 років 21 % 3) 29-39 років 35 % 4) 40-54 роки 32 % 5) 55 років і більше 11 % 	
23.	<p>Стать членів злочинних об'єднань:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) чоловіки 98 % 2) жінки 2 % 	
24.	<p>Наявність кримінального досвіду членів злочинних об'єднань:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) раніше засуджені 26 % 	

	2) не судимі	74 %
25.	Освіта рівень членів злочинних об'єднань: 1) неповна загальна середня та базова загальна освіта 2) незакінчена вища 3) вища	62 % 21 % 17 %
26.	Освіта лідерів (організаторів) злочинного об'єднання 1) повна вища 2) базова вища 3) професійно-технічна освіта 4) неповна загальна середня та базова загальна освіта	22 % 25 % 24 % 29 %
27.	Місце роботи та навчання членів злочинних об'єднань: 1) не працювали 2) працювали держслужбовцями 3) навчалися 4) правоохоронці, військовослужбовці, бійці добровільних батальйонів 5) підприємці 6) інші місця роботи	65 % 8 % 4 % 12 % 9 % 2 %
28.	Місце проживання членів злочинних об'єднань: 1) у власне житло 2) оренда житла без офіційного оформлення договору б) у знайомих, родичів в) інші місця	42 % 31 % 23 % 4 %
29.	До типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчинюється злочинними об'єднаннями, відносяться: 1) особу (осіб) затримано за незаконне поводження з вогнепальною зброєю, наявна доказова інформація про факти вчинення протиправних діянь 2) встановлено учасників злочинного об'єднання, але доказів про протиправну діяльність недостатньо для повідомлення про підозру у вчиненні злочину 3) встановлено Інтернет-ресурси, за допомогою яких здійснюється незаконна діяльність, пов'язана із продажем вогнепальної зброї 4) виявлено вогнепальну зброю, але злочинець невідомий 5) виявлено об'єкти, пристосовані для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї, але особу злочинця (-ців) не встановлено 6) встановлено факт недостачі (викрадення, привласнення, втрати) вогнепальної зброї	27 % 26 % 14 % 10 % 11 % 12 %
30.	До помилок, яких припускаються слідчі під час проведення огляду, відносяться: 1) неповний опис обстановки місця події	32 %

	<ul style="list-style-type: none"> 2) неповне зазначення виявлених слідів злочину 3) відсутність єдиного керівництва оглядом 4) несвоєчасне проведення огляду 5) поверхневе проведення огляду 6) проведення огляду неповним складом СОГ, відсутність кінолога зі службовим собакою, вибухотехніка, спеціаліста та ін. 7) відсутність науково-технічних засобів 8) відсутність додатків до протоколу (відеозаписів, фотографій) 9) часткове або неповне проведення опитування свідків, потерпілих 	<ul style="list-style-type: none"> 19 % 29 % 62 % 43 % 33 % 35 % 4 % 25 %
31.	<p>Обшуки за даною категорією злочинів проводились:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) за місцем проживання підозрюваних 2) за місцем роботи підозрюваних 3) за місцем проживання чи роботи членів сімей підозрюваних 	<ul style="list-style-type: none"> 79 % 11 % 12 %
32.	<p>Обшуки у житлових приміщеннях членів злочинного об'єднання доцільно проводити із залученням:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) підозрюваних 2) свідків 3) очевидців 4) потерпілих 5) інших учасників 	<ul style="list-style-type: none"> 79% 3 % 1 % 2 % 15 %
33.	<p>До основних об'єктів, які підлягають виявленню і вилученню під час проведення обшуку у справах про незаконне поводження з вогнепальною зброєю, які вчинюються злочинними об'єднаннями, відносяться:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) вогнепальна зброя та її частини, макети чи окремі деталі 2) інструменти, технічна документація та станкове обладнання, що застосовуються для виготовлення деталей зброї 3) речі та предмети, які містять сліди зберігання чи застосування зброї, або сліди злочинних дій 4) гільзи, боєприпаси, патрони, порох-капсулі 5) комп'ютерна техніка (у тому числі інформація в електронному вигляді) 6) засоби телефонного зв'язку (SIM-картки) 	<ul style="list-style-type: none"> 97 % 51 % 24 % 78 % 16 % 21 %
34.	<p>Одночасні допити проводились між:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) співучасниками злочину 2) підозрюваним і свідком 3) свідками 4) інше 	<ul style="list-style-type: none"> 68 % 14 % 9 % 9 %
35.	<p>За даною категорією злочинів проводяться такі судові експертизи:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1) балістична 2) судово-психіатрична 3) комплексна молекулярно-генетична експертиза, дактилоскопічна та судово-балістична 	<ul style="list-style-type: none"> 71 % 72 % 23 %

	<p>4) комп'ютерно-технічна</p> <p>5) судово-медична</p> <p>6) судово-біологічна експертиза речових доказів</p> <p>7) дактилоскопічна</p> <p>8) експертиза холодної зброї</p> <p>9) інші види експертиз</p>	<p>8 %</p> <p>9 %</p> <p>8 %</p> <p>17 %</p> <p>7 %</p> <p>2 %</p>
36.	<p>При призначенні експертиз слідчі припускаються таких помилок:</p> <p>1) відмова від проведення експертного дослідження вогнепальної зброї з ознаками саморобного виготовлення за наявності її ідентифікаційних ознак</p> <p>2) ставлення непотрібних запитань експерту при призначенні експертизи шляхом переписування із довідника слідчого</p> <p>3) направлення речових доказів для проведення експертизи із порушенням цілісності їх упаковки</p> <p>4) постановка запитань експерту, вирішення яких не входить в його компетенцію</p> <p>5) непризначення експертиз підроблених документів з наявними ознаками підробки, частин вогнепальної зброї й макетів, інструментів для її виготовлення, одягу та засобів пакування і маскування, комп'ютерної техніки, що використовувалась для створення і функціонування Інтернет-сайтів з продажу вогнепальної зброї</p>	<p>2 %</p> <p>12 %</p> <p>9 %</p> <p>7 %</p> <p>9 %</p>
37.	<p>Чи проводилися у Київському науково-дослідному інституті судових експертиз та Українському науково-дослідному інституті спеціальної техніки та судових експертиз служби безпеки України експертизи стаціонарних комп'ютерних автомобільних пристроїв з функцією «Смарт», за допомогою яких члени злочинних об'єднань вчинювали злочинні дії, пов'язані із використанням мережі Інтернет, по постанові слідчого Національної поліції?</p> <p>1) так</p> <p>2) не проводилися у зв'язку з формальним обґрунтуванням відмови</p>	<p>11 %</p> <p>89 %</p>
38.	<p>Чи проводились зазначені експертизи, призначені відповідним прокурором?</p> <p>1) так</p> <p>2) ні</p>	<p>100 %</p> <p>0 %</p>

ЗВЕДЕНІ РЕЗУЛЬТАТИ
опитувань 126 працівників прокуратури, 250 слідчих,
178 працівників оперативних підрозділів та 69 працівників експертних
установ МВС України за темою дисертаційного дослідження
(всього опитано 623 працівника)

1.	Стаж роботи: 1) до 3-х років 2) від 3 до 5 років 3) від 5 до 10 років 4) більше 10 років	48 % 26 % 18 % 8 %
2.	Найбільш значимими та інформативними елементами криміналістичної характеристики незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, є: 1) предмет злочину 2) спосіб злочину 3) слідова картина 4) особа організатора (лідера) злочинного об'єднання та інших його учасників 5) інші елементи	76 % 94 % 61 % 57 % 2 %
3.	Які обставини підлягають встановленню на початковому етапі розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю? 1) чи дійсно були вчинені дії, пов'язані із незаконним поводженням з вогнепальною зброєю 2) структура злочинного об'єднання 3) особливості розподілу злочинних ролей 4) характеристика осіб злочинного об'єднання та обставини, які впливають на ступінь тяжкості злочинів 5) час, місце і способи підготовки, вчинення та приховування епізодів злочинної діяльності 6) факти вчинення інших кримінальних правопорушень, не пов'язаних з незаконним поводженням з вогнепальною зброєю 7) тривалість злочинної діяльності 8) причини та умови вчинення епізодів злочинної діяльності 9) характеристика предметів злочинного посягання 10) засоби та знаряддя вчинення злочинів 11) мотив і мета незаконного поводження з вогнепальною зброєю 12) обставини, що обтяжують чи пом'якшують покарання 13) обставини, які виключають кримінальну відповідальність членів злочинного об'єднання 14) способи і схеми легалізації майна (фінансових ресурсів)	100 % 71 % 100 % 100 % 82 % 58 % 75 % 87 % 93 % 69 % 100 % 100 % 100 %

	отриманого злочинним шляхом, та розмір останніх 15) місця переховування невилученої вогнепальної зброї, їх обладнання та засоби забезпечення безпеки 16) способи і засоби конспірації та протидії розслідуванню 17) інформація про осіб, яких використовували без повідомлення про протиправні діяння 18) наявність корумпованих зв'язків 19) інформація про інші кримінальні структури, що займаються нелегальним обігом зброї 20) інше	55 % 97 % 46 % 21 % 9 % 5 % 2 %
4.	Чи існує необхідність у розробці типових версій? 1) існує необхідність розробки типових версій початкового етапу розслідування 2) існує необхідність розробки типових версій подальшого етапу розслідування 3) необхідності немає	94 % 28 % 2 %
5.	У типовій слідчій ситуації, коли особу (осіб), затримано за незаконне поводження з вогнепальною зброєю, наявною є доказова інформація про факти вчинення протиправних діянь, найбільш вірогідними є такі версії: 1) вогнепальна зброя не належить затриманим 2) показання затриманих про непричетність є неправдивими 3) вогнепальну зброю було підкинуто затриманим (працівниками правоохоронних органів або конкуруючими злочинними об'єднаннями) 4) показання затриманих про визнання вини дані з метою приховування і відвернення уваги від іншого більш тяжкого злочину 5) затримані у складі злочинного об'єднання придбали або виготовили вогнепальну зброю, на момент затримання здійснюють її доставку з метою тимчасового зберігання або безпосереднього збуту 6) затримані особи не знають про вміст вантажу і лише використовуються злочинними об'єднаннями	2 % 71 % 2 % 5 % 46 % 12 %
6.	У типовій слідчій ситуації, коли встановлено учасників злочинного об'єднання, але доказів про протиправну діяльність недостатньо для повідомлення про підозру у вчиненні злочину, найбільш вірогідними є такі версії: 1) члени злочинного об'єднання зберігають вогнепальну зброю для самозахисту 2) планується вчинення майбутніх злочинів із використанням зброї або з метою збуту	25 % 87 %
7.	У типовій слідчій ситуації, коли встановлено Інтернет-ресурси, за допомогою яких здійснюється незаконна діяльність, що пов'язана із продажем вогнепальної зброї,	

	<p>найбільш вірогідними є такі версії:</p> <p>1) Інтернет-ресурс створено заради цікавості (забавки) 5 %</p> <p>2) Інтернет-ресурс створено професійними програмістами («хакерами») лише для отримання прибутку за користування іншими особами 29 %</p> <p>3) Інтернет-ресурс забезпечує канал збуту (придбання) вогнепальної зброї злочинним об'єднанням 66 %</p>	
8.	<p>У типовій слідчій ситуації, коли виявлено вогнепальну зброю, але злочинець невідомий, найбільш вірогідними є такі версії:</p> <p>1) виявлена вогнепальна зброя була загублена військовослужбовцем або правоохоронцем 3 %</p> <p>2) виявлена вогнепальна зброя була покинута «кіллером» після вчинення злочину 4 %</p> <p>3) виявлена вогнепальна зброя знаходилась у «закладці» для збуту 27 %</p> <p>4) вогнепальну зброю переховують у схованці 35 %</p> <p>5) вогнепальну зброю доставляють (транспортують) з використанням порожнин ніш транспортного засобу кур'єри, які знаходяться серед пасажирів 36 %</p>	
9.	<p>У типовій слідчій ситуації, коли виявлено об'єкти, пристосовані для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї, але особу злочинця (-ців) не встановлено, найбільш вірогідними є такі версії:</p> <p>1) об'єкти для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї використовує власник об'єкта 78 %</p> <p>2) об'єкти для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї використовують члени сім'ї або родичі власника об'єкта 14 %</p> <p>3) об'єкти для доставки, зберігання, виготовлення, переробки вогнепальної зброї використовують знайомі або колеги власника об'єкта 16 %</p>	
10.	<p>У типовій слідчій ситуації, коли встановлено факт недостачі (викрадення, привласнення, втрати) вогнепальної зброї, найбільш вірогідними є такі версії:</p> <p>1) особа, що відповідальна за збереження зброї, забезпечила інсценування викрадення і є членом злочинного об'єднання або стосовно неї використали компрометуючі матеріали 67 %</p> <p>2) особа, що відповідальна за збереження зброї, неналежним чином здійснила її приймання-передачу (розкрадання відбувалось протягом тривалого часу) 32 %</p> <p>3) викрадення вогнепальної зброї було ретельно підготовлене і сплановане злочинним об'єднанням 24 %</p> <p>4) викрадення вчинено особою, яка відвідувала відповідального за збереження 15 %</p> <p>5) викрадення вчинено особою із персоналу, обслуги та ін. 6 %</p> <p>6) відповідальна особа загубила вогнепальну зброю 3 %</p>	

	7) викрадення здійснено членом сім'ї, родичем 8) викрадення вчинено крадієм-гастролером 9) інше (викрадення інсценовано матеріально відповідальною особою, яка продала зброю; командир військової частини викрав зброю і перекладає відповідальність на підлеглих)	14 % 2 % менше 1 %
11.	До найбільш ефективних форм взаємодії слідчих і оперативних підрозділів під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями, відносяться: 1) процесуальні: - організація й виконання доручень слідчого на проведення слідчих (розшукових) дій та НСРД - взаємодія під час оголошення у розшук членів злочинного об'єднання - взаємодія під час застосування заходів забезпечення безпеки учасників кримінального провадження 2) непроцесуальні: - взаємодія під час реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності - здійснення консультування - обмін оперативною інформацією - спільний аналіз причин та умов вчинення злочинів - організація і планування проведення окремих слідчих (розшукових) дій і НСРД - проведення нарад - спільна робота в складі слідчо-оперативних груп - спільна діяльність під час проведення спеціальних (профілактичних) операцій	72 % 28 % 18 % 37 % 54 % 65 % 22 % 76 % 23 % 48 % 9 %
12.	Чи були Ви закріплені за ОРС, заведеної за фактом незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що готувалося злочинним об'єднанням? 1) так, але ніякої участі не брав 2) так, ознайомлювався з матеріалами ОРС та надавав поради 3) не відомо	32 % 1 % 67 %
13.	У чому полягає роль слідчого під час документування в рамках ОРС протиправних дій фігурантів злочинного об'єднання стосовно незаконного поводження з вогнепальною зброєю? 1) у наданні правової оцінки отриманій інформації 2) в узгодженні форми викладу отриманої інформації у відповідних документах ОРС 3) в уточненні необхідності отримання додаткової інформації, яка матиме значення для кваліфікації діяння, встановлення обставин, що входять до предмета доказування 4) інше	58 % 23 % 79 % 6 %

14.	<p>Якими є основні причини, що негативно впливають на ефективність взаємодії під час досудового розслідування кримінальних правопорушень:</p> <p>1) несвоєчасне і неповне інформування слідчого про результати проведення слідчих (розшукових) та негласних (розшукових) дій (оперативно-розшукових заходів)</p> <p>2) проведення слідчих (розшукових) дій оперативним працівником без доручення слідчого, у провадженні якого знаходяться матеріали кримінального провадження</p> <p>3) тривалий термін виконання доручень слідчого</p> <p>4) формальне виконання доручень слідчого</p> <p>5) інше</p>	<p>19 %</p> <p>14 %</p> <p>26 %</p> <p>39 %</p> <p>2 %</p>
15.	<p>Які огляди проводилися за злочинами цієї категорії?</p> <p>1) місця події</p> <p>2) ділянок місцевості та приміщень поза місцем події</p> <p>3) предметів і документів</p> <p>4) трупа і його частин</p> <p>5) живих осіб (освідування)</p>	<p>98 %</p> <p>68 %</p> <p>76 %</p> <p>14 %</p> <p>53 %</p>
16.	<p>Яка зі слідчих (розшукових) дій є найбільш ефективною і результативною для отримання вихідних даних та визначення напрямку розслідування незаконного поведіння з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями?</p> <p>1) допит</p> <p>2) слідчий огляд</p> <p>3) тимчасовий доступ до речей і документів</p> <p>4) освідування особи</p> <p>5) слідчий експеримент</p> <p>6) обшук</p> <p>7) інше</p>	<p>79 %</p> <p>92 %</p> <p>29 %</p> <p>19 %</p> <p>24 %</p> <p>45 %</p> <p>3 %</p>
17.	<p>До принципів, які мають найбільш вагоме значення під час проведення оглядів у кримінальних провадженнях за виявленими фактами незаконного поведіння з вогнепальною зброєю, що вчинюється злочинними об'єднаннями, відносяться:</p> <p>1) невідкладність огляду</p> <p>2) застосування науково-технічних засобів</p> <p>3) системність огляду</p> <p>4) використання допомоги громадськості</p> <p>5) усебічність і повнота огляду</p> <p>6) використання оперативно-розшукової інформації</p> <p>7) єдине керівництво оглядом</p> <p>8) цілеспрямованість, безпечність огляду та ін.</p>	<p>100 %</p> <p>37 %</p> <p>69 %</p> <p>36 %</p> <p>67 %</p> <p>19 %</p> <p>78 %</p> <p>2 %</p>
18.	<p>Чи здійснювали Ви підготовчі заходи до проведення огляду?</p> <p>1) так</p>	<p>36 %</p>

	2) ні 3) дуже рідко	61 % 3 %
19.	Які причини відсутності підготовки до проведення огляду? 1) відсутність необхідності у таких заходах 2) наявність достатнього досвіду, який не потребує підготовки 3) відсутність вичерпної інформації про подію 4) брак часу 5) відсутність ефективної організації виїзду на місце події чергової СОГ 6) відсутність контролю з боку керівництва стосовно організаційно-підготовчих заходів	21 % 35 % 19 % 31 % 39 % 9 %
20.	Підготовчі заходи до проведення огляду повинні складатися з таких елементів: 1) правильне визначення меж слідчого огляду 2) забезпечення охорони місця події 3) організація переслідування за “гарячими” слідами 4) визначення об’єктів пошуку 5) розстановка сил і засобів до проведення огляду 6) визначення тактичних прийомів огляду обстановки місця події та окремих її елементів 7) визначення порядку пересування місцем події	65 % 73 % 13 % 54 % 29 % 47 % 33 %
21.	Під час огляду необхідно виявляти і вилучати: 1) вогнепальну зброю та її частини 2) кулі й гільзи 3) об’єкти, які містять на собі сліди ушкоджень чи перебування зброї (порохові частинки, збройове мастило, уламки або частки стін, стель, дверей, дерев, пакувальні матеріали та ін.) 4) документи справжні та зі слідами підробки (реєстрації підприємств, посвідчення на право носіння зброї, накладні, відкриття банківських рахунків, гроші, банківські картки) 5) дистанційно керовані пристрої (квадрокоптери, плаваючі засоби) 6) засоби ремонту та переустаткування 7) макети вогнепальної зброї 8) спеціальний одяг 9) сліди відображень 10) біологічні сліди 11) засоби комп’ютерної техніки та ін.	98 % 89 % 58 % 43 % 12 % 24 % 7 % 4 % 42 % 57 % 37 %
22.	Найбільш значущими вузловими місцями, які підлягають обов’язковому огляду, є: 1) транспортні засоби, таємні тунелі, в яких переміщувалась вогнепальна зброя 2) місце розташування комп’ютерної техніки (місце Інтернет-користувача) 3) місце виявлення вогнепальної зброї	89 % 69 % 100 %

	4) місце зберігання при виявленні недостачі вогнепальної зброї 5) місце затримання осіб із вогнепальною зброєю 6) місце «закладки» вогнепальної зброї при огляді за фактом збуту 7) місце схованки вогнепальної зброї (покинуті об'єкти, відкрита місцевість), дистанційно керовані пристрої	100 % 98 % 78 % 100 %
23.	Високу результативність у виявленні та вилученні слідів під час обшуку та огляду дає: 1) залучення спеціалізованих пересувних лабораторій (криміналістичної, вибухотехнічної), експертної служби МВС України 2) залучення окремих спеціалістів 3) використання спеціальних знань слідчого 4) інше	89 % 53 % 15 % 7 %
24.	До ефективних тактичних прийомів обшуку при розслідуванні даних злочинів відносяться: 1) використання фактору раптовості та паралельність проведення обшуків 2) постійний обмін інформацією між учасниками обшуку про виявлені предмети, способи приховування та прийоми виявлення 3) постійний зв'язок між окремими групами і штабом 4) залучення підозрюваного 5) використання рефлексії членів злочинних об'єднань 6) спостереження за поведінкою членів злочинних об'єднань 7) зіставлення інформації обшукуваного із реально виявленими слідами 8) відволікаючі прийоми 9) постановка запитань обшукуваному 10) видалення підозрюваних з місця обшуку 11) застосування науково-технічних засобів 12) інші	66 % 58 % 19 % 57 % 35 % 59 % 31 % 17 % 5 % 15 % 14 % 7 %
25.	Під час особистого обшуку підозрюваного об'єкти пошуку знаходяться 1) на тілі або в одязі підозрюваного 2) у палицях 3) у милицях 4) у сумках для ноутбуків, портфелях, барсетках 5) у парасольках	81 % 2 % 2 % 8 % 7 %
26.	Результативність обшуків за даними категоріями проваджень прямо залежить від ефективності здійснення НСРД: 1) спостереження (ст. 269 КПК України) за: - особою - річчю - місцем 2) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України («Київстар», «Vodafone», аналогові системи	26 % 19 % 17 % 24 %

	зв'язку) 3) зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України) 4) контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України) у формі: - оперативної закупки - контрольованої поставки - спеціального слідчого експерименту - імітування обстановки злочину	33 % 27 % 8 % 4 % 2 %
27.	До ефективних тактичних прийомів допиту потерпілих від злочинів, вчинених злочинними об'єднаннями, які займаються незаконним поводженням з вогнепальною зброєю, відносяться: 1) повідомлення потерпілому інформації про: - затримання членів злочинного об'єднання та їхнього лідера - обрання щодо злочинців запобіжних заходів у вигляді тримання під вартою - наявність вичерпних доказів, що доводять вину підозрюваних 2) викладення потерпілому можливого механізму вчинення злочину 3) використання відеозапису у випадку підозри про інсценування вчинення злочину	23 % 29 % 27 % 46 % 76 %
28.	Допит членів злочинних об'єднань та їхніх лідерів відбувається у таких ситуаціях: 1) конфліктних 2) безконфліктних	93 % 7 %
29.	Організаційно-підготовчими заходами, які здійснюють слідчі на підготовчому етапі проведення допиту членів злочинних об'єднань, у даних категоріях справ є: 1) додаткове ознайомлення з матеріалами кримінального провадження 2) визначення та уточнення предмета допиту 3) визначення послідовності допитів 4) вивчення особи допитуваного 5) збір й узагальнення оперативної інформації 6) визначення часу проведення допиту 7) визначення місця проведення допиту 8) визначення способу виклику і підготовка необхідних процесуальних документів 9) підготовка науково-технічних заходів 10) визначення тактичних прийомів допиту 11) забезпечення безпеки 12) інше	12 % 15 % 34 % 19 % 7 % 68 % 74 % 86 % 34 % 3 % 75 % 2 %
30.	Під час допитів членів злочинних об'єднань, які вчинюють незаконне поводження з вогнепальною зброєю, необхідно використовувати тактичні прийоми:	

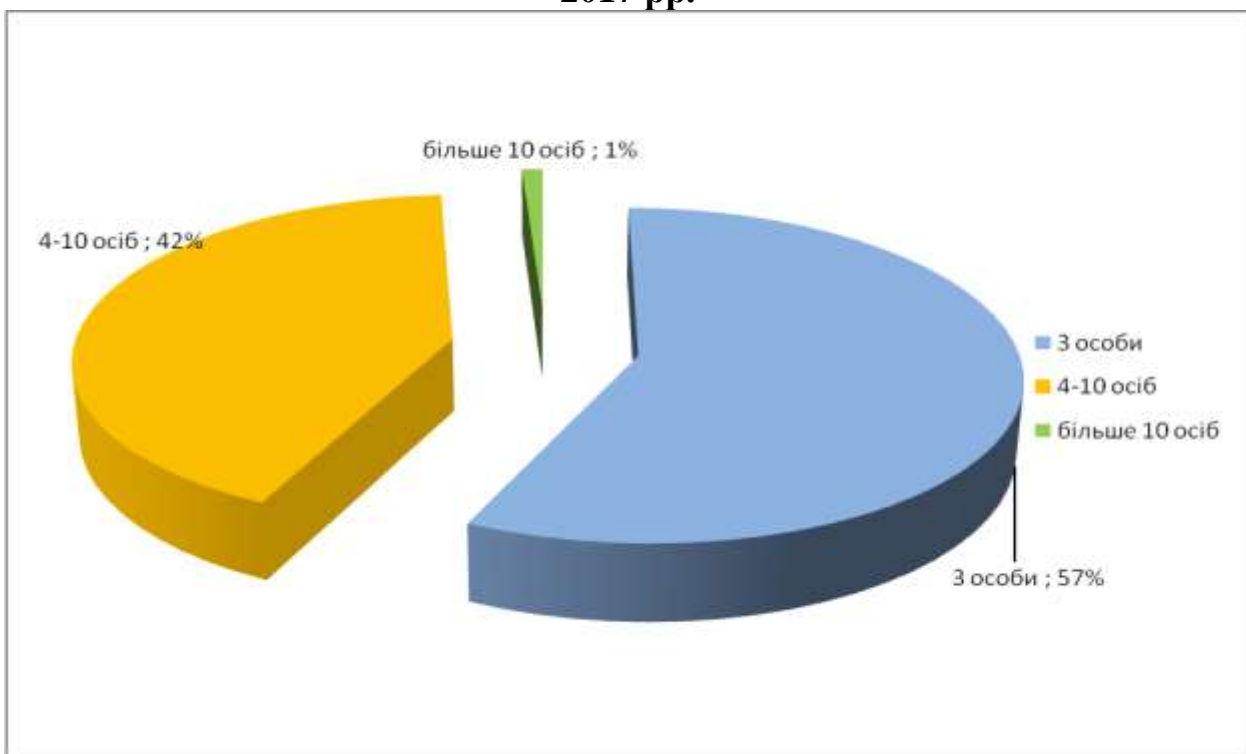
	1) встановлення психологічного контакту (входження у довіру) 2) переконання у необхідності співпрацювати зі слідчим 3) викриття неправдивого алібі 4) актуалізація забутого у пам'яті 5) пред'явлення речових доказів 6) пред'явлення інших доказів 7) використання швидкого темпу допиту і фактора раптовості 8) запобігання підготовці і висуненню неправдивого алібі 9) створення уявлення про повну поінформованість слідчого 10) використання рефлексії членів злочинного об'єднання 11) спостереження за поведінкою допитуваного 12) приховування меж поінформованості слідчого 13) створення напруги 14) застосування відеозапису 15) використання конфліктів і протиріч	26 % 19 % 18 % 32 % 43 % 29 % 17 % 27 % 35 % 19 % 22 % 21 % 33 % 56 % 69 %
31.	Чи сприятиме використання процесуального механізму проведення допиту у режимі відеоконференції підвищенню рівня його організації і планування? 1) так 2) ні 3) не можу визначитися	56 % 19 % 22 %
32.	Чи використовували Ви процесуальний механізм проведення допиту членів злочинних об'єднань у режимі відеоконференції? 1) так 2) ні	3 % 97 %
33.	Чи є необхідним проведення одночасних допитів двох чи більше раніше допитаних осіб у справах цієї категорії? 1) так 2) ні	61 % 39 %
34.	Чи проводили Ви одночасні допити двох чи більше раніше допитаних осіб у справах цієї категорії? 1) так 2) ні	15 % 85 %

Діаграма 1

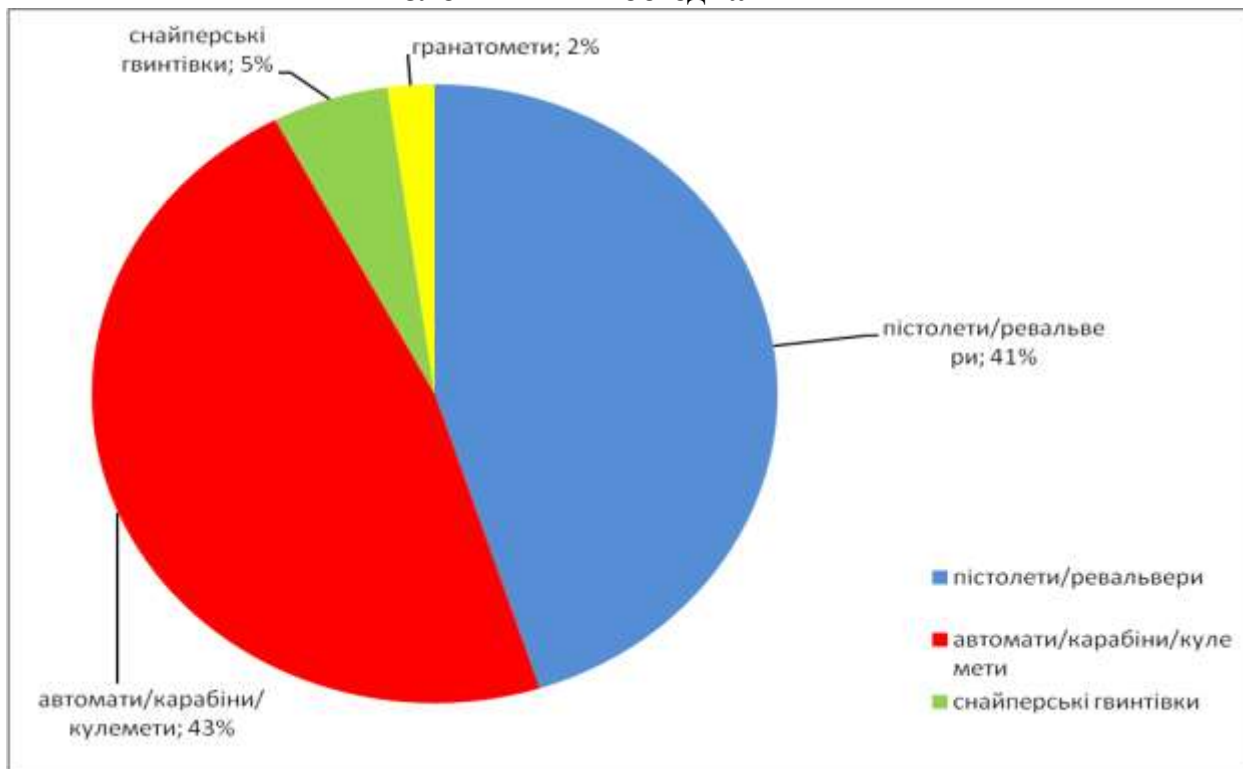
Діаграма 2

Кількісний склад злочинних об'єднань, виявлених за 2013 – 9 місяців 2017 рр.

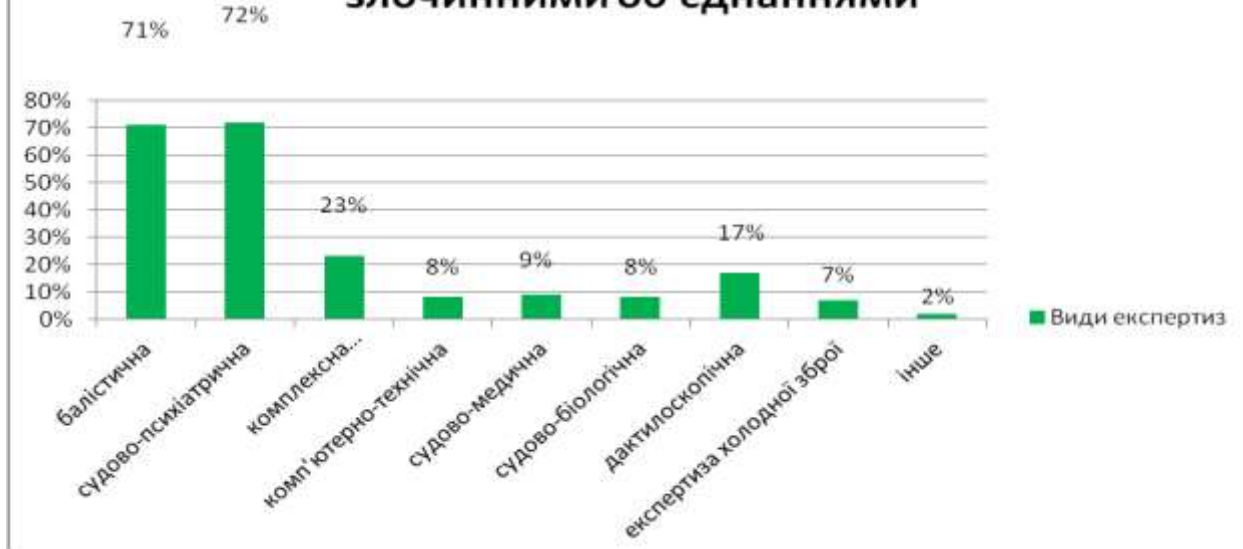
Діаграма 3

Види вогнепальної зброї, що найчастіше є предметом незаконного поводження, що вчиняється злочинними об'єднаннями

Діаграма 4

Види судових експертиз, що проводяться при розслідуванні незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями

Акти впровадження

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ ІНСТИТУТ ЗАКОНОДАВСТВА

04053, Київ, пров. Несторівський, 4, тел. 235 96 01, факс. 235 96 05, e-mail: zak_norm@rada.gov.ua

№ 22/451/1-1-15

„19” 09 2017 р.

ДОВІДКА

впровадження результатів дисертаційного дослідження Тарасенка Олександра Сергійовича у законотворчу діяльність

Інформуємо, що наукові положення дисертаційного дослідження здобувача наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ Тарасенка Олександра Сергійовича на тему „Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями”, були подані у вигляді обґрунтованих пропозицій до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України.

Вважаємо, що положення дисертаційного дослідження Тарасенка Олександра Сергійовича на здобування наукового ступеня кандидата юридичних наук є актуальними, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень, практичне значення та характеризуються науковою новизною і можуть бути враховані Інститутом законодавства Верховної Ради України у процес вдосконалення чинного законодавства України.

Директор Інституту,
член-кореспондент
НАН України

Копиленко О.Л.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Науково-дослідного інституту
публічного права,
доктор юридичних наук, професор

В.В. Галуцько

21.09.2017 р.

АКТ

впровадження результатів дисертації здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук Тарасенка Олександра Сергійовича на тему «Розслідування незаконного поведіння з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями» у наукову діяльність Науково-дослідного інституту публічного права

Комісія у складі: директора Інституту, доктора юридичних наук, професора Галуцька В.В., завідувача відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт, кандидата юридичних наук Куркової К.М., завідувача відділу проблем виробничого підприємництва та міжнародної торгівлі кандидата юридичних наук Оксіня В.Ю., склала цей акт про те, що матеріали дисертації Тарасенка Олександра Сергійовича на тему «Розслідування незаконного поведіння з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями» (на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність) мають необхідний теоретичний рівень і практичну значимість та використовуються у науково-дослідній роботі наукових відділів Науково-дослідного інституту публічного права під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки криміналістики та оперативно-розшукової діяльності, та використовуються Інститутом в межах реалізації тем наукових досліджень «Розслідування незаконного поведіння з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями».

Використання результатів дисертації сприятиме активізації та підвищенню ефективності наукової діяльності наукових працівників наукових відділів Науково-дослідного інституту публічного права.

ВИСНОВОК

Результати дисертації Тарасенка Олександра Сергійовича на тему «Розслідування незаконного поведіння з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук вважати впровадженими в наукову діяльність Науково-дослідного інституту публічного права під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення

теоретико-методологічних проблем науки криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Завідувач відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт
Науково-дослідного інституту публічного права,
кандидат юридичних наук

Куркова К. М.

Завідувач відділу проблем виробничого підприємництва та
міжнародної торгівлі
Науково-дослідного інституту публічного права,
кандидат юридичних наук

Оксін В. Ю.

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник начальника відділу
Головного слідчого управління
Національної поліції України
кандидат юридичних наук

Д.М. Мірковець

26.06.2017 р.

А К Т

**впровадження у практичну діяльність Головного слідчого управління
Національної поліції України матеріалів дисертаційного дослідження
здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук Тарасенка
Олександра Сергійовича на тему: «Розслідування незаконного
поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними
об'єднаннями»**

Комісія у складі: старшого слідчого в особливо важливих справах ГСУ
НП України, кандидата юридичних наук Шевчишена А.В., старшого слідчого
в особливо важливих справах ГСУ і НП України Смирнової Е.Г., старшого
слідчого в особливо важливих справах ГСУ НП України Никитюка С.С.
склала цей акт про те, що матеріали дисертаційного дослідження здобувача
наукового ступеня кандидата юридичних наук Тарасенка Олександра
Сергійовича на тему: «Розслідування незаконного поведження з
вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями» можуть
застосовуватися у практичній діяльності слідчих підрозділів Національної
поліції України, а також під час проведення занять в системі службової
підготовки поліцейських.

**Старший слідчий в особливо важливих справах
ГСУ НП України
кандидат юридичних наук**

А.В. Шевчишен

**Старший слідчий в особливо важливих справах
ГСУ НП України**

Е.Г. Смирнова

**Старший слідчий в особливо важливих справах
ГСУ НП України**

С.С. Никитюк

АКТ

17 06 2017

м. Дніпропетровськ

Про впровадження у практичну діяльність Дніпропетровського НДЕКЦ результатів наукового дослідження Тарасенка Олександра Сергійовича «Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями», на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Уклала комісія у складі:

Голови:

заступника директора – завідувача відділу криміналістичних видів досліджень Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України П.І. Кумця

членів комісії:

заступника директора – завідувача відділу ІЕТВД та ОД Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України А.В. Морохова

заступника завідувача відділу криміналістичних видів досліджень Дніпропетровського НДЕКЦ МВС України О.О. Сороки

Комісія відповідно до Положення про організацію проведення НДР і ДКР у системі МВС України, затвердженого наказом МВС України «Про організацію наукової діяльності в системі МВС України» від 15.05.2007 року № 154 склала цей акт з приводу того, що комісією розглянуто результати дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі права (кандидата юридичних наук) на тему: «Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями», що підготовлене здобувачем кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії факультету з підготовки фахівців для органів

досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Тарасенко Олександром Сергійовичем, у вигляді наукових статей та тез доповідей:

Тарасенко О.С. Особливості допиту на початковому етапі розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник публічного та приватного права, 2016, № 1, с. 207-211.

Тарасенко О.С. Вдосконалення взаємодії слідчого з оперативними підрозділами Національної поліції під час реалізації матеріалів ОРД щодо фігурантів злочинного об'єднання, які вчинюють незаконне поводження з вогнепальною зброєю // Науковий вісник публічного та приватного права, 2017, № 3, с. 167-173.

Тарасенко О.С. Елементи криміналістичної характеристики незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право», 2016, Вип. № 41, Т. 3, с. 84-89.

Тарасенко О.С. Слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки», 2016, Випуск 6-2, Т. 1, с. 112-117.

Тарасенко О.С. Способи незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика), 2015, № 2, с. 43-48.

Тарасенко А.С. Особенности правового регулирования взаимодействия следователя и оперативного работника во время реализации материалов ОРД по фактам незаконного обращения с огнестрельным оружием // Международный научно-практический журнал «Право и Закон», 2017, № 1, с. 73-78.

Тарасенко О.С. Особливості тактики допиту членів злочинного об'єднання, що вчиняють незаконне поводження з вогнепальною зброєю // Правові засоби захисту прав людини в контексті трансформації українського суспільства: Матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 10-12 груд. 2015 р.). Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2015, с. 75-78.

Тарасенко О.С. Окремі фактори, що визначають особливості тактики проведення обшуку під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Розвиток наукових досліджень у XXI столітті: сучасні реалії та перспективи майбутнього: Матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 27 трав. 2016 р.). Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2016, с. 83-85.

Тарасенко О.С. Особливості тактики огляду під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Актуальні питання протидії злочинності в сучасних умовах: реалізації, тенденції, перспективи: Матер. Міжнарод. наук.-практ. конф., (Дніпро, 30 черв. 2017). Дніпро, 2017, с. 54-55.

Комісія вважає, що представлені наукові статті та тези доповідей, отримані на основі проведеного дослідження, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень та практичну значимість, а також можуть бути впроваджені у діяльність Дніпропетровського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України.

Голова комісії:

П.І. Кумець

Члени комісії:

А.В. Морохов

О.О. Сорока

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник начальника ГУНП в
Дніпропетровській області
начальник слідчого управління
полковник поліції

М.В. Куратченко

. 2017

АКТ

03 06 . 2017

м. Дніпро

№ 23/17

Про впровадження у практичну діяльність СУ
ГУНП в Дніпропетровській області результатів
наукового дослідження Тарасенко Олександра
Сергійовича «Розслідування незаконного
поводження з вогнепальною зброєю, що
вчиняється злочинними об'єднаннями», на
здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 –
кримінальний процес та криміналістика; судова
експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Уклала комісія у складі:

Голови:

Заступник начальника СУ ГУНП в Дніпропетровській області прикладовий полковник Кушова О.В.

Членів комісії:

- Заступник начальника СУ ГУНП в Дніпропетровській області прикладовий полковник Рогова Т.А.
- Заступник начальника СУ ГУНП в Дніпропетровській області прикладовий полковник Рудькова В.О.

Комісія відповідно до Положення про організацію проведення НДР і ДКР у системі МВС України, затвердженого наказом МВС України «Про організацію наукової діяльності в системі МВС України» від 15.05.2007 року № 154 склала цей акт з приводу того, що комісією розглянуто результати дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі права (кандидата юридичних наук) на тему: «Розслідування незаконного поведження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями», що підготовлене здобувачем кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії факультету з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Тарасенко Олександром Сергійовичем, у вигляді наукових статей та тез доповідей:

1. Тарасенко О.С. Особливості допиту на початковому етапі розслідування незаконного поведження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник публічного та приватного права, 2016, № 1, с. 207-211.

2. Тарасенко О.С. Вдосконалення взаємодії слідчого з оперативними підрозділами Національної поліції під час реалізації матеріалів ОРД щодо фігурантів злочинного об'єднання, які вчинюють незаконне поводження з вогнепальною зброєю // Науковий вісник публічного та приватного права, 2017, № 3, с. 167-173.

3. Тарасенко О.С. Елементи криміналістичної характеристики незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право», 2016, Вип. № 41, Т. 3, с. 84-89.

4. Тарасенко О.С. Слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки», 2016, Випуск 6-2, Т. 1, с. 112-117.

5. Тарасенко О.С. Способи незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика), 2015, № 2, с. 43-48.

6. Тарасенко А.С. Особенности правового регулирования взаимодействия следователя и оперативного работника во время реализации материалов ОРД по фактам незаконного обращения с огнестрельным оружием // Международный научно-практический журнал «Право и Закон», 2017, № 1, с. 73-78.

7. Тарасенко О.С. Особливості тактики допиту членів злочинного об'єднання, що вчиняють незаконне поводження з вогнепальною зброєю // Правові засоби захисту прав людини в контексті трансформації українського суспільства: Матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 10-12 груд. 2015 р.). Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2015, с. 75-78.

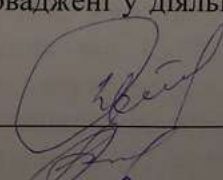
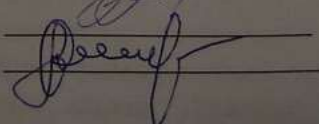
8. Тарасенко О.С. Окремі фактори, що визначають особливості тактики проведення обшуку під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Розвиток наукових досліджень у XXI столітті: сучасні реалії та перспективи майбутнього: Матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 27 трав. 2016 р.). Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2016, с. 83-85.

9. Тарасенко О.С. Особливості тактики огляду під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Актуальні питання протидії злочинності в сучасних умовах: реалізації, тенденції, перспективи: Матер. Міжнарод. наук.-практ. конф., (Дніпро, 30 черв. 2017). Дніпро, 2017, с. 54-55.

Комісія вважає, що представлені наукові статті та тези доповідей, отримані на основі проведеного дослідження, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень та практичну значимість, а також можуть бути впроваджені у діяльність СУ ГУНП в Дніпропетровській області.

Голова комісії:

Члени комісії:

1.
 2.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т.в.о. ректора
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
полковник поліції

А.Є. Фоменко

« 20 » червня 2017 року

Про впровадження у наукову діяльність
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ основних
результатів дисертаційного дослідження
Тарасенка Олександра Сергійовича
«Розслідування незаконного поводження
з вогнепальною зброєю, що вчиняється
злочинними об'єднаннями»

Уклала комісія у складі:

Голови:

проректора Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ, кандидата
юридичних наук, доцента Ведмідського О.В.

Членів комісії:

старшого наукового співробітника відділу
організації наукової роботи
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ, кандидата
юридичних наук, с.н.с. Березняка В.С.

завідувача відділу докторантури та
аспірантури Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ, доктора
юридичних наук, доцента Кобзаря О.Ф.

Комісія відповідно до Положення про організацію проведення НДР і
ДКР у системі МВС України, затвердженого наказом МВС України «Про
організацію наукової діяльності в системі МВС України» від 15.05.2007
№ 154 склала цей акт з приводу того, що комісією розглянуто результати
дисертації «Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю,
що вчиняється злочинними об'єднаннями» за спеціальністю 12.00.09 –
кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-
розшукова діяльність, яку підготував здобувач кафедри криміналістики та
судової медицини Національної академії внутрішніх справ Тарасенко
Олександр Сергійович, у вигляді наукових статей та тез доповідей:

Тарасенко О.С. Особливості допиту на початковому етапі розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник публічного та приватного права, 2016, № 1, с. 207-211.

Тарасенко О.С. Вдосконалення взаємодії слідчого з оперативними підрозділами Національної поліції під час реалізації матеріалів ОРД щодо фігурантів злочинного об'єднання, які вчинюють незаконне поводження з вогнепальною зброєю // Науковий вісник публічного та приватного права, 2017, № 3, с. 167-173.

Тарасенко О.С. Елементи криміналістичної характеристики незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право», 2016, Вип. № 41, Т. 3, с. 84-89.

Тарасенко О.С. Слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки», 2016, Випуск 6-2, Т. 1, с. 112-117.

Тарасенко О.С. Способи незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика), 2015, № 2, с. 43-48.

Тарасенко А.С. Особенности правового регулирования взаимодействия следователя и оперативного работника во время реализации материалов ОРД по фактам незаконного обращения с огнестрельным оружием // Международный научно-практический журнал «Право и Закон», 2017, № 1, с. 73-78.

Тарасенко О.С. Особливості тактики допиту членів злочинного об'єднання, що вчиняють незаконне поводження з вогнепальною зброєю // Правові засоби захисту прав людини в контексті трансформації українського суспільства: Матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 10-12 груд. 2015 р.). Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2015, с. 75-78.

Тарасенко О.С. Окремі фактори, що визначають особливості тактики проведення обшуку під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Розвиток наукових досліджень у XXI столітті: сучасні реалії та перспективи майбутнього: Матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 27 трав. 2016 р.). Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2016, с. 83-85.

Тарасенко О.С. Особливості тактики огляду під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Актуальні питання протидії злочинності в сучасних умовах: реалізації, тенденції, перспективи: Матер. Міжнарод. наук.-практ. конф., (Дніпро, 30 черв. 2017). Дніпро, 2017, с. 54-55.

Комісія вважає, що представлений науковий статті в тому доповідній
звітній за основні проведені науковий дослідження, мають необхідний
науковий і методичний рівень та практичну значимість, в тому були
внесені відомі організаційні наукові роботи Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ при проведенні наукових
досліджень.

Голова комісії:

Член комісії:

	О.Д. Володимирів
	В.С. Коровин
	О.Ф. Кобзар

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т.в.о. ректора
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
полковник поліції

А.С. Фоменко
А.С. Фоменко

червня 2017 року

АКТ

Про впровадження в освітній процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ основних результатів дисертаційного дослідження Тарасенка Олександра Сергійовича «Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями»

Уклала комісія у складі:

Голови:

начальника навчально-методичного відділу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Тюрі Ю.І.

Членів комісії:

завідувача кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, доцента Пирога І.В.

завідувача кафедри кримінального процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктора юридичних наук, доцента Кобзаря О.Ф.

Комісія відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ та організацію проведення НДР і ДКР у системі МВС України, затвердженого наказом МВС України «Про організацію наукової діяльності в системі МВС України» від 15.05.2007 № 154 склала цей акт з приводу того, що комісією розглянуто результати дисертації «Розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями» за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, яку підготував здобувач кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ Тарасенко Олександр Сергійович, у вигляді наукових статей та тез доповідей:

Тарасенко О.С. Особливості допиту на початковому етапі розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник публічного та приватного права, 2016, № 1, с. 207-211.

Тарасенко О.С. Вдосконалення взаємодії слідчого з оперативними підрозділами Національної поліції під час реалізації матеріалів ОРД щодо фігурантів злочинного об'єднання, які вчинюють незаконне поводження з вогнепальною зброєю // Науковий вісник публічного та приватного права, 2017, № 3, с. 167-173.

Тарасенко О.С. Елементи криміналістичної характеристики незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право», 2016, Вип. № 41, Т. 3, с. 84-89.

Тарасенко О.С. Слідчі ситуації початкового етапу розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки», 2016, Випуск 6-2, Т. 1, с. 112-117.

Тарасенко О.С. Способи незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика), 2015, № 2, с. 43-48.

Тарасенко А.С. Особенности правового регулирования взаимодействия следователя и оперативного работника во время реализации материалов ОРД по фактам незаконного обращения с огнестрельным оружием // Международный научно-практический журнал «Право и Закон», 2017, № 1, с. 73-78.

Тарасенко О.С. Особливості тактики допиту членів злочинного об'єднання, що вчиняють незаконне поводження з вогнепальною зброєю // Правові засоби захисту прав людини в контексті трансформації українського суспільства: Матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 10-12 груд. 2015 р.). Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2015, с. 75-78.

Тарасенко О.С. Окремі фактори, що визначають особливості тактики проведення обшуку під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Розвиток наукових досліджень у XXI столітті: сучасні реалії та перспективи майбутнього: Матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 27 трав. 2016 р.). Київ: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2016, с. 83-85.

Тарасенко О.С. Особливості тактики огляду під час розслідування незаконного поводження з вогнепальною зброєю, що вчиняється злочинними об'єднаннями // Актуальні питання протидії злочинності в сучасних умовах: реалізації, тенденції, перспективи: Матер. Міжнарод. наук.-практ. конф., (Дніпро, 30 черв. 2017). Дніпро, 2017, с. 54-55.

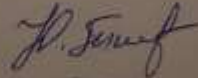
Комісія вважає, що представлені наукові статті й тези доповідей, отримані на основі проведеного наукового дослідження, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень та практичну значимість, а також були

враховані навчально-методичним відділом Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ під час організації освітнього процесу.

Зазначені наукові статті і тези доповідей внесені до списку літератури робочих навчальних програм та текстів лекцій з навчальних дисциплін: «Кримінальний процес», «Криміналістика», «Організація розслідування кримінальних правопорушень», «Тактика проведення слідчих (розшукових) дій». Крім того зазначені наукові статті і тези доповідей передані до фонду бібліотеки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ і навчально-методичного кабінету кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії університету та використовуються під час підготовки курсантів, студентів та слухачів до семінарських й практичних занять.

Комісія вважає, що представлені наукові статті і тези доповідей, отримані на основі проведеного дослідження, мають необхідний теоретичний й методологічний рівень та практичну значимість для підготовки майбутніх правоохоронців та юристів.

Голова комісії

Ю.І. Тюря

Члени комісії:

І.В. Пиріг

О.Ф. Кобзар